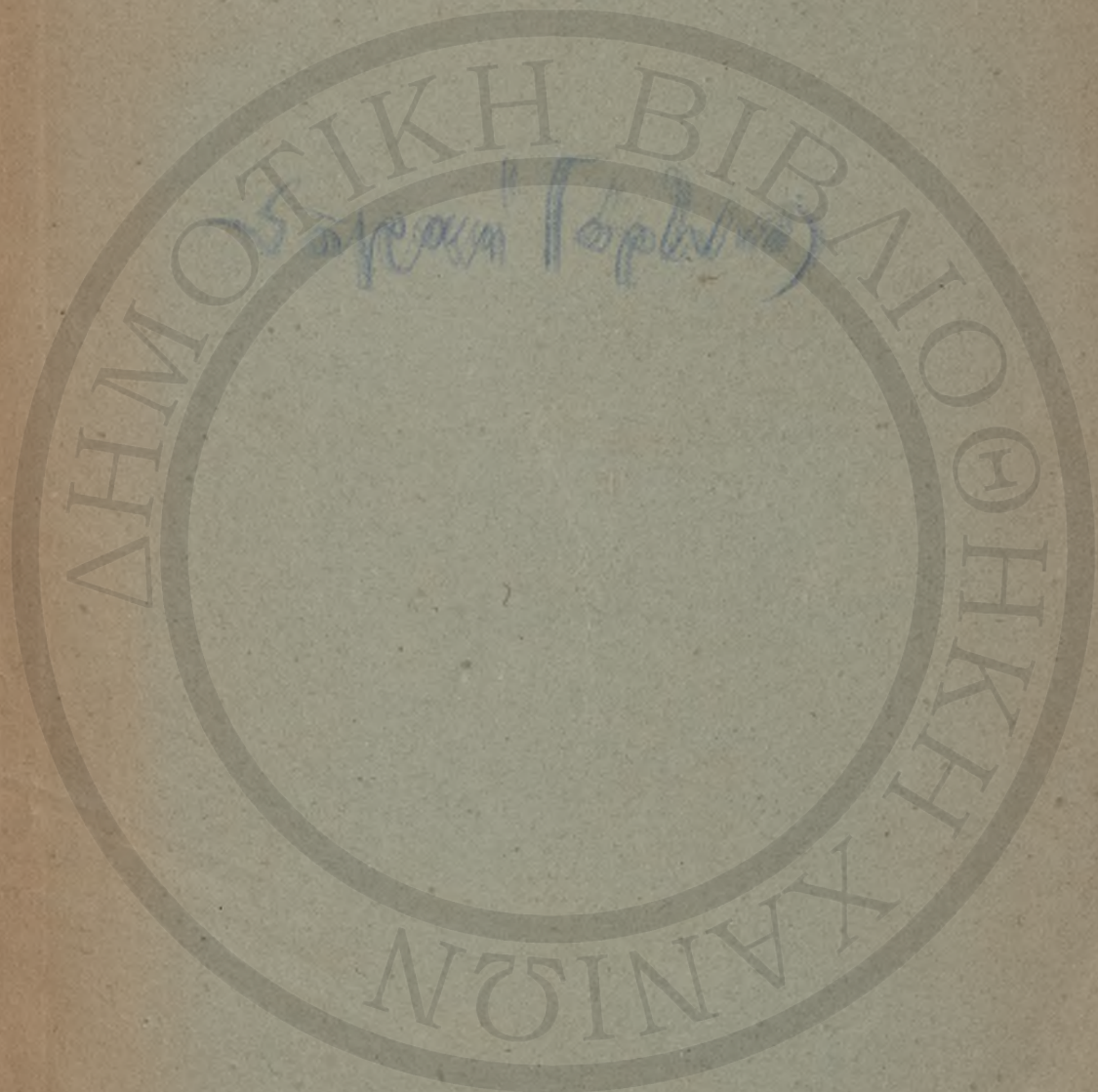

Τραγῆδες

αρχαία (original)

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
— ΧΑΝΙΩΝ —
ΛΟΞ. ΔΕΙΘ. 4981α'
Χρονολ. Έργου.
Είδωσότης 167. Αρχ. Κοινοτ.
Αριθ. 938.113 / ΤΜ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΤΗΣ ΕΝ ΓΟΥΡΥΝΙ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΤΩΙ 1884

ΑΝΑΚΑΛΥΦΘΕΙΣΗΣ ΕΠΙΓΡΑΦΗΣ

ΥΠΟ

Ι. Α. ΤΥΠΑΛΔΟΥ

δικηγόρου και πρώην Εισαγγελέως παρ' Εφέταις.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ

ΟΔΟΣ ΔΕΚΑ — ΣΤΟΣ ΣΙΜΕΩΡΑΟΣ

1887

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΤΗΣ ΕΝ ΓΟΡΤΥΝΙ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΤΩΙ 1884

ΑΝΑΚΑΛΥΦΘΕΙΣΗΣ ΕΠΙΓΡΑΦΗΣ

ΥΠΟ

Ι. Α. ΤΥΠΑΛΔΟΥ

δικηγόρου καὶ πρώην βίσαγγελέως παρ' Ἑρέταις.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΞΕΝΩΣΕΩΣ

ΟΔΟΣ ΔΕΚΑ — ΣΤΟΛ ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΥ

—
1887

Η ΕΝ ΓΟΥΡΥΝΙ ΕΠΙΓΡΑΦΗ

A.

1 οσκελευθεροιεδολοιμελλειαν
πιμολενπριδικασμεαγεναιδ
εκαγεικαταδικασατοελευθερ
οδεκαστατερανστοδολοπεντ
5 εοτιαγεικαιδικασατολαγασαι
ενταιστριαμεραισαι . . κα
με . . . ασεικαταδικαδδετοτομεν
ελευθεροστατερατοδολο . . ρκν
αντασαμερασεκαστασπρινκαλα
γασειτοδεκρονοτουδι . αστ
11 ανομνυτακρινεναιδαννιοτο
μαγενουτουδικαστανομνυτ
ακρ . νεναιμεαποπονοιμαιτυσ
αιδεκαμολειομενελευθε . ον
15 οδ . . ολουκαρτονασεμεν
... ικελευθεροναποπονοιον
τιαιδεκαυπιδολοιμολοντι
πονοιοντεςονεκατεροσεμ
εναιμεκαμαιτυσαποπονεικ
20 αταουμαιτυραδικαδδεναι
δεκαυποτεροσαποπονοιοντι
εμεδατεροτουδικαστανο
μνυτακρινενεδεκανικαθειο
εκον . ομμενελευθερουλαγ
25 ασαιτανπε . ταμεραντουδεδο
λ . . εσκεραναποδομεναιδε
καμελαγασειεμεαποιδικασ
ατοικεντομενελευθερο
πεντεκουταστερανασκαισ
30 τατερατασαμερασεκαστ
ασπρινκαλαγασειτοδεδολο
δεκαστατερανσαιδαρκναν
τασαμερασεκαστασπρινκα
ποδοιεσκερασεδι . κακαταδι
35 κασειοδικαστασειναιυτοιπ
ραδδεθθαιαταπριτραεμειον
πλιονδεμετοδεκρονοτουδι
καστανομνυτακρινεναιδε
καναενειοδολοσοκανικαθε
40 ικαλιοναντιμαιτυρουδουδ
ρομενελευθεροναποδεικσατ
οεπιτοναοιοπεκαναενειεα
υτοσεαλοσπροτουοαιδε
κσμεκαλειεμεδεικσεικατισ
45 ... οταε . . μεναιδεκαμεδ
αυτοναποδοιενι . οιεναιυτοι
τανσαπλουστ . μανσεπικατ
αστασειαιδεκαποθαινεμ
ολιομενασταδδι . . σταναπλ
50 οοντιμ . κατιστασειιδ
εκακο . ιογαγειεκοσμιογτο
σαλλοσεκαποσταιμολεικικ
ανικαθεικατισταμενα . . σ
... ααδεταεγραμενα
55 .. ενεικαμενο . κα

B.

1 τακειμενουαγοντιαπατον
εμεναικατονελευθερονε
τανελευθερακαρτειοιπειεκα
τουστατερανκαταστασεια
5 ιδεκαπεταιροδεκααιδεκοδολο
στονελευθερονετανελευθερα
υδιπλεικαταστασειαιδεκελε
υθεροσφοικεσεφοικεανπεντε
δαρκναυσαιδεκα . ικευσφοικεα
10 εφοικεαν . . τεστατερανσ
ενδοθιδιανδολαναικαρτειδαμ
ασαιτοδουστατερανκατασ
τασειαιδεκαδεδαμναμενανπε
δαμεραν . . δ . λοναιδεκενυτ
15 τιδυοδελουσορκιοτερανδε
μεντανδολαναικατανε
λευθεροναπεπερεταιοιπενακε
νοντοσκιδεσταδεκαστατε
ρανσκιαστασειαιαποπονοι
20 ιμαιτυσ . . ικακαπελ . ευθεραν
μοικιοναιλεθειενπατροσεενα
δελπιοεεντοανδροσεκατον
στατερανκαταστασειαιδεκε
ναλοπεντεκουταιδεκαταν
25 τοαπεταιροδεκααιδεκοδολοσ . .
νελευθερανδιπλεικαταστασε
ιαιδεκαδολοσδολοπεν
τεπροειπατοδεαντιμαιτ
υροντριοντοισκαδεσται
30 στοναυλεθνετοσαλλυεθ
θαιενταισπενταμεραισ
τοδεδολοτοισαταιαντι
μαιτυρουδουαιδεκαμ
εαλλυσεπαιεπιτοισελαν
35 σιεμενκρεθθαιιοπαικαλε
ιονταιδεκαποειδολο
σαθζαιομοσαιτονελο
ντατοπεντεκουταστατε
ροκαιπλιονοσπεντοναυ
40 τουβιναυτοιεκαστονε
αριομενοντοδαπεταιρο
τριοναυτονατοδεσικε
οστονπαστανατεροναυτ
ουμοικιοητελενδολοσαθ
45 θαιδεμαικανερ . . ι . .
ναδιακρ . νον . αιταζαα
υτασεκενατικον . ειεπ
αρτοναυδρακαιτοκαρποτ
αννεμινανικειεστονιο
50 ναυτασκραματοκοτι
 . ενυπανειταν νατι
κεικαιπεντεστατερανσαικοα
νεραιοτισειασε . ενσι
οσα . δεπονοιο . . ερ
55 μεντουδικασταν

Γ.

1 ομνυτακρινεναιδετιαλλ
οπεροίτοανδροσπεντεστ
ατερανκαταστασεικοτι
καπερειαντοκοτικαπαρ
5 ελειποδοτοαυτουδεκ
εκαυνεσεταιδικασαιτ
αυγυναικαπομοσαιταναρ
τεμινπαρμυκλαιουπαρταυ
τοκσιανουτιδετισκαπομο
10 σανσαιπαρλειπεντεστατ
ερανκαταστασεικαιτοκρ
εοσαυτουαιδεκαλλοττρι
οσσυνεσαδδειδεκαστ . . ε
ρανκαταστασειτοδεκρε
15 ιοσδιπλειοτικοδικαστασ
ομοσειυνεσσακσαι
αιανεραποθανοιτεκνακατ
αλιποναικαλειαυγυναταζα
αυτασεκοσ . ανοπιεθθα
20 ικατικοανεδδοικαταταεγ
ραμμεναντιμαιτυρουτρ
ιουδρομενελευθεροναι
δετιτουτεκνονπεριενδι
κουεμεναιδεκαατεκνον
25 καταλιπειτατεζαυτασεκε
νκοτ . κε . . πανει . ανεμ . ν
ανκα . . οκαρπ . τοενδ . θενπ
εδατονεπιβαλλουτ . . μοιρα
ντακε . καιτιοανεδδοιαεγ
30 ραπταιαιδετιαλλοπεροίεν
δικονεμεναιδεγυναατεκ
νοσαποθανοιτατεζα
αυταστοισεπιβαλλονσαιπ
οδομενκοτιενυπανετανε
35 μινανκαιτοκαρποικαιεεσ
τονιουνασταναμινα
νκομιστραικαλειδομεν
ανερεγυναεφεμεδνοδεκ
αστατερανσεδουδεκαστατ
40 ερονκρεοσπλιονδεμαικ
αφοικεοσφοικεακριθειδοο
εαποθανουτοσταζααυτα
σεκεναλλοδαυτεροίενδ
ικονεμεναιτεκοιγυνακ
45 ε . . ε . . νασεπελευσαιτοια
νδριεπιστεγαναντιμαιτ
υροντριοναιδεμεδεκσαι
τοεπιταιματριεμεντοτεκ
νονετραπενεαποθεμενορκ
50 ιοτεροδδμεντοσκαδεστ
ανσκαιτοσμαιτυρανσαι
επελευσαναιδεφοικεατε
κοικερενονσαεπελευσαι
τοιπασταιτοανδροσοσο
55 πνιεναντιμαιτυρον . . ον

Δ.

1 αιδεκαμεδεκσεταιεπιτοι
πασταιεμεντοτεκνοντοιτ
ασφοικεασαιδετοιαυτοιαυ
τινοπνιοιτοπροτοενιαυτ
5 οτοπαιδιονεπιτοιασται
εμεντοιοφοικεοσκορκιο
τερονεμεντονεπελευσαν
τακαιτοσμαιτυρανσγ
υνακερενονσαιαποβαλοι
10 παιδιονπρινεπελευσαικα .
αταεγραμμεναελευθερομ
ενκαταστασειπεντεκουτα
στατερανσδολοπεντεκαιφ
ικατιαικανικαθειοιδεκαμ
15 ε . . ι . . ιστεγαοπιεπελευσε
ι . αυτουμορειαιαιποθ
ειετοπαιδιοναπατονεμεν
αικυσαιτοκαιτεκοιφοικ
εαμεοπιουμεναεπιτοι .
20 πατροσπασταιεμεντοτ
εκνοναιδοπατερμεδοοιε
πιτοιστοναδελπιονπασ
ταισεμεντονπατερατον
τεκνονκαιτονκρεματοκ
25 αρτερονεμενταδδαισιος
καιτανματερατονφοναυ
τασκραματονασεκαδοντι
μεεπανανονεμενδατε
θθαιαιδετισαταθειεαποδ
30 ατθαθθαιτοιαταμενοια
ιεγρατταιδεκαποθαινεις
τεγασμεντανσευπολικα
τικενταιστεγαισεινεαι
σκαμεφοικενσενφοικειεπ
35 ικοραυφοικονκαιαπροβακα
ικαρταποδαακαμεφοικεοσει
επιτοισιασειμενταδαλ
λακρεματαπανηαδατεθθα
ικαλοσκαιλανκανετοσμ
40 ενυινυσοποττοικιοντιδυ
ομοιρανσεκαστονταδδ
εθυγατερανσοποτταικιον
τιμιαυμοιρανσεκασταθ .
 . ατε . . αιδεκαταμαρτρ . ιαε
45 καποθα . . ιαιπε . τα
ε αιαιδεκρεματαμει
εστεγαδελακενταθθ . πατε
ρασαιεγρατται . αιδεκαλε
ιοπατερδοοσιουδομεντα
50 ιοπνιομεναιδοτοκατατ
αεγραμμεναπλιοναδεμε
οτειαιδεπροθθεδοκεεεπ
πενσεταυτεκεναλλαδεμε

Ε.

1 απολαν . . νεγυναο . ειακ
ρεματαμεεκειε . . τροδδο
ντοσεα . ελπιοεεπισπεν
σαντοσεαπολα . ουσαα
5 ιοκαιθ . λευσαρτοσεκοσ
μιοιουσινυ . λοιταυτ
ασμεναπολανκαενται
δδεπροθθαμεε . δικονεμ
ενεκαπ . θανειανερεγυν
10 ααιμενκειτεκεναεεστο
κνοντεκεναεεστοντε
κνατουτοσεκ . . τακρεμα
τααιδεκαμετισειτουτο
νααδελπιοιδετοαποθανου
15 τοσκεκαδε . πιοντεκν
αεεστοντονεκνατουτ
οσεκεντακρεμααιδεκα
μετισειτουτοναδελπιαιδ
ετοαποθανουτοσεκσαυτ
20 αυτεκναεεστοντεκνοντε
κνατουτοσεκεντακρεμα
τααιδεκαμετισειτουτο
οισκεπιβαλλειοποκεικακρ
εμαπατουτοσανιλεθθα
25 ιαιδεμεεινεεπιβαλλοντε
στασφοικιασοιτινεσκ
ιοντιοκλαροστοντοσε
κεντακρεματααιδεκοι
επιβαλλοντεσοιμενλει
30 οντιδατεθθαιτακρεματ
αοιδεμεδικασαιτουδι
καστανεπιτοιλλειουσιδ
ατεθθαιεμεντακρεματαπ
αυταπρινκαδαττονται
35 αιδεκαδικικασαντοστα
ικαστακαρτειενσειεια
γυειεπεριδεκαστατεραν
σκαταστασεικαιτοκρε
οσδιπλειπατονδεκεικαρ
40 ποκαιεμασκανυιδεμασκ
επιπολαιονκρεματοναικαμ
ελειοντιδατε π . .
... ανομνυτακριναι
ιπορτισμολιομενα . ι .
45 εκακρεματαδατιομενοι
μεσυνγιγνσοκοντιαυ
πιταυδαισιουεντακρεμ
ατακοσκαπλειστοντιδ
οιαποδομενταντιμ
50 δια . ακοντοναεπαβο
λανσεκαστοσδατιομε
νοιδεκρεματαμαιτυρα
νσπαρεμενδρομεανσελε
54 υθερονστρινυσεπλιανσ-

ΣΤ.

1 θυγατριεδεικατατααυτ
ασκοπατεδδοειοντοπ
ατροσκραματοναρνιουσ
μεουεθθαιμεδεκαταθιθ
5 εθθαιαιδεκαυτοσπασετ
αιεαπολακειαποδιδοθθο
αικαλειμεδετοπατερατο
ντεκνονατικαντοιασων
ταιεαπολακουτιμεδετατ
10 ασγυναικοστονανδραπο
δοθαιμεδεπισπενσαιμεδ
υινυτασματροσαιδ
ετ . σπριαιτοεκαταθειτοεε
πισπενσαιτοαλλαιδεγρατ
15 . . ιαιταδεταγραμματαεγ
ρα μ .
κρεματα πταιματριεμ
ενκεπιταγυναικιοδαπο
δομενοσεκαταθενσεεπι
20 σπενσανστοιπριαμενοι
εκαταθεμενοιεεπισπεν
σαμενοιδιπλεικαταστα
σεικαιτικαλλατασειτοαπ
λοουτουδεπροθθαμεεν
25 δικονεμεν . αιδεκοαντιμ
ολοσαπομολειανπιτοκρ
εοσοικανπιμολιοντιμ
εεμεντασμιπ . οσετα
σγυναικοσμολενοπεκεπ
30 ιβαλλειπαρτοιδικασται
εφεκαστοεγρατταιαιδεκα
ποθαιεματερτεκνακαταλιπο
υσατοναπατερακαρτερονεμεν
τονματροιοναποδοθαιδεμε
35 μεδεκαταθεμεναικαμετατεκ
ναεπαινεσειδρομεσιουτε .
 . ιδετισαλλαιπριατοεκατα
θειτοταμενκρεματαεπιτο
στεκνοισεμεντοιδεπριαμ
40 ενοικαταθεμενοιτοναποδ
ομενονετοκαταθενταταν
διπλειανκαταστασαιτα . στ
ιμασκατικαλλατασειτοα
πλοουαιδεκαλλαναοπνιειτατ
45 εκνα . . ν . . ατροιονκαρτερον
νεμεναικεδν πε
ρ εκσάλλοπολιασυπαν
ανκασεκομενοσκελο . ενοτι
σλυσεταιεπιτοιαλυσαμεν
50 οιεμενπρινκαποδοιτοεπιβα
λλουαιδεκαμερομολογιοντι
ιαμπιταυπλεθνεμεελομε
 . οαυτο . υσαθθαιτουδικασ
τανομνυτακρινενπορτι . α
55 μολιομεν . οκειθεροτον

Ζ.

1 επιτανελευθεραελθονοπιει
ελευθερεμεντατεκνααιδεκ
αελευθεραεπιτουδολονδυλεμ
εντατεκνααιδεκεστασαντ
5 ασματροσελευθερακαιδολα
τεκναγενεταιεκαποθανεια
μετεραικεικρεματατουσελε
υθερουσεκεναιδελευθεροι
μεεκσειεντουσεπιβαλλον
10 τανσανιλεθαια . κεκσαγ
ορασπρ . αμενοσδολουμεπ
εραιοσειτανξεσηκονταμ
εραναιτινακαπροθαδικε
κειενστεροντοπιεπαμεν
15 οινδικονεμενταμπα
. ροι . κονοπυ.εθαιαδελπι
οιτοπατροστοιουτουτοι
πρειγ . στοιαιδεκαπλιεσπατ
ροιοκοιουτικαδελπι . ισπα
20 τροσ . οιεπιπρειγιστοιοπι
εθαιαιδεκαμειοντιαδελπιο
ιτοπατροσειεδδεεκαδελ
πιονοπιιεθαιμοιτοι . στοπ
ρειγιστοιαιδεκαπλιεσιονπ
25 ιπατροιοκοιουιεεσεκαδε
λπιωαλλοιοπιυεθαιτοιεπ
ιτοιεσ . οπρει . . στομιανδ
εκενπατροι . κουτονεπιβιλ
λονταπλιαδδε . εαδδεκαν
30 οροσειοεπιβαλλονοπιυιε
απατροιοσκοσ . τεγαυμεναι
κειεκεντανπατροιοκουταδ
δεπικαρπιασπαντοστανεμ
ιναπολανκανεντονεπιβ
35 αλλοτασπιυεν αιδεκαπο
δρομοσιουεπιβαλλονοπι
ιενεβιονεβιονσανμελειοπ
υιενεπιταιπατροιοκοιεμε
ντακρεματαπαντακαιτονκ
40 αρπονπρεινοκοπιυειαιδεκα
δρομευσιονοεπιβαλλονε
βιονσανλειοστανοπιυε
θαιμελειοπιυενμολεντοσ
καδεστανστοσπασπατροι
45 οκοοδεδικα . τ . . δικ . κσ .
τοοπιυενντοισδ . οισμε
νσαιδεκαμειοπιυειαιεγρα
ταιτακρεματαπαντεκουσα
ναικειαλλοστοιεπιβαλλοντ
50 ι-αιδεπιβαλλονμειετασ
πνλαστοναιτιουτοπιμ
ικαλειοπιυεθαιαιδεκατο
ιεπιβαλλοντιεβιονσαμελε
ιοπιυεθαιεανοροσειοεπιβ
55 αλ . ον εν

Η.

1 απατροιοκοσστεγαμμεν
αικειενπολιπαμπατροιοκο
νεκενκατικενειενταιστεγ
αιτουδαλλοντανεμισανδ
5 ιαλακονσαναλλοιοπιυιεθ
αιτασπυλαστοναιτιουτου
οτιμικαλειαποδατεθαιδ
ετουκρεματονοι αιδεμε
ειενεπιβαλλοντεσταιπαιπ
10 ατροιοκοια . . γρατταιτακρ
εματαπαντεκ . . ναιτασπυ
λασοπιυεθ . ιοτιμικαλει
αιδετασπυλ . σμετισλε
ιοιο . υιεντοσκαδεστανσ
15 τοσπασπατροι . κοεε . καικ
ατα ανοτιουλ πυ
ιεντισκαιμεντισ . . πυιειε
νταιστριακουταεκαφειπον
τιαιδεμ . αλλοιοπιυεθαιοιμ
20 μικανυαταιαιδεκαπατρο
σδοντοσεαδελπιοπατροι
κοσγενεταιαιλιεντοσπ
υιενιοεδοκανμελειοιοπι
υεθαιαικεστετεκνοταιδια
25 λακονσαντοκρεματοναιε
γρατται . . . οιοπιυεθ . . . σπ
υλα . αιδετεκναμειεπαντ
εκον . αντοιεπιβαλλον . ιοπι
υεθαιαικειαιδεμε . εγραττ
30 αιαν . εραιαποθανοιπατροι
οκοιτεκνακαταλιποναικα . ει
οπιυεθοσπυλαστομικαν
υναταιανακαιδεμεαιδετε
κναμεκαταλιποιοσποθανον
35 οπιυεθαιτοιεπιβαλλοντια
ιεγρατταιαιδοεπιβαλλοντ
ανπατροιοκοπυιενμειεπ
ιδαμοσειεαδεπατροιοκοσ
οριμαειετοιεπιβαλλοντιο
40 πυιεθαιαιεγρατταιπατροιο
κουδεμεναικαπατερμειεα
δελπιοσεστοαν . πατροστον
δεκρεματο . . . ρτερουσεμεντ
ασεργα . . . ια πατροανσ
45 . α ιασδια . α . . . ν
εν . ανεμινανασκα . ορ . σει
-αιδαν . ροιατταιμειεεπ
ιβαλλοντανπατροιοκουκαρ
τερανεμεντοντεκρεματοικ
50 αιτοκαρποκασκαν . ροσειτ
ραπεθαι . ρταιματριαιδεμ
ατερμε ιπι . . . ατροσι
τραπεθα . αιδετισοπιυοια
νπατροιοκουαλλαιδ . . ρατται
55 ιε τικος

Θ.

1 τουσεπιβα
τροιοκουκα
ταλιπειεαυ
νσματροαν
5 σκαταθεμεν
δικαιανεμεντ
ανουανκαιταγκα
αιτοτισκρεματαε
καταθαιτοτουτασπα
10 α . εν . . . ματαεπι-αιπατροιοκ
οιεμενοδαποδομειοσεκατ
αθενοστοιπριαμενοικεκαθε
μενοιαικανικαθειδιπλεικα
τασπασεικαιτικαλλατασειτ
15 οαπλουνεπικατασπασεια
ι . . . δεταγ ατ
ο . . . επροθαμ . . . δικονεμεν
αιδοαντιμολοσαπομ . . . ιο
ια . . . ιτοκρεσοικανπιμολι
20 οντιμετασπατροιοκο . . εν
οδ . . . ισπασομνυσκρινετοαι
δενικασαιμετασπατρ . . . οκ
οεμ . νμολενοπεκεπιβαλλειε
φεκαστοεγρατται . -αιαν . εκσ
25 αμ . νοσεινεκαμενο
οιοτανσπελονενδιαβαλονε
νοσεδιαλειπαμενοσποθα
νοιετουτειαλλοσεπιμολ
ισιοπροτρεναιουτοδεδικα
30 στασδικαδδετοπορτιτα . ποπ
ονιομεναιμεινκαιικασεπι
μολειοδικαστασκομναμον
αικαδοεικαιπολιατενοιδεμ
αιτυρεσειεπιβαλλοντεσανδοκ
35 αδεκενκοιουτανκαιδιαβολασκ
αιδιρεσιουσαιτυρεσειοεπιβ
αλλοντεσποπουντουνεδεκα
ποφειποντιδικαδδετομοσ
αστααυτουκαιτονσμαιτυρ
40 ανσνικεντοαπλουρυνυσα
ικανδεκεσεταιισκοπατεδοει
αυτουαεθαικαιτακρεματα
ατικαπεπαταιαιτισκαπερα
ισυνπλ . . . σειεσπερ . επι
45 θεντιμεαποδιδοιαιμεικα
ποποιοιουτιμαιτυρεσειβιοντ
εστοεκατονστατεροκαιπιγιο
νοστρεεστομειονοσμεττε
στοδεκισατερονδ . οτομει
50 ονοεναδικαδδετοπορ . ιτα
αποπο . ιομεναιδεμαιτυρε
. με . . . ο . ονιοιενεκε . θειοισυ
ναλλακσα . σοτερον . . ελε . ιο
54 μενπο . ενοσεαπομοσαιεσυν

Ι.

(α)
10 ν
κρεοσ
. ποδον
τανστο
. ματρι
15 δυισ
κατουστα . ερα . . εμειονπ
λιονδεμεαιδεπλιαδοιειαι
καλειοντοιεπιβαλλοντεστ
οναργυρουαποδουτεστακρ
20 εματεκοντουαιδετισοπε
λοναργυρουεαταμενοσεμ
ολιομενασδικασδοιειαι
μειεταλοιπαεκσιατασα
τασμεδενεσκρεοσεμενταν
25 δοσιναντρο . ουμεινεθα
. κατακειμενονπριγκαι
εταιοκαταθενησμεδαμπιμο
λονμεδεδεκσαθαιμεδεπισ
πενσαθαιμεδεκαταθεθαιαι
30 δετιστουτοντιφερκσαιμεδ
ειεσκρεοσεμεναιαποποιο
ιενδυομαιτυρεν
ανπαρσινεμενοποκατιλλ
ειαμπαινεθαιδε καταγοραν
35 καταειλ . μενοντομπολιατα
ναποτολαουσαγαγρευουτι
οδαμπαναμενοσδοτοτα
ιεταιρειαιταιφαιαντοιαρε
ιουκαιπροκοονιοινοκαι
40 μενκανελεταιπαντατακρε
ματακαιμεσυννειγνεσιαιτ
εκνατελλεμμενταθινακαι
τααντροπιναταστανπαναμε
νοκαναιλεθαιαιπερτοισγ
45 νεσιοισεγρατταιαι . εκαμε
λειτελλεναιεγρατταιακ . ε
ματατονσεπιβαλλοντανσεκε
ναιδεκειγνεσ . ατεκνατοιαν
παναμενοιπεδαμεντουεσ
50 ενοντοναμπαντουανπειαιθ
ε . . . ιαιαποτοναδελπιουλνκα
νοντιαιδεκερσενεσμειον
τιθελειαιδε . ισομοιρονε
(α) 'Ελλείπουνσιν από του στίχ. 1—9.

ΙΑ.

1 οναπαντουκαιμειε
πανανκουεμεντελλεντ
. παναμενοκαιτακρεμα
ταναιλιθαιατικακατα
5 παναμενοσπλιυιδετον
αυπαντομμεεπικορεν
. . . θανοιοανπαντοσγενεσια
τεκναμεκαταλιπονπαρτο . .
. παναμενοεπιβαλλονταν
10 σανκορεντακρεματααιδ
. οανπαναμενοσποφειπ
αθηοκαταγοραναποτολα . .
. γορευουτικαταξελμεν
οντουπολιατανανθεμε . .
15 τατερανσεδικαστ
εριονοδεμναμυπροκσεν
ιοαποδοτοταιαπορρεθεντι
γυνναδεμεαμπαινεθρομεδ
ανεβοσκρεθαιδετοιδδεα
20 ιταδεταγραμματαεγραπσε
τονδεπροθθαυαιτισκεκεια
μπαντυιεπαρμπαντομειεε
νδικονεμεν
αντροπονοσκαγειπροδικασ
25 αιειεπιδεκεθαι
τονδικαστανοτιμενκατα
μαιτυραιεσγρατταιδικαδδε
ειεαπομοτονοδικαδδεαιε
γρατταιτουδαλλονομνυτ
30 ακρινεπορτιταμολιομεν
αικαποθαειαργυρον
οπελονενεικαμενοσαιμε
νκαλειοντιοισκεπιβαλλει
αναιλεθαιατακρεματατανα
36 τανυπερκατισταμενκαίτο
αρλυρινοισκοπελειεκουτ
οντακρεματααιδεκαμελει
οντιταμενκρεματαεπιτοι
σνικασανσιεμενεοισκο
40 πελειτοαραυριοναλλανδε
μεδεμιανατανεμεντοι
σεπιβαλλονσια . εθαιδευ
περμ . ντο . τροσπαπατρο
ιαυπεδετασματροστομα
45 τροια
γυναανδροσκακρινεται
οδικαστασορκοκαικαδικακ
σειενταισιςκατιαμεραισα
πομοσατοπαρινοστυδικα
50 σταο . τικεπικαλειορ . ιπατ
ο αρκουταδικασταιγυνα
ικικαιτοιδικανταικαι . οι
53 μ μονιπροτεταρτοαντιμ

ΙΒ.

(α)
16 ματριυνισεα . εργυναικι
κρεματααιεδοκειαιεγρατ
ποπροτουδετογγραμματον
μειενδικονεμεντοδυστε
20 ρονδιδομεναιεγρατται
ταισπατροιοκοισαικαμε
ιοντιορπανοδικασταια
σκανοροιοντικρεθαικατα
ταεγραμμενασπεδεκα
25 πατρ οκοσμειοντοσεπι
βαλλοντοσμεδορπανοδικ
αστανπαρταιματριτραπε
ταιτουπατροακαιτομματ
ροατονσεγραμμενονστ
30 ακρεματακαιανεπικαρπι
αναρτυεινοσαικανανταικα
λλισταπρινκοπιυειαιοπιυι
εθαιδεδυοδεκαφτιαεπρει
γωνα
(β)
(α) 'Ελλείπουνσιν από του στίχ. 1-15.
(β) 'Ελλείπει το λοιπόν μέρος της
στήλης.

ΟΜΚΕΛΕΒΟΡΟΕΔΟΙΟΣΜΕΛΕΣΜ
 ΔΣΑΝΕΛΛΑΜΜΑΚΑΜΜΑΔΟΝΕΩΣ
 ΚΕΚΕΛΕΣΚΑΤΑΣΚΑΜΚΑΤΟΤΕΒΕΡ
 ΟΔΕΚΑΜΤΑΤΕΡΑΜΤΟΤΟΛΟΕΝΤ
 ΕΟΤΣΑΛΕΣΚΑΣΚΑΜΚΑΤΟΤΑΛΑ
 ΕΥΤΑΣΑΤΡΠΣΑΜΕΡΑΣΜΕΡΑ
 ΜΕΣΚΕΚΑΤΑΔΕΚΑΔΕΛΕΜΕ
 ΕΛΕΒΟΡΟΜΤΑΤΕΡΑΤΟΔΟΤΟΚΑ
 ΑΜΤΑΜΙΕΡΑΜΕΡΑΜΑΜΑΜΤΑ
 ΔΑΜΕΣΤΟΔΕΚΡΟΝΟΝΟΝΟΝ
 ΟΝΤΑΡΠΣΜΕΝΑΣΔΑΜΑΡΣΤΟ
 ΜΕΑΛΕΝΤΟΝΚΑΜΤΑΝΟΝΑΜ
 ΑΚΑΝΕΔΣΜΕΑΟΝΟΣΜΑΤΜ
 ΑΝΟΝΕΝΕΜΕΣΟΝΑΔΕΚΑ
 ΟΝΚΑΡΤΟΝΑΜΕΜΕΝ

ΚΕ
ΑΑ
ΚΕ

ΜΕΡΟΝΑΟΟΝΟΝΟΝ
 ΔΣΑΔΕΚΑΝΕΚΑΝΕΚΑΝΕΚΑΝΕΚΑ
 ΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝ
 ΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝ
 ΕΝΑΣΜΕΚΑΜΑΤΜΑΤΜΑΤΜΑΤ
 ΑΤΑΤΟΝΜΑΣΤΡΑΔΑΣΚΑΔΕΝΑΣ
 ΔΕΚΑΝΟΤΕΡΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝ
 ΔΕΚΑΤΕΡΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝ
 ΜΑΝΚΑΡΣΜΕΝΕΚΑΝΕΚΑΝΕΚΑ
 ΕΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝ
 ΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝ
 ΕΜΚΕΡΑΜΑΜΑΜΑΜΑΜΑΜΑ

ΑΑ
ΖΙ

ΕΜΚΕΡΑΜΑΜΑΜΑΜΑΜΑΜΑΜΑ
 ΝΑΜΕΛΑΛΑΛΑΛΑΛΑΛΑΛΑΛΑ
 ΜΑΤΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝ
 ΕΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝ
 ΜΑΜΑΜΑΜΑΜΑΜΑΜΑΜΑΜΑ
 ΤΑΤΕΡΑΤΑΜΑΜΕΡΑΜΕΕΚΑΜΤ
 ΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝ
 ΔΕΚΑΜΤΑΤΕΡΑΜΜΚΑΣΔΑΡΚΑ
 ΤΑΜΑΜΕΡΑΜΕΕΚΑΜΑΜΑΜΑ
 ΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝ
 ΚΑΚΜΕΣΔΕΚΑΜΑΜΑΜΑΜΑΜΑ
 ΡΑΔΔΕΑΣΤΑΤΡΠΣΤΡΑΕΜΕΣΟΝ
 ΚΑΜΤΑΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝ
 ΚΑΝΕΒΕΣΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝ
 ΔΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝ
 ΠΟΜΕΝΕΛΕΒΟΡΟΝΟΝΟΝΟΝ
 ΕΣΕΒΑΦΑΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝ
 ΤΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝ
 ΚΑΜΕΚΑΜΕΚΑΜΕΚΑΜΕΚΑΜ
 ΑΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝ

ΑΓ
Η

ΑΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝ
 ΑΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝ
 ΑΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝ
 ΑΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝ
 ΑΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝ
 ΑΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝ
 ΑΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝ
 ΑΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝ
 ΑΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝ
 ΑΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝ
 ΑΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝ

ΑΔ
Α

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ Γόρτυς ἢ Γόρτυν κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους | Ὅμ.—Φανίας—Ἀθην. Β 31—34] Γόρτυνα κατὰ Σκύλακα καὶ Διονύσιον, ἀμφοτέρως κατὰ Στράβωνα, [10,4 σελ. 373—377.] ἦτο κατὰ τὸν Γεωγράφον ἢ μετὰ τὴν Κνωσσὸν δευτερεύουσα τῆς ἑκατονταπόλεως Κρήτης, ἀπέχουσα τῆς ἀκτῆς ἀπὸ τῆς λιβυκῆς θαλάσσης πεντήκοντα στάδια, ἐπὶ τοῦ Ἀθηαίου ποταμοῦ κειμένη. Εἰς τὴν θέσιν αὐτῆς ὑπάρχει σήμερον χωρίον καλούμενον Ἀγιοὶ Δέκα. Ἐκ τοῦ Ἀθηαίου ἀποχωρίζεται αὐλαξ ὑδρομύλου καλύπτων πλάκας ἀρχαίου οἰκοδομήματος. Μία ἐξ αὐτῶν ἀνευρεθεῖσα τῷ 1857 ὑπὸ τοῦ κ. Thenon, μέλους τῆς ἐνταῦθα Γαλλικῆς Σχολῆς, ἔφερεν ἀρχαίαν ἐπιγραφὴν δυσεξήγητον, δημοσιευθεῖσαν τῷ 1863. Ἡ πλᾶξ ἀπεστάλη εἰς Παρισίους καὶ κατετέθη εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Louvre, καὶ οἱ μελετήσαντες ἐπ' αὐτῆς οὐδὲν ἕτερον ἠδυνήθησαν νὰ ἐννοήσωσιν εἰμῆ, ὅτι κατὰ τοὺς μὲν ἀνεφέρετο εἰς τὸ κληρονομικὸν δίκαιον, κατ' ἄλλους εἰς σχέσεις παιδεραστίας, καὶ κατ' ἄλλους εἰς γραφὴν ἐπὶ συκοφαντίας. Ὁ σοφὸς Bréal ἐδημοσίευσε τῷ 1878 ἐν τῷ Journal des Savants ἀξιόλογον διατριβὴν, ἀποδίδων εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τὴν ἀληθῆ, ἂν οὐχὶ καθ' ὅλα ἀκριβῆ, ἐρμηνεῖαν, ὡς ἀποτελοῦσαν μέρος νόμου περὶ κληρονομίας. Τὸ ἐπόμενον ἔτος 1879 ὁ γάλλος Hausselier, ἐξακολουθῶν τὰς ἐρεῦνας τοῦ συναδέλφου του, ἀνεῦρε τεμάχιον ἐτέρας πλακῶς φέρον γράμματα ἀνήκοντα προδήλως εἰς τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν, ἀλλ' ἄσχετα πρὸς τὸ θέμα τῆς πρώτης πλακῶς, καὶ μὴ παρέχοντα καθ' ἑαυτὰ ὀρισμένην ἔννοιαν. Ἀνεζητεῖτο λοιπὸν ἐπιμόνως ὑπὸ τῶν περὶ τὴν ἑλλην. ἀρχαιολογίαν ἀσχολουμένων ἢ συμπλήρωσις τῶν εὐρημάτων. Ἡ σύνταξις τοῦ περιοδικοῦ ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου ἐν Φλωρεντίᾳ ἐπεφόρτισεν ἐπὶ τούτῳ τὸν κ. Φρηδ. Halbherr, τὸ δὲ γερμανικὸν Ἰνστιτούτον ἐν Ἀθήναις ἀπέστειλε τὸν κ. Ἐρνέστον Φαβρίκιον. Ὁ πρῶτος κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1884, ὅτε εἶχε παύσει ἡ ῥοή τοῦ ὑδρομύλου ἀνεκάλυψεν εἰς τὴν καίτην τοῦ αὐλακος πλάκας ἀποτελοῦσας πέντε στήλας τῆς ἐπιγραφῆς τὰς ὁποίας ἀντέγραψεν, ἀλλὰ δὲν τῷ ἐπετράπη ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτῆτου τοῦ μύλου ν' ἀνασκάψῃ ἵνα ἀνεύρῃ τὰς λοιπὰς. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐξεπλήρωσεν ὁ κ. Φαβρίκιος. Οἱ δύο ἐξερευνηταὶ ἀνεκοίνωσαν ἀλλήλοις τὸ μέρος τὸ ὁποῖον ἕκαστος ἀντέγραψε, καὶ οὕτω συναρμολογηθέντων καὶ τῶν πρότερον

ὑπὸ τῶν γάλλων ἀνευρεθέντων τεμαχίων, ἀποκατέστη ὁλόκληρος ἡ ἐπιγραφὴ, πλὴν μικροῦ μέρους. Ὀφείλονται δὲ χάριτες εἰς τοὺς προειρημένους ἀρχαιολόγους, οὐ μόνον διὰ τὴν ἀνεύρεσιν τῶν λίθων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιγραφῆς, ἣτις καθίστατο λίαν δυσχερής, καὶ ὡς ἐκ τοῦ εἴδους τῆς γραφῆς, καὶ ὡς ἐκ τῆς θέσεως τῶν πλακῶν. Εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ληθαίου ἀνευρέθησαν τὰ θεμέλια μεγάλου κυκλικοῦ οἰκοδομήματος ἐσωτερικῆς διαμέτρου 33 μέτρων· ἐκ δὲ τοῦ σχήματος τῶν πλακῶν τῆς ἐπιγραφῆς φαίνεται ὅτι ἀπετέλουν αὐταὶ μέρος τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τοῦ κυκλικοῦ οἰκοδομήματος, ὡσανεὶ ἦτο ἡ ἐπιγραφὴ ἐντετειχισμένη πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ κοινοῦ ἀνάγνωσιν καὶ πληροφορίαν νομικῶν διατάξεων. Ἄλλ' ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη δὲν κατελάμβανεν εἰμὴ μικρὸν μέρος τοῦ τοίχου τοῦ κυκλικοῦ οἰκοδομήματος· ἦσαν δ' ἴσως ἐπ' αὐτοῦ καὶ πολλῶν ἄλλων νόμων ἀντιγράφαί, διότι ὁ κ. Halbherr ἀνεῦρεν εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν ἄλλην πλάκα, διὰ παρομοίας γραφῆς φέρουσαν νόμον περὶ τῆς διὰ ζῶν προξενουμένης ζημίας. Ἡ ἐπιγραφὴ περὶ ἧς ὁ λόγος ἀποτελεῖ δώδεκα στήλας ἐκ πεντήκοντα δύο γραμμῶν ἐκάστην, αἱ δὲ στήλαι ἔχουσι πλάτος αἰ μὲν 67 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου, αἱ δὲ 69, καὶ ὕψος 1,72 μέτρου.

Ἡ γραφὴ διευθύνεται βουστοφηδὸν ἀρχομένη ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερά. Τὰ γράμματα ἔχουσιν ὕψος 0,025, εἶναι δὲ κανονικοτάτη ἢ γλυφὴ, καὶ ἀκριβῶς ἰσόμετρα τὰ γράμματα. Ἐγένετο χρῆσις μόνων τῶν 17 γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου καὶ τοῦ διγράμματος· δὲν ἀπαντῶσι δὲ τὸ η καὶ τὸ ω ἀντικαθιστάμενα διὰ τῶν βραχέων· ἡ δίφθογγος ΕΙ ἀντικαθίσταται ἐνίοτε διὰ τοῦ Ε καὶ ἄλλοτε διὰ τοῦ Ι· ἡ ΟΥ διὰ τοῦ Ο· τὸ Ζ διὰ τοῦ Δ, τὸ Ξ διὰ τοῦ Κ ἢ ΚΣ, τὸ Φ διὰ τοῦ Π· τὸ Χ διὰ τοῦ Κ (Ὅρ. τὸ ὑπόδειγμα τῆς γραφῆς) τὰ γράμματα Α, Β, Δ, Ε, Θ, Κ, Ν, Ο, Ρ, Τ καὶ Υ εἶναι κεχαραγμένα ὡς γράφονται σήμερον κεφαλαῖα· τοῦ Γ ἡ δευτέρα γραμμὴ εἶναι κεκλιμένη, ὥστε φαίνεται ὡς τὸ νεώτερον Λ κεφαλαῖον· τὸ Ι γράφεται ὀφιοειδὲς ὡς νῦν τὸ τελικὸν ς, τὸ Λ ἔχει τὴν δευτέραν γραμμὴν παλὺ ὀλίγον κεκλιμένην, ὁμοιάζον μᾶλλον πρὸς τὸ νεώτερον Γ κεφαλαῖον. Ἐνῶ τὸ Σ γράφεται ἀνεστραμμένως ἔχον τὰ ἀνοικτὰ σκέλη εἰς τὸ τέλος τῆς γραμμῆς, καθὼς νῦν γράφομεν τὸ Μ, τοῦτο διακρίνεται προστιθεμένης εἰς τὴν τετάρτην γραμμὴν καὶ πέμπτης ἀπὸ τὰ κάτω πρὸς τὰ ἄνω μέχρι τοῦ ἡμίσεως τῆς γραμμῆς. τὸ Π, εἶναι τὸ μᾶλλον

περίεργον· ἀποτελεῖ ἀκριβῶς ἑλληψοειδῆ γραμμὴν ὡς τέταρτον τοῦ κύκλου. Ὅταν ἡ γραφὴ διευθύνηται ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερὰ τὰ γράμματα ἰδίως τὰ Β, Γ, Ε, Ι, Κ, Λ, Μ, Π, Ρ καὶ τὸ F γράφονται ἀντιστρόφως.

Ὁ Kirchhoff ἔχων ὑπ' ὄψει τὸ πρῶτον εὐρεθὲν τεμάχιον ἔκρινεν ὅτι ἡ γραφὴ δὲν ἦτο νεωτέρα τοῦ ἔτους 530 π. Χ., περίπου τῆς ἐποχῆς τοῦ Σόλωνος. Ἄλλ' ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ ὅτι δὲν εἶναι ἀρχαιότερα τοῦ ἔτους ἐκείνου, ἔνεκα τῆς κανονικότητος καὶ τοῦ κυκλοειδοῦς σχήματος τῶν γραμμάτων. Ἡ ἑλλειψις τῶν ὑπὸ τοῦ Σιμωνίδου προστεθέντων δὲν εἶναι ἀκριβῆς τεκμήριον τῆς χρονολογίας τῆς γραφῆς, διότι καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας εἰσῆχθησαν μόνον ἐπὶ Εὐκλείδου Ἄρχοντος, ἤτοι οὐχὶ πρὸ τοῦ 400 π. Χ. εἰς πολλὰς δὲ πόλεις, καὶ παρὰ πολλοῖς γλύπτταις ἐβουεθίζετο ἡ ἀρχαία γραφὴ βουστροφηδὸν μέχρι τοῦ γ' αἰῶνος, καὶ διὰ τῶν παλαιότερων γραμμάτων.

Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ γίνεται λόγος περὶ διαφόρων ἀντικειμένων ἀνεφερομένων εἰς τὸ τανῦν καλούμενον ἀστικὸν ἢ πολιτικὸν δίκαιον (droit civil). Ἄλλὰ δὲν ἐξηντλοῦνται πάντα τὰ κεφάλαια τοῦ δικαίου, οὐδὲ ἐπὶ ἐνῆς ἐκάστου τῶν διακλαμβανομένων κεφαλαίων ὑπάρχει πλήρης πραγματεία τῶν σχετικῶν νομοθετικῶν διατάξεων, οὐδὲ ἀλληλουχία καὶ λογικὴ τάξις κατὰ τὴν μετὰβαιναι ἀπὸ ἐνὸς εἰς ἄλλο ἀντικείμενον, ὅπως ἐκληφθῆ ὡς συστηματικὸς κώδικς, ἢ συλλογὴ τῶν ἀστικῶν νόμων. Εἶναι ἰδίως ἄξιον σημειώσεως ὅτι οὐδεὶς λόγος γίνεται περὶ ἀντικειμένων τοῦ θεοῦ, τοῦ δημοσίου (droit politique) τοῦ ποινικοῦ, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐμπορικοῦ ἢ ναυτικοῦ δικαίου, τὰ ὅποια ἀπαντῶσιν ἐν τοῖς σωζομένοις τῶν ἀρχαίων νομοθεσιῶν, τῆς τοῦ Σόλωνος, τῆς δωδεκαδέλτου τῶν Ῥωμαίων, κ.α. ἐνῶ ἐκ πολλῶν τεμαχίων τῆς ἐπιγραφῆς καθίσταται πρὸδηλον ὅτι ὑπῆρχον περὶ αὐτῶν νομοθετικαὶ διατάξεις. Ἐπὶ τούτοις δὲν ἐπικρατεῖ τὸ ἐπιτακτικὸν ὕψος τοῦ νόμου ἀπευθυνομένου πρὸς τὸν πολίτην· κατὰ τὸ πλεῖστον δὲ φκίνονται ὁδηγίαι πρὸς τὸν δικαστὴν περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν διατάξεων τοῦ νόμου ἢ διατάξεις συμπληρωτικαὶ νόμων ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ἐν ἄλλῳ μέρει γεγραμμένων. Ἐκ τῶν παρατηρήσεων δὲ τούτων πείθομαι μᾶλλον ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι εἶδος albi praeloris, διατάγματος κοσμοπολιτιδος ἢ ἄρχοντος ἐρμηνεύοντος ἢ συμπληροῦντος τὸν νόμον τοῦ ὁποίου ἢ ἐφαρμογὴ ἦτον ἀναταθειμένη εἰς δικαστάς, τοὺς καλουμένους διαιτητάς ἐν Ἀθήναις, arbitros ἐν Ῥώμῃ, εἰς οὓς ὑπὸ τοῦ Ἄρχοντος καὶ τοῦ

Πραίτορος παρεπέμπετο ἡ ἐκδίκασις πολιτικῶν ὑποθέσεων. Πότε ἤρξατο ἐν Ῥώμῃ ἡ ἐκδοσις τοιούτων Διαταγμάτων (*edicta perpetuae jurisdictionis causa*) δὲν εἶναι γνωστὸν, ἀλλὰ πιθανῶς μετὰ τὴν ἀντικατάστασιν τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας τοῦ Βασιλέως διὰ τῆς τοῦ Πραίτορος, καὶ οὐχὶ πολὺ βραδύτερον τῆς δωδεκάδελτου Ἐκ δὲ τῶν ὑπὸ τοῦ Πολυβίου ἱστορουμένων (ιβ, 16) μνηθάνομεν ὅτι Διατάγματα τοιαῦτα ἐπὶ ὠρισμένης ὑποθέσεως (*prout res incidit*) ἦσαν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Ἐπιξερυρίοις Λοκροῖς ὑπὸ τοῦ κοσμοπολίτιδος ἐκδιδόμενα. Ἐπὶ τούτῳ δὲ σημειώτερον ὅτι τὰ πλεῖστα τῆς ἐπιγραφῆς ἀνάγονται εἰς τὸ διαδικαστικὸν ἀστικὸν δίκαιον. Ἐν τῇ α' στήλῃ περιέχονται διατάξεις περὶ ἀγωγῆς, ἀνδραποδισμοῦ καὶ προσφυγῆς δούλων. Ἐν τῇ β' περὶ βιασμοῦ καὶ μοιχείας, διαζυγίου καὶ διανομῆς τῆς περιουσίας τῶν συζύγων. Ἐν τῇ γ' περὶ διαλύσεως τοῦ γάμου ἕνεκα θανάτου, καὶ τῶν μετὰ τὸν διάλυσιν τοῦ γάμου γεννωμένων τέκνων. Ἐν τῇ δ' περὶ τῶν ὑπὸ δούλων τικτομένων, καὶ ἐκθέσεως τῶν νεογνῶν, καὶ περὶ διαχειρίσεως καὶ διαθέσεως τῆς περιουσίας τῶν συζύγων. Ἐν τῇ ε' περὶ τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου καὶ διανομῆς τοῦ κλήρου. Ἐν τῇ ς' περὶ πωλήσεως καὶ ἐνεχυριάσεως τῶν πατρῶων καὶ μητρῶων ὑπὸ τῶν τέκνων, καὶ τ' ἀνάπαλιν, περὶ τῆς ἐνδίκου σχέσεως ἐξ ἀπολυτρώσεως αἰχμαλώτων, περὶ γάμων μικτῶν καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν τικτομένων. Ἐν τῇ ζ' καὶ τῇ η' περὶ ἐπικλήρων, ἐν τῇ θ' περὶ τῶν ἕνεκα δανείου ἐνδίκων σχέσεων, ἐν τῇ ι' περὶ δωρεῶν μεταξὺ συζύγων καὶ συγγενῶν, καὶ περὶ εἰσποιήσεως ἢ υἰοθεσίας. Ἡ ια' ἐξακολουθεῖ τὰ περὶ εἰσποιήσεως. Ἡ ιβ' περιέχει διαφόρους κανόνας τῆς κρίσεως τοῦ δικαστοῦ.

Πρόδηλον ὅτι ἐν τῇ ἐπιγραφῇ δὲν ἔχομεν νομοθετικὸν ἔργον οἷον οἱ ἄξωνες τοῦ Σόλωνος, καὶ ἡ δωδεκάδελτος τῶν Ῥωμαίων. Ἄλλ' ἐνῶ ἐκ τῶν νόμων τοῦ Σόλωνος καὶ ἐκ τῆς δωδεκάδελτου ὀλίγιστα τεμάχια διεσώθησαν ὑπὸ μεταγενεστέρων συγγραφέων, εἰς τὴν προκειμένην δωδεκάδελτον ἀνευρίσκομεν πλεῖστας διατάξεις τοῦ νόμου ἐξ ἀμέσου πηγῆς. Εἶναι δὲ τὸ εὖρημα τοσοῦτα μᾶλλον πολύτιμον εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ δικαίου, καθόσον ἀναφέρεται εἰς τὸ δίκαιον τῆς φυλῆς τῶν Δωριέων, πολὺ ὀλίγον γνωστὸν ἐνῶ τοῦ ἄττικου δικαίου μέγα μέρος ἀνευρίσκομεν εἰς τοὺς λόγους τῶν ἄττικῶν ῥητόρων, καὶ εἰς ἄλλους ἀρχαίους συγγραφεῖς. Ὅτι οἱ νόμοι περὶ ὧν ὁ λόγος ἀνήκουσιν εἰς τὸ δωρικὸν δίκαιον γίνεσθαι δῆλον οὐ μόνον ἐκ τῆς καθαρᾶς δωρικῆς διαλέ-

κτου τῆς ἐπιγραφῆς, ἀλλὰ καὶ μαρτυρεῖται παρ' ἄλλων τε καὶ παρὰ τοῦ Στράβωνος, καθ' ὃν κατὰ τὰς ἀρχαίας παραδόσεις τὰ ἐν Γόρτυνι νόμιμα ἦσαν λακωνικά, ἠμφισβητεῖτο δὲ μόνον ἂν οἱ Γορτύνιοι ὡς ἄποικοι τῶν Λακεδαιμονίων ἐτήρησαν τὰ νόμιμα τῆς μητροπόλεως, ἢ ὁ Λυκούργος ἐν Κρήτῃ παρέλαβε τὰς βῆτρας αὐτοῦ ἐκ τῶν ἐκεῖσε ὑπὸ τοῦ Λάκωνος οἰκιστοῦ Ἀλθαιμένους μετενεχθέντων νόμων τῶν Δωριέων.

Ἡ γλῶσσα τῆς ἐπιγραφῆς ἐν γένει δύσληπτος ἕνεκα πολλῶν ἰδιωτισμῶν, εἰς ὀλίγα μέρη καθίσταται ἀκατάληπτος ἕνεκα φθορᾶς τῆς γραφῆς. Ἀμα τῇ δημοσιεύσει τῆς ἐπιγραφῆς ἐν ταῖς περιοδικαῖς τοῦ ἀρχαιολογικοῦ μουσείου τῆς Φλωρεντίας, καὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις γερμανικοῦ Ἰνστιτούτου, πολλοὶ σοφοὶ τῆς ἐσπερίκας Εὐρώπης ἀνέλαβον τὴν ἐρμηνείαν αὐτῆς. Ὁ σοφὸς Ἑλληνιστῆς καὶ νομομαχθῆς Dareste πολλὰ συγγράψας πρότερον περὶ τοῦ ἀττικοῦ δικαίου, ἠρμήνευσεν αὐτὴν γαλλιστὶ ἐν τῷ Bulletin de correspondance Hellenique (Μάϊος 1885). Συγχρόνως μετέφρασεν αὐτὴν ἰταλιστὶ ὁ διάσημος φιλόλογος Comparetti ἐν τῷ Museo ital. di antiq. hita classica. Μετ' αὐτοὺς οἱ κλεινοὶ φιλόλογοι τῆς Γερμανίας Bücheler καὶ Zittelmann (das Recht von Gortyn) οἱ J. καὶ Th. Baunack ὑπὸ γραμματικὴν καὶ γλωσσικὴν ἔποψιν (die Inschseft von Gortyn) καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ δικαίου οἱ M. Lewy (altes Stadtrecht von Gortyn Berlin 1885) Bernhöft (die Inschrift von Gortyn Stuttgart 1886) Simon (die Inschrift von Gortyn Wien 1886).* Ἀλλὰ μία πρώτη μελέτη ἀφίνει πολλὰ πρὸς ἀναψηλάφησιν διὰ τὴν ἀκριβῆ ἐξήγησιν τῆς ἐπιγραφῆς. Εἰς πολλὰ μέρη διαφωνοῦσιν οἱ ἐρμηνευταί, εἰς ἄλλα μετὰ δισταγμοῦ ἀποφαίνουσι γνώμην, καὶ οὐκ ὀλίγα παρέρχονται ἀνεξήγητα. Δὲν ἀναλαμβάνω ν' ἀναπληρώσω τὰ κενὰ ταῦτα, ἀλλὰ νὰ προσελκύσω ἐπ' αὐτῶν τὴν προσοχὴν τῶν ἀσχολουμένων περὶ τὸ δίκαιον καὶ τὴν φιλολογίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Τὸ ἔργον ὅπερ ἐπιχειρῶ περιορίζεται εἰς τὴν ἐξήγησιν τῶν νομικῶν θεσμῶν τῆς ἐπιγραφῆς. Ἐπὶ τούτῳ ἀναγκάζομαι νὰ παραθέτω συνεχῶς τὰς διατάξεις τοῦ ἀττικοῦ, ἐνίοτε καὶ τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου, καθόσον συντελοῦσιν εἰς τὴν κατάληψιν τῆς ἐννοίας τοῦ κειμένου Ἐπί

* Πλὴν τῶν ἀνωτέρω σημειωθέντων πολλὰ ἄλλα ἐξεδόθησαν ἐπιφανῶν φιλολόγων καὶ νομαμαχῶν ἔργα πρὸς ἐρμηνείαν τῆς ἐπιγραφῆς. Ἀτυχῶς δὲν ἠδυνήθην νὰ προμηθευθῶ ἐνταῦθα εἰμὴ ὀλίγηστα ἐν οἷς ὕμῳ ἀναφέρονται αἱ γνώμαι τῶν ὑπομνηματιστῶν τὰς ὁποίας μνημονεύω.

τῷ αὐτῷ δὲ σκοπῷ ἀναζητῶ τὴν ἑρμηνείαν τῶν λέξεων, αἵτινες δὲν ἀπαντῶσιν εἰς τὴν αὐτὴν σημασίαν, ἢ τῶν ὁποίων ἡ χρῆσις εἰναισπανία ἐν τῇ κοινῇ διαλέκτῳ. Ἄλλὰ δὲν ἐννοῶ νὰ συντάξω πραγματείαν περὶ τοῦ ἀρχαίου δικαίου, οὐδὲ φιλολογικὴν ἢ γραμματικὴν ἑρμηνείαν τῆς ἐπιγραφῆς. Ἐν ἀρχῇ παρετέθη ὁμοίωμα τῆς γραφῆς, καὶ τὸ κείμενον τῆς ἐπιγραφῆς· ἐπεταὶ ἡ ἑρμηνεία.

ΣΤΗΛΗ Α΄.

Ἐν τῇ πρώτῃ στήλῃ ἐκτίθενται διατάξεις ἢ ὁδηγίαι πρὸς τὸν δικαστὴν ἐπὶ πέντε περιπτώσεσι α) ἀπαγωγῆς ἐλευθέρου ἢ δούλου πρὸς δίκην (1—14) β) ἀπαγωγῆς ἐλευθέρου εἰς δουλείαν (15—16) γ) ἀπαγωγῆς ἀλλοτρίου δούλου ὡς ἰδίου (17—23) καὶ ἐπ' ἀμφοτέρων τούτων (23—38) δ) δίκης δούλου νεύοντος (38—50) ε) ἀγωγῆς κόσμου ἢ κατὰ ὑπεξουσίου κόσμου (50—54) Ἐν ἀρχῇ ἀναγινώσκειται « ὅς κ' ἐλευθερεῖ ε δολοι μελλει ἀνπιμολεν προ δικας με ἀγεν » ἦτοι— ὅς κ' ἐλευθέρῳ ἢ δούλῳ μελλῃ ἀμφιμολεῖν πρὸ δίκης μὴ ἀγειν. — Ἐκ τῶν Ἑλληνιστῶν οἵτινες ἠρμήνευσαν τὴν ἐπιγραφὴν ὁ κ. Dareste μεταφράζει « ὁ μέλλων διεκδικεῖν (revendiquer) ἐλευθερον ἢ δούλον μὴ ἀπαγέτω αὐτὸν πρὶν ἢ ἐπιδικασθῆ αὐτῷ. » Οἱ Γερμανοὶ Lewy, Bücheler, Bernhoff, Simon, « ὁ μέλλων δικάζεσθαι ἢ ἀμφισβητεῖν περὶ ἐλευθέρου ἢ δούλου » μὴ ἀπαγέτω αὐτὸν πρὸ τῆς δίκης Νομίζω ὅτι ἡ μετάφρασις δὲν εἶναι ἀκριβής. Εἰς τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς εὐρίσκομεν τὸ μολεῖν διὰ τοῦ Ο σημαίνει τὸ προσέρχεσθαι. Ὁ Ἡσύχιος ἑρμηνεύει μολεῖν=διὰ τοῦ Ο ἔρχεσθαι καὶ μολῆσαι=ἔλθεῖν, διὰ δὲ τοῦ Ω μῶλις=πόλεμος. μωλεῖ=μάχεται ἀντιμολία=δίκη διὰ τοῦ Ο εἰς ἣν οἱ ἀντιδικοί παραγίνονται. Ὁ Φώτιος διὰ τοῦ Ο ἑτερομολιος δίκη—εἰς ἣν οἱ ἀντιδικοί οὐπω προσῆλθον, καὶ ὁ Εὐστάθιος « ἐν ἢ μὴ ἀμφῶ ἦλθον οἱ ἀντιδικοί. » Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἡμῶν ἀντικαθισταμένου πάντοτε τοῦ Ω διὰ τοῦ Ο δὲν γίνεται διάκρισις τῆς γραφῆς τοῦ μολεῖν διὰ τοῦ Ο ἢ διὰ τοῦ Ω. Ἄλλ' ἄρα ἐν τῇ συνθέσει ἀμφιμολεῖν ἢ πρόθεσις παρέλκει, καὶ σημαίνει ἀπλῶς τὸ ἀμφισβητεῖν ἢ δικάζεσθαι, ὅπερ σημαίνει τὸ ἀπλοῦν μολεῖν ; Δὲν μοι φαίνεται πιθανόν. Ἡ ἀμφί εν συνθέσει προσθέτει πάντοτε εἰς τὴν σημασίαν τῆς ἑτέρας λέξεως τὴν ἑννοίαν παρουσίας ἢ ἐνεργείας δύο συνάμκ μερῶν, ὡς τὸ ἀμφεράτας ἢ ἀμφωτος=ὁ κρητικὸς χιτῶν (ὁ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ἐπιβάλλων) ἀμφίπληξ=ἐκατέ-

ρωθεν πλήσων, ἀμφιβαλῆς—ὁ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν γονέων ἀδελφός, ἀμφορορία—(καθ' Ἡσύχιον) ὅταν οἱ δικαζόμενοι ἀλλήλοις ὑμνώσιν κτλ. Ἐν πλείστοις χωρίοις τῆς ἐπιγραφῆς τὸ μολεῖν σημαῖνον ἀπλῶς δικάζεσθαι, ἀμφισβητεῖν, ἐν συνθέσει λαμβάνεται εἰς διάφορον σημασίαν ὀριζομένην ἐκ τῆς προθέσεως· οὕτω λ. γ. ἀπαντᾷ «ἀντιμολος» ὁ ἀντίδικος, «ἀντιμολεῖν» (σ' 25) ἀντιδικεῖν, «ἀπομολεῖν» ἀρνείσθαι ἐπὶ δικαστηρίου· τὸ δὲ «ἀμφιμολεῖν» ἐν στ. 26 σημαίνει ἀκριβῶς τὸ ἀμφισβητεῖν ἐπὶ δίκης κατ' ἀντιμολίαν. Καὶ εἰς τὴν προκειμένην λοιπὸν φράσιν «ὅς κ' ἐλευθεροὶ εἰδοιοὶ ἀμφιμολεῖν μέλλη» πρέπει ἀκριβέστερον νὰ ἐρμηνεύσωμεν «ἐάν τις μέλλη, οὐχὶ ἀπλῶς ἀμφισβητεῖν, ἀλλὰ δικάζεσθαι κατ' ἀντιμολίαν (καθὼς λέγομεν σήμερον) κατὰ ἐλευθέρου ἢ δούλου.» Τοσοῦτο δὲ μάλλον μοι φαίνεται οὐχὶ ἀκριβῆς ἢ ἐρμηνεῖς τοῦ Dareste μεταφράζοντος τὸ ἀμφιμολεῖν διὰ τοῦ revendiquer—δικεκδικεῖν, καθόσον ἡ ἔννοια τῆς λέξεως περιορίζεται εἰς ἐνάσκησιν ἀξιώσεως κυριότητος ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τῆς δίκης, ἐνῶ τὸ ἀμφιμολεῖν ἔχει τὴν γενικωτέραν ἔννοιαν τοῦ δικάζεσθαι περὶ οἰουδήποτε δικαιώματος λ. γ. δικαιώματος ἐνεχύρου, ἔστω καὶ μόνον ἐπὶ δούλου, δικαιώματος ἀποζημιώσεως ἕνεκα πωλήσεως ἢ ἐνεχυριάσεως ἀλλοτρίου πράγματος (περὶ ὧν εἰς πολλὰ μέρη πραγματεύεται ὁ περὶ οὗ πρόκειται νόμος), καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Παρακκιτῶν δὲ ὁ νόμος προνοεῖ οὐ μόνον περὶ διεκδικήσεως δούλου ἀλλὰ καὶ περὶ διεκδικήσεως ἐλευθερίας τοῦ ὡς δούλου ἀπκχθέντος, ἐν δὲ τῇ περιπτώσει ταύτῃ δὲν ἀρμόζει ἢ φράσις «δικεκδικεῖν τὸν ἐλεύθερον» ὡς μεταφράζει ὁ κ. Dareste. Ὁρθώτερον μεταφράζουσι οἱ Γερμανοὶ «ἐάν τις μέλλη δικάζεσθαι περὶ ἐλευθέρου ἢ δούλου» ἀλλ' ἀκριβέστερον ἦθελον εἰπεῖν «ἐάν μέλλη δικάζεσθαι κατ' ἀντιμολίαν κατὰ (ἢ μετὰ) ἐλευθέρου ἢ δούλου.» Τὰ σύνθετα τῆς ἀμφί, ὡς τῆς ἀντι, σημερινούσης ἐνκνιότητα, συντάσσονται μετὰ γενικῆς μὲν τοῦ πράγματος, μετὰ δοτικῆς δὲ τοῦ προσώπου· οὕτως «ἀμφισβητεῖν τοῖς ἔρφονοις ὧν οἱ πατέρες κατέλιπον» «ἐχρῆν τῶν Κλειτοφῶντα καὶ τοὺς ἀντιδικούντας αὐτῶ» παρομοίως ἀντιλέγω, ἀντεπεξέρχομαι, ἀποκρίνω τινί κτλ. ἀμφιμολεῖν ἄρα ἐλευθέρῳ ἢ δούλῳ σημαίνει οὐχὶ δικάζεσθαι περὶ δούλου, ἀλλ' ἔχειν ἀντίδικον ἐλεύθερον ἢ δούλον.

«Πρὸ δίκης με ἀγεν.» Καὶ ὁ Dareste καὶ οἱ Γερμανοὶ μεταφράζουσι «μὴ ἀπάγειν πρὸ τῆς δίκης» (enlever, weg-führen) τουτέστι μὴ ἀπάγειν ἢ μὴ ἀπάγειν ὡς δούλον. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀπαντᾷ τὸ ἀγειν ὡς συνώνυμον τοῦ ἀπάγειν εἰς τὴν σημασίαν τοῦ ἀπάγειν ὡς ἴδιον δούλον. Ὁ

ἀπολέσας τὸν δούλον του ἀπαντῶν αὐτῷ ἢ ἀναζητῶν ὅπουδῆποτε, καὶ ἀνευρίσκων αὐτόν, εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἀπαγάγη, νὰ φέρῃ ἔκλων μεθ' ἑαυτοῦ. Ἐν τῷ κατὰ Νεαίρας (Δημοστ. 1354, 40) ἀναγινώσκεται «πυθόμενος ὁ Φρυνίων αὐτὴν ἐπιδημοῦσαν, νεανίσκους παραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν οἰκίαν τὴν τοῦ Στεφάνου ἦγει αὐτήν.» Εἰς τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ὁ ἀπολωλὼς ἢ φυγὰς δούλος ἐθεωρεῖτο ὡς κλοπιμαῖον, καὶ ὁ κύριος οὐ μόνον συναγτῶν αὐτῷ ἠδύνατο ν' ἀπαγάγη, ἀλλ' εἶχε τὸ δικαίωμα ν' ἀναζητήσῃ αὐτόν δι' ἐρεύνης κατ' οἶκον, ὅπου ἂν ὑπώπτευν ὅτι ὁ δούλος ἀπεκρύπτετο. Ἀλλὰ πλὴν ταύτης εἰς τὸ ἀρχαῖον δίκαιον τῶν Ἑλλήνων ἄγειν (ἦγε κτλ.) εἶχε τὴν σημασίαν τοῦ φέρειν ἢ ἀπάγειν τὸν ἀντίδικον πρὸς δίκην, ταυτόσημον τοῦ ἐνάγειν, καλεῖν εἰς δίκην, ἢ ἐνασκεῖν ἀπίκτησιν ἐνώπιον τοῦ δικαστοῦ. (Περὶ τῆς σημασίας τοῦ ἄγειν καὶ ἀπάγειν ὅρα Πολυβ. IB, 16 καὶ Ἀρποκρ. ἄγειν.) Ἐκ τοῦ ἄγειν ἐν ταύτῃ ἡ σημασίᾳ περήχθησαν αἱ λέξεις ἀγων = δίκη, ἐνάγειν = εἰσάγειν δίκην, ἀγωγήμος = δυνάμενος ἐνχθῆναι. Ἐκ τούτων παρά τοῖς Ῥωμαίοις τὸ ago, agere σημαῖον κοινῶς τὸ φέρειν, ἔλκειν, εἰδικῶς ἐσήμαινε τὸ ἐνάγειν, καὶ actio ἐλέγετο ἡ ἀγωγή. Πῶς ὅμως τὸ ἄγειν καὶ agere μετέπεσαν ἐκ τῆς κοινῆς σημασίας τοῦ ἔλκειν, εἰς τὴν νομικὴν τοῦ ἐνάγειν; Κατὰ τὸ δίκαιον τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ὅπερ παρέλαβον οἱ Ῥωμαῖοι καὶ πρὸ τῆς δωδεκαδέλτου καὶ μετ' αὐτήν ὁ ἐνάγων εἰσήγε τὴν ἀπίκτησιν αὐτοῦ ἀνκοινῶν ἐπὶ παρουσίᾳ μαρτύρων τῷ ἀντιδίκῳ, καὶ προσεκάλει αὐτόν νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ ἐνώπιον τοῦ δικαστοῦ πρὸς λύσιν τῆς διφοροῦς. Τοῦτο ἦτο ἡ διαμαρτυρία παρά τοῖς Ἑλλησι, antestatio παρά τοῖς Ῥωμαίοις. Ἐὰν ὁ ἐναγόμενος ἐζήτηε νὰ διαφύγῃ εἴτε προφασίζόμενος, εἴτε τρεπόμενος εἰς φυγὴν, ὁ ἐνάγων εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ φέρῃ αὐτοδυνάμως τὸν ἀντίδικον ἐνώπιον τοῦ δικαστοῦ. Ἐν τῷ ἀττικῷ δικαίῳ κατὰ τοὺς χρόνους τῶν ῥητόρων ἡ ἀγωγή συντεταγμένη ἐγγράφως ἐπαδίδετο ἐνώπιον μαρτύρων εἰς τὸν ἐναγόμενον καλούμενον νὰ ἐμρηνισθῇ ἐνώπιον τοῦ δικαστοῦ πρὸς συζήτησιν· καὶ οἱ μάρτυρες ἐκλούοντο κλητῆρες, εἴτε ὡς ἐπάγγελμα μετερχόμενοι, εἴτε ὡς δημόσιοι ὑπηρέται ἐπιτετραμμένοι τὴν βεβαίωσιν τῆς ἐπιδόσεως τῆς ἀγωγῆς. Μὴ ἐμφανιζομένου τοῦ κλητευθέντος ἐδικάζετο ἐρήμην αὐτοῦ ἡ ἀγωγή, ἐπετρέπετο δὲ εἰς τὸν ἐναγόμενον «ἀνάδικον ποιεῖν τὴν δίκην», ἢ ὡς λέγομεν νῦν ν' ἀνακόψῃ τὴν ἀπόφασιν. Ἀλλ' εἰς τὸ ἀττικὸν δίκαιον διετηρεῖτο ἄχρι τῶν τελευταίων χρόνων αὐτοῦ τὸ δικαίωμα τῆς ἀπαγωγῆς τῶν κκουργούντων ἰδίως τῶν λωποδυτῶν, κλεπτῶν, ἀνδραποδιστῶν κλ.) ἐνώ-

πιον τῶν Ἐνδεκα ἢ τῶν Ἐπιμελητῶν πρὸς ἐκδίκασιν τῆς κατ' αὐτῶν ἀγῶγῆς ἢ γραφῆς. Ὁ δὲ Λουκιανός, ὅστις κελῶς ἐγίνωσκε τὸ ἀττικὸν δίκαιον τῶν χρόνων αὐτοῦ, καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ, ἐν ταῖς δικαστηρίοις μετὰ τὸ κήρυγμα τοῦ Ἑρμοῦ «ἀκούετε λεῶς... ὅποσοι γραφὰς ἐπήνεγκον ἤκειν εἰς Ἄρειον Πάγον, ἔνθα ἡ δίκη ἀποκληρώσει τὸ δικαστήριον.» κτλ. θέτει εἰς τὸ στόμα ἐνὸς τῶν ἐναγόντων «Ἐπου, μαρέ, εἰς τὸ δικαστήριον.» Ὁ δ' ἐναγόμενος ἀπαντᾷ «μὴ ἄγχε με» ὡς εἰ ἀρνούμενου τούτου ἢ ἀκολουθήσει, ὁ ἐνάγων συλλαμβάνει αὐτὸν ἀπὸ τοῦ λαμποῦ, ὁ δὲ φωνάζει «μὴ ἄγχε με.» Ἐνάρχη τῆς δωδεκαδέλτου τῶν Ρωμαίων, ἀκριβῶς ὡς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ, ἀνεγράφετο ἡ δι' αὐτῆς «Si in jus vocat, ni it antestator igitur em capito. Si calvitur, pedemve strait manum endo jacio» ἤτοι «εἰ τις καλῆ εἰς δίκην ἐν (ὁ ἐναγόμενος) δὲν ὑπάγη διαμαρτυρησῶ (ὁ ἐνάγων). Εἴτε ἐπιλαμβανέσθω αὐτοῦ. Ἐὰν δολιέηται (ὁ ἐναγόμενος) ἢ τρέπηται εἰς φυγὴν, τιθέτω ἐπ' αὐτοῦ χεῖρα (ὁ ἐνάγων). Ἐν ἐτέρᾳ δικτάζει τῆς ῥωμαϊκῆς δωδεκαδέλτου ὑπῆρχε· Si en siet qui in jus vocatur vindicet, mittitod, θπερ παρὰρράζεται ὑπὸ «τοῦ Φέστου» ἐὰν τις ἀναδέχηται τὴν ὑπεράσπισιν, (ἐγγυᾶται ὑπὲρ) τοῦ ἐναγομένου ἢ συλληφθέντος (qui prensus est) δύναται οὗτος ἢ ἀφεθῆ ἐλεύθερος. Εἰς ταύτην δὲ τὴν ἀρχαίαν διαδικασίαν ἀναφέρεται τὸ παρὰδειγμα ποινικῆς ἀγωγῆς ἐν ταῖς εἰσηγήσεσιν Δ, τ § 12 «Τὸν ἐμὸν ὑπεύθυνον ἀγόμενον ἐπὶ δικαστήριον βίχ ἐξείλετό τις... καταδικασθήσεται τῇ infactum τουτέστι τοσοῦτον ἀπαιτούμενος ὅσον ἐγὼ τὸν καλούμενον ἐπὶ τὸ δικαστήριον ἀπή- τουν.» Διακωμωδῶν τὰ κατὰ τὴν εἰς δίκην ἀγωγὴν γινόμενα ὁ Τερέντιος ὡς ἐπεξήγησιν τοῦ «lege agito» τοῦ Δημορῶντος ἐπιφέρει «rape hunc ni sequitur, pugnos in ventrem inger, vel oculum exclude,» ἤτοι ἄγε κατὰ τὸν νόμον—ἄρπασον αὐτὸν—ἐὰν δὲν σὲ ἀκόλουθησῃ χῶσε τὴν πυγμὴν ἐν τῇ γαστρῇ, ἢ ἐξόρυξον τὸν ὀφθαλμόν. Τοιαῦται ἄρα βικιοπραχίαι δὲν ἦσαν ἀσυνήθεις κατὰ τὴν κλήτευσιν τοῦ ἀντιδίκου· συνηθεστέρα δὲ βεβαίως ἦτον ἢ ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς κλητεύσεως ἀπκωγή, καὶ κατακράτησις τοῦ ἐναγομένου εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀξιούντος ἐπ' αὐτοῦ δικαίωμα τι, ἄχρι τῆς προσαγωγῆς αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ δικαστοῦ, στρεψοδίκως ἀναβαλλομένης. Παρὰδειγμα τοιαύτης κατακρήσεως ἔχομεν ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ ἱστορίᾳ τὴν ἀπκωγὴν τῆς Οὐίργινίης. Κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Λιβίου ὁ Δέκαρχος Ἄππιος θέλων νὰ λάβῃ αὐτὴν εἰς τὴν ἐξουσίαν του, ἀφοῦ δὲν κατώρθωσε τοῦτο διὰ τῆς πειθοῦς, ἔδωκε τὰς δεούσας ὁδηγίας εἰς τὸν Μάρκον Κλαύδιον, οὗτος δέ, ἐπιλαβόμενος τῆς κόρης «ma-

num injecit» επέβλεπε χειράς ἀποκαλών αὐτὴν ὑπὸ δούλης αὐτοῦ γεννηθεῖσαν καὶ δούλην ἰδίαν, καὶ τὴν διέτασσε νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ. . . Ἡ αἰσχροτήτης τῆς πράξεως κινεῖ τὴν συμπάθειάν τοῦ ἄλλου ὑπὲρ τῆς κόρης. Ἦτο πλέον ἠσφαλισμένη ἀπὸ βίας, ὅτε ὁ ἀπαιτῶν (adsertor) λέγει ὅτι δὲν ὑπάρχει λόγος ἐρεθισμοῦ τῶν πολλῶν, αὐτὸς ἐνεργεῖ νομίμως, καὶ οὐχὶ βία (s jure grassari non vi) ἔγει κατὰ τὸν νόμον, καλεῖ τὴν κόρην εἰς δίκην (vocat puellam in ius) διὰ τῶν παρόντων μαρτύρων (auctoribus qui aderent) ἵνα τὸν ἀκολουθήσῃ εἰς τὸ δικαστήριον (ut sequeretur in tribunal) κτλ. Παρομοίως διηγεῖται τὸ συμβῆν ἐ Διονύσιος, ἀλλ' ὁ Λίβιος μένει μᾶλλον προσκεκολλημένος εἰς τοὺς νομικοὺς ὄρους. Ὁ Κλαύδιος ἐπιλαθόμενος τῆς Οὐίργινίας ὀρίζει ἀμέσως τὴν ἀγωγὴν του serva sua nata (ὁ νόμιμος λόγος τῆς ἀγωγῆς) servamque appellans· δὲν ἐννοεῖ νὰ ἀπαγάγῃ τὴν κόρην βίᾳ, προβαίνει διὰ τῆς νομίμου ὁδοῦ· καλεῖ αὐτὴν ἐνώπιον τοῦ δικαστοῦ ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς μάρτυρας τῆς κλητείας. . . Appri perventum est. Ὁ λαὸς λοιπὸν ὅστις κατὰ πρῶτον συνακινήθη ὑπὲρ τῆς Οὐίργινίας, καὶ ἤθελε ν' ἀπκλιζέξῃ αὐτὴν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Μάρκου ἀνεγνώρισε τὸ δίκαιον τούτου ἔχοντος τὴν κόρην εἰς δίκην καὶ διεδικουῦντος αὐτὴν ὡς ἰδίαν δούλην.

Ἐρξ ὁ νόμος τῶν Φορτυνίων ἀπαγορεύει τὴν ἀγωγὴν ἢ ἀπαγωγὴν εἰς δίκην, ἢ εἰς δουλείαν ; Τὸ τελευταῖον παρὰδέχοντι οἱ προσηρημένοι ἔρμηνευταί, ἰδίως δὲ ὁ Σίμων ἀναφέρει τὸ παράδειγμα τῆς Οὐίργινίας, ἰσχυρίζομενος ὅτι ὁ νόμος διὰ τοῦ «μὴ ἄγειν» ἐννοεῖ τὴν ἀπαγωγὴν τοῦ ἐλευθέρου ὡς δούλου, ἢ τοῦ δούλου τοῦ παρ' ἄλλου κατεχομένου. Ἄλλ' ἡ διάταξις οὕτω γενικῶς διατυπωμένη δὲν ἦτο σύμφωνος πρὸς τὸ ἀρχαῖον δίκαιον. Ὁ πολίτης εὐρῆκε τὸν δούλον, τὸ πρᾶγμα, τὸ κτήμᾳ του ὅπερ εἶχεν ἀπωλέσει, ὡς εἰ ἐλέγομεν σήμερον τὸν ἵππον, ἢ τὸν ὄνον αὐτοῦ· νὰ μὴ τὸ ἀνελάβῃ ; Ἐρξ τῷ ἀπηγόρευεν ὁ νόμος νὰ ἀνελζήσῃ αὐτό ; Οὕτως ὁ νόμος ἔρμηνευόμενος τοσοῦτο μᾶλλον ἦτον ἄδικος, καθόσον ὁ πολίτης ἀπάγων τὸ ἴδιον κτήνος προὔτιθετο νὰ βεβαιώσῃ τὸ δικαίωμα του ἐνώπιον τοῦ δικαστοῦ «ὅς ἀφιμολεῖν μέλλῃ.» Ἀπίθανον δὲ ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τῶν νόμων τῆς ἐπιγραφῆς, ἦτοι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς νομοθεσίας τοῦ Σόλωνος, καὶ ἐν ἡμισυ αἰῶνα πρὸ τῆς δωδεκαδέλτου τῶν Ῥωμαίων, εἶχε καταργηθῆ ἐν Φόρτυνι ἢ εἰς δίκην ἀγωγή καὶ ἢ εἰς δουλείαν ἀπαγωγὴ, ἐνῶ διετηρήθησαν ἐπὶ αἰῶνας εἰς Ἀθήνας καὶ εἰς Ρώμην.

Ὅτι δὲ ὁ νόμος διὰ τῆς φράσεως «πρὸ δίκης μὴ ἄγειν» δὲν ἐννοεῖ νὰ ἀπαγορεύσῃ τὴν ἀπαγωγὴν πρὸς δίκην, καθίσταται κατ' ἐμὴν γνώμην

ἀναμφίβωλον ἐκ τῆς δικτάξεως ΙΑ', 24 ἄνθρωπον ὅς κ' ἄγε πρὸ δίκης αἰεὶ ἐπιδέχεται» τ. ε. ὁ δικαστὴς ὀφείλει νὰ δέχεται πάντοτε, ἦτοι ἐν παντὶ χρόνῳ ἄνθρωπον ὃς ἄγει πρὸς δίκην. Κατὰ ταῦτα ἠδύνατό τις πιθανότερον νὰ ἐρμηνεύσῃ, λαμβάνων ἐν συνόλῳ τὴν φράσιν «ὅς κ' ἀμφιβολεῖν μέλλῃ πρὸ δίκης μὴ ἄγειν» ὡς ἀφορῶσαν εἰς τὴν ἀγωγὴν πρὸς δίκην, ὅταν ὁ ἐναγομένος δὲν ἀρνήται νὰ συζητήσῃ κατ' ἀντιμωλίαν ἄλλως εἰπεῖν ὡς ἀπαγορεύουσιν τὴν κατακράτησιν τοῦ ἀντιδίκου ἐπὶ τῇ προστάσει τῆς ἐνώπιον τοῦ δικαστοῦ παραγωγῆς, ὅταν δὲν ἀρνήται νὰ προσέλθῃ. Τὸ «πρὸ δίκης ἄγειν» εἰς τὴν σημασίαν τοῦ ἄγειν πρὸς δίκην, ἢ ἐνώπιον τοῦ δικαστοῦ, καὶ ὁ Dareste ἀκολουθεῖ, γράφων, devant la justice. Ἄλλ' ἀνόλογον σημασίαν τῆς φράσεως εὐρίσκωμεν καὶ ἐν Ἰσαίῳ κ. τ. Δικαιογ. κλ, σ' 2. «ἃ δὲ... ὁ πάππος αὐτοῖς ἔδωκε αὐτὸς ἀφέλιτο πρὸ δίκης» ἔνθα τὸ πρὸ δίκης σημαίνει οὐχὶ πρὸ τῆς δίκης ἀλλὰ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου. [Ἐὰν ὅμως δεχθῶμεν τὴν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν διδομένην ἐρμηνείαν πρὸ τῆς δίκης, δὲν μεταβάλλεται ἡ ἔννοια τῆς δικτάξεως ὡς ἀπαγορευούσης τὴν πρὸς δίκην ἀγωγὴν πρὸ τῆς δίκης,] καὶ ἐπομένως τὴν κατακράτησιν τοῦ ἐναγομένου πρὸ τῆς δίκης.

Ἡ ἔννοια αὕτη μᾶλλον συμβιβάζεται μετὰ τῆς φράσεως «ἐλεύθεροι ἐσθε». Ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ διεκδικήσεως δούλου παρήλακε τὸ «ἐλεύθεροι». Τὸ διεκδικεῖν ὡς δούλον τὸν ἐλεύθερον εἶνε σολοικισμὸς νομικός· διότι ὁ διεκδικῶν πάντοτε ὡς δούλον ἀντιποιεῖται, καὶ ὡς τοιοῦτον χαρακτηρίζει τὸν διεκδικούμενον. Κατὰ τὴν παρ' ἐμοῦ προτεινομένην ἐρμηνείαν ἡ φράσις ἔχει νομικὴν ἔννοιαν πλήρη ἀναφερομένη οὐ μόνον εἰς τὴν διεκδικήσιν δούλου, ἀλλὰ γενικῶς εἰς πᾶσαν διαφορὰν, ἦτοι ἀγωγὴν κατὰ ἐλευθέρου, ἢ ἀγωγὴν ἀφορῶσαν εἰς κατοχὴν δούλου, δικαιολογεῖται δὲ ἀφ' ἑτέρου διότι παρακατιῶν ὁ νόμος ἔχει ἴδιον κεφάλαιον περὶ διεκδικήσεως δούλου, καὶ ἀνδραποδισμοῦ, (15—35).

Μετὰ τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἀγωγῆς ἢ ἀπαγωγῆς πρὸς δίκην, εἴτε μὴ φυγοδικούντος τοῦ ἐναγομένου, εἴτε πρὸ τῆς δίκης, ὁ νόμος ὀρίζει τὸς ποινὰς τῆς παραβάσεως, καὶ τῆς παρανόμου κατακράτησεως τοῦ ἀπαχθέντος. Δι' αὐτὴν λοιπὸν τὴν πράξιν τῆς ἀπαγωγῆς ὁ ἀπαγωγὸν καταδικάζεσθαι ἔνθα πληρώσῃ τῷ ἀντιδίκῳ, διὰ μὲν τὸν ἐλεύθερον δέκα στατήρας, διὰ δὲ τὸν δούλον πέντε, καὶ ν' ἀπολύσῃ αὐτὸν ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν. Τὸ κείμενον φέρει στατερας. Ὁ δωρικὸς τύπος αὐτῆς ἀπαντᾷ εἰς τὴν αἰτιατικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ὅλων τῶν κλίσεων. Ὁ στατήρ ἦτον ἴσος πρὸς δύο δραχμάς. Ὁ Πολυδεύκης γράφει (Δ'. 173) «ὁ δὲ χρυσοῦς στατήρ

Σελ. 11. στ. 14. Ἐὰν δὲ τὸ "πρὸ δίκης" ἐρμηνεύθῃ οὐχὶ πρὸ τῆς διεκδικήσεως (vor der Entscheidung) κατὰ τῶν Γερμανῶν) ἀλλὰ πρὸ τῆς συζητήσεως, ὅπερ ὑποθέτουσαν, εἰν μεταβαλλεῖται ἡ ἔννοια τῆς φράσεως "μὴ ἄγειν" ὡς ἀνωτέρω ἐρμηνεύθη ἀπαγορευούσης τὴν πρὸς δίκην ἀπαγωγὴν πρὸ τῆς διαμαρτυρίας ἦτοι πρὸ τῶν χρόνων τῆς ἐπισημοῦς παραστάσεως τῶν διαμαρτυρῶν ἐνώπιον τοῦ δικαστοῦ πρὸ συζητήσεως τῆς διαφορᾶς, καὶ

δύο ἤγε δραχμάς». Εἰς τὴν ἐπιγραφὴν ἡμῶν δὲν γίνεται διάκρισις ἐκ χρυσοῦ ἢ ἐξ ἄλλου μετάλλου στατῆρος, καὶ πάντοτε ἀναφέρεται ὡς ἰσότιμος πρὸς δύο δραχμάς. Ἡ πληρωμὴ τῶν 10 ἢ τῶν 5 στατῆρων εἶνε ἢ ποινὴ τῆς ἀπαγωγῆς (ἕτι ἄγει). Πάντοτε ὅταν ὁ νόμος ἐπιβάλλῃ ποινὴν εἶνε χρηματικὴ ὑπὲρ τοῦ ἀδικηθέντος. Ὁ Ἡσύχιος ἐρμηνεύει «λαγάσκι=ἀφρεῖναι». Ὁ κ. Χατζηδάκης μ' ἐπληροφόρησεν ὅτι ἡ λέξις ἐν τῇ αὐτῇ σημαίᾳ διακτρεῖται καὶ νῦν ἐν Κρήτῃ.

Ἄλλ' ἐὰν προκταθῇ ἡ κράτησις τοῦ ἀπαχθέντος, ὁ ἀπαγαγὼν καταδικάζεται νὰ πληρώσῃ δι' ἐκάστην ἡμέραν τοῦ μὲν ἐλευθέρου στατῆρα, τοῦ δὲ δούλου δραχμὴν. «τὸ δὲ δολο δεικνυν τας αμερας εικαστας». «Το ἐλευθερο» καὶ «το δολο» ἐνταῦθα ὡς ἐν στ. 3—4 εἶναι πτώσεως γενικῆς καὶ οὐχὶ δοτικῆς· τουτέστιν ὁ ἀπαγαγὼν καταδικάζεται νὰ πληρώσῃ οὐχὶ εἰς τὸν ἀπαχθέντα ἀλλ' εἰς τὸν διάδικον τὸν παριστάμενον ὑπὲρ τοῦ ἀπαχθέντος ἐλευθέρου ἢ δούλου, καθόσον ὁ ὢν ἐν καταστάσει δούλου δὲν ἠδύνατο νὰ παρίσταται ἐπὶ δικαστηρίου ἐνάγων τὸν κύριον αὐτοῦ· λοιπὸν ἠττώμενος ὁ ἀπαγαγὼν καταδικάζεται νὰ πληρώσῃ ὡς ἀπόζημίωσις τοῦ μὲν ἐλευθέρου στατῆρα, τοῦ δὲ δούλου δραχμὴν καθ' ἡμέραν «πριν καταλαγάσει» τουτέστιν ἐφ' ὅσον δὲν τὸ ἀπολύσῃ ἢ ἄχρις οὗ τὸν ἀπολύσῃ. «Τὸ δε κρονο τον δικσταν ομνυντα κρινεν». Τοῦτο πάντες μεταφράζουσι = περὶ δὲ τοῦ χρόνου (ἦτοι τῆς δικρικείας τῆς κρατήσεως) ὁ δικαστὴς νὰ κρίνῃ ἐπὶ τῷ ὅρκῳ αὐτοῦ. = Ἀληθῶς τὸ ὀμνύντα ἢ ὀμνύοντα κοινῶς τοῦτο σημαίνει. Ἄλλὰ πῶς ὁ νόμος ἀπαιτεῖ νὰ βεβαιώσῃ ὁ δικαστὴς, διὰ τοῦ ἰδίου ὅρκου γεγονὸς, τὸ ὅποιον δὲν δύναται νὰ γινώσκῃ ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως; Ἡ ἀπορία ἔτι μᾶλλον δυσεξηγήτος προουσιάζεται κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῆς ἐπομένης διατάξεως· — ἐὰν ἀμυρισθητῆται τὸ γεγονὸς τῆς ἀπαγωγῆς νὰ κρίνῃ ὁ δικαστὴς ὀμνύων, ἐὰν δὲν ὑπάρχωσι μάρτυρες. — Δὲν πρόκειται λοιπὸν νὰ ὀμώσῃ ὁ δικαστὴς ὡς ἔνορκος περὶ τῆς τιμῆς καὶ εὐσυνειδήτου κρίσεως, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προσαχθεῖσάν ἀποδείξεων, ἀλλὰ, κατὰ τοὺς νέους ἐρμηνευτὰς, νὰ χρησιμεύσῃ ὁ ὅρκος τοῦ δικαστοῦ ἀντὶ πάσης ἄλλης ἀποδείξεως. Ἡ ἐρμηνεία σύμφωνος πρὸς τὴν γραμματικὴν τῆς κλασικῆς διαλέκτου ἀντίκειται πρὸς τὴν λογικὴν, ἥτις ἀπαιτεῖ νὰ ἐρμηνεύσωμεν ὅτι καίτοι προσαγομένων μαρτύρων, ἢ ἐν ἐλλείψει μαρτύρων, ὁ δικαστὴς θέλει κρίνει ἐπιβάλλων ὅρκον εἰς τοὺς διαδίκους. Τὴν ἐρμηνείαν ταύτην τῆς προκειμένης φράσεως ὑπαγορεύει καὶ ἡ διάταξις Β. 15 ἐν ἣ προκειμένου περὶ τοῦ βικισμοῦ δούλης, ὁ νόμος γράφει «ορκιωτεραν μεν ταν δολαν» τουτέστι πρέπει νὰ ἐπιβάλληται ὁ

ὄρκος κατὰ προτίμησιν εἰς τὴν παθοῦσαν. Παρομοίως ἐν Γ', 50 καὶ Δ', 5, ἐξ ὧν φαίνεται ὅτι ὁ ὄρκος τοῦ διαδίκου ἦτο σύνηθες καὶ τακτικὸν μέσον ἀποδείξεως, εἴτε ὑπαρχόντων μαρτύρων, εἴτε καὶ μὴ. Εἰς μεταγενεστέρους δὲ χρόνους ἀναφερόμενον ἀναγινώσκωμεν ἐν λεξ. ῥήτορ. (Bekk. ἀνεκδ. 242) «Δοξασταί· κριταὶ ἦσαν οἱ διαγινώσκοντες πότερος εὐορκεῖ τῶν κρινομένων· κελεύει γὰρ Σόλων τὸν ἐγκαλούμενον ἐπειδὴν μῆτε συμβόλαια ἔχη μῆτε μάρτυρας, ὀμνύει, καὶ τὸν εὐθύνοντα δὲ ὁμοίως». Ἄφου λοιπὸν ὁ νόμος ἀφίησιν εἰς τὸν δικαστὴν νὰ κρίνῃ διὰ τῆς ἐπιβολῆς ὄρκου περὶ τοῦ χρόνου τῆς παρανόμου κατακρατήσεως, παρομοίως διατάσσει «καὶ ὁ ἀννιοίτο με ἀγεν τον δικασταν ομνυντα κρινεν καὶ με αποπονιοι μαιτυς» ἐὰν δὲ ἀρνήται (ὁ ἐναγόμενος) ὅτι ἀπήγαγεν, ὁ δικαστὴς θέλει κρίνει διὰ τῆς ἐπιβολῆς ὄρκου ἐὰν δὲν καταθέτῃ μάρτυς. Πιθανῶς ἡ τελευταία φράσις ἀναφέρεται καὶ εἰς τὴν προηγουμένην περίπτωσιν· ὅτι δηλαδὴ διὰ τοῦ ὄρκου τοῦ ἐτέρου τῶν διαδίκων, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστοῦ περὶ τοῦ τίς ὁ ὀρκιώτερος, λύεται ἡ ἀμφισβήτησις καὶ περὶ τοῦ χρόνου τῆς κρατήσεως, καὶ περὶ τοῦ γεγονότος τῆς ἀπαγωγῆς. Ἡ λέξις «αννιοίτο» φαίνεται συγγενῆς πρὸς τὸ ἀνανεύειν, ὅπερ ὁ Ἡσύχιος ἐξηγεῖ «αννεύει=οὐ συντίθεται πρὸς τι». Ὁ Bücheler λέγει «αννιοίτο=αρνοίτο». Τὸ δὲ ἀποπονιοι εἰς τὴν κοινὴν διάλεκτον εἶναι ἀποφαίνειν. ἀναφρωνεῖν ἢ ἀποφθέγγεσθαι = καταθέτειν, τὸ δὲ «μαίτυς» ἐπαναλαμβάνεται πολλάκις καὶ πάντοτε ὑπὸ τὸν αὐτὸν σχηματισμὸν ἀντὶ μάρτυς.

Μέχρι τούτου τὸ πρῶτον κεφάλαιον τοῦ νόμου, πραγματευόμενον περὶ τῆς ἀγωγῆς καὶ κατακρατήσεως λόγῳ κλητεύσεως εἰς δίκην. Μετὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ στ. 14 ἄρχεται τὸ δεύτερον κεφάλαιον περὶ ἀπαγωγῆς δούλου. Εἰς τὸ ἀττικὸν δίκαιον ἀνδραποδισμὸς ἐκαλεῖτο ἢ τε ἀπαγωγή τοῦ ἐλευθέρου ὡς δούλου, καὶ ἢ τοῦ ἀλλοτρίου ὡς ἰδίου δούλου. Ἄλλ' ὑπετίθετο ἀξιοποινος πρᾶξις, ὡσπερ κλοπὴ τις διὰ τῆς τετελεσμένης ἀποστερήσεως τῆς ἐλευθερίας τοῦ μὲν, ἢ τῆς ὑπεξαίρεσεως τοῦ δέ. Ὁ σχολιαστὴς ἐπὶ τοῦ στ. 521 Ἀριστοφ. Πλούτ. γράφει «ἀνδραποδιστὴς οὐ μόνον ὁ τοὺς ἐλευθέρους δι' ἀπάτης ἀπάγων εἰς δουλείαν, ἀλλὰ καὶ ὁ τοὺς δούλους ἀπὸ τῶν δεσποτῶν ἀποσπῶν εἰς ἑαυτὸν ἐπὶ τῷ ἀπαγαγεῖν ἀλλαχοῦ, καὶ διαπωλῆσαι.» (Ὅρα καὶ Δικῶν Ὀνομ. ἀνδραποδιστὴς, Πολυδ. Γ, 78 κ. α.) ἡ δὲ ἀξιοποινος αὕτη πρᾶξις ἐτιμωρεῖτο μὲ θάνατον. Εἶναι ἄπιστον ὅτι παρὰ τοῖς Γορτυνίοις δὲν ὑπῆρχε νόμος προνοῶν, καὶ τιμωρῶν διὰ βαρεῖας ποινῆς τοιαύτην πρᾶξιν. Εἰς τὴν διάταξιν τῆς ἐπι-

γραφῆς ἡμῶν πρόκειται περὶ ἀμφισβητήσεως, ὡς ἠθέλομεν εἶπει τανῦν, τοῦ ἀστυκοῦ δικαίου. Δὲν ὑπάρχει δολία προαίρεσις εἰς τὴν ἀπαγωγὴν πρὸς ἀποστέρησιν τῆς ἐλευθερίας, ἢ ἀφαίρεσιν ἀλλοτρίου κτήματος, ἀλλ' αὐτογνωμῶν ἐνάσκησις ἀξιουμένου δικαιοῦματος ἐπὶ τοῦ ἀπαγομένου ὡς δούλου τοῦ ἀπάγοντος. ἦτις πικρὸς ἀφ' ἑνός, εἶναι ἀφ' ἑτέρου ἐπιζήμιος εἰς τὸν στερηθέντα τῆς ἐλευθερίας, ἢ τοῦ δούλου αὐτοῦ. Νομίζω ὅτι οὐχὶ ὀρθῶς τὴν πολιτικὴν ταύτην ἀγωγὴν, ἰδίαν δίκην, συγχέουσιν οἱ Me: Seh ἐν τῷ Alt. Proceß μετὰ τῆς γραφῆς ἀνδραποδισμοῦ (Lipsius 623, 633). καὶ τούτοις ἀκολουθεῖ ὁ Lewy. Ὡς ἀντικείμενον ἰδίως δίκης εὐρίσκωμεν ἐν τῷ ἀττικῷ δικαίῳ δύο περιπτώσεις· α'. «ἄγειν εἰς δουλείαν» ἐάν τις δούλον ἴδιον ἄγει μεθ' ἑαυτοῦ, εἴτε εὐρισκόμενον εἰς τὴν κατοχὴν ἄλλου κυρίου, εἴτε ὡς ἐλεύθερον ζῶντα. β'. «ἐξαιρεῖσθαι εἰς ἐλευθερίαν» ἐάν τις τὸν εἰς δουλείαν ἀγόμενον ἀφαίρη ὡς ἐλεύθερον ἀπὸ τῆς κατοχῆς τοῦ ἄγοντος ὡς δούλον ἴδιον. Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει, διεξήχθητο δίκη μεταξύ τῶν δύο ἀντιποιουμένων τὸν δούλον, μένοντα εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ ἔχοντος καὶ διεκδικούμενον ὑπὸ τοῦ ἀντιποιομένου αὐτόν. Ἐν τῇ δευτέρῃ ὁ ἐξαιρῶν εἰς ἐλευθερίαν τὸν ἀγόμενον, ἢ ἐν τῇ κατοχῇ τρίτου δικτελοῦντα, ὡς δούλον, δίδων ἐγγύησιν παρὰ τῷ πολεμάρχῳ ὅτι θέλει πικρυσάσει τὸν ἐπίδικον, ἀπέλευεν αὐτόν, ὁ δὲ ἀντιποιούμενος τοῦ ἀνθρώπου ὡς δούλου εἰσήγε δίκην κατὰ τοῦ ἀφελόντος.

Τὰς αὐτὰς δύο περιπτώσεις προνοεῖ ὁ νόμος τῶν Γορτυνίων. Ἀπὸ τῶν στ. 15 «καὶ δε κα μολεῖ ο μεν ελευθερον ο δε δολον» πρόκειται δίκη ἐξαιρέσεως. Ὑποτίθεται δηλαδὴ οὐχὶ ὅτι δούλος διεκδικεῖ τὴν ἐλευθερίαν κατὰ τοῦ ἄγοντος ἢ κατέχοντος αὐτόν· ἀλλ' ὅτι τὸν παρ' ἄλλου ἀγόμενον ἢ κατεχόμενον ὡς δούλον, τρίς τις ἀφαιρεῖται ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ὁ κατεχόμενος ὡς δούλος εἶναι ἐλεύθερος. Παρίστανται δὲ ὁ ἄγων ὡς δούλον, καὶ ὁ ἐξαιρούμενος. Εἰς ταῦτον ἀναφέρεται τὸ ὁ μὲν (ἰσχυρίζεται) ἐλεύθερον (εἶναι τὸν ἐπίδικον)· ὁ δὲ ἐνοεῖται ὁ ἀντίδικος ὁ ἀντιποιοῦμενος τὸν ἄνθρωπον ὡς ἴδιον δούλον. Ἀμφισβητεῖται ἡ ἐννοια τῆς ἐπομένης φράσεως «καρτωνκνς εμεν [οττο] κ ελευθερον αποπονιοντι». Οἱ μὲν ἀνκρέροντες εἰς τοὺς δικάδικους μετκρράζουσι — νικῶσιν οἱ ἰσχυρίζομενοι ὅτι εἶναι ἐλεύθερος. — Οἱ δὲ ἀνκφέρουσιν εἰς τοὺς μάρτυρας, καὶ ἰδίως οἱ Baunack μετκρράζουσι solien durchdringen soviel zeugen fur seine freie Geburt au sagen. Δὲν μοι φαίνεται ἀμφισβητήσιμος ἡ ἐρμηνεία ὅτι ἐάν ὑπάρχωσι μάρτυρες καταθέτοντες, οἱ μὲν ὅτι ὁ ἐπίδικος εἶναι ἐλεύθερος, οἱ δὲ ὅτι δούλος, ὑπερισχῆι ἢ βεβηλίωτις τῆς ἐλευθερίας. Ἡ

αὐτὴ διάταξις ὑπῆρχε καὶ εἰς τὸ ἀρχαῖον ρωμαϊκὸν δίκαιον καὶ ἀνεγράφη ἐν τῷ Πανδέκτη Ν. 24 § 1. (40, 3) Sed et si testes non dispari numero tam pro libertate quam contra libertatem dixerint, pro libertate pronuntiandum esse saepe constitutum est.

Ἀπὸ τοῦ 15 στίχου προνοεῖται ἡ ἑτέρα περίπτωσις «αἰ δε κ ανπ, δολοι μολιοντι πονιοντες Φον Γεκατερος εμεν» εἰ δὲ δικάζονται περὶ δούλου ἰσχυριζόμενοι ἑκάτερος ὅτι εἶναι ἰδικός του. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ κανονίζεται ὑπὸ τοῦ νόμου ἡ ἐκτίμησις τῶν ἀποδείξεων ὡς ἐξῆς. Ἐὰν μάρτυς καταθέτῃ, ἀποφαίνεται ὁ δικαστὴς κατὰ τὸν μάρτυρα. Ἐὰν μάρτυρες καταθέτωσι ὑπὲρ ἀμφοτέρων τῶν διαδίκων, ἢ ὑπὲρ οὐδετέρου «τὸν δικαστὴν ὀμνύντα κρίνειν». Τὸ αὐτὸ ζήτημα τοῦ ὅρκου τοῦ δικαστοῦ. Ἐπικρατικῶς δὲν δύναται νὰ δοθῇ ἄλλη λογικὴ ἐρμηνεία, ἢ τῆς τοῦ ὅρκου ἐπιβαλλομένου παρὰ τοῦ δικαστοῦ εἰς τὸν διάδικον, οὗτινος οἱ λόγοι φαίνονται μᾶλλον ἀξιοπίστοι.

στ. 21 : «εἰ δε κε νικαθη ὁ ἔκων ὀφείλει ἐντός πέντε ἡμερῶν τὸν ἐλευθερὸν ν' ἀπολύσῃ». Ἀναφέρεται εἰς δίκην ἐξαιρέσεως εἰς ἐλευθερίαν. Εἶναι γνωστὸν ὅτι κατὰ τὸ ἀττικὸν καὶ τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον ὁ ἐξαιρούμενος εἰς ἐλευθερίαν ἔμενε παρὰ τῷ ἀφαιρουμένῳ ἄχρις οὗ ἤθελεν ἐπιδικασθῆ εἰς τὸν ἀπάγοντα εἰσαγομένης δίκης ὑπὸ τούτου· ἀλλ' ὁ ἀφαιρούμενος εἰς ἐλευθερίαν ὤφειλε νὰ δώσῃ ἐγγύησιν χρηματικὴν ἢ νὰ παράσχῃ τρεῖς ἐγγυητάς (1) διὰ τὴν παράστασιν τοῦ ἀπαγομένου. Κατὰ τὴν ἀπαγωγὴν τῆς Οὐίργινίας οἱ ὑπερασπισταὶ αὐτῆς ἐπεκαλοῦντο τὸν νόμον τῆς δωδεκαδέλτου, παρ' αὐτοῦ τοῦ Ἀππίου ὡς Δεκάρχου συνταχθέντα, ὅστις vindicias det secundum libertatem. Καὶ ὁ Ἀππίος ἀπαντᾷ ὅτι δὲν ἀγνοεῖ τὸν νόμον τοῦτον, καθ' ὃν ὁ ἀπαγομένος (τὸ σῶμα) μένει παρὰ τῷ ἀφαιρουμένῳ εἰς ἐλευθερίαν δίδοντι ἐγγύησιν, καὶ ἐπομένως διεκδικεῖ ὁ ἀπάγων εἰς δουλείαν· ἀλλ' ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐπειδὴ ὡς ἐναγόμενος πρέπει νὰ παραστῇ ὁ πατὴρ ἀπίων, ἐπιδικάζει προσωρινῶς τὴν κατοχὴν εἰς τὸν κύριον, ἀναβάλλων τὴν δίκην μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ πατρὸς. Κατὰ τὸ κείμενον τῆς ἐπιγραφῆς ὁ διεκδικούμενος μένει παρὰ τῷ ἀπάγοντι (ὁ ἔκων) κατὰ τὸν χρόνον τῆς δίκης. Ἄρα ὁ νόμος τῶν Πορτυνίων δὲν παρεδέχετο τὸ τεκμήριον ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας; Σημειωτέον ὅτι τὸ περὶ τῆς προσωρινῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀπαγομένου ἀπετέ-

(1) Ἰσοκρ. Γραπεῖς. 14. Δημ. κ. Νεαιρ. Πλατ. Νομ. ια'. 49 Livius III, 45 περὶ τοῦ vindex τῶν Ρωμαίων, ὅρα Glück Pand III § 210.

λει προκταρτικὸν ζήτημα ὅταν ἡ κυρία δίκη δὲν ἠδύνατο ν' ἀποφασισθῇ ἀμέσως. Ὁ Κλυδίδιος προσεφέρετο ἔτομος νὰ συζητήσῃ τὴν ὑπόθεσιν τῆς Οὐίργινίας παριστῶν τοὺς μάρτυράς του· ἀλλ' ἔνεκα τῆς ἀπουτοῦ ἀξιούντος ὅτι εἶναι πατήρ αὐτῆς ἐδέχετο ν' ἀναβληθῇ ἡ δίκη εἰς τὴν ἐπιούσαν, ἀπῆτει ὁμοῦς νὰ μένῃ ἡ Οὐίργινία παρ' αὐτῷ δίδοντι ἐγγύησιν. Ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ δὲν γίνεται λόγος περὶ ἐγγυήσεως, καὶ φαίνεται ὁ ἀπαχθεὶς μένων ἐν τῇ κατοχῇ τοῦ ἄγοντος, διότι ὑποτίθεται δίκη μεταξύ τοῦ ἄγοντος εἰς ἐλευθερίαν καὶ τοῦ ὡς δοῦλον κατέχοντος τὸν διεκδικούμενον.

Ὁ Dareste καὶ οἱ γερμανοὶ ἐρμηνευταὶ ὑποθέτουσιν ὡς διαδίκους ἀφ' ἑνὸς τὸν δοῦλον ἰσχυριζόμενον ὅτι εἶναι ἐλεύθερος, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸν κύριον ἰσχυριζόμενον ὅτι ὁ ἀντίδικος εἶναι δοῦλος. Wenn der Eine processirt indem er behauptet dass er ein Freier ist (Simon). Wenn aber streitet der eine er sei frei — Bernhöft — Baunack. Ἀλλὰ κατὰ τὸ ἀττικὸν καὶ κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον ὁ δοῦλος ἦτον ἀπρόσωπος, δὲν ἠδύνατο νὰ παρίσταται ὡς ἀντίδικος κατὰ τοῦ κυρίου του, εἰμὴ εἰς ἐξαιρετικὰς τινὰς περιπτώσεις· ἠδύνατο δὲ νὰ διεκδικῇ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ κατεχομένου ὡς δούλου ὁ ἔχων τὸν ἐλεύθερον ὑπεξούσιον, σύζυγος, πατήρ, ἐπίτροπος, ἢ ὁ φίλος, ἢ ὁ ἐπιδεικνύων νόμιμον συμφέρον εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ κρατουμένου. Ἐπὶ τῆς ἀπαγωγῆς τῆς Οὐίργινίας ὁ Ἄππιος ἀκούει μὲν ὡς συνηγόρους (advocati) αὐτῆς τὸν θεῖον καὶ τὸν μνηστῆρα, ἀλλ' ὡς εἰς ἐλευθερίαν ἐξαίρουμένον (assertorem in libertatem) δέχεται τὸν πατέρα, καὶ μόνον εἰς τὰς ἀπειλάς τοῦ λαοῦ ὑποχωρῶν «πέπεικε τὸν ἑαυτοῦ πελάτην ἐἶσαι τοῖς συγγενέσι τῆς παρθένου δοῦναι διεγγύησιν, ἕως ὁ πατήρ αὐτῆς παραγένηται», Δὲν πείθομαι ὅτι μᾶλλον φιλελεύθερος ὁ νόμος τῶν Γερτυνίων ἐδέχετο τὸν δοῦλον ὡς διάδικον διεκδικοῦντα τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ κατὰ τοῦ κυρίου του.

Ἐν τῇ ἑτέρᾳ περιπτώσει διεκδικήσεως δούλου, ὁ κατέχων αὐτὸν νικώμενος ὄφειλε νὰ παραδώσῃ αὐτὸν εἰς χεῖρας τοῦ διεκδικούντος. Σημειωτέον ὅτι ἐπὶ ἀγωγῆς «πρὸ δίκας» ὁ ἄγων καταδικάζεται εἰς ποινὴν δέκα στατήρων διὰ τὸν ἐλεύθερον καὶ πέντε διὰ τὸν δοῦλον «ὅτι ἄγει» καὶ ὑποχρεῖται ν' ἀπολύσῃ τὸν ἀπαχθέντα ἐντὸς «τριῶν» ἡμερῶν. Ἐπὶ ἀπαγωγῆς ἐλευθέρου ὡς δούλου, ἢ ἀλλοτρίου δούλου ὡς ἰδίου, δὲν ἐπιβάλλεται ποινὴ διὰ τὴν ἀπαγωγὴν, καὶ ὑποχρεῖται ὁ ἀπαγαγὼν ν' ἀπολύσῃ τὸν ἐλεύθερον ἢ νὰ παραδώσῃ τὸν δοῦλον ἐντὸς «πέντε» ἡμερῶν... Τοῦτο ἐπιβεβαιῶ ὅτι ἡ πρώτη διάτάξις τῆς ἐπιγραφῆς δὲν ἀφορᾷ εἰς δίκην ἐξαι-

ρέσεως, ἢ διεκδικήσεως δούλου. Προσαποδεικνύουσι δὲ καὶ οἱ ἐν τῇ ἐπομῆνῃ δικτάζει ὀρισμοὶ περὶ τῶν συνεπειῶν τῆς μὴ ἀπολύσεως τοῦ ἐλευθέρου, ἢ μὴ παραδόσεως τοῦ ἐπιδικασθέντος δούλου.

Ἐν στ. 21—31 ὀρίζονται αἱ συνέπειαι τῆς ἥττης τοῦ ἔχοντος ἐπὶ ἀμφοτέρων τῶν θεμάτων. « ε δε κα νικαθει ο εκον κτλ. » ἦτοι εἰ δὲ καὶ νικηθῆ ὁ ἔχων, τὸν μὲν ἐλεύθερον λαγᾶσαι τῶν πένθ' ἡμερῶν· τὸν δὲ δούλον εἰς χεῖρας ἀποδόμην· εἰ δὲ κα μὴ λαγᾶσῃ ἢ μὴ ἀποδῶ, δικαζάτω νικᾶν τοῦ μὲν ἐλευθέρου πενήτην στατήρας, καὶ στατήρα τῆς ἡμέρας ἐκάστης, πρὶν κε λαγᾶσῃ· τοῦ δὲ δούλου δέκα σατήρας καὶ δρακμὴν (δραχμὴν) τῆς ἡμέρας ἐκάστης πρὶν ἢ ἀποδῶ εἰς χεῖρας. Ἐὰν λοιπὸν νικηθῆ ὁ κατέχων ἐπὶ μὲν διεκδικήσεως ἐλευθερίας ὀφείλει ν' ἀπολύσῃ τὸν ὡς δούλον κρατούμενον, ἐπὶ δὲ διεκδικήσεως δούλου νὰ παραδῶσῃ τοῦτον εἰς χεῖρας τοῦ ἐνάγοντος, ἢ δὲ ἀπόφασις νὰ ἐκτελεσθῆ ἐντὸς πέντε ἡμερῶν· καὶ ἐν περιπτώσει ὑπερθέσεως καταδικάζεται νὰ πληρώσῃ διὰ τὸν ἐλεύθερον πενήτην σατήρας, καὶ στατήρα τῆς ἐκάστης ἡμέρας ἄχρι τῆς ἀπολύσεως διὰ δὲ τὸν δούλον δέκα σατήρας καὶ δραχμὴν ἐκάστης ἡμέρας ἄχρι τῆς παραδόσεως. Ἐνταῦθα ὁ παριστάμενος ὡς κύριος καταδικάζεται, ὡς ἐν κατοχῇ τοῦ διεκδικουμένου ὄν, ν' ἀπολύσῃ αὐτόν. Ἐπὶ δίκης ἐξαιρέσεως κατὰ τὸ ἀττικὸν καὶ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον, ὡς προεῖρηται, ὁ ἄγων εἰς δουλείαν, ἦτοι ὁ ἀξίῳ ὅτι ἦτο κύριος, ἐγένετο ἐνάγων μένοντος παρὰ τῷ εἰς ἐλευθερίαν ἀφαιρουμένῳ τοῦ ἀπαχθέντος, καθόσον οὗτος πρὸ τῆς ἀγωγῆς διετέλει ἐν καταστάσει ἐλευθέρου. Ἄλλ' εἰσαγομένης δίκης ἐλευθερίας ὑπὲρ τοῦ ἐν καταστάσει δουλείας διατελοῦντος, οὗτος ἔμενεν ἐν τῇ κατοχῇ τοῦ « ἔχοντος ». Ἐπὶ τῇ ὑποθέσει τοιαύτης δίκης καταδικάζεται « ὁ ἔχων » νικηθεὶς ν' ἀπολύσῃ τὸν ὡς δούλον κρατούμενον. Οἱ ἄλλοδαποὶ ἐρμηνευταὶ μεταφράζουσι τὸ νικᾶν ὡς ἀπαρέμφατον νικῆν (Lewy) = νικᾶν (Baunack) νικεῖν (Bernhöft). Εἰς τὴν κοινὴν διάλεκτον εὔρηται νικάω καὶ οὐχὶ νικέω, συγγενεῖς δὲ λέξεις εὔρηται νίκη, νικέστρον καὶ νικητήριον = ἔπαθλον ('Ησυχ.). Ἐν Ὀδυσσεῖα Λ 545 ὁ Ὀδυσσεὺς λέγει περὶ τοῦ Αἴαντος « κεχολωμένῳ ἕνεκα νίκης ἦν ἐγὼ νίκησα δικαζόμενος παρὰ νηυσί ». Ἄλλὰ γεννᾶται ἀπορία τίς ὁ λόγος τῆς διαφορᾶς τῆς ἥττης τοῦ ἀγοντος « πρὸ δίκας » καὶ τοῦ ἀγοντος εἰς δουλείαν; Ἐπὶ τῆς πρώτης ἐπιβάλλεται ποινὴ διὰ τὴν πρᾶξιν καὶ βραχεία προθεσμία πρὸς ἀπόλυσιν τοῦ ἀπαχθέντος. Ἐπὶ τῆς δευτέρας, ἀνευ ποινῆς διὰ τὴν ἀπα-

γωγὴν, τάσσεται μακροτέρα προθεσμία τῆς ἀπολύσεως, ἢ τῆς παραδόσεως τοῦ ἀπαχθέντος· ἀλλ' ἡ ποινὴ τῆς ὑπερθέσεως κατὰ τὴν δευτέραν περίπτωσιν (50 ἢ 10 στατήρων, καὶ στατήρος ἢ δραχμῆς ἐκάστης ἡμέρας) εἶναι βαρυτέρα τῆς ἐπιβαλλομένης εἰς τὴν πρώτην (στατήρος ἢ δραχμῆς ἐκάστης ἡμέρας)· Κατὰ τὴν πρώτην ἐγένετο πράξις ἀπαγορευομένη ἐκ τοῦ νόμου, ἐνῶς κατὰ τὴν δευτέραν ἡ ἀπαγωγὴ ἰδίου δούλου ὑπ' ἄλλου, κατεχομένου, ἢ ὡς ἐλευθέρου περιφερομένου, εἶναι ἐνάσκησις δικαιώματος. Μετὰ τὴν διάταξιν τῆς ἀπολύσεως τοῦ ἀπαχθέντος εἰς τὴν πρώτην πρόκειται περὶ τῆς προώρου ἐνασκήσεως τῆς ἀγωγῆς «πρὸ δίκης», καὶ δίδεται εἰς τὸν ἄγοντα τριήμερος προθεσμία ὅπως ἢ εἰσαγάγῃ τὴν ὑπόθεσιν ἐνώπιον τοῦ δικαστοῦ, ἢ ἀπολύσῃ τὸν ἀπαχθέντα. Δὲν ὑπάρχει παράνομος ἐνέργεια εἰμὴ τῆς κατακρατήσεως τοῦ ἐναγομένου πρὸς εἰσαγωγὴν τῆς δίκης. Εἰς τὴν δευτέραν ὅμως μετὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ δικαστοῦ ἡ κατακρατήσις τοῦ ἐλευθέρου ὡς δούλου, ἢ τοῦ ἄλλοτρίου ὡς ἰδίου δούλου, μεταβάλλεται εἰς ἀνδραποδισμόν κατὰ τὴν διττὴν σημασίαν τῆς λέξεως εἰς τὸ ἀττικὸν δίκαιον.

Ἄμφισβητεῖται ἡ ἔννοια τῆς ἐπομένης φράσεως «ε δε κα καταδικασει ο δικαστας ενικυτοι πραδδεθθαι τα τριτ[.]α ε μειον πλιον δε με το δε κρονο τον δικασταν ομνυντα κρινεν». Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐρμηνευτῶν συμπληροῦσι τὸ τριτ[.]α γράφοντες τριτ[ρ]α· καὶ ὁ μὲν Daresto μεταφράζει, ἐὰν ὁ δικαστὴς διέταξῃ νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ ἀπόφασις ἐντὸς τοῦ ἔτους, ἢ ποινὴ ἔσεται τὸ τρίτον, ἢ ὀλιγώτερον, οὐχὶ πλέον. Ὑποθέτει δὲ ὅτι δίδεται παρὰ τοῦ δικαστοῦ προθεσμία ἔτους, δραπετεύσαντος τοῦ δικαμφισβητουμένου δούλου. Ὁ Lewy ὅτι, ἐὰν ὁ καταδικασθεὶς πληρώσῃ ἐντὸς τοῦ ἔτους, χαρίζεται αὐτῷ ἓν μέρος τῆς ποινῆς, καὶ καταβάλλει τὸ τρίτον ἢ ὀλιγώτερον. Οἱ Baunack ἀναφέρουσι τὸ τρίτον εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ δούλου. Αἱ ἐξηγήσεις δὲν συμφωνοῦσι πρὸς τὸ γράμμα, καὶ τὸ σύνολον τῆς διατάξεως τοῦ νόμου, ἀναφερομένης εἰς τε τὴν ἀπόλυσιν τοῦ ἐλευθέρου, καὶ εἰς τὴν παράδοσιν τοῦ δούλου ἐντὸς πέντε ἡμερῶν. Κατ' ἐμὴν γνώμην ἡ γραφὴ συμπληροῦται μᾶλλον διὰ τοῦ τρι[ττ]α = τρισσα τ ε : τριπλάσια, καὶ ἡ ἔννοια τῆς διατάξεως εἶναι ὅτι, ἐὰν ὁ δικαστὴς καταδικάσῃ εἰς τὴν ἀπόλυσιν τοῦ ἐλευθέρου ἢ τὴν παράδοσιν τοῦ δούλου ἢ δὲ παράνομος κατακρατήσις διαρκέσῃ μέχρι, ἢ πλέον ἐνιαυτοῦ, εἰσπράττεται τὸ τριπλάσιον ἢ ὀλιγώτερον, οὐδέποτε περισσότερον, ἀναλόγως τοῦ χρόνου περὶ αὐτὸ κρίνει ὁ δικαστὴς ἐπιβάλλων ὄρον.

Ἄκολουθεῖ μετὰ ταῦτα διάταξις ἄλλη ἀφορῶσα κατ' ἐμὲ εἰς διάφορον περίπτωσιν. «αἱ δὲ κα ναεουε ο δολος». Οἱ ἑλληνίζοντες ἑρμηνευταὶ δέχονται ὅτι ὁ δούλος περι οὐ νῦν πρόκειται εἶναι ὁ διαμφισβητούμενος, καὶ ἐπιδικασθεὶς κατὰ τὰς προηγουμένας διατάξεις. Wenn der Sklave wegen dessen er im Proeez besiegt wurde von Asylrecht Gebrauch macht (Baunack). Ἄλλ' ὅτι ὁμοίως δὲν πρόκειται περι τοῦ αὐτοῦ δούλου θέλω δεῖξαι παρακατιῶν ἐκ τῆς διαφορᾶς τῆς κρίσεως. Πρὸ τούτου ἐξηγῶ τί κατ' ἐμὲ σημαίνει τὸ ναεύη. Καὶ ὁ Ἡσυχίος καὶ ὁ Φώτιος ἑρμηνεύουσι ναύειν = ἱκετεύειν. Δὲν ὑποτίθεται ὁμοίως ὅτι ὁ διαμφισβητούμενος, ἢ ἐπιδικασθεὶς δούλος κατέφυγεν εἰς ἄσυλον, τὸ μὲν διότι ὁ ἀπαγαγὼν αὐτὸν εἶναι ὁ καταδικασθεὶς, καὶ ἢ καταγνωσθεῖσα ποινὴ, ἢ ἀποζημίωσις βαρύνει τὸν ἀπαγαγόντα, καὶ οὐχὶ τὸν ἀπαχθέντα δούλον· τὸ δὲ διότι τὸ ἄσυλον, δὲν ἐξησφάλιζε τὸν δούλον μὴ ἔχοντα νόμιμον λόγον προσφυγῆς. Ὡς τοιαῦτον παρεδέχετο τὸ ἀττικὸν δίκαιον τὴν ὑπέμετρον σκληρότητα τοῦ κυρίου, ἢ τὴν κατάχρησιν τοῦ σώματος τοῦ δούλου. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ δούλος διετέλει φυλασσόμενος ἐν τῷ ἄσύλῳ ἄχρις οὐ (ἐν Ἀθήναις) πολίτης ἔχων τὸ δικαίωμα τῆς γραφῆς ἐπεκαλεῖτο τὴν ἐπέμβασιν τοῦ ἀρμαδίου ἀρχοντος (θεσμοθέτου)· βεβαιουμένης δὲ τῆς καταχρήσεως τοῦ κυρίου ὁ δούλος ἐδήμοπρατεῖτο, ὁ μέχρι τοῦδε κύριος εἰσέπραπτε τὴν ἀξίαν, καὶ ὁ δούλος μετέβαλε κύριον. Ὁ Δημοσθένης ἀναφέρει τὸν νόμον τῆς ὕβρεως κ. Μηδίου 520. Ἐν δὲ Πολυδ. Ζ, 13 ἀναγινώσκεται «ὃ δὲ αἱ νῦν φασὶ τοὺς οἰκέτας πᾶσιν αἰτεῖν ἔστιν εὐρεῖν ἐν ταῖς Ἀριστοφάνους Ὠραῖς

ἐμοὶ κράτιστον ἐστὶν εἰς τὸ Θησεῖον δραμεῖν
ἐκεὶ δὲ, ἕως ἂν πᾶσιν εὐρωμεν μένειν» (α).

Φρονῶ ὅτι τοιαύτῃ περίπτωσις προνοεῖται ἐνταῦθα. Ὁ νόμος ἐξακολουθεῖ «οκα νικαθε καλιον αντι μαιτυρον δυον δρομεον ελευθερον αποδεισατω επι το ναο οπα κα ναεουε ε αυτος ε αλος πρὸ τουτου.» Τὸ οκα νικαθε μεταφράζουσιν οἱ αὐτοὶ ἑρμηνευταὶ ἐὰν νικηθῇ ὁ ἔχων, ἢ ὁ ἀπαγαγὼν τὸν δούλον. Ἄλλ' ἀνωτέρω ὠρίσθη ἤδη ὅτι ὁ ἀπαγαγὼν ἐνίκηθη καὶ ὠρίσθησαν αἱ συνέπειαι τῆς ἥττης. Πρὸς τί ἢ ἐπανάληψις ἐὰν νικηθῇ; «αποδεισατω επι το ναο οπε κα ναεουε.» Ἄρα ἐννοεῖται κατὰ τὴν προειρημένην ἑρμηνείαν ὅτι ὁ δούλος κατέφυγεν εἰς τὸν ναόν

(α) Ὅρα καὶ Ν. 2 Π. 1, 6.

μετὰ τὴν καταδίκην τοῦ ἀπαγαγόντος, ἐὰν δ' ἐπιδείξῃ τὸν δούλον ἐν τῷ ναῷ—μένει ἀνεύθυνος; διότι ἡ φράσις ἐν τῷ νόμῳ δὲν ἔχει ἀπόδοσιν. Ἡ διάταξις θὰ ἦτον ἀδικος καὶ γελοία, ἐὰν ὁ ἀπαγαγὼν ἠδύνατο νὰ ματαιώσῃ τὴν καταδίκην φυγαδεύων τὸν δούλον ἐν τῷ ναῷ. Εἰς τὴν παρ' ἐμοῦ προτεινομένην ἐκδοχὴν τῆς λέξεως ναεὺς, τὸ οὐκ νικαθε δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ, ἐὰν ἀμφισβητηθῇ, ἐὰν κινηθῇ δίκη. Ἀληθῶς τὸ νικᾶω ἐν τοιαύτῃ σημασίᾳ γράφεται διὰ τῆς EI, ἀλλ' ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀπαντᾷ ἡ δίφθογγος γραφομένη διὰ τοῦ I ὡς εἰς IV, 32 «στεγανς τανς ἐν πολι». Δύναται νὰ ὑποτεθῇ ἐνταῦθα ἡ παράλειψις τοῦ E ὡς παραδρομὴ τοῦ γλύπτου, ἀλλὰ τὸν αὐτὸν λόγον τῆς παραλείψεως τοῦ E δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν καὶ ἐν τῇ λέξει νικαθε, τοσοῦτο μάλλον δεδικαιολογημένως καθ' ὅσον καὶ ὀλίγον ἀνωτέρω ἐχάραξε τὴν φράσιν αἰκα νικαθε. Ὑποτιθεμένου λοιπὸν ὅτι ἡ ἀληθὴς γραφὴ εἶναι οὐκα νεικαθεῖ ἡ φράσις ἀναφέρεται εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν παρίστατό τις ὡς συνήγορος τοῦ προσφυγόντος δούλου. Ἐκ τινῶν ἀρχαίων τεμαχίων φαίνεται ὅτι πάντως ἐγένετο διαδικασία τις ἐπὶ τῶν παραπόνων τοῦ δούλου, Ἐν τῇ Ἀθηολ. Στοβ. Τελ. 5, 67 ἀναγινώσκειται «ὥσπερ οἰκέτης πρὸς κύριον ἐφ' ἱερὸν καθίσας δικαιολογεῖται· τί μοι μάχει; μὴ τι σοὶ κέκλοφα; οὐ πᾶν τὸ προσταττόμενον ὑπὸ σοῦ ποιῶ; οὐ τὴν ἀποφορὰν εὐτάκτως σοὶ φέρω;» Ἐν Ρώμῃ ἐπὶ Αὐγούστου ὁ Praefectus Urbis ἠκροῶτο τῶν παραπόνων τοῦ προσφυγόντος δούλου ἐν Ἀθήναις ὁ θεσμοθέτης. Ἐν τινὶ δ' ἐπιγραφῇ ἐν Ἀνδανίᾳ ἀναγινώσκειται «ὁ δὲ ἱερεὺς ἐπικρινέτω περὶ τῶν δραπετικῶν, ὅσοι κα ἦνται ἐκ τῆς ἡμετέρας πόλεος, καὶ ὅσους κα κατακρένει παραδότω τοῖς κυρίοις· ἂν δὲ μὴ παραδῶ ἐξ(εσ)τω τῷ κυρίῳ ἀποτρέχειν ἔχοντι.» Ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις φαίνεται ἡ ἀρχὴ αὐτεπαγγέλτως παρεμβαίνουσα μεταξὺ τοῦ πρόσφυγος καὶ τοῦ κυρίου. Ἄλλ' ὡς ἐν Ἀθήναις, πιθανῶς καὶ ἐν Γόρτυνι εἶχε πᾶς πολίτης τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ παρασταθῇ ὡς συνήγορος τοῦ πρόσφυγος. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ ἀναδεχόμενος τὴν ὑπεράσπισιν ὤφειλε νὰ ἐπιδείξῃ τὸν δραπετεύσαντα δούλον ἐν τῷ ναῷ· διεξήγετο δὲ ἡ μεταξὺ τοῦ δούλου καὶ τοῦ κυρίου διαφορὰ ἢ διὰ τῆς πωλήσεως, ἢ διὰ τῆς παραδόσεως τοῦ δούλου Ἄλλ' ἐὰν ὁ ἀναδεχθεὶς τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ δούλου, ἢ αὐτὸς, ἢ δι' ἄλλου δὲν ἐπεδείκνυε τὸν δούλον ἐν τῷ ναῷ, εἰκάζετο ὡς φυγαδεύσας αὐτὸν, καὶ καταδικάζετο εἰς τὰς ἀνωτέρω ὀρισθείσας ποινὰς τοῦ κατακρατοῦντος ἀλλότριον δούλον, καὶ ἐπὶ τούτοις ἀπέδιδε τὴν ἀξίαν τοῦ δούλου, ἐὰν δὲν παρέ-

διδεν αὐτὸν ἐντὸς τοῦ ἔτους. Ἐν τῇ φράσει «αντιμαϊτυρῶν δυοῦν δρομεὸν ελευθερον» ἡ λέξις δρομεὺς ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἡμετέραν ἐνήλικος. Δρομεὺς κατὰ Φαβορίνον «(ἐν λ. ἀπόδρομος) ὁ εἰσαχθεὶς καὶ γενόμενος «δεκτὸς εἰς τοὺς κοινούς δρόμους.» Δρόμοι δὲ κατὰ Σουίδαυ ἐκαλοῦντο τὰ γυμνάσια· ὥστε ἀπόδρομος ὁ μὴ πω δεκτὸς γενόμενος εἰς τὰ κοινὰ γυμνάσια. Ἀντίστοιχος δὲ πρὸς τὸ ἀπόδρομος εἶνε ἡ λέξις ἀπάγγελος παρὰ Κρησί, τὴν ὁποίαν ὁ Ἡσύχιος ἐξηγεῖ «ὁ μὴδέπω συναγελαζόμενος παῖς, ὁ μέχρι ἐτῶν ἑπτακαίδεκα»· τουτέστιν ἀπάγγελος ὁ μὴ πω εἰς τὰς ἀγέλας καταταχθεὶς. Ἐκ τούτων δύναται τις νὰ συμπεράνη ὅτι δρομεὺς ἦτον ὁ ἔφηθος γενόμενος, ὡς ἐν Ἀθήναις ὁ ἀπὸ ὀκτωκαίδεκα ἐτῶν εἰς τὸ ληξιαρχικὸν ἐγγραφόμενος. Ἐγεννήθησαν πολλαὶ ἀπορίαι περὶ τῆς σημασίας τοῦ πληθυντικοῦ «ταν; απλοαν; τιμαν; επικαταστασει». Δύναται νομίζω ν' ἀποδοθῇ εἰς τὴν φράσιν ἡ ἔννοια ὅτι, πλὴν τῆς πρότερον ὀρισθείσης ἀποζημιώσεως καταβάλλεται καὶ ἡ ἀξία τοῦ δούλου ἐὰν δὲν παραδοθῇ ἐντὸς ἐνιαυτοῦ. Ἄλλως μεταβαλλομένης τῆς συντάξεως ἐρμηνευτέον — μὴ ἀποδιδόμενου τοῦ δούλου ἀποκαταστήσει ἐντὸς τοῦ ἐνιαυτοῦ τὰ ἐπιτίμια ἀπλᾶ — εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸ τῆς προηγουμένης διατάξεως τρισσά

«αι δε κα ποθανε μολιομενας τας δικας ταν απλοαν τιμαν καταστασει». Ἀντιθέτως πρὸς τὴν προηγουμένην διάταξιν, ἐὰν ὁ δούλος ἀποθάνῃ ἐκ κρεμοῦς οὔσης τῆς δίκης ὀφείλεται μόνον ἡ ἀπλῆ τιμὴ, ἦτοι ἡ ἀξία τοῦ δούλου ὑπὸ τοῦ ἀναδεχθέντος τὴν υπεράσπισιν αὐτοῦ.

Προνοεῖται ἀκολούθως: (στ. 50) ἡ περίπτωσις καθ' ἣν δύναται νὰ ᾔηαι διάδικος εἰς ἓκ τῶν Κόσμων ἢ Κοσμίωv. Ὁ Ἀριστοτέλης (Πολ. Β. 10) ἀναφέρει· «Οἱ Ἐφοροὶ τὴν αὐτὴν ἔχουσι δύναμιν τοῖς ἐν Κρήτῃ καλουμένοις Κόσμοις· πλὴν οἱ μὲν Ἐφοροὶ πέντε τὸν ἀριθμὸν, οἱ δὲ Κόσμοι δέκα εἰσίν.» Γνωστὸν ἄλλοθεν ὅτι ἡ ἀρχὴ τῶν Κόσμων ἦτον ἐνιαυσία (α), καὶ ἐξ ἐπιγραφῆς τινος εὑρεθείσης ἐν Κρήτῃ πληροφορούμεθα ὅτι, ἐὰν Κόσμος εἶχεν διαφορὰν μετὰ ἰδιώτου, ἡ δίκη ἀνεβάλλετο μέχρις οὐ ἐξέλη τῆς ἀρχῆς ὁ Κόσμος. Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ὁ Κόσμος καλεῖται Κοσμίωv, φέρει δὲ ἡ διάταξις «αι δε κα κοσ(μ)ιον αγει ε κοσμιοντος αλλος εκ αποσται μολεν. Ὁ x. Dareste μεταφράζει «ἐὰν ἀπάγῃ Κοσμίωv, ἢ ἄλλος, καὶ οὐχὶ Κοσμίωv, ἀπόντος τού-

(α) Πολ. σ', 46. «Τὰ κατὰ τὰς ἀρχὰς ἐπέτεια παρ' αὐτοῖς ἐστὶ». Παρὰ Λοκροῖς ἐκαλεῖτο Κοσμόπολις, αὐτ. 16' 16.

του.» Οἱ δὲ Γερμανοὶ μεταφράζουσι «ἐὰν αὐτὸς ἀπάγη ὡς Κοσμίων, ἢ ἄλλος πρὸς αὐτὸν ἐνῶ διατελεῖ Κοσμίων, ἢ ἄλλος κατ' ἐντολὴν τοῦ Κοσμίοντος κ.λ.» Ἄλλ' ἡ μετάφρασις οὐδεμίαν προσφέρει ἔννοιαν σαφῆ. Ἡδύνατο ἡ φράσις πιθανώτερον νὰ ἐρμηνευθῆ. Ἐὰν ὁ Κοσμίων ἄγη, (ἐνάγη ἢ διεκδικῆ,) ἢ ἄλλος ἄγη (ἐνάγη, διεκδικῆ) ὑπεξούσιον, δούλον Κοσμίοντος, κ.λ. Ἐπὶ τῇ πρώτῃ ὑποθέσει ὁ Κοσμίων εἶναι ἐνάγων, ἐπὶ τῇ δευτέρᾳ ἐναγόμενος· ὁ Κοσμίων δὲν δύναται νὰ παρίσταται δικαζόμενος ἄνευ φόβου ἐπιρρέασμοῦ τῆς δικαιοσύνης. Διατάσσει ἐπομένως ὁ νόμος «ε κ αποσται μολεν» ὅτε ἀποστῆ τῆς ἀρχῆς δικάζεσθαι. «ε κ εκα νικαθει κατισταμεν», ἐνταῦθα ἡ γραφὴ εἶναι ἐφθαρμένη· ἀναγινώσκονται μόνον τὰ γράμματα « . . . δ . . . σα|α δε|τα εγραμενα . . . » Ὁ Lewy ἀναπληροῖ «(κατισταμεν) απ|α|ν|τα κα-τα τ|α δε τα εγραμενα». Ὁ Bücheler γράφει ἀπ' ἄ(ς) ἀμέρα|ς ἄγαγε τὰ ἐγραμένα». Ἡ τελευταία γραφὴ δὲν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν χώρον τῶν ἐξηλιμμένων γραμμάτων· μᾶλλον δὲ πιθανὴ φαίνεται μοι ἢ τοῦ κ. Lewy. Οἱ Baunack καὶ Simon ἀκολουθοῦντες τὸν Zitelmann ἐπιδίδονται εἰς τὴν ἐξήγησιν διαφόρων ὑποθέσεων περὶ τῆς εὐθύνης τοῦ Κοσμίοντος «ἀφ' ἧς ἡμέρας ἤγαγε». Νομίζω ὅπως ἄσχοπον τοιαύτην λεπτολόγον συζήτησιν ἐπὶ κειμένου ἀνυπάρχοντος. Ἐκ τῶν σωζομένων λέξεων «κατισταμεν τὰ ἐγραμένα» εἶναι βεβαία καὶ σαφῆς ἡ ἔννοια, ὅτι ὁ Κοσμίων ἐὰν νικηθῆ ὑπόκειται εἰς τὰ αὐτὰ ἐπιτίμια τοῦ ἰδιώτου διαδίκου.

Εἰς τὴν τελευταίαν γραμμὴν τῆς πρώτης στήλης (τετάρτης πλακῶς) εἶναι κατὰ τὸ ἥμισυ ἐξηλιμμένα τὰ τρία πρῶτα γράμματα, μεθ' ἃ ἀναγινώσκειται « . . . νενικαμένο κα . . . (καὶ εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῆς δευτέρας στήλης) τακειμενον αγοντι απατον εμεν» ἀναπληροῦσι δὲ ὁ Lewy «α|ικα ἢ νενικαμένο|ν ἢ|κατακειμενον αγοντι απατον η-μεν» ὁ Bücheler |το|ν|δ|ε νενικαμένο κα|ι τον κα|τακειμενον αγον-τι απατον εμεν». Εἰς τὴν προτελευταίαν γραμμὴν τῆς πρώτης στήλης μετὰ τὴν λέξιν «ἐγραμένα» ὑπάρχει χώρος δύο γραμμάτων κενός ἐξ οὗ οἱ Baunack συμπεραίνουσι ὅτι ἡ ἐκ τῆς τελευταίας γραμμῆς ἀρχομένη διατάξις «τόν δε νενικαμένο κ.λ.» ἀφορᾷ εἰς διάφορον ἀντικείμενον. Ἄλλ' ὅπωςδήποτε συμπληρωθῆ ἡ φράσις ἀποτελεῖ συνέχειαν τῶν διατάξεων ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου τῆς ἀγωγῆς, ἢ ἀπαγωγῆς σώματος. Εἰς τὴν τελευταίαν γραμμὴν τῆς πλακῶς ἀρχομένην ἐκ δεξιῶν, τὰ δύο πρῶτα γράμματα εἰσὶν ὀλοτελῶς ἐξηλιμμέ-

να, τὰ δὲ ἐπόμενα τρία φαίνονται κατὰ τὸ ἄνω ἥμισυ ὡς ΝΑΕ ἢ ΝΔΕ, καὶ ἐπομένως μᾶλλον πιθανὴ φαίνεται ἡ γραφὴ τοῦ Bucheler 'Αφ' ἐτέρου ὁ ὑποθετικὸς ΔΙΚΑ κατὰ τὴν γραφὴν τοῦ Lowy μένει ἀναπόδοτος, καὶ ἐπίσης ἀκατάληπτος ἡ ἑρμηνεῖα ἐὰν ὁ ἔχων τὸν δούλον ὡς ἐνέχυρον δὲν ἀποδίδῃ αὐτὸν ἐκουσίως. "Ἐκαστος τῶν ἑρμηνευτῶν ἐξηγεῖ διαφοροτρόπως τὴν διάταξιν. Ὁ Darestle «ἐὰν ὁ διαμψισθητούμενος κατεσχέθῃ ὁ νικῶν θέλει ἀπαγάγει ἄνευ κινδύνου». Ὁ Lowy «ἐὰν τὸν ἠττηθέντα κατὰ τὴν δίκην ἢ τὸν ἐνεχυριασθέντα ἀπάγῃσιν εἶναι ἀνεύθουνοι.» Οἱ Baunack ἐκλαμβάνουσι τὸ κατακείμενον ὡς ἀντικείμενον τοῦ ἄγοντι, καὶ ἑρμηνεύουσιν ὅτι ἀφίεται εἰς τὴν θέλησιν τοῦ νικήσαντος ν' ἀπαγάγῃ τὸν διαμψισθητούμενον δούλον ἀντὶ τῆς χρηματικῆς ἀποζημιώσεως. Πιθανώτερον ἢ φράσις ἡδύνατο γὰρ ἑρμηνευθῆ ὡς ἐξῆς: Τὸ νενικημένον ἑρμηνευόμενον ὡς ἐκνικηθέντα, revendiqué, ἀποδοτέον εἰς τὸν διαμψισθητούμενον ἄνθρωπον, ἢ δούλον, τὸ δὲ κατακείμενον ἀπαντᾷ καὶ ἐν στήλῃ 10 γρ. 25 σημαῖνον τὸν εἰς ἐνέχυρον δοθέντα. Μᾶλλον ἀμφισβητήσιμος εἶναι ἡ ἔννοια τῆς λέξεως ἄπατον. Ὁ Comparetti ἑρμηνεύει ἄνευ λόγουτινός, ἀνεπίδεκτος κατοχῆς. Οἱ πλεῖστοι τῶν Γερμανῶν παράγουσι τὴν λέξιν ἐκ τοῦ ἄτη = ζημία καὶ ἑρμηνεύουσι μὴ ὑποκείμενος εἰς ποινὴν — strafloss. Ἄλλὰ παραγομένη ἐκ τοῦ ἄτη ἡ λέξις ἐσχηματίζετο ἄατος, ὡς ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὴν κοινὴν διάλεκτον. Νομίζω ὅτι ἡδύνατο γὰρ ληφθῆ ὡς ἄφατον, σημαῖνον μὴ ἀπαιτητὸν, μὴ δυνάμενον νὰ ἢ ἀντικείμενον ἀμφισβητήσεως ἢ διεκδικήσεως. Κατὰ ταῦτα δὲ ἡ διάταξις ἑρμηνευτέα «ὁ ἐπιδικασθεὶς καὶ ὁ ἐνεχυριασθεὶς τῷ ἄγοντι δὲν εἶναι ἀμφισβητήσιμος». Τοιαύτη εἶναι ἡ πρώτη σελίς, ὡς εἰπεῖν τὸ α' κεφάλαιον τῆς ἐπιγραφῆς.

Β'.

Ἐκ τοῦ στίχου 2 μέχρι τοῦ 20 τῆς Β' στήλης γίνεται λόγος περὶ βιασμοῦ εἰς ἀσέλγειαν· διακρίνονται δὲ διαφοροὶ περιπτώσεις, καὶ διαφοροὶ ποιναὶ τῆς πράξεως ἀναλόγως τῆς καταστάσεως τοῦ δρώντος, ἢ τοῦ παθόντος προσώπου. Πρῶτον προναεὶ ὁ νόμος βιασμὸν γινόμενον παρ' ἐλευτέρου κατὰ ἐλευτέρου ἢ ἐλευθέρας· «καὶ κα τὸν ἐλευθερον ε ταν ἐλευθεραν καρτεῖ οἰπεὶ εκατον σάτερων, κατὰ τῶν Δωριεῖς μετὰθεσις τῶν γραμμά-

των κάρτει ἀντι κράτει ἀπαντιζ ἐν τῇ αὐτῇ λέξει ἐν στ. 11, καὶ ἐν ἄλλαις συγγενέσιν, οἷον καρτεραν Η, 48, καρτερον, Δ, 24, καρτονανς Α, 15 κ.λ. Τὸ δὲ οἷπει εὐρίσκομεν ἐν τῇ κοινῇ διαλέκτῳ οἰφάω, οἰφέω καὶ οἰφω, ἀνάλογα πρὸς τὸ ὀπιώω. Ὁ Ἡσύχιος ἐρμηνεύει «οἰφειν ὀχεύειν καὶ τὰ ὅμοια» καὶ «ὀπιύειν, γαμεῖν». Ἐν τῇ αὐτῇ στήλῃ ἐπαναλαμβάνεται ἡ λέξις ὑπὸ τὸν αὐτὸν τύπον οἰπει, ἐν ἄλλαις δὲ ἀπαντὰ ὀπιύειν. Ἀμφότερα σημαίνουσιν ὅτε μὲν συνουσιάζεσθαι, ἄλλοτε δὲ λαμβάνειν σύζυγον. Ἐνταῦθα προδήλως λαμβάνεται εἰς τὴν πρώτην σημασίαν. Τὴν λέξιν «κατάστασει» εὐρυμεν καὶ ἐν τῇ πρώτῃ στήλῃ σημαίνουσιν καταβάλλειν, πληρώνειν ὡς χρηματικὴν ποινήν, εἴτε ἀποζημιώσιν τοῦ παθόντος. Ὅσον προχωρῶμεν εἰς ἀρχαιοτέρας ἐποχὰς τοῦ δικαίου τοσοῦτον στενοῦται ὁ κύκλος τῶν δημοσίων ἀδικημάτων, καὶ τῶν δημοσίων παινῶν. Ἡ καταδίωξις τοῦ πταιστού μένει εἰς τὴν προαίρεσιν τοῦ παθόντος, καὶ ἡ ποινὴ εἶναι χρηματικὴ τούτου ἱκανοποιήσις.

«Δύο δ' ἄνδρες ἐνείκειον ἕνεκα ποινῆς
 ἄνδρὸς ἀποφθιμένοιο· ὁ μὲν ἠύχετο πάντ' ἀποδοῦναι
 δῆμῳ πῆφάσκων, ὁ δ' ἀνάνητο μηδὲν ἐλέσθαι,» Ἰλ. Σ. 498.

φόνος, ποινὴ, poena, ἔχουσι τὴν αὐτὴν ἐτυμολογίαν. Ὁ Πλούταρχος ἐν βίῳ Σόλωνος § 73 ἀναφέρει ὅτι ὁ νομοθέτης τῶν Ἀθηναίων ὤρισε ποινήν τοῦ βιασμοῦ ἑκατὸν δραχμῶν κατακρίνει δὲ τὸν Σόλωνα ὡς ἀνακόλουθον, διότι εἰς τὴν μοιχείαν ἐπέβαλε ποινήν θανάτου. Ἡ κατὰκρισις εἶναι ἀδικος, διότι ὁ νόμος τοῦ Σόλωνος, ὡς καὶ οἱ νεώτεροι νόμοι, ἐδέχθη ὡς δικαιολόγησιν (excuse légale) τῆς ἀναιρέσεως τοῦ μοιχοῦ τὴν ἐπ' αὐτοφύρῳ σύλληψιν ὑπὸ τοῦ ὑβρισθέντος συζύγου, ἢ συγγενοῦς· ἀλλὰ διὰ τούτου δὲν ἐπιβάλλεται ὡς ποινὴ ὁ θάνατος τοῦ μοιχοῦ, ἢ τῆς μοιχαλίδος. Ὁ δὲ Λυσίας ἐν τῷ ὑπὲρ τοῦ Ἐρατοσθ. φόνου ἀναφέρει, ὅτι κατὰ τὸν νόμον τῶν Ἀθηναίων ἡ ποινὴ τοῦ βιασμοῦ κατὰ προσώπου ἐλευθέρου ἦτο τὸ διπλάσιον τῆς βλάβης, τουτέστι τῆς ἀποζημιώσεως τῆς ἐπιδικαστέας διὰ τῆς ἰδιωτικῆς ἀγωγῆς (ιδίας δίκης) ἐπὶ βλάβῃ. Δὲν διεσώθησαν αἱ διατάξεις τῆς δωδεκαδέλτου τῶν Ῥωμαίων περὶ βιασμοῦ. Κατὰ τὸν Ἰούλιον νόμον (N. 3. Π. 48, 6), ὁ βιασμὸς ὑπήγετο εἰς τὰς διατάξεις de vi publica· ἀλλὰ πάντες οἱ νεώτεροι ποινικολόγοι ἀποφαίνονται ὅτι τὸ τεμάχιον τῶν Πανδεκτῶν εἶναι παρεισγραφὴ τοῦ Ἰουστινιανοῦ,

καὶ κατὰ τὸν Ἰούλιον νόμον ὁ βιασμός ὑπήγετο εἰς τὰς διατάξεις de vi privata. (Wächter Abhandl: σελ. 4). Καὶ ἐν τῷ νόμῳ τῶν Γορτυνίων ὁ βιασμός λογίζεται ὡς ἰδιωτικὸν ἀδίκημα ἐπισύρον ποινὴν 100 στατήρων, ἢ 200 δραχμῶν, γενόμενος παρ' ἐλευθεροῦ κατὰ ἐλευθέρου προσώπου, ἀνδρὸς ἢ γυναικὸς.

«αι δεκαπεταιρο δεκα.» Ἡ λέξις ἀπέταιρος δὲν εὑρίσκεται ἐν τοῖς λεξικοῖς, ἀλλ' εὑρίσκεται ἀφέτης σημαίνουσα τὴν ἀπελεύθερον. Ἐν τοῖς δειπνοσοφισταῖς ὁ Μύρων λέγει «πολλάκις ἠλευθέρωσαν Λακεδαιμόνιοι δούλους, καὶ οὐς μὲν ἀφέτας ἐκάλεσαν, οὐς δὲ ἀδεσπότους.» Καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν οἱ ἀφέται ἔμενον ὑποτεταγμένοι εἰς τὸν κύριον, ἐφ' ὅσον οὗτος ἔζη, ὑποβαλλόμενοι καὶ εἰς δουλείας τινὰς, ἢ ὠρισμένας ὑπηρεσίας· ὥστε ἀπετέλουν, ζῶντος τοῦ κυρίου, μέσσην τινὰ τάξιν μεταξὺ ἐλευθέρων καὶ δούλων. Τινὲς τῶν νεωτέρων ἐρμηνευτῶν (Bücheler 13) ἐξ ἀναλογίας τῶν λέξεων ἀπόδρομος, ἀπάγγελος, ἐτυμολογοῦσι καὶ τὸ ἀπέταιρος ὡς σημαῖνον τὸν μὴ μετέχοντα ἐταιρείας ἢ συσσιτίου, ἤτοι τὸν στερηθέντα τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων· καὶ παραδέχονται μὲν ὅτι οἱ ἀπέταιροι οὗτοι κατέχουσι μέσσην τινὰ τάξιν μεταξὺ ἐλευθέρων καὶ δούλων, ἀλλ' εἶναι διάφοροι τῶν ἀφετῶν. Δὲν μοὶ φαίνεται ἡ γνώμη αὕτη βάσιμος, διότι οἱ οὕτω ἀπὸ τῶν συσσιτίων ἀποκλειόμενοι δὲν ἀπετέλουν ἰδίαν τάξιν ἐκ τῶν κατοικίων τῆς Πόρτυνος, ὅπως δι' ἰδίας διατάξεως μεριμνήσῃ περὶ αὐτῶν ὁ νόμος. Πιθανώτερον κατ' ἐμὲ, ὅτι ἀπέταιρος καὶ ἀφέτης εἰσὶ ταυτόσημα, ἐκαλοῦντο δὲ οἱ ἀφέται καὶ ἀπέταιροι, ὡς μὴ μετέχοντες τῶν συσσιτίων, ἐφ' ὅσον δὲν ἀπέκτων τὴν πλήρη ἐνάσκησιν τῶν δικαίων τοῦ πολίτου. «αικαπεταιρο» δὲ ἐννοεῖ ὁ νόμος, ἐὰν ὑπεξούσιον, δηλ. σύζυγον, παῖδα, θυγατέρα, «ἀπελευθέρου» βιάσῃ τις καταστήσει δεκα στατήρας.

«αι δεκα δολος τον ελευθερον ε των ελευθεραν διπλει καταστάσει.» Τὸ «διπλει» εἶναι διπλῆ, σημαῖνον διπλασίως· ὥστε ἐὰν δούλος βιάσῃ ἐλεύθερον ἢ ἐλευθέραν ἢ ποινὴ εἶναι 200 στατήρων, καὶ ἐὰν παῖδα ἢ κόρην ἀπελευθέρου 20 στατήρων.

«αι δε κ ελευθερος Φοικεα ε Φοικεαν πεντε δαρκνας.» Εἶναι πρόδηλον ὡς ἐκ τῶν τιμημάτων, τὰ ὅποια ὁ νόμος ὀρίζει, ὅτι ὁ οἰκεὺς εἶναι ὑποδεέστερος τοῦ ἀπελευθέρου· ἀλλὰ διάφορος, καὶ πῶς ἀνώτερος τοῦ δούλου. Κατὰ τί διαφέρουσιν; Ὁ Εὐστάθιος (Ὁδ. Σ. 4) σημειοῦ «οἰκῆες οὐ μόνον οἱ οἰκέται ἀλλὰ καὶ πάντες ἀπλῶς οἱ τῆς οἰ-

κίας ἐλέγοντο.» Ὁ Φώτιος ἐρμηνεύει «Οἰκέα τὸν οἰκογενῆ οἰκέτην οἱ παλαιοὶ Ἀθηναῖοι.» Ὁ Ἡσύχιος «Οἰκέυς — ὑπόχρεως οἰκέτης.» Ταῦτα δὲν ἀρκοῦσι. Μᾶς ὀδηγεῖ μᾶλλον πρὸς διάλυσιν τῆς ἀπορίας ὁ ὀρισμὸς τοῦ Χρυσίππου ἐν τοῖς δειπνοσοφισταῖς (ς'. 27—93) «ὁ οἰκέτης δούλος ἐστὶ κτήσει κατατεταγμένος.» Ἦσαν λοιπὸν οἱ οἰκέται κυρίως γεωργοὶ δουλεύοντες τῷ κτήματι, ἀλλ' ὡς μισθωτοὶ (coloni) μᾶλλον, ἢ ὡς ἐνυπόγραφοι (adscriptitij). Οἶκος εἶναι τὸ τῶν Λατίνων vicus. Ὁ Φέστος ἐρμηνεύει hi qui in agris sunt vicani appellantur. Οἱ vicani οὗτοι εἶναι οἱ Φοικεες. Ἴνα δὲ ἀκριβῶς ὀρίσωμεν τὴν θέσιν αὐτῶν, δέον ν' ἀναζητήσωμεν τὴν γένεσιν αὐτῆς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς διαρκούς κατακτήσεως. Κατὰ τὸν Ἀθήναιον (B, 84) «Ὁ Ἐφορος ἐν τρίτῃ ἱστοριῶν κλαρώτας, φησὶ, Κρητες καλοῦσι τοὺς δούλους ἀπὸ τοῦ γενομένου περὶ αὐτῶν κλήρου.» Οἰκέυς καὶ κλαρώτας ἔχουσι τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν, οἶαν οἶκος καὶ κλῆρος. Οἶκος καὶ κλῆρος εἶναι ἡ μονὰς τῆς πολιτείας κατὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἀποίκων ἐν τῇ κατακτηθείσῃ χώρᾳ. Ἡ πόλις ἀριθμεῖ τόσους οἶκους ὅσοι εἶναι οἱ πατέρες τῶν οἰκογενειῶν, ἢ γενεάρχαι τῶν ἀποίκων, καὶ ἡ καταληφθεῖσα χώρα διανέμεται εἰς τόσους κλήρους, ὅσοι εἶναι οἱ οἶκοι ἐκπροσωπούμενοι ὑπὸ τῶν πατέρων. Ὡσανεὶ δὲ ὁ ἀριθμὸς οὗτος ἀπετέλει τὴν βᾶσιν τῆς πολιτείας κύριον μέλημα τῶν ἀρχαίων νομοθετῶν ἦτον ἢ συντήρησις, ἢ ἐπαναφορὰ τοῦ ἀρχικοῦ ἀριθμοῦ τῶν οἰκῶν, ἢ κλήρων τῆς πόλεως (Ἀριστοτ. Πολ Β'). Περὶ τῶν Σπαρτιατῶν γράφει ὁ Πλούταρχος (Ἄγις ε') «οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν οἰκῶν, ὃν ὁ Λυκοῦργος ὥρισε φυλακτόντων ἀριθμὸν ἐν ταῖς διαδοχαῖς, καὶ πατρὸς παιδὶ τὸν κλῆρον ἀπολιπόντος, ἀμωσγέπως ἢ τάξιν αὐτῆ, καὶ ἰσότης διαμένουσα, τὴν πόλιν ἐκ τῶν ἄλλων ἀνέφερον ἀμαρτημάτων.» Τὰς αὐτὰς παραδόσεις ἀναφέρουσιν ὁ τε Διονύσιος, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἱστορικοὶ, περὶ τῆς διανομῆς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ἀγροῦ εἰς τοὺς πατέρας ὑπὸ τοῦ Ῥωμύλου. Εἰς τὰς δωρικὰς ὅμως ἰδίως ἀποικίας οἱ κατακτηταὶ μένοντες ἐπὶ τῶν ὄπλων, ὡσεὶ φρουροὶ τῆς πολιτείας, ἀφήκαν τοὺς πρώην κυρίους τῆς χώρας εἰς τὴν κατοχὴν τῶν κλήρων, ἵνα καλλιεργῶσι τὴν γῆν, καὶ εἰσφέρῃ ἕκαστος ποσοστὸν τοῦ εἰσοδήματος, συνήθως τὸ ἥμισυ, ἢ τὸ τρίτον, εἰς τὸν οἶκον τοῦ κληροῦχου. Ἐν τοῖς δειπνοσοφισταῖς (ς', 264, 85) ἀναγινώσκεται «Ἀρχέμαχος ἐν τῇ τρίτῃ Εὐβοϊκῶν, Βοιωτῶν, φησὶ, τῶν τὴν Ἀρναίαν κατοικησάντων οἱ μὴ ἀπάραντες εἰς τὴν Βοιωτίαν (60 ἔτη πρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου

κατὰ Θουκ. Α', 11), ἀλλ' ἐμφιλοχωρήσαντες παρέδωκαν ἑαυτοὺς τοῖς Θετταλοῖς δουλεῦν καθ' ὁμολογίας, ἐφ' ᾧ οὔτε ἐξάξουσιν αὐτοὺς ἐκ τῆς χώρας, οὔτε ἀποκτενοῦσιν· αὐτοὶ δὲ τὴν χώραν αὐτοῖς ἐργαζόμενοι τὰς συντάξεις ἀποδώσουσι. «Τοῦτο ἐγένετο ἐν Λακωνίᾳ καὶ Μεσσηνίᾳ ὡς πρὸς τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ διαμείναντας Ἀχαιοὺς, οἱ δὲ Σπαρτιαῖται καλούμενοι εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ πατρῶου οἴκου διένημον οὐχὶ τὰς γαίας, ἀλλὰ τοὺς εἰλωτας ἢ γεωργούς τοῦ κλήρου, δηλονότι τὴν εἰσφορὰν τῶν κληρονομικῶν κτημάτων.

Αὐτὸ τοῦτο ἐγένετο καὶ ἐν Κρήτῃ ἐπὶ τῆς κατακτήσεως τῶν Δωριέων. Ὁ Ἀθῆναιος σ. 84 ἀναφέρει «Λέγει δὲ καὶ Καλλίστρατος ὁ Ἀριστοφάνειος, ὅτι τοὺς Μαριανδυνούς ὠνόμαζον μὲν δωροφόρους, ἀφαιροῦντες τὸ πικρὸν τῆς ἀπὸ τῶν οἰκετῶν προσηγορίας, καθάπερ Σπαρτιαῖται μὲν ἐποίησαν ἐπὶ τῶν εἰλωτῶν, Θετταλοὶ δ' ἐπὶ τῶν πενηστώων, Κρητῆς δ' ἐπὶ τῶν κλαρωτῶν. Καλοῦσι δὲ οἱ Κρητῆς τοὺς μὲν κατὰ πόλιν οἰκέτας χρυσαυτῆτας, ἀφαμιώτας δὲ τοὺς κατ' ἀγρὸν, ἐγχαυρίους μὲν ὄντας, δουλωθέντας δὲ κατὰ πόλεμον· διὰ τὸ κληρωθῆναι δὲ κλαρώτας. Ὁ Ἐφορος δὲ ἐν τρίτῃ ἱστοριῶν κλαρώτας, φησὶ, Κρητῆς καλοῦσι τοὺς δούλους ἀπὸ τοῦ γενομένου περὶ αὐτῶν κλήρου . . . Σωσικράτης δ' ἐν δευτέρῳ Κρητικῶν τὴν μὲν κοινὴν, φησὶ, δουλείαν οἱ Κρητῆς καλοῦσι μοῖαν, τὴν δὲ ἰδίαν ἀφαμιώτας, τοὺς δὲ περοίκους ὑπηκόους.» Οὕτω καὶ ὁ Ἡσύχιος ἐρμηνεύει «ἀφαμιώται (Κρητ) οἰκέται, ἀγροῖκοι, περιόικοι.» Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ κεφαλαίῳ τῶν Δειπνοσοφιστῶν (σ'.93) μνημονεύονται ἄλλαι διάφοροι ἐπωνυμίας δούλων «Καλοῦνται δὲ οἱ δούλοι, ὡς μὲν Κλείταρχος φησὶ ἐν ταῖς Γλώσσαις, ὄζοι καὶ θεράποντες, καὶ ἀκόλουθοι, καὶ διάκονοι, καὶ ὑπέρηται, ἔτι δὲ ἐπάμονες καὶ λάτρες. Ἀμερίας δὲ ἐρκίτας φησὶ καλεῖσθαι τοὺς κατὰ τοὺς ἀγρούς οἰκέτας κτλ.» Ἄξιον σημειώσεως ἐπὶ τοῦ χωρίου τούτου εἶναι τὸ ἐπίθετον ἐρκίτης. Ἐρκος hercium ἦτο κυρίως τὸ τειχίον, ἢ περίφραγμα ἐντὸς τοῦ ὁποῦ ὠκοδομεῖτο ὁ οἶκος· κατ' ἐπέκτασιν δ' ἐσήμαινε καὶ τὸν οἶκον αὐτὸν, τὸ δῶμα, domus τοῦ ἀποίκου ἐπὶ τοῦ παραχωρουμένου αὐτῷ γηπέδου πρὸς σύστασιν τῆς νέας πόλεως. Τὸ γήπεδον καὶ ὁ ἐπ' αὐτοῦ οἶκος ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ἐρκείου Διὸς, μετὰ τοῦ διπλήθρου ἀγροῦ (bina jugera) τεθειμένου ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ὀρειοῦ Διὸς (Termonis) ἀπετέλουν τὸν κληρὸν τοῦ οἴκου· ὥστε ἐρκίτης ταυτόσημον τοῦ κλαρώτας, καὶ οἰκεὺς ἦτον ὁ μετὰ τοῦ ἔρκου λαχὼν εἰς τὸν κλῆρον τοῦ ἀποίκου γεωργός.

Κατὰ ταῦτα Φοικεες ἦσαν ἐν Γόρτυνι (κλαρῶται, ἀφαμιῶται ἕως ἐν ἄλλαις πόλεσι τῆς νήσου) οἱ πρὸ τῆς Δωρικῆς κατακτῆσεως κύριοι τῆς χώρας, διαμείναντες μετὰ τὴν κατάκτησιν ὡς γεωργοί, δουλεύοντες μὲν ὑπὸ τοὺς κληρούχους, ἀλλὰ μετὰ τοῦ δικαιώματος τοῦ νὰ μένωσιν ἀμετακίνητοι ἀπὸ τοῦ κτήματος, νὰ καλλισργῶσι, καὶ νὰ εἰσφέρωσιν εἰς τὸν κύριον ποσοστὸν τῶν καρπῶν· κατεῖχον δηλονότι μέσην τινα θέσιν μεταξύ δούλου καὶ τοῦ μορτίτου γεωργοῦ. Ἀντιστοιχεῖ δὲ πρὸς τοῦτο ἀκριβῶς τὸ ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκου ἀναγραφόμενον (Γ', 83). μεταξὺ δὲ ἐλευθέρων καὶ δούλων οἱ Λακεδαιμονίων ἔλλωτες, καὶ Θεταλῶν πενέσται, καὶ Κρητῶν κλαρῶται καὶ μνωῖται, καὶ Μαριανδυνῶν δωροφόροι . . . ὁ δὲ τῆς δουλείας ἀφειμένος τῶν δούλων ἀπελεύθερος κτλ.» Τὸ δικαίωμα τοῦ οἰκέος ἐπὶ τοῦ ἀγροτικοῦ κτήματος μὴ ἐξαρτώμενον ἀπὸ τῆς θελήσεως τοῦ κυρίου, θέλομεν ἰδεῖν ἐν τοῖς ἐπομένοις, ἰδίως ἐν ταῖς περὶ κλήρου διατάξεσιν, ἀναγνωριζόμενον ὑπὸ τοῦ νόμου.

Ἐὰν λοιπὸν ἐλεύθερος βιάσῃ οἰκέα ἢ οἰκέαν καταστήσει «πεντε δαρκανανς· αι δε κα Φοικευς Φοικεα ε οικεαν πεντε στατερανς», ὥστε ὁ οἰκέος καταδικάζεται εἰς τὸ διπλάσιον τῆς ποινῆς τοῦ ἐλευθέρου διὰ τὸν βιασμὸν οἰκέως ἢ οἰκέας.

«Ἐνδοθιδιαν δολαν αι καρτει δαμασαιτο δυο στατερανς καταστασει.» Ἐνδοθιδία δούλη δὲν μνημονεύεται ἐν Πολυδεύκῃ οὐδὲ ἐν Ἀθηναίῃ ἢ ἀλλοχού. Ἐκ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς λέξεως δὲν φέρεται οὕτω καλουμένη ἢ κοινή, ἢ ἀργυρώνητος δούλη. Γνωστὸν ὅτι ἐνδοθὶ σημαίνει ἰδίᾳ τὸ ἐντὸς τῆς οἰκίας καὶ «οἱ ἐνδοθι» ἐκαλοῦντο οἱ οἰκιακοὶ δούλοι, ὡς εἶπεν valets de chambre. Τὸ ἰδίον προσθέτει πλέον τι εἰς τὴν ἔννοιαν ταύτην· πιθανῶς τὴν ἐντὸς τῆς οἰκίας γεννηθεῖσαν, τὴν ἀνευ γονέων γνωστῶν (IV, 2), καὶ μένουσαν ὑπὸ τὴν ἰδιαίτεράν προστασίαν τοῦ κυρίου· ἄλλως τὴν οἰκογενῆ. Ἐτυμ. Μ. μῶθων· οὕτω καλοῦσι Λακεδαιμόνιοι τὸν οἰκογενῆ δούλον ὃν οἱ Ἀθηναῖοι οἰκότριβα φησί· Ἰσως ἐνδοθιδία ἐν Γόρτυνι ἐκαλεῖτο ἢ ἐξ ἐλευθέρου πατρὸς καὶ δούλης μητρὸς ἐν τῷ οἴκῳ ἀνατραφεῖσα ὡς οἱ μῶθωνες ἐν Σπάρτῃ· οἱ ἅμα τρεφόμενοι τοῖς υἱοῖς δούλοι παῖδες» (Ἦσυχ. Ἀρποκρ.) Ὡς ἐκ τοῦ τιμήματος τῆς πράξεως ὑποτίθεται αὐτουργὸς ὁ κύριος τῆς δούλης· διότι ὁ οἰκέος ἐτιμωρεῖτο διὰ 5 στατήρων παραβιάζων οἰκέαν, ἄρα παραβιάζων ἐνδοθιδίαν ἤθελε τιμωρηθῆ αὐστηρότερον. Ὡστε ἐνδοθιδία εἶναι οὐχὶ συνώνυμον ἀλλ' ἀντίθετον τοῦ χρυσώνητος, καὶ τοῦ ἐξ ἀγορᾶς (VII 15).

Ἐξακολουθεῖ δὲ ὁ νόμος περὶ τῆς ἐνδοθιδίας προνοῶν «καὶ δεκα δεδαμναμεναν». Ὁ Darste μεταφράζει *carvine* ὡσεὶ αἰχμαλωτισθεῖσαν ἐν πολέμῳ· ὁ δὲ Comparetti παραλείπει ἐν τῇ μεταφράσει. Ἄλλὰ τὸ δαμνάω καὶ δάμνημι (δωρ. δάμναμι) εὐρίσκεται καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ποιηταῖς σημαῖνον ἐπὶ γυναικὸς τὸ ὑπεῖκειν τῷ ἀνδρὶ, ὑποβάλλεσθαι εἰς γάμον, ἢ συνουσιάζεσθαι μετ' ἀνδρός. Οὕτως ἐν Ἰλιάδι Σ 432 ἡ Θέτις λέγει «ἐκ μεν μ' ἀλλάων ἀλιέων ἀνδρὶ δάμασεν Αἰκκίδη Πηληΐη, καὶ ἔτλην ἀνέρος εὐνήν, πολλὰ μάλ' οὐκ ἐθέλουσα». Ἀδάμαστος δὲ ἡ παρθένος, ἢ μὴ παρ' ἀνδρός δαμασθεῖσα· οὕτω δὲ ἐν Σοφοκλεῖ (Αἴζα 450) καλεῖται ἡ Ἀθηνᾶ «Διὸς γοργῶπις ἀδάμαστος θεά». Οὕτω δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος ἐρμηνεύει «Δαμῆσα Σαπφῶ» = δαμασθεῖσα· δάμναμι = δαμάζομαι· δαμνάμενος = βιαζόμενος κλ. «δεδαμναμένην», λοιπὸν ἐννοεῖ ἐνταῦθα ὁ νόμος τὴν ἡδὴ ἐκκορηθεῖσαν. Καὶ ἐὰν βιάσῃται τις ἐνδοθιδίαν δούλην, παρθένον μὲν τέσσαρας δραχμάς, ἐὰν δὲ δαμασθεῖσαν πρότερον, βιαζομένην περὶ ἡμέραν ὀβολόν, ἐν νυκτὶ δὲ δύο ὀβολούς· Ὁ ὀβολὸς ἦτο τὸ ἕκτον τῆς δραχμῆς (ἢ τὸ δέκατον). Ὅπως παρ' ἡμῖν ἡ ἐν καιρῷ νυκτὸς ἐκτέλεσις τῆς πράξεως, κλοπῆς λ. χ. θεωρεῖται ἐπιβαρυντικὴ περίστασις, οὕτω καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ νόμῳ ὁ βιασμὸς τῆς ἐνδοθιδίας δούλης· διότι περὶ ἡμέραν ἡδύνατο αὕτη εὐκολώτερον ν' ἀποτρέψῃ τὴν βίαν.

«ορκιοτέραν δ' ἐμεν ταν δολαν». Ὁ βιασμὸς, καὶ ἰδίᾳ ἐν καιρῷ νυκτὸς, σπανίως ἡδύνατο νὰ βεβαιωθῇ διὰ μαρτύρων. Τὸ μόνον, ἢ τὸ συνηθέστερον μέσον ἀποδείξεως τῆς πράξεως ἦτον ὁ ὄρκος τῶν διαδίκων. Ὁ νόμος ὀρίζει ὅτι ὁ ὄρκος πρέπει νὰ ἐπιβῆται εἰς τὴν παθοῦσαν, μᾶλλον ἢ εἰς τὸν αὐτουργόν τῆς πράξεως. Ὁ νόμος τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων δὲν εἶδε πλήρη πίστιν εἰς τὴν μαρτυρίαν τοῦ δούλου εἰμὴ κατόπιν βρασάνου. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀφ' ἑνὸς ὁ ὄρκος ἐπιτρέπεται εἰς δούλην οὐχὶ κοινήν, ἀλλ' ἐνδοθιδίαν, καὶ ἀφ' ἑτέρου δίδεται εἰς παθοῦσαν ἐκ πράξεως ἀνεξαρτήτου τῆς θελήσεως αὐτῆς, καὶ μὴ δυναμένης ν' ἀποδειχθῇ διὰ μαρτύρων.

Οὕτως ὁ νόμος προϋνόησε περὶ βιασμοῦ α) ἐλευθέρου κατ' ἐλευθέρου, ἢ ἐλευθέρου. β) ἐλευθέρου κατὰ ἀπελευθέρου ἢ ἀπελευθέρου· γ) δούλου κατ' ἐλευθέρου ἢ ἐλευθέρου. δ) δούλου κατ' ἀπελευθέρου ἢ ἀπελευθέρου. ε) ἐλευθέρου κατὰ οἰκέως ἢ οἰκέας. ς) οἰκέως κατὰ οἰκέως ἢ οἰκέας. ζ) ἐλευθέρου κατὰ ἐνδοθιδίας 1) παρθένου, 2) δεδαμασμένης. Ὁ νόμος δὲν ὀρίζει τίμημα ἐπὶ βιασμοῦ δούλου ἢ δούλης. Ἴσως διότι

δοῦλος, ἢ δούλη ἐκ τῶν κοινῶν, δὲν εἶχεν ἀγωγὴν ἐπὶ παραβιάσει προσωπικοῦ δικαιώματος τιμῆς. Ἡδύνατο δὲ ἀγωγὴν νὰ ἔχη ὁ κύριος ἐπὶ βλάβῃ ἢ φθορᾷ τοῦ ἰδίου δούλου, ὡς ἐχορηγεῖτο εἰς τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον (N. 6. Π. 48, 5),

Ἐκ τῆς ἀνωγραφῆς τοῦ στίχου 16 μέχρι 20 ἀναγινώσκεται καὶ κατὰ τὰν ἐλευθεραν ἐπιπερεταί οἱ πεν ἀκευοντος κηδεστα δεκα στατερων καταστασει αὶ αποπονιοι μαιτυς. Ὁ Comparetti διορθοῖ «αἰκα τ' ελ. ἐπιπερεταί οἱ πενακευοντος κηδεστα» ὁ δὲ Darestle ἐπισημαίνεται οἱ πεν.» Ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι καθαρὰ, δὲν εὐρίσκω δὲ λόγον διορθώσεως. Τὸ ἐπιπέρεται εἶναι ὁ κοινὸς τύπος τοῦ ἐπιφέρομαι σημαίνοντος ἐπιπίπτειν, ἐπιτίθεσθαι· ἐνῶ ἐπισημαίνεται δὲν γνωρίζω ἂν εὐρίσκηται. Ὑπάρχει ἀποπειρώμαι ἀλλὰ πολὺ ἀπέχει τούτου ἢ γραφὴ ἐπιπηρώμαι. Ἐξ ἄλλου διατὶ ἢ διόρθωσις, ἐνῶ τὸ ἐπιφέρεται παρέχει σαφὴ καὶ ἀκριβῆ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀποπειρας βιασμοῦ; Ὁ Comparetti συνδυάζει τὴν λέξιν ἐπιπηρηταῖοι μετὰ τῆς ἑτέρας πενακευοντος ἵνα ἐξαγαγῆ τὴν ἔννοιαν τῆς δολίας συνεργείας τοῦ κηδεστοῦ. Ἀλλὰ τὸ ῥῆμα εὐρίσκηται ὑπὸ τὸν τύπον φενακίζω καὶ οὐχὶ φενακεύω. Τὸ ἀκεύω ἀπαντᾷ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὑπὸ τὸν ἰωνικὸν τύπον ἀκέω εἰς τὴν σημασίαν τοῦ σιωπῶ, ἡσυχάζω· οὕτω δὲ ὁ C ἐρμηνεύει τὴν φράσιν ἐπιφέρεται οἱ πεν (οἱ πενίειν) ἀκευοντος (ἐφησυχάζοντος, σιωπῶντος, ἢ μὴ ἀνθισταμένου) τοῦ κηδεστοῦ, ἤθελε φθάσει εἰς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν τῆς διατάξεως. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἐρμηνεία ἀποτυγχάνει, καθότι ὁ κηδεστής εἶναι κατὰ τὸ ἀρχαῖον δίκαιον οὐ μόνον κηδεμὼν τοῦ προσώπου, ἀλλὰ καὶ κύριος τῆς γυναικός, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι αὐτὴ δὲν δύναται ἄλλως ἢ διὰ τοῦ ἐπιτροπέου κηδεστοῦ νὰ ἐπιχειρήσῃ νομικὴν τινα, ἢ ἔνδικον πράξιν.

Ὁ Darestle ἐρμηνεύει «το ἀκευοντος κηδεστα» ἐπιμελουμένου κηδεστοῦ, ὡς προσδιορισμὸν τοῦ προσώπου καθ' οὗ ἢ ἀπόπειρα· οὕτω δὲ καὶ οἱ γερμανοὶ, ἀκολουθοῦντες τὴν σημείωσιν τοῦ Ἡσυχίου «ἀκεύει τηρεῖ, Κύπριοι» μεταφράζουσι — ἔάν τις ἀποπειράται νὰ βιάσῃ ἐλευθερὰν διατελοῦσαν ὑπὸ τὴν φύλαξιν κηδεστοῦ. Ἡ ἐρμηνεία αὕτη δὲν ὑποστηρίζεται ἐκ τῆς ὕψης τῆς φράσεως ἐν τῷ κειμένῳ, οὐδ' ἐκ τῶν διατάξεων τοῦ ἀρχαίου δικαίου, καθ' ἧς ἡ γυνὴ ἐν οἰκιδήποτε ἡλικίᾳ, καὶ καταστάσει, διετέλει διηνεκῶς ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ συζύγου, ἢ τοῦ ἐπιτρόπου, ἢ τοῦ ἰδίου τέκνου· ὥστε δὲν δύναται νὰ ἐννοηθῆ ἐλευθερὰ ἄνευ κηδεμονίας κηδεστοῦ, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου ὑποτιθεμένης τῆς γυναικός ἄνευ κηδεμόνος δὲν ἐννοεῖται ὁ λόγος

τοῦ νὰ θεωρῆ ὁ νόμος θεμιτὴν τὴν κατ' αὐτῆς ἀπόπειραν. Λογικῶς ἐρμηνεύεται ἡ διάταξις, ἐὰν ἐκλάβωμεν τὸ ἀκεύοντος εἰς τὴν σημασίαν τοῦ κατὰ τὸν ἰωνικὸν τύπον ἀποθ. ῥήματος ἀκέομαι=ἀμύνομαι, ὑπερασπίζω, ἐπανορθῶ τὸ ἀμάρτημα. Εἰς σημασίαν ἀνάλογον ἡ λέξις ἀπαντὰ ἐν Ἰλιάδ. Ν. 115.

«ἀκεώμεθα θᾶσσον ἀκεσταί τοι φρένες ἐσθλῶν.»
καὶ Ὀδ. Κ. 69.

«ἀκέσασθε φίλοι· δύναμις γὰρ ἐν ὑμῖν.»
καὶ Ε. 383.

«νῆας ἀκειόμενον, τὰς οἱ ξυνεάξαν ἄελαι.»

Οὕτως ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡ φράσις «κηδεστοῦ ἀκεύοντος» ἠδύνατο νὰ ἐρμηνευθῆ, τοῦ κηδεστοῦ ἀμυνομένου εἴτε πρὸς ἀποτροπὴν τῆς βίας, εἴτε μᾶλλον ἐπιδιώκοντος τὴν νόμιμον ἱκανοποίησιν τῆς ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν αὐτοῦ διατελούσης. Διατὶ ὅμως ἡ ἀπόπειρα τιμωρεῖται μόνον ὅταν γίνηται κατ' ἐλευθέρας γυναικός; καὶ ἡ ποινὴ ἐλαττοῦται εἰς τὸ δεκατημόριον τῆς ἐπιβαλλομένης εἰς τὴν τετελεσμένην πράξιν; Διότι κατὰ τὴν κρίσιν τῶν ἀνθρώπων, παρ' οἷς δὲν εἶναι ἀνεπτυγμένη ἡ ἐπιστήμη τοῦ ποινικοῦ δικαίου, τὸ ἀξιοποῖνον μετρεῖται διὰ τῆς ἐκ τῆς πράξεως προξενουμένης ζημίας· καὶ σήμερον εἰς τὰς μᾶλλον ἀνεπτυγμένας πολιτείας σπανίως οἱ ἔνοχοι δικασταὶ δέχονται κατηγορίας ἐπὶ ἀποπειρᾷ τῆς ἀξιοποῖνου πράξεως.

Ὁ νόμος προσθέτει ἐν τέλει «αἰ ἀποπονοιοί μαίτους». Ἐπὶ ἀποπείρας βιασμοῦ κατὰ τῆς ἐλευθέρας ὁ νομοθέτης δὲν ἀρκεῖται εἰς τὴν κατάθεσιν, οὐδὲ εἰς τὸν ὄρκον τῆς παθούσης· ἀπαιτεῖ κατάθεσιν μάρτυρος πρὸς βεβαίωσιν τῆς πράξεως.

Ἀπὸ τοῦ στίχου 20 μέχρι τοῦ 45 διαλαμβάνονται διατάξεις περὶ μοιχείας. Αἱ πρῶται παραφράζονται ὡς ἐξῆς «εἰ τις τὴν ἐλευθέραν μοιχεύων αἰρεθῆ ἐν πατρὸς ἢ ἐν ἀδελφοῦ ἢ ἐν τῷ ἀνδρὸς (οἴκῳ) ἑκατὸν στατήρας καταστήσει· εἰ δὲ τὴν τοῦ ἀφεταιρίου δέκα· εἰ δὲ ὁ δούλος τὴν ἐλευθέραν διπλῆ καταστήσει· εἰ δὲ δούλος δούλου (γυναῖκα) πέντε.»

Δὲν εἶναι βεβαίως γνωστὸν τίνα ποινὴν ἐπέβαλλεν εἰς τὸν μοιχὸν ὁ νόμος τῶν Ἀθηναίων. Ἡ ἐν τισὶ τῶν ἀρχαίων ἀνευρισκομένη πληροφορία ὅτι ὁ μοιχὸς ἐτιμωρεῖτο μὲ θάνατον εἶναι παρεξήγησις τοῦ νόμου. Καθὰ οὗτος ἀναγράφεται ἐν τῷ κατὰ Ἀριστοκράτους (Δημ. 637) ἔφερην «ἐάν τις ἀποκτείνῃ ἐν ἀθλοῖς ἄκων, ἢ ἐν ὄδῳ καθελῶν, ἢ ἐν πολέμῳ ἀγνοήσας, ἢ ἐπὶ δάμαρτι, ἢ ἐπὶ μητρὶ, ἢ ἐπ' ἀδελφῇ, ἢ ἐπὶ θυ-

γατρί, ἢ ἐπὶ πᾶλλακῆ, ἦν ἐπ' ἐλευθέροις παισὶν ἔχη, τούτων ἕνεκα μὴ φεύγειν κτείναντα.» Προδήλως κατὰ τὸν νόμον ἡ ἀναίρεσις τοῦ ἐπ' αὐτοφώρῳ ἀλόγτος μοιχοῦ θεωρεῖται ἐκτελεσθεῖσα ἐν καταστάσει ἀναίτιου συγχύσεως τοῦ νοός, καὶ τούτου ἕνεκα μὴ ἀξιόποινος· ἀλλ' ὁ θάνατος τοῦ μοιχοῦ δὲν ἦτο ποινή διὰ τοῦ δικαστοῦ καταγινωστέα· ἐξ ὧσων δὲ περὶ τοῦ βιασμοῦ ἐσημειώθησαν ἀνωτέρω δυνάμεθα νὰ εἰκασωμεν ὅτι καὶ κατὰ τῆς μοιχείας ὠρίζετο χρηματικὴ ποινή. Ἄλλ' ὡς εἰς τὸ ἀπτικὸν δίκαιον οὕτω καὶ εἰς τὸ τῶν Γορτυνίων διάφορος τῆς ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ καταγινωσκομένης ποινῆς εἶναι ἢ ἐκ τοῦ νόμου ἐπιτρεπομένη ἀνταπόδοσις τῆς ὕβρεως εἰς τὸν ἐπ' αὐτοφώρῳ συλληφθέντα μοιχόν. Ὁ ὕβρισθεὶς ἐγένετο κύριος τοῦ σώματος τοῦ μοιχοῦ, τὸν ὅποτον ἠδύνατο νὰ κρατῆ εἰς ἰδιωτικὴν εἰρκτὴν (chartre privée) ἐπὶ ὠρισμένον χρόνον, ἕως οὐ ἐπέλθῃ συμβιβασμὸς ἐπὶ τῆς ἀνταποδόσεως, εἰς ἣν εἶχε δικαίωμα ὁ ὕβρισθεὶς. Ὁ Γορτυνίος νόμος ὀρίζει (5', 18).

«Προφείπατο δε ἀντι μαιτυρον τριον τοις καδεσταις το ἐναίλεθεντος ἀλλυεθαι εν ταις πεντ αμεραις.» Τὸ προφείπατω σημαίνει ἀναγγελίαν ἐπίσημον, εἰδοποίησιν γενομένην κατὰ τύπους, ὡς ἐκλαμβάνεται ἢ λέξις ἐν τῷ νόμῳ τοῦ Δράκοντος «προσιπεῖν τῷ κτείναντι ἐν ἀγορᾷ» (Δημ. κ. Μακκαρ. 57). Τὸ «ἐναίλεθέντος» ἐρμηνευτέον — τοῦ ἐν τῷ οἴκῳ αἰρεθέντος = συλληφθέντος· τὸ δὲ ἀλλυεθαι = ἀναλύεσθαι — ἀπολύειν, ἐλευθεροῦν ἐκ τῆς εἰρκτῆς.

«Το δε δολο το παστα ἀντι μαιτυρον δυον» μετενεκτέον «του δε δουλου τῷ κυρίῳ (προσιπάτω) ἐνώπιον δύο μαρτύρων.» Ἐὰν ὁ καθειρχθεὶς ὡς μοιχὸς εἶναι δούλος, ὁ κύριος αὐτοῦ προσκαλεῖται ἐνώπιον δύο μαρτύρων ὅπως ἀπολύσῃ αὐτόν. Τὸ παστα συγγενὲς πρὸς τὸ πᾶσις = κτησις, κατὰ Ἡσύχιον.

«αἰδεκα με ἀλλυσεται ἐπι τοις ἐλοσις ἐμεν κρεθθαι οπα κα λειοντι» εἰ δε καὶ μὴ ἀπολύση, ἐπὶ τοῖς ἐλοῦσιν εἶναι χρῆσθαι ὅπη ἂν θέλωσι. Ὁ αὐτὸς νόμος ὑπῆρχεν ἐν Ἀθήναις «οἱ νόμοι κελεύουσι, λέγει ὁ Λυσίας ὑπὲρ τ. Ερατ. φ. 49, ἐάν τις μοιχὸν λάβῃ, ὅτι ἂν βούληται χρῆσθαι». Ὅπως ἀπολυθῆ τῆς ἰδιωτικῆς εἰρκτῆς, καὶ ἀποφύγῃ τὴν τιμωρίαν τοῦ ὕβρισθέντος ὁ μοιχὸς ἠναγκάζετο νὰ ὑποσχεθῆ αὐτῷ χρηματικὴν ἀποζημίωσιν διὰ τῶν κηδεστῶν, προσφερόντων ἐγγυητάς. Μὴ κατορθουμένου τοῦ συμβιβασμοῦ ἐντὸς τῆς ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένης προθεσμίας (πέντε ἡμερῶν ἐν Γόρτυνι) ὁ ὕβρισθεὶς εἰσήγε τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸ δικαστήριον, ἀποδεικνυομένης δὲ τῆς μοιχείας ὁ ἔνο-

χος πλὴν τῆς χρηματικῆς ποινῆς, τῆς ἐπιδικαζομένης ὑπὲρ τοῦ ὕβρισθέντος, ὑπεβάλλετο καὶ εἰς ἰδιωτικὴν τινὰ ἱκανοποίησιν συνισταμένην εἰς δημοσίαν περιῦβρισιν τοῦ μοιχοῦ. Ὁ σχολιαστὴς ἐπὶ τοῦ σ. 168 Ἄριστοφ. Πλ. σημειοῖ ἐπαρατίλλεται. Ἔθος ἦν τὸν ἀλόντα μοιχείας ἐπαρατίλλεσθαι ἵνα δοῦς ἀργύριον ποινῆς λυθῆ. Παρατίλλεται οὖν, «διασεύεται (διακαίεται) τὰς τρίχας τοῦ πρακτοῦ τίλλεται· αὕτη γὰρ ὄριστο δίκη τοῖς μοιχοῖς πένησι ραφανίδωσις καὶ παρατιλμός· παρρατίλλεσθαι οὖν φησὶ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι χρήμασι λυτροῦσθαι τὴν «πυγὴν» δημοσίᾳ γὰρ ταῦτα ἔπασχον.» Ἐν Πισιδίᾳ καὶ Κύμῃ ὁ μοιχὸς καὶ ἡ μοιχαλὶς περιήγοντο ἐπὶ ὄνου. (Στοβ. Ἄνθ. Πλουτ. Ἑλλ. ζητ. Ἑσυχ. ὀνοβάτιδες). Κατὰ τὴν νόμον τῶν Θουρίων ὁ μοιχὸς διεκωμωδεῖτο δημοσίᾳ (Πλουτ. Πολυπραγμ.) καὶ κατὰ Αἰλιανὸν (Ποικ. Ἱστορ. ιβ', 12) ἐν Κρήτῃ, ἐν Γόρτυνι «μοιχὸς ἀλοῦς ἤγετο ἐπὶ τὰς ἀρχὰς καὶ ἐστεφανοῦτο ἐρίῳ ἐλεγχθεὶς. Τὸ δὲ στεφάνωμα κατηγορεῖ αὐτοῦ ὅτι ἀνάνδρος ἐστὶ, καὶ γύννης, καὶ εἰς γυναῖκας μάχλος. Καὶ «εἰσεπράττετο δημοσίᾳ εἰς στατήρας πεντήκοντα, καὶ ἀτιμότητος ἦν, «καὶ οὐδενὸς οἱ μετῆ τῶν κοινῶν.» Ὁ τρόπος τῆς ἰδιωτικῆς ἱκανοποιήσεως καθιερώθη ἴσως δι' ἐθίμου διάφορος κατὰ πόλεις, καὶ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς. Ὁ εἰρχθεὶς ὡς μοιχὸς, ἀπολυόμενος διὰ τῆς ἐγγυήσεως τῶν οἰκείων ἢ φίλων, ἠδύνατο νὰ εἰσαγάγῃ δίκην «ἀδίκως εἰρχθῆναι ὡς μοιχόν,» καὶ νικῶν μὲν ἀπηλλάσσετο τῆς ἀποζημιώσεως ἣν εἶχεν ὁμολογήσει, νικώμενος δὲ ὑπεβάλλετο εἰς τὰς ποινὰς τῆς μοιχείας. Ἐν τῷ κ. Νε (Δημ. σ. 1367) ὁ ῥήτωρ λέγει. «Ἐπαίνετον ἔραστήν ὄντα Νεαίρας ἐπιβουλεύσας Στέφανος, λαμβάνει μοιχὸν ἐπὶ τῇ θυγατρὶ τῇ Νεαίρας, καὶ εἰς φόβον καταστήσας πράττεται μνᾶς τριάκοντα, καὶ λαβῶν ἐγγυητὰς τούτων Ἄρ. καὶ Ναισ. ἀφίησιν ὡς ἀποδώσοντ' αὐτῷ τὸ ἀργύριον· ἐξελθὼν δὲ ὁ Ἐπαίνετος, καὶ αὐτὸς αὐτοῦ κύριος γενόμενος γράφεται πρὸς τοὺς θεσμοθέτας γραφὴν Στέφανον, ἀδίκως εἰρχθῆναι ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὸν νόμον, ὃς κελεύει ἐάν τις ἀδίκως εἰρξῆ ὡς μοιχὸν γράψασθαι πρὸς τοὺς θεσμοθέτας ἀδίκως εἰρχθῆναι, καὶ ἐάν μὲν ἔλη τὸν εἰρξάντα, καὶ δόξῃ ἀδίκως ἐπιθεβουλεῦσθαι, ἀθῶον εἶναι αὐτόν, καὶ τοὺς ἐγγυητὰς ἀπηλλάχθαι τῆς ἐγγυῆς· ἐάν δὲ δόξῃ μοιχὸς εἶναι παραδοῦναι αὐτόν κελεύει τοὺς ἐγγυητὰς τῷ ἐλόντι. ἐπὶ δὲ τοῦ δικαστηρίου ἀνευ ἐγγχειριδίου χρῆσθαι ὅ,τι ἂν βουλευθῆ, ὡς μοιχῷ ὄντι.» Περὶ τῆς δίκης ἀδίκως εἰρχθῆναι ὡς μοιχόν γίνεται λόγος ἐν τῇ ἐπιγραφῇ στ. 37—45.

«Εἶδὲ καὶ φωνῇ (ἰσχυρίζηται) δολώσασθαι (ὅτι διὰ δόλου εἰρχθη, ἐξηπατήθη) ὁμόσαι τὸν ἐλόντα πενήκοντα στατήρων ἢ πλεόν (ὑποκειμένου εἰς ποινὴν 50 στατήρων. ἐὰν δηλαδὴ ὁ εἰρχθεὶς ἦναι ἐλεύθερος) πέμπτον αὐτὸν (μετ' ἄλλων τεσσάρων) ἐπαρώμενον ἐν αὐτῷ ἕκαστον (ἐξώλειαν ἑαυτῷ) τοῦ δὲ ἀφαιρέτου τρίτον αὐτὸν, τοῦ δὲ οἰκέως τὸν κύριον αὐτὸν μεθ' ἑτέρου, ἐλεῖν μοιχεύοντα, μὴ δολώσασθαι δέ.» Ἐν ταῦθα ὁ νόμος ἀπαιτεῖ οὐχὶ μάρτυρας, καθόσον πρὸς βεβαίωσιν τῆς πράξεως δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἔχη μεθ' ἑαυτοῦ ὁ παθὼν μάρτυρας τῆς μοιχείας· ἀπαιτεῖ λοιπὸν τὸν ὄρκον τοῦ ἐλόντος, καὶ τὴν διαβεβαίωσιν τῆς εἰλικρινείας αὐτοῦ ὑπὸ συνωμοτῶν (conjuratores), τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς ὀρίζεται ἀναλόγως τῆς καταστάσεως τοῦ κατηγορουμένου ὡς μοιχοῦ. Ἐκαστος δὲ τῶν συνωμοτῶν ὄφειλε νὰ διδῆ τὸν ὄρκον ὁμνύων ἐξώλειαν ἑαυτῷ· «δεὸν σε διομόσασθαι ὄρκον τὸν μέγιστον καὶ ἰσχυρότατον, ἐξώλειαν αὐτῷ καὶ γένει, καὶ οἰκίᾳ τῆ σὴ ἐπαρώμενον» λέγει ὁ ἀπολογούμενος περὶ τοῦ Ἡρ. φόνου (Ἀντιφ. δ.) Πρῶτον μὲν διομεῖται κατ' ἐξωλείας αὐτοῦ καὶ γένους καὶ οἰκίας ὅτινὰ αἰτιώμενος εἰργασθαί τι τοιοῦτον» (Δημ. κ. Ἀριστοκρ. 12) ἄλλοτε ὁ ὄρκος ἐδίδετο κατὰ παιδῶν καὶ παρισταμένων τῶν παιδῶν. Ἄξιον σημειώσεως ὅτι ὁ νόμος οὐδὲν ἀναφέρει περὶ ποινῆς τῆς μοιχαλίδος. Εἶναι κενὸν ἐν τῷ νόμῳ; ἢ διότι κατὰ τὰ ἤθη τῶν Δωριέων ἐπετρέπετο ἄκρα ἐλευθερία εἰς τὰς γυναῖκας; Ἐν τῷ κ. Νεαίρας (Δημ. 87) ἀναγράφεται ὁ νόμος τῶν Ἀθηναίων «ἐπειδὴ δὲ ἔλη τὸν μοιχὸν, μὴ ἐξέστω τῷ ἐλόντι συνοικεῖν τῇ γυναικί· ἐὰν δὲ συνοικῆ ἄτιμος ἔστω μηδὲ τῇ γυναικί ἐξέστω εἰσιέναι εἰς τὰ ἱερὰ τὰ δημοτελῆ ἐφ' ἣ ἂν μοιχὸς ἀλφ'· ἐὰν δὲ εἰσίῃ νηποινεὶ πασχέτω ὅτι ἂν πάσχη, πλὴν θανάτου.» Ἀπεναντίας οἱ νόμοι τῶν Δωριέων ἀφορῶντες ἵνα καταστήσωσι τοὺς ἄνδρας ἀδιαφοροῦντας πρὸς τὰς γυναῖκας παρέσχον ἀπόλυτον ἐλευθερίαν συναναστροφῆς τῶν δύο φύλων. «Παρὰ τοῖς Λακεδαιμονίαις καὶ πάτριον ἦν καὶ σύνηθες τρεῖς ἄνδρας ἔχειν γυναῖκα καὶ τέσσαρας· ποτὲ δὲ πλείους, ἀδελφοὺς ὄντας, καὶ τέκνα τούτων εἶναι κοινὰ, καὶ γεννήσαντα παῖδας ἰκανοὺς ἐκδόσθαι γυναῖκα τινὶ τῶν φίλων καλὸν καὶ σύνηθες» (Πολυβ. XII, 6). Ἰδίως ὁ Ἀριστοτέλης ἐν Πολ. Β. ἀναφέρει τοῦτο ὡς πρὸς τὴν πολιτείαν τῶν Κρητῶν, παρ' οἷς αἱ γυναῖκες ἦσαν μετὰ τῶν παιδῶν δεκταὶ εἰς τὰ συσσίτια τῶν ἀνδρῶν, καὶ ἄκρα ὑπῆρχεν ἐλευθερία εἰς τὴν διάζευξιν τῶν γυναικῶν, ὡς θέλομεν ἰδεῖν ἐν ταῖς διατάξεσι τοῦ προκειμένου νόμου.

Μετὰ τὰς περὶ μοιχείας διατάξεις ἀναγράφονται αἱ περὶ διαλύσεως τοῦ γάμου, καὶ χωρισμοῦ τῶν κτημάτων τῶν συζύγων. Δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ νόμῳ διάταξις ὅτι συνέπεια τῆς μοιχείας εἶναι ἡ λύσις τοῦ γάμου· ἀλλ' ἴσως ὑπῆρχεν ἐν τῷ νῶ τοῦ νομοθέτου τοιαύτη σχέσις, ἐξηγοῦσα τὴν μετὰ τὰς ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἄλλο θέμα, καθόσον λογικῶς ὀφείλομεν νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ παράβασις τῆς περὶ τὸν γάμον πίστεως ἐκ μέρους τῆς γυναικὸς παρῆχε νόμιμον λόγον διαζυγίου. Ἀπὸ τοῦ στίχου 45 τῆς Βασιλικῆς στήλης μέχρι τοῦ 16 τῆς Γ' ἡ ἐπιγραφή ἔχει οὕτω :

« αἰκάνερ (κα)ι (γυ) | να διακρ(ι)νον(τ)αι τα Γα αυτασεκεναικονοσιε παρτονανδρα και το καρποταν εμιναν ειεσ τον Φον αυτες κρεματον και οτι ενυπανε ταν εμιναν οτικαν ει »

Τὸ « διακρινομαι » ἀπαντᾷ παρὰ τοῖς κλασικοῖς σημαῖνον « διαλύειν διαφορὰν τινα » ἀλλίον ἐστὶν ὄπλοισ, ἢ λόγοις διακρίνεσθαι ; » ἔγραφεν ὁ Φίλιππος πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Ἐνταῦθα προδήλως « διακρίνονται » σημαίνει χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων. Ὁ Ἡσύχιος ἐρμηνεύει « διακρινθέντες—χωρισθέντες (διαστάντες, χωρὶς ὄντες.) » Καὶ ἡ συνήθεια λέγει « αἱ σύζυγοι ἐχώρισαν » ὅπερ ἐστὶ διελύθη ὁ γάμος αὐτῶν ζώντων, ἐγένετο διαζύγιον. Αἱ φράσεις διαζευξίς, λύσις τοῦ γάμου, δὲν εἶναι τῆς κλασικῆς γλώσσης. Οὕτως ὁ νόμος ἐνταῦθα ἐννοεῖ χωρισμὸν τῶν συζύγων ζώντων ἕνεκα διαλύσεως τοῦ γάμου. Ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ χωρισμοῦ δὲν ὀρίζεται. Εἰς τὸ ἀττικὸν δίκαιον ἐὰν ὁ χωρισμὸς ἐγένετο κατὰ θέλησιν τοῦ ἀνδρὸς ἐλέγετο ὅτι ὁ ἀνὴρ ἀποπέμπει, ἢ ἐκβάλλει τὴν γυναῖκα (ἀπὸ τοῦ οἴκου) ἐὰν δὲ κατ' αἴτησιν τῆς γυναικὸς ἐλέγετο ἡ γυνὴ ἀπολείπει (τὸν οἶκον τοῦ συζύγου), ἀλλὰ δὲν εὐρίσκομεν ὀρισμένους διὰ νόμων τοὺς λόγους δι' οὓς ἐπετρέπετο ἡ ἀπόπεμψις, καὶ ἡ ἀπόλειψις. Ὁ Πολυδεύκης (Γ'. 46) ἀναγράφει. « Ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν εἶη καὶ τὸ ζευξασθαι γάμον, καὶ τὸ ἀποπέμψασθαι γυναῖκα, καὶ τὸ πρᾶγμα ἀποπομπή καὶ ἀπόπεμψις, καὶ ἀποπομπῆς δίκη, καὶ τούναντίον ἀπόλειψις, καὶ δίκη παράτ' ἀνδρὸς ἀπολείψεως· ἡ δὲ μονοθεῖσα ἀπ' ἀνδρὸς χήρα, καὶ ὁ μονοθεὶς ἀπὸ γυναικὸς χήρος. » Δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἐνῶ εἰς ἀρχαιοτέρους χρόνους δὲν ἐπετρέπετο διαζευξίς, ἀπὸ τοῦ Σόλωνος ἐσυγχωρεῖτο ἡ ἀποπομπή καὶ ἡ ἀπόλειψις διὰ λόγους τῶν ὁποίων ἡ ἐκτίμησις ἀφίστο εἰς τὴν κρίσιν τῶν δικαστῶν. Μαρτυρεῖται ὑπὸ πολλῶν ὅτι λόγος ἀποπομπῆς ἦτον ἡ μοιχεία τῆς γυναι-

κός, καὶ λόγον ἀπολείψεως παρείχεν εἰς τὴν γυναῖκα ἢ σκανδαλώδης τοῦ συζύγου παράβασις τῆς περὶ τὸν γάμον πίστεως· ἀναφέρεται δὲ ὡς τύπος τῆς διαδικασίας τῆς δίκης ἀπολείψεως ἢ παρὰ τῆς συζύγου ἐγχείρησις τοῦ ἐγκλήματος εἰς τὸν Ἄρχοντα. Ὁ Πλούταρχος ἐν Ἀλικβ. λέγει· «Εὐτακτος δ' οὐσα καὶ φίλανδρος ἢ Ἰππαρέτη, λυπούμενη δὲ ὑπ' αὐτοῦ περὶ τὸν γάμον ἐτέραις ξέναις καὶ ἀσταῖς συνόντος, ἐκ τῆς οἰκίας ἀπιούσα πρὸς τὸν ἀδελφὸν ὤχετο. Τοῦ δ' Ἀλικβιάδου μὴ φροντίζοντος ἀλλὰ τρυφῶντος, ἔδει τὸ τῆς ἀπολείψεως γράμμα παρὰ τῷ Ἄρχοντι θέσθαι μὴ δι' ἐτέρων, ἀλλ' αὐτὴν λαβοῦσαν.»

Οἱ νόμοι καὶ τὰ ἔθιμα τῶν Δωριέων ἀπένειμον εἰς τὴν γυναῖκα θέσιν οὐχὶ ὑποδεστέραν τοῦ ἀνδρὸς ἐν τῇ κοινωνίᾳ (πλὴν τῆς ἐνασκήσεως τῶν πολιτικῶν δικαίων.) Εἶδομεν ἀνωτέρω ὅτι ὁ νόμος τῶν Γορτυνίων ὠρίζε ποναῖς κατὰ τοῦ μοιχοῦ, οὐχὶ κατὰ τῆς μοιχαλίδος. Ἴσως ἀφίετο εἰς τὴν θέλησιν τοῦ ἀνδρὸς ἢ ἀποπομπή τῆς συζύγου. Ἀλλ' ἐκ τῆς προκειμένης διατάξεως φαίνεται ὅτι ὁ χωρισμὸς ἐπατρέπετο κατ' αἰτησιν τῆς γυναικὸς, ἐπίσης καὶ τοῦ ἀνδρὸς, διὰ πάντα ἄλλον λόγον, τοῦ ὁποίου ἢ ἐκτίμησις ἀφίετο εἰς τὴν κρίσιν τοῦ δικαστοῦ μόνον ὡς πρὸς τὸν χωρισμὸν τῶν κτημάτων τῶν συζύγων. Ἡ διάταξις παραφραζομένη ἔχει ὡς ἑξῆς·

«Εἰ ἀνὴρ καὶ γυνὴ διακρίνωνται τὰ ἑαυτῆς ἔχειν ἄ,τε ἔχουσα ἢτε πρὸς τὸν ἄνδρα, καὶ τοῦ καρποῦ τὴν ἡμίσειαν, εἰ ἐκ τῶν ἐὼν αὐτῆς χρημάτων, καὶ ὅ,τι ἐνουφάνη τὴν ἡμίσειαν, ὅ,τι καὶ ἂν ἦ.»

Ὁ νόμος μέχρι τούτου οὐδεμίαν ποιεῖται διάκρισιν ἂν ὁ χωρισμὸς προέρχεται ἐξ ὑπαιτιότητος τοῦ συζύγου, ἢ τῆς συζύγου. Ἐν πάσῃ περιπτώσει εἰς τὴν γυναῖκα ἀποδίδεται πᾶν ὅ,τι ἔφερον εἰς τὸν οἶκον τοῦ συζύγου, καὶ τὸ ἡμισυ τοῦ καρποῦ τοῦ παραχθέντος ἐκ κτημάτων τῆς συζύγου. Πόθεν ἢ περιουσία τῆς γυναικὸς; Παρὰ τοῖς Ἴωσιν ἕως ἀπὸ τῶν Ὀμηρικῶν χρόνων εἰς τὴν μελλόνυμφον ἐδίδετο παρὰ τῶν οἰκίῶν προἰξ ἀνάλογος τῆς περιουσίας τούτων. Ὁ νόμος δὲν ὠρίζε τὸ ποσὸν τῆς προἰξ ἄλλ' ὁ συνιστῶν αὐτὴν συγγενὴς ἐφιλοτιμεῖτο ν' ἀναβιβάσῃ καὶ ὑπεράνω τῆς ἀναλογούσης αὐτῇ μερίδος ἐκ τῆς πατρικῆς κληρονομίας, εἰς ἣν ἢ γυνὴ δὲν ἐκαλεῖτο ἐκ τοῦ νόμου, ἐξαιρουμένων τῶν ἐπικλήρων. Εἶχε δὲ μᾶλλον ἢ προἰξ τὸν χαρακτῆρα ἕνεκα γάμου δωρεᾶς ἐκ μέρους τῶν συγγενῶν τῆς μελλόνυμφου πρὸς τὸν σύζυγον, ὑπόχρεων εἰς ἀπάδοσιν αὐτῆς, εἴτε εἰς τὸν δεύτερον τῆς γυναικὸς σύζυγον, εἴτε εἰς τοὺς συγγενεῖς παρ' οἷς ἐπανήρχετο μετὰ τὴν

διάλυσιν τοῦ γάμου. Ἡ γυνή οὐδέποτε ἦν αὐτεξουσία ὅπως ἔχη τὴν διαχείρισιν τῶν ἐαυτῆς· ὁ γὰρ νόμος διαρρήδην κωλύει παιδί μὴ ἐξεῖναι συμβάλλειν μηδὲ γυναικὶ πέρα μεδίμνου κριθῶν (Ἰσαῖος κτ. Ἄρισ. κλ). Τοιοῦτο ἦτον ἐν Ἀθήναις τὸ ἐπὶ τῶν ῥητόρων ἰσχύον δίκαιον. Ὁ Πλούταρχος διηγεῖται ὅτι ὁ Σόλων· «τῶν γάμων ἀφείλε τὰς φερνάς, ἑκάστη τρία καὶ σκεύη μικροῦ νομίσματος ἄξια κελύσας ἕτερον δὲ μηδὲν ἐπιφέρεισθαι τὴν γαμουμένην.» Ἀμφιβάλλω ἂν ἡ φερνὴ αὕτη εἴνε ἢ κυρίως προῖξ καλουμένη, ἢ μᾶλλον γαμήλια δῶρα. (Ὅρα Ἑσυχ. Γαμηλία). Ἀλλὰ καὶ ἂν ἐν τῷ νόμῳ τοῦ Σόλωνος ὡς φερνὴ ἐννοεῖτο ἡ προῖξ, πιθανῶς ὁ περιορισμὸς ἀφορᾷ εἰς τὰ πράγματα, ἅτινα ἠδύνατο ἡ σύζυγος νὰ διαθέσῃ, οὐχὶ δὲ εἰς τὴν διδομένην τῷ συζύγῳ προῖκα. Παρὰ τοῖς Δωριεῦσι, τοῦλάχιστον τοῖς ἐν Λακωνίᾳ κατὰ τὰς πληροφώρας πάντων τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, δὲν ἐπετρέπετο σύστασις προικός. Ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει ἐν τοῖς ἀποφθέγμασι τοῦ Λυκούργου (15) «πυνθανομένου τινὸς διατὶ τὰς κόρας ἐνομοθέτησεν ἀπροίκους ἐκδίδοσθαι ; Ὅπως ἔφη μήτε δι' ἐνδεικν ἄγαμοι τινὲς ἐαθῶσι, μήτε διὰ περιουσίαν σπουδάζωνται.» Οἱ νεώτεροι ἀρχαιολόγοι δοξάζουσιν ὅτι παρὰ τοῖς Δωριεῦσιν αἱ γυναῖκες οὐδὲ εἰς τὴν κληρονομίαν τῶν γονέων ἐκαλοῦντο ὑπαρχόντων ἀρρένων κατιόντων. (Müller Dorier Th. 2. 197 Lachmann Sp. Verf. 175) ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη δὲν στηρίζεται εἰς ἀρχαίαν μαρτυρίαν, εἶναι δὲ συμπέρασμα ἐκ τῆς παραδόσεως περὶ τοῦ ἀδιανεμήτου τοῦ κλήρου. Ἐν τοῖς ἐπομένοις θέλομεν ἰδεῖ ὅτι κατὰ τὸν γορτ. νόμον ἡ θυγάτηρ ἠδύνατο νὰ λάβῃ παρὰ τοῦ πατρὸς ζῶντος πρὸ τοῦ γάμου, καὶ κατὰ τὸν γάμον αὐτῆς, δωρεὰν μέχρις ὀρισμένου μέτρου, καὶ εἶχεν ἐκ τοῦ νόμου δικαίωμα κληρονομικῆς μερίδος ἐκ τῶν πραγμάτων τοῦ πατρὸς (ἐξαίρουμένων τινῶν) ἀναλογούσης πρὸς τὸ ἡμισυ τῆς τῶν ἀρρένων ἀδελφῶν. Τὴν μερίδα ταύτην ὁ Στράβων ἀναφέρει ὡς φερνὴν· «φερνὴ δ' ἐστίν, ἂν ἀδελφοὶ ὦσι, τὸ ἡμισυ τῆς τοῦ ἀδελφοῦ μερίδος.» Κατὰ τὰς ἐν τῇ ἐπιγραφῇ διαλαμβανόμενας διατάξεις ἡ μερὶς ὀρίζετο κατὰ τὸν θάνατον τῶν γονέων, ἀλλ' ἴσως ἠδύνατο νὰ δοθῇ καὶ ζῶντων αὐτῶν κατὰ τὸν γάμον τῆς θυγατρὸς, ὡς ἐγένετο διὰ τὰ ἀρρένα τέκνα ἐν περιπτώσει χρέους αὐτῶν, ὡς θέλομεν ἰδεῖν ἀκολούθως. Ὡς πρὸς τὰ πράγματα ὅμως ἅτινα ἀπέκτα ἐκ δωρεῶν τοῦ πατρὸς, ἢ ἐκ κληρονομίας τῶν γονέων, ἡ γυνὴ εἶχε πλήρες δικαίωμα κυριότητος· συνεισέφερε δὲ ταῦτα εἰς τὸν οἶκον τοῦ συζύγου. Διαρκοῦν-

τος τοῦ γάμου συνίστατο εἶδος τι συζυγικῆς κοινοκτημοσύνης. Μετὰ δὲ τὴν διάλυσιν τοῦ γάμου ἡ γυνὴ ἀνελάμβανε τὰ ἑαυτῆς.

«Και το καρπο ταν εμιναν» Ἡ λέξις «εμιναν» ἀπαντᾷ καὶ ἐν στήλῃ Γ'. 36, Ζ'. 33, Η'. 46, κλ., ἐξηγεῖται δὲ ἐκ τῆς συνεχείας τοῦ λόγου ὡς σημαίνουσα τὴν ἡμίσειαν. Ὁ Ἀθήναιος (Δειπνος. ια', -57 47) ἀναφέρει «πᾶν τὸ κοῖλον κοτύλην (φησὶν Ἀπολλόδωρος) ἐκάλουον οἱ παλαοί, ὡς καὶ τὸ τῶν χειρῶν κοῖλον... Διόδωρος δὲ ἐν Ἰταλικαῖς Γλώσσαις καὶ Ἡράκλειτος, ὡς φησὶ Πάμφιλος, τὴν κοτύλην καλεῖσθαι καὶ ἡμίναν, παρατιθέμενος Ἐπιχάρμου

καὶ πιεῖν ὕδωρ διπλάσιον χλιαρὸν ἡμίνας δύο»

καὶ ἐν ιδ'. 57 (64) «Χρῦσιππος ὁ Τυανεύς ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ Ἄρτοκοπικῷ; . . . φησί· ὁ δὲ φθοῖς οὕτω γίνεται. . . . εἶτ' ἐπιθάλα μελί καὶ σιλίγνεως ἡμίναν.» Ἄλλοθι δὲ (Ἀριστείδ. Δ.) ἀπαντᾷ ἡ ἡμίνα σημαίνουσα τὸ ἡμικτον τὸ ἡμισυ τοῦ ἐκτέως, ὅπερ ἐστὶ τὸ δωδέκατον τῆς μονάδος. Τοῦτο ἀνακκλεῖ εἰς τὴν μνήμην τὰ uncia καὶ ας τῶν ἀρχαίων ῥωμαίων. Μήπως κατὰ παναρχαίαν τινὰ ἐποχὴν ἡ κοτύλη ἦτον ἡ μονὰς τοῦ μέτρου τὸ ὅποσον ἡ φύσις πρὸ πάσης τέχνης προσέφερον εἰς τὴν συναλλαγὴν, μία χουφτα, εἰς μεταγενεστέρους δὲ χρόνους ἡμίνα, ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὴν κοτύλην, ἦτον ὡς ἡ uncia τὸ δωδέκατον τῆς μονάδος, εἴτε τοῦ μέτρου, εἴτε τοῦ πράγματος, εἴτε ὁμάδος πραγμάτων ἀποτελούντων ἀντικείμενον δικαίου; Εἶναι ἀπλή εἰκασία περὶ τῆς ἀρχικῆς σημασίας τῆς λέξεως. Εἰς τὸν Ἡσύχιον εὐρίσκεται «ινιμιναν ἐνημισιν» ἀλλ' εἶναι ἀμφίβολος ἡ γραφὴ Ἐκ τοῦ συνόλου τῶν φράσεων καθ' ἃς ἐν τῇ προκειμένῃ ἐπιγραφῇ ἀπαντᾷ πιθανολογεῖται μᾶλλον ἡ ἔννοια τῆς λέξεως ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὸ ἡμισυ. «Εμιναν δὲ τοῦ καρποῦ» ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐννοεῖται τὸ ἡμισυ τῶν ἐν τῷ οἴκῳ καρπῶν. «αἰκει' ἐστονοναυτασκροματον.» Ὁ J. imon ὀρθῶς ἐρμηνεύων ἐν τῇ μεταφράσει, παραδόξως ἐν τῷ ἐπεξηγηματικῷ μέρει (Commentar) τῆς πραγματείας ἀναφέρει τὸ αἰκει (αἰκ' ἦ) εἰς τὸ καρπο ἐννοῶν τὸ ἡμισυ τῶν τυχόν σωζομένων καρπῶν — ἦτοι τῶν καρπῶν, ἂν ὑπάρχωσι τισίντι. Ὅτι ὁ νόμος ἐννοεῖ τοὺς σωζομένους καρποὺς (fluctus extantes) ἐξάγεται ἐκ τῆς ἐλλείψεως παντός ἄλλου προσδιορισμοῦ καρπῶν. Ἀλλὰ τὸ αἰκει προδήλως ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐπομένῃ φράσιν «ἐς τον Φον αυτας κροματον» ὅπερ ἐστὶν — ἡ γυνὴ λαμβάνει πλὴν τῶν πραγμάτων ἅτινα ἔφερον εἰς τὸν οἶκον τοῦ συζύ-

γου, τὸ ἥμισυ τοῦ ἐν τῷ οἴκῳ καρποῦ, ἐὰν οὗτος παρήχθη ἐκ πραγμάτων τῆς γυναικὸς.

«κοτικενυπανειτανεμινανατικει» Ἐν τῷ 51 στίχῳ μετὰ τὸ ὅτι, ὑπάρχει κενὸν ἐνὸς γράμματος ἐξηλειμμένου, ὅπερ ἀναπληροῦται διὰ τοῦ κ, μετὰ δὲ τὸ ἄρθρον ταν εἶναι ἐξηλειμμένα πέντε γράμματα ἄτινα, ἐξ εἰκασίας συμπληροῦνται διὰ τοῦ (ἐμίνα)ν. Ὁ Dareste μεταφράζει «la moitié des étoffes qu' elle a tissées». Ὁ Lewy ἀποδοκιμάζων ταύτην προτιμᾷ τὴν μετάφρασιν τὸ ἥμισυ ὄλων ὅσα κατεσκεύασε, ἦτοι τῶν χειροτεχνημάτων τῆς γυναικὸς. Γνωστὸν ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους εἰς οὓς ἀνάγεται ὁ νόμος, πλὴν τῆς ἐσωτερικῆς δικιῆσεως τῶν τοῦ οἴκου ἢ συνήθως ἐνασχόλησις τῆς οἰκοδουλοῦσας ἦτον ἡ ὑφαντικὴ· αὕτη ὑφαίνει τὰ ἔρια ἄτινα ἔξινον καὶ προπαρασκευάζον αἱ ὑπηρέτριαι. Ἄλλου εἴδους ἐργόχειρον τῆς γυναικὸς, ἄξιον τῆς προνοίας τοῦ νομοθέτου δὲν ὑπῆρχε. Τὸ «ατικει» δηλοῖ οὐχὶ τὸ παντὸς εἴδους χειροτέχνημα, πλὴν ὑφάσματος, ἀλλὰ μᾶλλον παντὸς ὑπάρχοντος ὑφάσματος, εἴτε μεταπεποιημένου πρὸς ὠρισμένην χρῆσιν, εἴτε καὶ μὴ.

«καιπεντεστατεραναικοανεραιτιοσειτας. ευσιο;» Ὁ Comparetti ἀναπληροῖ τὰ ἐξεληλυθμένα γράμματα τῆς τελευταίας λέξεως διὰ τοῦ (τελ)εύσιος, ὅπερ ἐρμηνεύει τοῦ συμβάντος, (τοῦ γεγονότος τοῦ χωρισμοῦ) Ἄλλ' ἡ λέξις ἀπαντᾷ ὑπὸ τὸν τύπον τέλεισις ἄνευ τοῦ υ, καὶ εἰς σημασίαν δι' ἄφορον. Πιθανωτέρη εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Lewy γενομένη συμπλήρωσις διὰ τοῦ (χηρ)εύσεως, διότι χῆρα καὶ χῆρος ἐκαλεῖτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἡ ἀπομονωθεῖσα, ἢ ὁ ἀπομονωθεὶς σύζυγος διὰ τῆς λύσεως τοῦ γάμου ἕνεκα οὐ μόνον θανάτου ἀλλὰ καὶ πάσης ἄλλης αἰτίας. Ὁ νόμος λοιπὸν ἐπιβάλλ' εἰ ποινὴν πέντε στατήρων εἰς τὸν ἄνδρα ἐὰν οὗτος ἦναι αἴτιος τοῦ χωρισμοῦ. Ὁ νόμος δὲν δρίζει τὰς περιστάσεις τῆς ὑπαίτιότητος τοῦ ἀνδρός, ἐνόηται ὅμως ὅτι εἶναι ἄ) ἐὰν ὁ ἀνὴρ ἀποπέμπῃ τὴν γυναῖκα ἄνευ εὐλόγου αἰτίας, β') ἐὰν διὰ τῆς συμπεριφορᾶς αὐτοῦ διδῇ εἰς τὴν γυναῖκα εὐλογον αἰτίαν ἀπολείψεως. Ὁ προσδιορισμὸς καὶ ἡ ἐκτίμησις τῶν αἰτίων ἀφίσται εἰς τὴν κρίσιν τοῦ δικαστοῦ, ἀλλὰ κατὰ πρόληψιν τοῦ νόμου αἴτιος τοῦ χωρισμοῦ θεωρεῖται ὁ ἀνὴρ, καὶ καταδικάζεται, ἐνόσω οὗτος δὲν ἰσχυρίζεται καὶ ἀποδεικνύη, ὅτι ὑπαίτιος τοῦ χωρισμοῦ ἦν ἡ γ.νῆ. Ἰδίως ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι ἐνῶ ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν, ὁ νόμος τῶν Ἰώνων ἦτο ὡς πρὸς τὴν μοιχείαν αὐστηρότερος τοῦ τῶν Δωριέων ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν γυναῖκα, ἐπίσης ὡς πρὸς τὴν διέλιψιν τοῦ γάμου ὁ νόμος τῶν Δωριέων εἶναι μᾶλλον προστατευτικὸς

ὑπὲρ τῆς γυναικός. Πρὸς τοῖς Ἰωσι δὲν φαίνεται ὁ ἀνὴρ περιοριζόμενος ἐκ τοῦ νόμου ἵνα ἀποπέμψῃ τὴν γυναῖκα ἀποδίδων αὐτῇ τὴν προίκα τῆς. Ὁ νόμος τῶν Δωριέων πλὴν τῆς ἀποδόσεως τῶν ἀνηκόντων τῇ γυναικὶ ἐπιβάλλει ποινὴν εἰς τὸν ἄνδρα ἐὰν ἀποπέμψῃ τὴν γυναῖκα ἄνευ αἰτίας εὐλόγου. Κατὰ τὸν νόμον τῶν Ἰώνων ὁ ἀνὴρ κατακρατεῖ τὴν προίκα τῆς γυναικὸς ἀποπεμπομένης ἕνεκα μοιχείας. Τοιαύτη διάταξις δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ νόμῳ τῆς Γόρτυνος. Εἰς τὴν γυναῖκα ἀποδίδονται ὅσα ἔφερον εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀνδρός, καὶ ἂν ἡ γυνὴ ᾖ αἰτία τοῦ χωρισμοῦ.

Ὁ Darestle καὶ ὁ Levy ἐν τῇ μετὰ φράσει αὐτῶν συννενοῦσιν εἰς μίαν μόνον περιόδον ὅλον τὸ τεμάχιον ἀπὸ τοῦ «αἰκάνερ» μέχρι «χρηύσεως» ὥστε ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἀπόδοσις τῶν εἰς τὴν γυναῖκα ἀνηκόντων πραγμάτων διατάσσεται ἂν ὁ ἀνὴρ εἶναι αἴτιος τοῦ χωρισμοῦ. Οἱ σοφοὶ ἐρμηνεύται δὲν ἐξηγοῦσι τί ἄρα ἐγένετο ἂν ἡ γυνὴ ᾖ αἰτία τοῦ χωρισμοῦ. Ἐστερεῖτο τῶν πραγμάτων αὐτῆς; Τοῦτο φαίνεται ἐκ τοῦ ἐναντίου προκείμενον κατὰ τὴν μετὰ φράσιν. Ἀλλὰ τοιαύτη ποινὴ ἐπιβλαβὴ εἰς τὴν γυναῖκα ἔπρεπε νὰ ὀρίζεται ῥητῶς. Ὁ νόμος φαίνεται ἄνισος καὶ ἄδικος τιμωρῶν τὸν ἄνδρα, οὐχὶ καὶ τὴν γυναῖκα, ὅταν ᾖ αἴτιος τοῦ χωρισμοῦ. Ἀλλ' εἶδομεν ἀνωτέρω ὅτι τὴν αὐτὴν σιωπὴν τηρεῖ ὁ νόμος καὶ κατὰ τὴν περίπτωσιν τῆς μοιχείας τῆς γυναικός. Ἐὰν δὲ ὁ νόμος δὲν ἐπέβαλε ποινὴν εἰς τὴν μοιχαλίδα εἶναι συνεπὴς ἀποδίδων εἰς τὴν γυναῖκα ὅσα πράγματα ἔφερον εἰς τὸν οἶκον τοῦ συζύγου.

Ὁ Zitelmann καὶ τοῦτον ἀκολουθῶν ὁ J Simon, συνδέοντες μετὰ τοῦ «εἰ ὁ ἀνὴρ αἴτιος ἢ τῆς χρηύσεως» ἀμφοτέρας τὰς προηγουμένας φράσεις «κοτι ενυφανη ταν ημιναν καὶ πεντε στατερνας» εὐρίσκουσι τὸν νόμον ἄδικον διὰ τὴν γυναῖκα καθόσον ἡ ἀξία τοῦ ἡμίσεως τῶν χειροτεχνημάτων ὑποτίθεται ἀνωτέρα τῶν πέντε στατήρων ὥστε ἂν ὁ ἀνὴρ ὦν αἴτιος τοῦ χωρισμοῦ χάνει πέντε στατήρας, κερδίζει πολὺ περισσότερον διὰ τοῦ ἡμίσεως τῶν χειροτεχνημάτων τῆς γυναικός. Ἐπομένως οἱ εἰρημένοι ἐρμηνεύται χωρίζουσι τὸ τεμάχιον εἰς τρεῖς περιόδους. Ἡ πρώτη ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ «αἰκάνερ καὶ γυνὴ διακρίνωνται» λήγει εἰς τὸ «καὶ πέντε στατήρας». Ἐν αὐτῇ δὲ ὀρίζονται κατ' αὐτοῦς αἱ συνέπειαι τοῦ χωρισμοῦ ἐξ ἀμοιβαίας συγκαταθέσεως τῶν συζύγων, ἐν ἣ περιπτώσει προστίθεται εἰς βάρος τοῦ ἀνδρός ἡ πληρωμὴ τῶν πέντε στατήρων. Μετ' αὐτὴν ἔπεται χωριστὴ περίοδος «αἰκάνερ αἴτιος τῆς χρηύσεως» ἀφορῶσα εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ χωρισμοῦ ἐξ ὑπαίτιότητος τοῦ συζύγου, καὶ μετ' αὐτὴν ἡ τρίτη περίοδος «εἰ δε φωνιοι ανηρ αἴτιος μη εμεν»

προνοεῖ τὴν περίπτωσιν τῆς ὑπαιτιότητος τῆς γυναικός. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ προτείνοντες τὴν τοιαύτην ἐρμηνεῖαν ἀποροῦσι μὴ δυνάμενοι νὰ ἐξηγήσωσιν ὅτι ὁ νόμος δὲν ὀρίζει τὰς συνεπειὰς τοῦ χωρισμοῦ ἔν τε τῇ περιπτώσει τῆς ὑπαιτιότητος τοῦ ἀνδρός, καὶ ἐν τῇ τρίτῃ περιπτώσει τῆς ὑπαιτιότητος τῆς γυναικός. Ποῦτος δὲ ὁ λόγος; τῆς διακρίσεως τῶν δύο τελευταίων ὑποθέσεων περὶ ὧν οὐδὲν ὁ νόμος διατάσσει; Τὸ κατ' ἐμὲ δὲν εὐρίσκω δικαιολογουμένην τὴν γνώμην τῶν σοφῶν ἐρμηνευτῶν ἐκ τῆς συντάξεως, οὐδὲ ἐκ τῆς ἀλληλουχίας τῶν φράσεων τοῦ νόμου. Ὅτι ἡ φράσις «εἰ ὁ ἀνὴρ αἰτίας ἢ τῆς χρεύσεως» ἀναφέρεται εἰς τὰς πρότερον ὀριζομένας συνεπειὰς τοῦ χωρισμοῦ ἐξάγεται ἀνευδοιάστως ἐκ τοῦ ἐναντιωματικοῦ δε τῆς ἐπομένης; εἰ δε φωνίῳ ὁ ἀνὴρ αἰτίας μὴ εμεν.» Οὐχὶ δὲ ὀρθῶς οἱ προειρημένοι σοφοὶ συνάπτουσιν εἰς τὴν αὐτὴν φράσιν τὸ «πέντε στατερὰς» μετὰ τοῦ προηγουμένου «κοιτι ἐνυφάνηταν ἡμῖν». Τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὴν προηγουμένην ὑπόθεσιν «ἀνὴρ καὶ γυνὴ διακρίνωνται.» τὸ δὲ «καὶ πεντεστατερὰς» εἰς τὴν δευτέραν ὑπόθεσιν «αἰκοανηρ αἰτίας τις χρεύσεως.» Ὡστε ὁ νόμος ὀρίζει τίνων πράγματα ἢ γυνὴ δύναται νὰ παραλάβῃ ἀπολείπουσα τὸν οἶκον τοῦ συζύγου ἄνευ ὑπαιτιότητος τούτου, ἀναφέρει καὶ τὸ ἥμισυ τῶν χειροτεχνημάτων, διότι ταῦτα εἶναι προτὸν ἐν μέρει ἐρίων καὶ ὕλικου ἀνηκόντων εἰς τὸν ἀνδρα, τῆς ἐργασίας τῶν ὑπηρετῶν τοῦ οἴκου καὶ ἐν μέρει τῆς ἐπιστάσιος καὶ τῆς πρᾶσσωπικῆς ἐργασίας τῆς συζύγου. Ἡ πρώτη λοιπὸν αὕτη διάταξις τοῦ νόμου λήγει εἰς τὴν φράσιν «κοιτι ἐνυφάνηταν ἡμῖν οτι κει.» Ἰδίαν φράσιν ἀποτελεῖ τὸ «καὶ πεντεστατερὰς αἰκοανηρ αἰτίας εἰ τας κερυσειος.» Τὸ ἥμισυ τῶν χειροτεχνημάτων μετὰ τῶν λοιπῶν πραγμάτων αὐτῆς λημβάνει ἡ γυνὴ ἐν πάσῃ περιπτώσει, προστίθεται δὲ καὶ ἡ πληρωμὴ πέντε στατηρῶν ἐὰν ὁ ἀνὴρ ἦναι αἰτίας τοῦ χωρισμοῦ.

Ἡ ἐπιείκεια τοῦ νόμου ὑπὲρ τῆς γυναικός ἐξηγεῖται καὶ δικαιολογεῖται ἐκ τῶν ἐλευθεριῶν, αἷς ἡ πολιτεία τῶν Δωριέων παρεῖχεν εἰς τὴν γυναῖκα. Ἐν ἡ χώρᾳ αὐτῇ παρθένοι ἐθεῶντο τοὺς νέους γυμνοὺς παλαίοντας, ἄζωστοι δὲ καὶ ἀχίτωνες ἢ μονοχίτωνες καὶ φανομηρίδες ἀνετρέφοντο εἰς διηνεκεῖς σωματικὰς ἀσκήσεις ὑπὸ τὰ ὄμματὰ τῶν ἀνδρῶν ἐξεδίδοντο πρὸς τὸν πατέρα εἰς γάμον τελούμενον διὰ μόνης τῆς συνευρέσεως τῶν νεονύμφων ἐν τῷ θαλάμῳ τῆς νυμφευτρίας (α) ἐπετρέπετο εἰς πολ-

(α) Κατὰ Πλούταρχον. Ἐν δὲ τοῖς δευνοσοφισταῖς (γ' 2) ἀναγινώσκειται εὐ κατ' ὅς

λοὺς ἀδελφοὺς νὰ ἔχῃσι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν σύζυγον, καὶ ὁ σύζυγος ὅτε μὲν παρεκάλει ἄλλον νεώτερον αὐτοῦ ἄνδρα νὰ συνευρεθῆ μετὰ τῆς συζύγου ἵνα παράσχη αὐτῷ τέκνα ἐκ γενναίου σπέρματος, ὅτε δὲ παρὰ τοῦ συζύγου εὐτέκνου γυναικὸς ἐλάμβανε τὴν ἄδειαν καὶ συνευρίσκετο μετ' αὐτῆς ἵνα ἐν αὐτῇ φυτεύσῃ ἰδίου ἀγαθοῦ παιδᾶς (Πλου. Λυκ. ιε' καὶ Λακων, ἀποφθ. Λυκ. ιβ' ἐπ.) δὲν δύναται νὰ προνοῆται ἡ μοιχεία ἐν τῷ νόμῳ ὡς πρᾶξις τῆς γυναικὸς ἀξιοποιος. Ὁ ἄνθρωπος μόνος ὄφειλε σεβόμενος τὸ δικαίωμα τοῦ συζύγου ν' ἀπέχη τῆς γυναικὸς τούτου μὴ ἐπιτρέποντος τὴν μοιχείαν, καὶ ἡ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει εἰς τὸν μοιχὸν ἐπαπειλουμένη ποινὴ παρεῖχεν ἀποχρῶσαν ἐγγήσιν εἰς τὸν οἰκογενειάρχην, καὶ ἱκανοποίησιν εἰς τὸν προσβληθέντα σύζυγον, ἢ συγγενῆ, ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ὁποίου ὁ μοιχὸς ἐάλω ἐπ' αὐτοφόρῳ. Ἐὰν λοιπὸν ἡ ἀποπομπὴ τῆς γυναικὸς προήρχετο ἐξ ἐλλείψεως αὐτῆς τῇ ἀπεδίδοντο ὅσα πράγματα ἔφερον εἰς τὸν οἶκον τοῦ συζύγου, ἀλλὰ δὲν εἶχε δικαίωμα ν' ἀπαιτήσῃ τοὺς πέντε στατήρας, εἰς οὓς ὁ σύζυγος κατεδικάζετο ἐὰν ἦτον ὁ αἴτιος τῆς ἀπολείψεως τῆς γυναικὸς.

«α(ι)δε ποινισιο αν)ερ(αιτιος μεε)μεν τον δικασταν ομνυντα κρινεν» εἰ δὲ ὁ ἄνθρωπος ἰσχυρίζεται ὅτι δὲν εἶναι αἴτιος τῆς χηρέσεως ὁ δικαστὴς κρίνει ἐπιβάλλον ὄρκον. Ἐπιμένω εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῆς φράσεως: «τὸν δικαστὴν ὀμνύοντα κρίνειν» ἥτις ἐξάκις ἐπαναλαμβάνεται ἐπὶ θεμάτων ἐφ' ὧν ὁ δικαστὴς δὲν δύναται νὰ ἐκφέρῃ γνώμην ἰδίαν. Ἀμφισβητεῖται ἀληθῶς μετὰξὺ τῶν νεωτέρων ἐρμηνευτῶν τοῦ ἀρχαίου δικαίου, καὶ αἱ πλεῖστοι παραδέχονται ὅτι ὁ ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ ἐπιβαλλόμενος ὄρκος, ἐν ἐλλείψει ἀποχρῶντων ἄλλων μέσων ἀποδείξεως, ἦτον ἄγνωστος εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀττικὸν καὶ ῥωμαϊκὸν δίκαιον, ἐνῶ ἦτο λίαν συνήθης ὁ συνυποσχετικὸς, ὁ βεβαιωτικὸς, καὶ ὁ ἐπακτός. Ἡ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος ἐξέρχεται τῶν ὀρίων τῆς μελέτης ταύτης. Βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ ὄρκος ἦτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἑλλήσι καὶ τοῖς ῥωμαίοις τὸ συνηθέστερον, εἰμὴ τὸ μόνον, μέσον τῆς βεβαιώσεως τῶν συμβολαίων καὶ τῶν ὑποχρέσεων, καὶ τῆς ἀληθείας τῶν δηλώσεων τῶν διαδίκων, καὶ τῶν μαρτύρων. Ἐὰν δὲ ὁ νόμος ὑποχρεωτικῶς ἀπῆτει τὸν ὄρκον τοῦ διαδίκου καὶ τοῦ μάρτυρος ἐνώπιον τοῦ δικαστοῦ ὅπως δώσῃ πίστιν εἰς τοὺς λόγους αὐτῶν, διατὶ δὲν ἠδύνατο ὁ δικαστὴς νὰ ἐπιβάλῃ αὐτὸν; Ἡ διάστασις τοῦ βεβαιωτι-

ἡμῶν ἐσιτιάτωρ, Ἐρμιππον ἔφη ἐν τῷ περὶ νομοθετῶν ἱστορεῖν ὅτι ἐν Λακεδαίμονι εἰς οἴκῳ τι σκοτεινὸν πᾶσαι συνεκλείοντο αἱ κόρραι συγκλειομένων καὶ τῶν ἀγάμων νεανίσκων, καὶ ἕκαστος ἦς ἐπελάβετο, ταύτην ἀπήγειν ἄπροικον.

κοῦ, ἢ τοῦ ἐπακτοῦ ὄρκου ἀπὸ τοῦ δικαστικοῦ δὲν εἶναι τριαύτη ὥστε ἐπιτρεπομένου τοῦ ἐνὸς ν' ἀποκλείηται ὁ ἕτερος. Ἐπισημασθέντων ὅτι ἐν τῷ ἡμετέρῳ νόμῳ ἡ λέξις «ὀμνύντα» δὲν ἐπιδέχεται λογικὴν ἐρμηνεῖαν εἰ μὴ λαμβανομένη εἰς τὴν ἐνεργητικὴν σημασίαν ἐπιβάλλειν ὄρκον.

Ἐνταῦθα λήγει ἡ δευτέρα στήλη τῆς ἐπιγραφῆς καὶ ἄρχεται ἡ τρίτη ἐν ἣ ἕως τοῦ στίχου 16 συμπεριλαμβανομένου, ἐξαιρουμένη τὸ αὐτὸ θέμα τῶν διατάξεων τοῦ νόμου.

III.

αι, δε τι αλλ' ο περοι το ανδρος πεντε σ|ατερανς καταστασει κο
τι| κα περει αυτον κο τι κα παρελει αποδοτο αυτον. ον δε κ' εικαν-
νεσεται, δικασσαι τ|αν γυναικ' απομοσαι ταν αρ|τειν παρ αμυκλαιον
παρταν | τοκσιαν, οτι δε τις κ απομο|σανσαι παρελει, πεντε στατ-
ερανς καταστασει και το κρι(ος) αυτον. αι δε κ αλλοττρι|ος συνεσαδ-
δει, δεκα σ(τ) [ατ]ε|ρανσ καταστασει το δε κριος διπλει οτι ο
δικαστας | ομοσαι συνεσακσαι

«Εἶδεν ἄλλο φεροι τοῦ ἀνδρός πεντε στατηρας καταστήσει.» Ὁσινεὶ ὁ νόμος ἐπέτρεπε τῇ γυναικὶ νὰ ἐπάρῃ ἰδίᾳ βουλήσει, καὶ ἄνευ τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀδείας τοῦ συζύγου, τὰ πράγματα αὐτῆς ἀπολείπουσα τὸν συζυγικὸν οἶκον, τιμωρεῖ αὐτὴν ἐὰν μετὰ τῶν ἰδίων ἐπάρῃ καὶ πρᾶγμα ἀνήκον τῷ ἀνδρὶ. Διὰ τὴν πρᾶξιν ταύτην, ὡς ὑφαιρέσειν θεωρουμένην καθ' ἑαυτὴν, καὶ μὴ λαμβανομένη· ὑπ' ὄψει τῆς ἀξίας τοῦ ὑφαιρεθέντος, ἐπιβάλλεται ποινὴ πέντε στατήρων εἰς τὴν γυναῖκα.

«κοτικαπερει αυτον κοτικαπρελει αποδοτο αυτον» Ὁ Lowy γράφει τὸ αὐτὸν εἰς γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ, ὡς ἀναφερόμενον εἰς τὰ πράγματα καὶ τὸ μὲν πρῶτον αὐτὸν ἠδύνατο νὰ ἐρμηνευθῇ «ὅτι φέρῃ ἐξ αὐτῶν» ἀλλὰ τὸ δεύτερον αὐτὸν δὲν ἐπιδέχεται τὴν αὐτὴν ἐρμηνεῖαν. Οἱ Baunack ἐκλαμβάνουσιν ἀμφότερα ὡς αἰτιατικὴν τοῦ ἐνικοῦ τοῦ οὐδετέρου γένους κατ' ἰδιωτισμὸν τῆς διαλέκτου Ἄλλ' ἐπὶ τῷ λόγῳ τούτῳ ἠδύνατο νὰ ἐρμηνευθῇ μᾶλλον ὡς αἰτιατικὴ τοῦ ἀρσενικοῦ, ἀναφερομένη εἰς τὸν ἄνδρα. Δυσχερεστέρα παρέστι ἡ ἐξήγησις τῆς διαφορᾶς τῆς φράσεως «κοτικαπερέλει». Κατὰ τί διαφέρει τὸ παρελει ἀπὸ τοῦ φέρει; Οἱ μὲν ἐρμηνεύουσιν ἀμφότερα εἰς τὴν αὐτὴν σημασίαν τοῦ ὑφαιρῆν Ὁ Zitelmann ἐρμηνεύει φέρει substraere, καὶ παρελειν celare. Ὁ F. Simon γράφει παρελει ὡς σημαίνον παρακτατίθεσθαι, deponere, ἐρευνᾶ δὲ ἂν

καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἐπιβάλλεται ἡ ποινή τῶν πέντε στατήρων. Νομίζω ὅτι γέρει σημαίνει ἀπλῶς τὸ ἀποκομίζειν, ὡς καὶ ἐν τῇ προηγουμένη φράσει «εἶδε τι ἄλλο φέροι τοῦ ἀνδρός» δηλαδὴ φέροι ὡς ἀνήκον αὐτῇ καὶ τοι ἀνήκον τῷ ἀνδρὶ· τὸ δὲ παρελεῖ σημαίνει, ἐὰν πλὴν τῶν ἀνηκόντων αὐτῇ λάβῃ ἄλλο τι ἐν γνώσει ὅτι ἀνήκει τῷ ἀνδρὶ. τουτέστιν ὑφαιρεῖ, ἐκ τοῦ παραιρέω.

«οὐδέκεκεσνεσεται δικασαιταν γυναικομοσαι ταν αρτεμιν παραμικλαιονπαρταν τοκσιαν.»

Ὁ Dareste (α) καὶ ὁ Comparetti ἀποδίδοντες τὸ ἐκσανεσται εἰς τὸν δικαστὴν μεταφράζουσι «ἐὰν ὁ δικαστὴς δὲν εὑρεθῇ εἰς θέσιν ἵνα κρίνῃ ὀμνύτω ἢ γυνή.» Ἄλλ' ὀρθώτερον ἀποδοτέον τῇ γυναικί· περὶ ὧν δηλαδὴ, ἢ γυνὴ ἔξαρνος γένηται, ἢ δι' ὅσα ἢ γυνὴ ἀρνηθῇ ὅτι ἔφερεν (ἐπῆρεν) ἐκ τοῦ συζυγικοῦ οἴκου, ὁ δικαστὴς ὑποχρεοῖ τὴν γυναῖκα ἀπομόσαι τὴν Ἄρτεμιν. Τὸ ἀπομόσαι κυρίως ἐπὶ τοῦ ἀποφατικοῦ ὅρκου. Ἐν τῇ Συναγ. λεξ. (Bekk ἀνεκδ. 432). «Ἀπομόσαι καὶ κατομόσαι, τὸ μὲν ἀρνητικὸν τὸ δὲ καταφατικόν» ὥστε ὁ ὅρκος τῆς γυναικὸς εἶναι ὅτι δὲν ἔφερε, (δὲν ἐπῆρε) τοῦτο ἢ ἐκεῖνο ἐκ τῶν τοῦ ἀνδρός πραγμάτων. «παραμικλαιον.» Βεβαίως εἶναι ὁ ἐν Ἀμύκλις τῆς τε Λακωνικῆς καὶ τῆς Κρήτης (Στ. Βυζ.) τιμώμενος Ἀπόλλων, περὶ οὗ ἀναφέρει ὁ Στράβων (Η, 5) «Ἀμύκλας οὐ τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἱερὸν (τὸ Ἀμύκλαιον) καὶ ὁ Πausanias (Γ, ιη', 4). «Βαθυκλέους Μάγνητος ὃς τὸν θρόνον ἐποίησε τοῦ Ἀμυκλαίου» κτλ. Ἐκ τῆς περιγραφῆς τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ἀμυκλαίου ἐννοεῖται πόσον ἐτιμᾶτο παρὰ τοῖς Δωριεῦσι, ὅτε Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἄρτεμις, τῆς ὁποίας τοὺς ναοὺς καὶ τὰς εἰστάς περιγράφει ὁ αὐτὸς περιηγητὴς (αὐτόθι). Δὲν ὑπάρχει λόγος ἵνα ἀμφιβάλωμεν ὅτι αἱ αὐταὶ τιμαὶ ἀπελίδοντο εἰς τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὴν Ἄρτεμιν παρὰ τοῖς ἐν Κρήτῃ Δωριεῦσι, καὶ ὅτι ναὸς καὶ ἀγάλματα αὐτῶν ὑπῆρχον ἐν Γόρτυνι

«παρ ταν τοκσιαν».

Ὁ Comparetti γράφει «παρ Ἀμυκλαίων παρ ταν τ'Οκσιαν» ὑποθέτων ὅτι ὑπῆρχε ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Ἀμύκλις, πόλει τῆς Γόρτυνος, καὶ Ὀξεία νῆσος τῆς Κρήτης, ὁ Lewy γράφει «παρ Ἀμύκλαιον παρ ταν Τοξιαν». Ὁ Dareste ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκδόσει γράφει «παρ Ἀμυκλαίων παρ ταν Τοξιαν» καὶ μεταφράζει «en jurant par Artemis, la

(1) Τὸ φυλλάδιον ἦτο ὑπὸ τῆς πιεστήρια ὅτε ὁ σοφὸς γάλλος ἐξηγητὴς μ' ἐτίμησεν ἀποστέλλων μοι τὴν ἐν ἰδίῳ φυλλάδιῳ δευτέραν ἐκδοσιν τῆς ἐρμηνείας αὐτοῦ ἐν ἧ μεταφράζεται «si elle (la femme) nie».

déesse d' Amyclae qui por' e l' arc.» 'Αλλ' ἡ παρὰ μετὰ αἰτιατικῆς σημαίνει πλησίον, 'Ενθ' δὲ εἶναι ἀπίθανον ὅτι ἡ γυνὴ ὑπεχρεοῦτο νὰ ὀδοιπορῇ ἐκτὸς τῆς Ἰόρτυνος ἵνα ὁμώσῃ ἐν ἄλλῃ πόλει, πιθανωτέρα μοί φαίνεται ἡ ὑπόθεσις ὅτι ἐν τῷ ναῶ τῆς Γόρτυνος ὑπῆρχον παρακείμενα ξόανα ἢ βωμοὶ τῆς 'Αρτέμιδος τοῦ 'Αμυκλαίου, καὶ τῆς Τοξίας 'Αρτέμιδος ὑπεχρεοῦτο δὲ ἡ γυνὴ νὰ ὁμώσῃ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς 'Αρτέμιδος τοῦ παρὰ τὸ ξόανον τοῦ 'Αμυκλαίου καὶ παρὰ τὸ ξόανον τῆς Τοξίας.

Τὸ παρ' ἀντὶ τῆς προθέσεως παρὰ ἀπαντᾶ καὶ ἐν Β', 47. 5. 30. Η'. 51 ΙΑ'. 8, 22, ΙΒ'. 28.

«οτιδετικαπομοσανσαιπαρλεει πεντεστατερανς καταστασει.»

ὅ,τι δέ τις ἀπομοσάσῃ παρελθὴ πεντεστατῆρας καταστήσει. 'Ο Dareste μεταφράζει—καὶ εἰ ἀφοῦ ὁμώσῃ. 'Αλλοὶ δὲ τῶν νεωτέρων μεταφραστῶν ἐρμηνεύουσι τὸ χωρίον ὡς ἀναφερόμενον εἰς τὰ πράγματα τῆς γυναικός.—ἐὰν δηλαδὴ μετὰ τὸν ὄρκον τῆς γυναικὸς ὑφαιρέσῃ τι τῶν παρ' αὐτῆς ἀποκομισθέντων, ὡς ἰδίων αὐτῆς θεωρουμένων, καταστήσει κτλ. Οὕτως ὁ Dareste, ὁ Bernhöft. 'Αλλὰ μετὰ τὸν ὄρκον τῆς γυναικὸς ἡ ὑφαίρεσις τῶν παρ' αὐτῆς κατεχομένων πραγμάτων ἐξέρχεται τοῦ ἀντικειμένου τῶν διατάξεων τοῦ νόμου. Διὰ τούτου ὁρίζεται ἡ ἀπόδοσις τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν γυναῖκα ἀπολείπουσαν τὸν συζυγικὸν οἶκον. Μετὰ τὴν ἀπολείψιν ἡ ὑπεξαίρεσις πραγμάτων τῆς γυναικὸς δὲν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ θέμα περὶ οὗ ὁ λόγος. 'Ο Lewy ἀσαφέστερον μεταφράζει «was aber jemand einer die abgeschworen hat, wegnimmt dafür soll er 5. Stat. bezahlen». Συνεπέστερον πρὸς τὰ προηγούμενα ἐρμηνεύεται ὁ νόμος ὡς προνοῶν τὴν σχετικὴν περίπτωσιν τῆς ὑφαίρεσεως πραγμάτων τοῦ ἀνδρός, πραττομένης ὑπὸ τῆς γυναικὸς, ἢ παρ' ἄλλου (τις) κατὰ πρραγγελίαν αὐτῆς μετὰ τὸν ὄρκον. 'Ο νόμος ὑποτίθησιν ἀμφισβήτητιν μεταξὺ τῶν συζύγων ἐπὶ ὑπεξαγωγῇ ὀρισμένων πραγμάτων (κοτιφερικκοτιπαρλεει) ὄρκον τῆς γυναικὸς περὶ τούτων, καὶ μετὰ τὸν ὄρκον ἀμφισβήτητησιν περὶ ὑφαίρεσεως ὀρισμένων πραγμάτων (οτιδετικαπομοσανσαιπαρλεει), Μετὰ τὸν ὄρκον ἡ γυνὴ ἀπηλλάγη ὡς πρὸς τὰ πράγματα περὶ ὧν ἡ πρώτη ἀμφισβήτησις. 'Αλλ' ἐνδέχεται ἡ γυνὴ νὰ ἐπαναλάβῃ ἀποκομίζουσα εἴτε ἡ ἴδια, εἴτε δι' ἄλλου μὴ οὔσα πλέον ἐν τῷ οἴκῳ, ὡς ἴδια πράγματα ἄλλα, καίτοι ἀνήκοντα τῷ ἀνδρὶ. 'Ὡς πρὸς ταῦτα ὁ δοθεὶς ὄρκος δὲν ἀπαλλάσσει τὴν γυναῖκα ἀπὸ τῶν συνεπειῶν τῆς πράξεως. 'Οφείλει νὰ πληρώσῃ τοὺς πέντε στατῆρας,

«καίτοι κρείσσον αὐτόν»

Μεταφράζουσι τινές τὸ γρῆος ὡς τὸ ὑφαιρέθην πράγμα. Οἱ δὲ Baunack ἐκλαμβάνουσι ὡς προεῖρηται τὸ αὐτὸ ὡς αἰτιατικὴν τοῦ οὐδετέρου «αὐτὸ τὸ γρῆος.» Νομίζω ὅτι γρῆος σημαίνει ἀκριβέστερον τὴν ἀξίαν τοῦ πράγματος ἢ γυνὴ ἀπολείπουσα τὸν οἶκον καὶ ἀποκομίζουσα πρᾶγμα τοῦ ἀνδρὸς ἀποδίδει αὐτὸ (κοτιφερικυτον αποδοτο αυτον). Ἐὰν μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῆς γυναικὸς ἐπέληθ' ὑφαιρέσεις πραγμάτων τοῦ ἀνδρὸς ὀφείλεται ἡ ἀξία αὐτῶν, πιθανῶς τὸ δικαίον, quod interest.

«αιδεκακαλοτριος συνεσαδδεδεκα στατερων καταστασαι τοδε κρειος διπλειοτικοδικαιστασ ομοσει συνεσσακσαι» Ἡ λέξις συνεσαδδει ἐνταυθα γραφομένη δι' ἐνὸς Σ, παρκατίον εἰς ἄλλον χρόνον ἀπαντᾷ συνεσσακσαι διὰ δύο Σ. Δὲν εἶναι γνωστὴ ἡ ἐτυμολογία τῆς λέξεως, μὴ εὐρισκομένης ἐν τοῖς λεξικοῖς, ἐρμηνεύεται δὲ ὡς ἐκ τῆς ἐννοίας τῆς ὅλης φράσεως, καὶ ἐκ τῆς συνθέσεως διὰ τῆς προθέσεως συν ὑπὸ τοῦ Dareste «ἐὰν τρίτος βοηθῇ τὴν γυναῖκα εἰς τὴν ὑφαίρεσιν, ὑπὸ Lewy «ἐὰν ξένος συναποφέρῃ-mit-ausräumt» ὑπὸ Baunack «βοηθῇ συναποφέρων»." Ἰσως συνεσαδδει εἶναι τὸ συνεπάγει (τῇ γυναικί). Σημειώθειον ὅμως ὅτι κατὰ τὴν προηγουμένην διάταξιν ἡ γυνὴ ὑφαίρουσα, ἢ ἀποφέρουσα καταδικάζεται εἰς ἀπλήν τὴν ποινὴν τῶν πέντε στατήρων, καὶ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ὑφαιρέθεντος πράγματος· παρῳίως δὲ καὶ ὁ τρίτος ὁ ἀποφέρων πρᾶγμα τοῦ ἀνδρὸς κατ' ἐντολήν τῆς γυναικὸς (ἢ πρᾶγματα τῆς γυναικὸς κατ' ἄλλους). Ἄπορον δὲ ὅτι διὰ τῆς προκειμένης διατάξεως, ἐρμηνευομένης ὡς προεῖρηται, ἐπιβάλλεται διπλασία ἢ ποινὴ διὰ τὴν αὐτὴν ποῖξιν εἰς τὸν συνεργόν, ἄνευ καταδίκης τῆς γυναικὸς, ὑπὲρ ἧς, ἢ μεθ' ἧς ἐκτελεῖται ἡ ὑπεξαγωγή. Εἰς τὴν ἀντιγραφὴν τοῦ Φαβρικίου φαίνεται ἠλλοιωμένον τὸ πρῶτον Δ ἐν τῇ λέξει συνεσαδδει. Μετὰ τὴν ἐξακρίθωσιν τῆς ἀκριβείας τῆς ἀντιγραφῆς ἰσχύεται τοῖς ἐξ ἑπαγγέλματος φιλολόγοις ἡ ἀκριβὴς ἐρμηνεία τῆς λέξεως.

Ἐκ τῶν προεῖρημένων ἐννοεῖται ὅτι διὰ τοῦ ὅρκου προσδιορισθῆσονται τὰ τε ὑφαιρέθέντα, καὶ ἡ ἀξία αὐτῶν. Ἀλλὰ τίς ὁ ὁμῶσον; Γραμματικῶς, ἢ κατὰ τὴν χρῆσιν τῆς λέξεως εἰς τὴν κοινὴν διάλεκτον, φαίνεται ὅτι ὁ δικαστὴς διὰ τοῦ ὅρκου αὐτοῦ βεβαιοῖ· ἀλλὰ πῶς δύναται οὗτος νὰ ὁμῶσῃ βεβαιῶν γεγονότα ἀγνωστα εἰς αὐτόν; Ἐπαναλαμβάνω τὴν ἐν τοῖς πρόσθεν σημειωθείσαν γνώμην ὅτι ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ ὁμῶσθαι σημαίνει διδόναι ἢ ἐπιβάλλειν ὅρκον. Λοιπὸν αἱ περὶ τὴν νομικὴν ἐρμηνείαν τοῦ τεμαχίου τούτου ἐξερθεῖσαι ἀπορίαι

λύονται κατ' ἐμὲ ἐρμηνευομένου τοῦ νόμου ὡς ἐξῆς. — Καταγελλομένης τῆς γυναικὸς ὡς ἀποκομισάσης μετὰ τῶν ἰδίων πράγματα τοῦ ἀνδρός, ἐὰν ἡ γυνὴ δὲν ἀρνήται τὴν πράξιν πληρώνει πέντε στατήρας, καὶ ἀποδίδει ὅσα ἔλαβεν ὡς ἰδίαι, ἢ ὑφείλεν ἐκ τῶν τοῦ ἀνδρός· ἐὰν ἀρνήται τὴν πράξιν ὑποβάλλεται εἰς ὄρκον καὶ ὀμνύουσα ἀπαλλάσσεται· ἐὰν δὲ μετὰ τὸν ὄρκον αὐτὴ ἢ ἰδίαι, ἢ δι' ἄλλου πράξῃ ὑφαίρεισιν πληρώνει τοὺς πέντε στατήρας, καὶ τὴν ἄξιαν τῶν ὑφαίρεθέντων· ἐὰν δὲ τρίτος ὑφαίρεισιν πράγματα τοῦ ἀνδρός, ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι ἀνήκουσι τῇ γυναικί, πληρώνει δέκα στατήρας, καὶ διπλὴν τὴν ἄξιαν τῶν ὑφαίρεθέντων, ὀρίζομένην διὰ τοῦ ὄρκου τοῦ ἐπιβαλλομένου ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ.

Ὡς περὶ σχετικοῦ θέματος ἀμέσως ὁ νόμος πραγματεύεται περὶ τῶν συνεπειῶν τῆς διαλύσεως τοῦ γάμου, ἔνεκα θανάτου τοῦ ἑνὸς τῶν συζυγίων. Ἀπὸ τοῦ στίχου 17 μέχρι τοῦ 44 τῆς Γ' στήλης τὸ κείμενον τῆς ἐπιγραφῆς φέρει,

αι ανερ αποθανοι τεκνα κατ' αλιπον,
 αι κα λει α γυνα, τα Γα | αυτας εκονσαν οπιειθηαι | κα τι κ ο ανεδ
 δοι κατα τα εγγραμμενα αντι μαιτυρον τριον δραμεον ελευθερον. αι
 δε τι τον τεκνον περοι, ενδι|κον εμεν. αι δε κ ατεκνον | καταλιπει,
 τα τε Γα αυτας εκειν (κο τ)|ι κ ε|νυ] [πανει] ταν εμ[ι]ναν κα[ι τ]ο
 κερ(π)[ο] το εν (δ)[ο]θε(ν) π[ε]δα τον επιβαλλοντ[ο]ν μοιραν λακε[ν],
 και τι κ ο ανεδ δοι αι εγγραφται. αι δε τι αλλο περοι, εν δικον εμεν,
 αι δε γυνα ατεκνος αποθανοι, τα τε ια | αυτας τοις επιβαλλουσι
 αποδομεν κο τι ενυπανε ταν εμιναν και το κ(α)ρπο, αι κ ει ες | τον
 Γον αυτας, ταν εμιναν. κομιστρα αι κα λειδομεν | ανερ ε γυνα, ε
 Γεμα ε δυοδεκ[α]στατερανς ε δυοδεκ[α]στατ[ε]ρον κρεος, πλιον δε με. αι
 (κ)α οικεος. οικεα κριθει δρο[ο] ε αποθανοντος. τα ι(α) αυτας εκειν.
 αλλο δ αι τι περοι εν δικον εμεν.

«εἰ ἀνὴρ ἀποθάναι τέκνα καταλιπὼν, εἴκε θέλη ἡ γυνὴ». Τὸ λει= λῆ ἀπαντᾷ πολλαχοῦ τῆς ἐπιγραφῆς, Δ' 48, Ζ', 37, 43, 52, 53 κλπ.

Ὁ Ἡσύχιος γράφει .ιη καὶ .ιέη ἐρμηνεύων «θέλη, βούληται»
 «τὰ Γα αυτας εκονσανοπιειθηαι»

Λαμβάνουσα τὰ πράγματα τῆς νᾶ ὑπανδρεύηται. Ὁ δεύτερος γάμος ἐπετίεπετο εἰς τὴν χηρεύουσαν γυναῖκα ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων παρὰ τοῖς Ἑλλησι. Παράδοσις τῶν Ἀργείων, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ Παισανίας (Β', κἀ. 6) ἀναβιβάζει τὸ ἔθιμον εἰς τοὺς μυθολογικοὺς

χρόνους τῆς θυγατρὸς τοῦ Περσέως Γοργοφόνης. Παρὰ τοῖς Δωριεῦσιν ἦτον ἀπεριόριστος ἡ ἐλευθερία πρὸς δεύτερον γάμον τῆς γυναικὸς, ἐνῶ παρὰ τοῖς Ἰωσὶ δὲν ἀπηγορεύετο μὲν ἐκ τοῦ νόμου, ἀλλ' ἐκ τῶν κοινωνικῶν ἐθίμων κατεκρίνετο ὡς πράξις ἀσεβείας πρὸς τὴν μνήμην τοῦ ἀποθανόντος συζύγου (Εὐριπ. Τρωαδ. 669). Αὐτὸ τοῦτο ἐπεκράτει καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ῥωμαίοις, παρ' οἷς μᾶλλον ἐτιμῶντο ἐπὶ σωφροσύνη ὅσαι μὴ δευτέρων ἐπεκράτησαν γάμων. (Διον. Ἄλ. Η' νζ'. T. Liv. X. 23. Πλουτ. Ῥωμαϊκὰ 105).

«κοτικοανεδ δοι κατα τα εγραμμεια αντι μαιτυρον τριον δρομεον ελευθερον.»

Καὶ ὅ,τι καὶ ὁ ἀνὴρ δὲ κατὰ τὰ ἐγγραμμένα.

Γνωστὸν ὅτι καὶ ἐν τῷ ἀττικῷ δικαίῳ δόσις κυρίως ἐκαλεῖτο ἡ διὰ τελευταίας βουλήσεως δωρεὰ, καὶ κληρονομεῖν κατὰ δόσιν ἐσήμαινε τὴν ἐκ διαθήκης διαδοχὴν εἰς ἀντίθεσιν τῆς κατὰ γένος, ἢτοι ἐξ ἀδιαιθέτου. Παρομοίως ἐνταῦθα ὡς καὶ ἐν Γ'. 25 δόσις σημαίνει τὴν διὰ τελευταίας βουλήσεως δωρεάν. Οὐχὶ ἀκριβῶς μετεφράζετο κληροδότημα, ὑπερῦποτίθησι διαθήκη καὶ ἐγκατάστασιν κληρονόμου, ἐφ' ὅσον δὲν εὐρίσκομεν ἐν τῷ νόμῳ ποραδεδεγμένον τὸ δικαίωμα τῆς ἐγκαταστάσεως κληρονόμου ἐκ διαθήκης. Μέχρι τοῦδε εὐρίσκομεν δωρεάν ἐνεκα θανάτου, ἢ μᾶλλον ἐν ὄρα θανάτου. Ἐν τοῖς ἐπομένοις θέλομεν ἰδεῖν ὅτι ὁ νόμος ὀρίζει τὸ ποσὸν μέχρι τοῦ ὁποίου ἐπιτρέπει τὸ δικαίωμα τῆς δωρεᾶς μεταξὺ συζύγων, γονέων, καὶ τέκνων, καὶ εἰς τοὺς περιορισμοὺς τούτους ἀναφέρεται ἡ φράσις «κατὰ τὰ ἐγγραμμένα» τὴν ὁποίαν ἀπαντῶμεν πολλαχοῦ εἰς τὴν αὐτὴν σημασίαν τοῦ ὡς εἶναι γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ... Ἐξ ἀναλογίας τῆς ἀρχαίας φράσεως «γράφειν νόμους» τὸ κατὰ τὰ ἐγγραμμένα μεθερμηνεύεται κατὰ τὰ νενομισμένα. Ἀντιθέτως ἐρμηνεύων ὁ J. Simon ἐξηγεῖ τὸ κατὰ τὰ ἐγγραμμένα ὡς ἀναφερόμενον εἰς προηγουμένας διατάξεις τοῦ νόμου. Ὅστε δὲν πρέπει νὰ ἐννοηθῇ ἡ προκειμένη διάταξις ὡς σχετιζομένη πρὸς τὴν τῆς 10 στήλης περὶ δωρεῶν μεταξὺ συζύγων καὶ τέκνων. Ἀλλὰ τὰ χωρία τοῦ νόμου ἐν οἷς ἐπαναλαμβάνεται ἡ φράσις δὲν ὑποστηρίζουσι ἀποχωρῶντως τὴν γνώμην τοῦ σοφοῦ ἑλληνιστοῦ. Ἐν τῷ νόμῳ ἀπαντῶμεν δύο σχετικὰς φράσεις «κατὰ τὰ ἐγγραμμένα», καὶ ἡ ἕγγρατται. Ἐκ τῆς παραθέσεως τῶν χωρίων ἐν οἷς ἀπαντᾷ ἡ μὲν καὶ ἡ δὲ συνάγω ὅτι ἡ δευτέρα ἀναφέρεται κυρίως εἰς προηγουμένας, ἐνῶ ἡ πρώτη παραπέμπει ἀορίστως εἰς τὰς σχετικὰς διατάξεις τοῦ νόμου.

«ἀντί μαρτύρων τριῶν δρομέων ἀναφέρεται εἰς τὸ δῶ. Ἐν Ἀθήναις ἐπὶ τῶν ρητόρων αἱ διατάξεις τῆς τελευταίας βουλήσεως ἐγγράφοντο εἰς διαθήκην συντασσομένην ὑπὸ τοῦ διαθέτου ἢ ὑπὸ φίλου καθ' ὑπαγόρευσιν αὐτοῦ, οἱ δὲ μάρτυρες, δύο ἢ πλείονες προσελαμβάνοντο πρὸς βεβαίωσιν τῆς παρακαταθήκης τοῦ ἐγγράφου εἰς χεῖρας φίλου ὑποχρέου εἰς παράδοσιν τῆς διαθήκης μετὰ τὸν θάνατον τοῦ διαθέτου. Τὰ λοιπὰ συμβόλαια συνωμολογοῦντο εἴτε ἐγγράφως, εἴτε ἐνώπιον μαρτύρων δύο ἢ πλείονων. «Ἴστε γὰρ δήπου πάντες ὅτι δανείζονται μὲν μετ' ὀλίγων μαρτύρων, ὅταν δὲ ἀποδώσι πολλοὺς παρίστανται μάρτυρας» (Δημ. π. Φορμ. 30). Εἰς ἀρχαιοτέραν ὅμως ἐποχὴν, ὅτε ἡ γραφὴ ἦτον ὀλιγώτερον γνωστὴ καὶ μᾶλλον δύσκολος, οἱ μάρτυρες ἦσαν τὸ σύνθηδες καὶ κύριον μέσον τῆς βεβαίωσεως οὐ μόνον τῶν μεταξὺ ζώντων συμβολαίων, ἀλλὰ καὶ τῶν διατάξεων τῆς τελευταίας βουλήσεως. Ὁ δὲ ἀριθμὸς τριῶν μαρτύρων ὀρίζετο παρὰ τοῖς Θουρίοις ὡς ἀναγκαῖος πρὸς ἀπόδειξιν τῆς πωλήσεως ἀκινήτου, «Οἱ δὲ Θουριακοὶ νόμοι διδόναι κελεύουσι κοινῇ τῶν γειτόνων ἐγγυτάτω τρισὶ νόμισμάτι βραχὺ μνήμης ἕνεκα καὶ μαρτυρίας» (Στοβ. Θεοφρ.) Καὶ ὁ Γορτύνιος νόμος ἀπαιτεῖ νὰ βεβαιοῦται διὰ τριῶν μαρτύρων ἢ κατὰ τὴν ὥραν τοῦ θανάτου δόσις πραγμάτων τοῦ συζύγου πρὸς τὴν χήραν. Ἡ λέξις *δρομέων* ἠρμηνεύθη ἀνωτέρω. Ἀναμνησκω μόνον ὡς πρὸς τὴν συγγένειαν τῶν Γορτυνίων μετὰ τῶν ἐν Λακεδαιμόνι τὸν ἐν Σπάρτῃ Δρόμον καὶ τὰ ἐν αὐτῷ γυμνάσια. «Καλοῦσι δὲ Λακεδαιμόνιοι, λέγει ὁ Παιουσανίας Γ'. ιδ'. β, Δρόμον ἔνθα τοῖς νέοις καὶ ἐφ' ἡμῶν ἔτι δρόμου μελέτη κατέστηκε· ἐς τοῦτον τὸν Δρόμον ἰόντι . . . πεποιήται δὲ καὶ γυμνάσια ἐν τῷ Δρόμῳ κτλ.» Ὅθεν δρομεὺς ὁ ἐν τοῖς γυμνασίοις τοῦ Δρόμου εἰσαχθεὶς μετὰ τὴν ἡβὴν, καὶ ἀπλῶς ὁ ἔφηβος.

«αιδετιτοντεκνονπεροινδικονεμεν»

Εἰ δὲ ἡ γυνὴ φέροι τι τῶν τέκνων (πλὴν τῶν ἐαυτῆς) καθίσταται ἀντικείμενον δίκης· (ἢ ὁ δικαστὴς κρινέτω περὶ τούτου.)

αιδεκαατεκνονκαταλειπειτατεΓαυαυατεκενοτικεγυπανετανεμινανκα
τοκαρποατοενδοθενπεδατανεκβαλλοντονομοιρανλακενκαιτικαανεδδοαι εγ-
ρατται

Οἱ Faunack γράφουσι αἱ δὲ κ' α'(α)τεκνον. Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ εἶναι σαφῶς κεχαρκαγμένα τὰ δύο Α. Νομίζω δὲ ὅτι εἶναι ὀρθωτέρα ἢ γραφὴ «αιδεκαατεκνον» Ἄλλ' οἱ δύο στίχοι «εκ»εγκοτικενυπανει τανεμινανκα τοκαρποατοενδοθεν» συμπίπτουσι ἐπὶ συναρμογῆς τῶν δύο μεσαίων πλά-

κῶν τῆς στήλης, καὶ εἰσὶ πολλὰ γράμματα δυσανάγνωστα ἀναπληρούμενα παρὰ τῶν ἀντιγραφέων ὡς ἄνω. Τὴν λέξιν λακεν (λαχεῖν) εὐστόχως διώρθωσαν οἱ Baunack ἀντὶ τῆς γραφῆς TAKE τοῦ Φαβρικίου. Ἑρμηνεύεται δὲ ἡ διάταξις εἰ δὲ (ὁ ἀνὴρ) καταλίπη (τὴν γυναῖκα) ἄτεκνον τὰ τε ἑαυτῆς ἔχειν κ' ὅ, τι ἐνυφάνη τὴν ἡμίαν, καὶ τοῦ καρποῦ τοῦ ἔνδοθεν μετὰ «τῶν ἐπιβαλλόντων» μοῖραν λαχεῖν, καὶ ὅ, τι κε ὁ ἀνὴρ δῶ ὡς ἔγραπται.

κατὰ τὴν προηγουμένην διάταξιν καταλιπόντος τοῦ ἀνδρὸς τέκνα ἢ χήρα θέλουσα ἢ ἀποχωρήσει τοῦ συζυγικοῦ οἴκου ἐλάμβανε τὰ πράγματα αὐτῆς καὶ ὅ, τι ἐδωρήσατο αὐτῇ ὁ ἀνὴρ ἐντὸς τῶν ὅρων τοῦ νόμου. Κατὰ τὴν προκειμένην διάταξιν ἐὰν ὁ ἀνὴρ δὲν κατέλιπε τέκνα ἢ χήρα λαμβάνει πλὴν τῶν πραγμάτων τὴν ἡμίσειαν τῶν χειροτεχνημάτων αὐτῆς (ὑφασμάτων) καὶ μερίδα τῶν ἐν τῷ οἴκῳ καρπῶν (τῶν συγκομισθέντων καὶ μήπω καταναλωθέντων) ἴσην πρὸς τὴν τῶν κληρονόμων τοῦ ἀνδρὸς. "Ἐν δηλαδὴ εἰσὶ δύο ἀδελφοί, ἢ ἀνεψιοί αὐτοῦ, καλοῦμενοι εἰς τὴν κληρονομίαν ἢ χήρα λαμβάνει τὸ τρίτον τῶν καρπῶν, ἂν τρεῖς τὸ τέταρτον, καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἡ διάταξις αὕτη δικαιολογεῖται ὡς ἐκ τοῦ συστήματος τῆς συζυγικῆς κοινοκτημοσύνης, ὡς ἀνωτέρω ἐξετέθη. Τὰ ὑφάσματα ὑποτίθενται χειροτεχνηθέντα ἐξ ἐρίων καὶ δι' ὑπηρετῶν τοῦ οἴκου, οἱ καταναλωθέντες καρποὶ ἐχρησίμειυσαν εἰς συντήρησιν τοῦ οἴκου, οἱ μήπω παραχθέντες ἔσονται προῖον δαπάνης καὶ ἐργασίας τῶν κληρονόμων. Διὰ τὴν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων δὲν λαμβάνει ἡ γυνὴ τὸ ἥμισυ; Ἀφ' ἐνὸς ὁ ἀνὴρ ὑποτίθεται συνεισφέρειν εἰς τὸν οἶκον τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς περιουσίας καὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐργασίας, ἀφ' ἑτέρου ἐνῶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ χωρισμοῦ ἢ γυνὴ ἐλάμβανε τὸ ἥμισυ τῶν χειροτεχνημάτων, καὶ τῶν καρπῶν τῶν ἰδίων αὐτῆς κτημάτων, κατὰ τὴν προκειμένην περίπτωσιν λαμβάνει τὸ ἥμισυ τῶν καρπῶν ὅλων τῶν κτημάτων τοῦ οἴκου. Ἀλλὰ διὰ τὴν δὲν ἐλάμβανε μέρος τῶν ὑφασμάτων καὶ τῶν καρπῶν, ἐὰν ὁ ἀνὴρ κατέλιπε τέκνα; Οὐδὲν ἐκόλυε τὴν γυναῖκα νὰ παραμείνῃ ἐν τῷ συζυγικῷ οἴκῳ μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς. Ὁ ἐξ αὐτῶν ἀποχωρισμὸς τῆς μητρὸς, ὅπως συνάψῃ δεῦτερον γάμον δικαιολογεῖ τὴν στέρησιν τῆς συντηρήσεως αὐτῆς ἐκ τῶν ἐν τῷ οἴκῳ ὑφασμάτων καὶ καρπῶν.

Ἡ πρῶτη μετὰ γενικῆς ἀντὶ μετὰ ἀπαντᾶ καὶ ἐν Στ. 10, 49, πεδα τονερσεων πουτέστι μετὰ τῶν ἀρρένων. Ὁ ὅρος ἐπιβάλλοντες ἐξηγηθήσεται ἐν τῷ περὶ κληρονομίας κεφαλαίῳ. Αἱ ἐπόμεναι φράσεις

« και τικιο ανεδδοαι γρατται αι διε τι αλλο περι εν δικονεμεν » ἐρμηνεύθησαν ἄνωτέρω. Ἐν τῇ περιπτώσει τῆς λύσεως τοῦ γάμου ἕνεκα θανάτου τῆς γυναικὸς, ἡ περιουσία αὐτῆς κληρονομεῖται ὑπὸ τῶν τέκνων κατὰ τὰς περὶ κλήρου διατάξεις, ἐκτιθεμένως ἐν ἐπομένῳ κεφαλαίῳ. Ἐνταῦθα κανονίζονται τὰ περὶ ἀποδόσεως τῆς περιουσίας τῆς γυναικὸς ἀποθανούσης ἀτέκνου. Διατάσσει δὲ ὁ νόμος « εἰ δὲ γυνὴ ἀτεκνος ἀποθάνῃ τὰ ἴδια αὐτῆς ἀποδοῦναι τοῖς ἐπιβάλλουσι, (τοῖς εἰς τὴν κληρονομίαν καλουμένοις συγγενέσι καὶ ὅ,τι (ἐξ ὄσων) ἐνύφανε τὴν ἡμίσειαν, καὶ τοῦ καρποῦ, εἴκε ἢ ἐκ τῶν ἰδίων αὐτῆς, τὴν ἡμίσειαν. »

Ἄμφιβολος μᾶλλον παρίσταται ἡ ἐρμηνεία τῆς ἐπομένης διατάξεως « κομιστραικαλειδομενα νεργυναε Γεμαεδυ δεκαστατα τερανσ εδυο δεκαστατερον κρεασπλιανδεμε. » Τί καλοῦνται κόμιστρα; Ὁ Comparetti μεταφράζει γαμήλια δῶρα πρὸς θυγατέρας, φερνὴν. Οἱ Dareste καὶ Lewy κληροδοτήματα. Ὁ Simon μεταφράζει Schenkung δωρεάν, ὁ Bernhöft τροφεῖα. (Allimente) Οἱ Baunack μᾶλλον γραμματικῶς Pflegeentgelt κληροδοτήματα, ἡ δῶρον χάριν τῆς καλῆς περιποιήσεως, ἀλλ' ἐννοοῦσι τοῦ ἐνὸς πρὸς τὸν ἕτερον τῶν συζύγων, καὶ ἰδίως κατὰ τὸν ἐκούσιον χωρισμὸν αὐτῶν. Νομίζω ὅτι ἐν τούτῳ κεῖται ἡ παρενόησις. Ἄνωτέρω ἐγένετο ἤδη λόγος περὶ δωρεᾶς ἡ κληροδοτήματος τοῦ ἀνδρὸς ὑπὲρ τῆς γυναικὸς, καὶ ἐν ἑτέρῳ κεφαλαίῳ στ. 10, Γ'. ὁ νόμος ἐπιτρέπει τῷ ἀνδρὶ νὰ δωρῆται τῇ γυναικὶ μέχρις 100 στατήρων. Δὲν ἦτον ἐνταῦθα τὸ μέρος ἵνα ὀρισθῇ τὸ ποσὸν τῶν μεταξὺ συζύγων δωρεῶν, καὶ νὰ περιορισθῇ ἡ δωρεὰ τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὴν γυναῖκα εἰς ἓν ἱμάτιον ἢ δώδεκα στατήρας τουτέστιν ἓν ἱμάτιον ἀξίας δώδεκα στατήρων, ἢ πληρωμὴν δώδεκα στατήρων. Ἀφ' ἑτέρου κατὰ τὴν σαφῆ φράσιν τοῦ νόμου πρόκειται οὐχὶ περὶ δόσεως τοῦ ἐνὸς πρὸς τὸν ἕτερον τῶν συζύγων, ἀλλὰ τοῦ ἀνδρὸς ἢ τῆς γυναικὸς πρὸς τρίτον πρόσωπον. Ἡ λέξις « μι τιμι » δὲν ἀπαντᾷ ἐν τῇ σημασίᾳ ταύτῃ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ποιηταῖς καὶ λογογράφοις; ἀλλ' εἶναι πρόχειρος ἡ ἐτυμολογία ἐκ τοῦ συνήθως ἀπαντωμένου ῥήματος κομίζω. Ἐν Ἰλιαδ. Ω. 541 ὁ Ἀχιλλεὺς λέγει περὶ τοῦ πατρὸς του « οὐδένυ τόν γε γηράσκοντα κομίζω » ὅπερ ἐστὶ, οὐδὲ αὐτὸν γηράσκοντα περιποιοῦμαι, θεραπεύω. Εἰς τὴν αὐτὴν σημασίαν ὁ Πείραιος λέγει τῷ Τηλεμάχῳ ἐν Ὀδ. Ο. 546 « τονδ' ἐγὼ κομιῶ, ξενίων δὲ οἱ οὐ πόθη ἔσται » τουτέστι ἐγὼ θέλω περιποιηθῆ τὸν ξένον κτλ. Ὁ Ἡσύχιος ἐρμηνεύει « κομιστρα ἐπιμελήτρια, τροφός ». Ἐνταῦθα δὲν δύναται λοιπὸν νὰ ἐννοῆ ὁ Γορτύνιος

νόμος ὡς κόμιστρα συνιστάμενα εἰς ἓν ἰμάτιον ἀξίας δώδεκα στατήρων, εἰμὴ δῶρα διδόμενα διὰ τελευταίας διατάξεως εἰς τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ θεράποντας. Πῶς ἄλλως ἠδύνατο νὰ διδῆ ὁ πατήρ φερνὴν εἰς τὴν κόρην, ἢ νὰ κληροδοτῆ ἡ γυνὴ ὑπὲρ τοῦ συζύγου ἐν ἰμάτιον τοιοῦτο ; Γεμα ἐν τῷ νόμῳ γράφεται ἀντὶ εἶμα. Λοιπὸν ἡ ἰμάτιον, ἡ δώδεκα στατήρας, ἡ δώδεκα στατήρων χρέος, δηλαδὴ ὑπόσχεσιν, ὑποχρέωσιν πληρωμῆς δώδεκα στατήρων, πλεῖον δεμῆ.

Ἡ τελευταία διάταξις τοῦ κεφαλαίου ἀφορᾷ εἰς τὴν λύσιν τοῦ γάμου οἰκέας εἴτε λόγῳ διαζυγίου, εἴτε ἕνεκα θανάτου «αἰκαΓοικεοςΓοικεα κριθειδοουσαποθανοντος ταΓαυτασεκεν» Ἐὰν οἰκέα χωρισθῆ οἰκέας ζωῦ(δοο) ἢ ἀποθανόντος, τὰ ἴδια αὐτῆς ἔχειν.» Ὁ νόμος ἄρα συμφῶνως πρὸς τὰ σημειωθέντα ἀνωτέρω (σελ. 26) ἀναγνωρίζει νόμιμον γάμον τοῦ οἰκέας, κατ' ἀντιδιαστολὴν τοῦ δούλου καὶ τῆς δούλης παραγόντων τέκνα, ἀλλ' οὐχὶ διὰ νομίμου γάμου. Ἡ οἰκέα δύναται νὰ ἔχη καὶ περιουσίαν ἰδίαν, ἐκ δώρων ἢ ἐκ κληρονομίας τῶν συγγενῶν, ἴσως καὶ ἐκ τῆς ἰδίας αὐτῆς ἐργασίας. Ἀλλὰ χωριζομένη τοῦ συζύγου, ἡ μένουσα χήρα μόνον τὰ ἴδια αὐτῆς πράγματα λαμβάνει, ὅσα ἔφερον εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀνδρός, «ἄλλο δὲ εἶτι φέροι ἐνδικον ἔμεν.»

Παραδόξως ὁ κ. Dareste μεταφράζει τὸ κριθῆ *feria valoir ses droits* ἐνασκήση τὰ δίκαιά της, ἐνῶ προδήλως ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν τῆς ἐν ἀρχῇ τοῦ κεφαλαίου λέξεως διακρίωνται. Εἶναι ἀπλοῦν παρόραμα τοῦ σοφοῦ Ἑλληνιστοῦ, εἰς ὃν ἀνήκει τὸ γέρας τῆς πρώτης ἐρμηνείας τῆς ἐπιγραφῆς.

Ἡ χήρα ἐλευθέρου ἀποχωροῦσα τοῦ συζυγικοῦ οἴκου ἐλάμβανε, πλὴν τῶν ἰδίων, καὶ ὅσα ὁ ἀνὴρ ἐδωρήσατο αὐτῇ ἐντὸς τῶν ὅρων τοῦ νόμου καὶ ἂν ἦ-ον ἄτεκνος τὴν ἡμίσειαν τῶν ὑφασμάτων, καὶ μερίδα τῶν ἐν τῷ οἴκῳ καρπῶν. Ἡ Οἰκέα ἀπολαμβάνει μόνον τὰ ἴδια αὐτῆς πράγματα Ὁ λόγος τῆς διαφορᾶς εἶναι ἴσως ὅτι τοῦ γεωργοῦ ἡ γυνὴ ὀφείλει ἐν μέρει τοῦλάχιστον τὴν ἐργασίαν αὐτῆς εἰς τὸ κτῆμα μᾶλλον ἢ εἰς τὸν οἶκον τοῦ συζύγου καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἄδεια τοῦ ν' ἀπαγάγη ὅσα ἀξιοῖ ὡς δωρηθέντα αὐτῇ, ἢ ὡς προϊόντα τῆς προσωπικῆς αὐτῆς ἐργασίας, ἠδύνατο νὰ δώσῃ χώραν εἰς καταχρήσει πρὸς ζημίαν τοῦ κυρίου τοῦ κτήματος, καθόσον χηρεύουσα ἐπανήρχετο εἰς τὴν κυριότητα τοῦ πατρὸς, ἢ τοῦ ἀδελφοῦ γεωργοῦντος ἕτερον κτῆμα.

Τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον ἀπὸ τοῦ στίχου 44 τῆς Γ' στήλης; μέχρι τοῦ

φέρειν ἢ ἐκπέμπειν. Ἡ γυνὴ τουτέστιν ἢ τεκοῖσα μετὰ τὸν χωρισμὸν ὀφείλει νὰ ἐπιπέμψῃ (ἢ φέρῃ) τὸ τέχθρον τῷ ἀνδρὶ εἰς τὴν κατοικίαν αὐτοῦ ἐνώπιον τριῶν μαρτύρων. Σημειωτέον ὅτι καὶ ἐνταῦθα ὁ νόμος ἀπαιτεῖ τὴν παρουσίαν τριῶν μαρτύρων πρὸς βεβαίωσιν τῆς πράξεως, ὡς κατὰ τὴν δωρεὰν πραγμάτων τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὴν γυναῖκα.

Εἰ δὲ μὴ δέξοιτο (ὁ ἀνὴρ τὸ παιδίον ὡς ἴδιον τέκνον) ἐπὶ τῇ μητρὶ εἶναι τὸ τέκνον ἢ τρέφειν ἢ ἀπατιθέναι (ἀποθέμεν—ἀποθεῖναι). Ἐὰν ὁ πατὴρ δεχθῇ τὸ παιδίον ἀποκτᾶ ἐπ' αὐτοῦ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν, καὶ τὸ παιδίον καθίσταται γνήσιον τέκνον τοῦ πατρὸς. Ἐὰν οὗτος δὲν δεχθῇ, ἢ μήτηρ δύναται νὰ κρατήσῃ παρ' αὐτῇ ἢ νὰ ἐκθέσῃ τὸ παιδίον. Τί δὲ γεννήσεται τὸ ἐκθετον; Δούλος τοῦ ἀναλαβόντος αὐτό.

«ορκιστεροῦ δεμεντος κηδεστανς και τοςμχιτυρανς αιεπελευσαν»

Ὁ νόμος δὲν πρόβλεπει ὠρισμένην δίκην εἰσαγομένην ὁμέσως μετὰ τὴν ἄρνησιν τῆς ἀναγνωρίσεως ἢ τὴν ἐκθεσιν τοῦ παιδὸς, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐπεται ἡ συνήθης φράσις «τὸν δικαστὰν ὀμνύντα κρίνειν.» Ὑποτίθεται ὅτι βραδύτερον ἐγείρεται δίκη, εἴτε κατὰ τῆς γυναικὸς ὅτι ἐξέθηκε τὸ παιδίον, ἄνευ τῆς συναινέσεως τοῦ πατρὸς, εἴτε κατὰ τοῦ ἀναλαβόντος τὸ ἐκθετον, ὅπερ ὡς ἴδιον τέκνον δ' ἐκδικεῖ ὁ πατὴρ. Ἰσως καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ παιδὸς διεκδικουντος τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ ὡς ἐκ νομίμου γάμου γεννηθέντος, ἢ τὰ κληρονομικὰ αὐτοῦ δίκαια ἐπὶ τῆς περιουσίας τῶν γονέων. Ἐν περιπτώσει ἕριδος τοιαύτης τὸ γεγονός τῆς προσαγωγῆς τοῦ παιδὸς πρὸς τὸν σύζυγον ἢ μητρός, καὶ τῆς μὴ ἀναγνωρίσεως αὐτοῦ, ἐπομένως ἢ δικαιολογία τῆς ἐκθέσεως, καὶ τῆς καταστάσεως τοῦ παιδὸς ὡς ἐκθέτου, βεβαιούται κυρίως διὰ τοῦ ὅρκου τῶν κηδεστῶν, καὶ τῶν μαρτύρων, δι' ὧν τὸ τέχθρον προσηνέχθη τῷ συζύγῳ τῆς μητρὸς. Κηδεσταὶ ἐνταῦθα ὁ νόμος ἐννοεῖ τοὺς γονεῖς τῆς γυναικὸς. Ὁ Ἡσύχιος ἐρμηνεύει «κηδεσταί» πενθεροί, οἱ τῆς κόρης γονεῖς. . . καὶ συγγενεῖς καταχρηστικῶς» καὶ ὁ Φώτιος «κηδεστής ὁ κατ' ἐπιγαμίαν οἰκίαιος, ἢ πενθερός.» Ἡ διεξευγμένη ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς γυνὴ δὲν δύναται ὁμέσως μετὰ τὸν τοκετὸν νὰ παρουσιάσῃ τὸ τέκνον αὐτῆς εἰς τὸν σύζυγον. Τὸ σύνηθες ἦτο ν' ἀποστέλλῃ αὐτὸ διὰ τῶν γονέων τῆς. Ἐὰν προέκειτο δίκη τοῦ συζύγου κατὰ τῆς γυναικὸς οἱ κηδεσταὶ δὲν ἦσαν κατὰ κανόνα ἀξιόπιστοι, ὅσον οἱ μάρτυρες οἱ προσκληθέντες κατὰ τὴν προσαγωγήν τοῦ τέκνου παρὰ τῷ πατρὶ ἄλλ' εἰς πᾶσαν ἄλλην περίπτωσιν δίκης περὶ καταστάσεως τοῦ παιδὸς μεταξὺ τρίτων, ἢ τούτων καὶ τοῦ πατρὸς, οἱ κηδεσταὶ οὐδὲν εἶχον προσωπικὸν συμφέρον, ἵνα μὴ ᾧσιν ἀξιόπιστοι· καὶ

ἦσαν οἱ ἀρμολιώτεροι πρὸς θεβαίωσιν τῆς ἀρνήσεως τοῦ συζύγου.

«αι δε Φοικεα τεκοι κερουονσα επελευσαι τοι πασται τοανδρος ος οπιε αντι μαιτυρον δυν.»

Ἐάν δὲ τέκοι οἰκέα χηρεύουσα ἐπιπέμψαι (τὸ παιδίον) τῷ δεσπόῃ ἢ τοῦ ἀνδρὸς θς ἦτο σύζυγος (αὐτῆς) ἐνώπιον δύο μαρτύρων. Χηρεύουσα ἐνταῦθα ἐννοεῖται ἡ κεχωρισμένη τῆς ὁποίας· ὁ γάμος ἐλύθη λόγω διαζυγίου. Ἐν τῇ ἀβεβαιότητι περὶ τῆς πατρότητος τοῦ συζύγου, τὸ τέκνον προσάγεται κατὰ πρῶτον εἰς τὸν δεσπότην τοῦ κτήματος ἐν ᾧ ἐδούλευεν ὁ σύζυγος, ὁ τεκμαιρόμενος πατήρ. Πάντα, ὡς εἶδομεν, ἔχει ρίζην τὸ πᾶσις = κτήσις (κατὰ Γ. Κούρτιον ἐκ τοῦ σανσκρ. πα) εἶναι δὲ κύριος τοῦ κτήματος ἐν ᾧ δουλεύει ὁ οἰκέας.

Δ'.

Ἐνταῦθα λήγει ἡ Γ' στήλη· ἡ δὲ Δ' ἄρχεται ὡς ἐξῆς. «Εἰ δὲ καὶ μὴ δεζηται (ὁ παστὰς τοῦ συζύγου τῆς οἰκέας) τὸ τέκνον εἶναι ἐπὶ τῷ παστα τῷ τῆς οἰκέας.» Συνάγεται ἐκ τούτου ὅτι ὁ γάμος Φοικέας μετὰ οἰκέως ἀνήκοντος εἰς κτήμα ἄλλο παρά τὸ ἐν ᾧ ἐδούλευεν ὁ πατήρ τῆς οἰκέας, δὲν ἀπέσπα ταύτην ἀπὸ τοῦ κτήματος τοῦ δεσπότη αὐτῆς· τὰ δὲ τέκνα ἀκολουθοῦντα τῷ πατρὶ ἀνήκον τῷ κτήματι ἐν ᾧ ἐδούλευεν οὗτος. Εἶναι, ὡς εἴρηται, ὁ λόγος δι' ἑνὸς νόμου περὶ χωρισμοῦ τῶν συζύγων (Γ. 42) δὲν ἐπιτρέπει τῇ οἰκέᾳ ἀποχωροῦσιν τῆς συζυγικῆς οἰκίας νὰ λάβῃ εἰρὴν τὰ ἴδια αὐτῆς πράγματα. Καὶ μετὰ τὸν χωρισμὸν ἐξακολουθεῖ τὸ τεκμήριον τοῦ νόμου *pater is est quem nuptiae demonstrant*. Ἄλλ' ἐάν ὁ δεσπότης τοῦ συζύγου δὲν ἀποδεχθῆ τὸ τέκνον ὡς γνήσιον, τοῦτο, ἀκολουθοῦν τῇ μητρὶ, ἀνήκει εἰς τὸν κύριον αὐτῆς. Ὑποτιθεμένου λοιπὸν ὅτι ἄλλος ὁ κύριος τῆς μητρὸς τοῦ τέκνου, καὶ ἄλλος ὁ τοῦ συζύγου αὐτῆς, προνοεῖται τὸ ζήτημα τίς ἐκ τῶν δύο ἔσται ὁ κύριος τοῦ τεχθέντος. Προτιμᾶται ὁ κύριος τοῦ συζύγου· ἀλλ' ἐάν οὗτος δὲν δεχθῆ τὸ τέκνον προσερχθὲν αὐτῷ, ἀπόλλυσι πᾶν ἐπ' αὐτοῦ δικαίωμα ἀπέναντι τοῦ δεσπότη τῆς μητρὸς.

Διαφοροτρόπως ἠρμηνεύθη τὸ ἐπόμενον χωρίον. Οἱ πρῶτοι ἀντιγραφεῖς γράφουσιν: «ἂν δὲ τῷ αὐτῷ αυτιν ὀπύοι τῷ πρώτῳ ἐνιαυτῷ τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ πάστα ημεν τῷ του Φοικεως» ἠρμηνεύουσι δὲ ὁ Comparetti—ἐάν δὲ ἡ γυνὴ εὐθὺς ἐκ νέου ὑπανδρευθῆ μετὰ τοῦ αὐτοῦ, τὸ παιδίον τοῦ

πρώτου ἔτους ἀνήκει τῷ κυρίῳ τοῦ οἴκῳ; — Ὁ Dareste ἐν δὲ ἡ γυνὴ αὐθις ὑπανδρεύθη τῷ αὐτῷ ἐντὸς τοῦ ἐνιαυτοῦ, τὸ τέκνον ἀνήκει τῷ κυρίῳ τοῦ οἴκῳ. — Ὁ Lewy γράφει «αἱ δὲ τῷ αὐτῷ αὐτῆς ὀπιούοιο πρὸ τῷ ἐνιαυτῷ τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ πάστῃ ἤμεν τῷ τῷ Φοικεος» ἐξάγει δὲ τὴν αὐτὴν ἐρμηνείαν τοῦ Dareste. Τὴν αὐτὴν γραφὴν τοῦ Lewy ἀκολουθοῦσιν οἱ Pannack καὶ Bernhöft καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, καὶ μεταφράζουσιν — ἀλλ' ἐν μετὰ τοῦ αὐτοῦ συζευχθῆ αὐθις εἰς γάμον πρὸ τῆς παρελεύσεως ἐνιαυτοῦ εἰς τὸν κύριον τοῦ οἴκῳ ἀνήκει νὰ διαθέσῃ περὶ τοῦ παιδός. — Κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν τοῦ τε Φαβρικίου καὶ τοῦ Halberg ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀναγινώσκειται αἰδετοιαυτοιαυτινοποιαιτοπροτοεναυτο τοπαιδιονεπιτοπασταιμεντοιοΦοικεος.» Ἐνῶ «τοιαυτοι» καὶ τοιασται» καθαρῶς γράφονται εἰς δοτικὴν πτώσιν, αἱ λέξεις «προτοεναυτο» εἶναι εἰς γενικὴν, ἡ δὲ φράσις δύνχται ν' ἀναγνωσθῆ ἢ — «ὀπιούοιο πρὸ τοῦ ἐνιαυτοῦ» — ἢ — «οπιούοιο τὸ πρὸ τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ παιδον» — ἢ — «τοῦ πρώτου ἐνιαυτοῦ τὸ παιδίον.» Ἡ γραφὴ «οπιούοιο πρὸ τοῦ ἐνιαυτοῦ» εἶναι ἡ προτιμωτέρα διὰ τὸν λόγον ὅτι τὸ ὀπιούοιο, καὶ πρὸ ἀρχαίως ποιηταῖς καὶ ὅπου ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἑπαντῶ Δ'. 19, 50, Γ'. 41, Ζ'. 16, 20, 30, 35, 36, 31, 43, 40, 47. Η'. 5, 12, 14, 49, 23, 26, 28, 33, 16, 17, 22, 32, 37, εἰς ἐνεργητικὴν μὲν φωνὴν ἀναφέρεται πάντοτε εἰς τὸν ἄνδρα, εἰς δὲ τὴν γυναῖκα ἀναφερόμενον γράφεται πάντοτε εἰς τὴν παθητικὴν. Ἀλλὰ πρὸς εὐστοχωτέραν ἐρμηνείαν τοῦ νόμου θέον νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψει ὅτι χηρεύοντα οἴκῳ ἐννοεῖται ἢ μὴ ἔχουσα νόμιμον σύζυγον. Ἀνωτέρω (Γ. 40) ἐσημειώθη ὅτι εἰς τοὺς οἴκῳ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς δούλους ἐπετρέπετο γάμος. Το δὲ μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ γάμου γεννηθὲν παιδίον τῆς οἴκῳ ἠδύνατο νὰ μὴ δεχθῆ ὁ κύριος τῆς συζύγου «ὄς ὄπιου» ἀμφιβάλλων ἂν ἦτο τοῦ γάμου κερπός. Ἐν τῇ ἐπομένῃ φράσει τὸ «οπιούοιο» σημαίνει οὐχὶ συνάπτειν γάμον, ἀλλ' ἀπλῶς συνουσιάζεσθαι, συλλαμβάνειν. Ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι συνήπτετο νέος γάμος τῆς οἴκῳ μετὰ τοῦ πρώην συζύγου, εἴτε πρὸ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀπὸ τῆς διαλύσεως τοῦ πρώτου γάμου, εἴτε μετὰ τὸν ἐνιαυτὸν, τὰ τέκνα εἴτε τοῦ πρώτου, εἴτε τῶν ἐπομένων ἐνιαυτῶν, ἀνήκον εἰς τὸν κύριον τῆς συζύγου κατὰ γενικὴν τοῦ νόμου διάταξιν (Γ'. 44, Β'. 33, Ζ'. 1—5) κατ' ἢν ὁμοῦ ἀντιθέτως τὰ τέκνα τῆς μὴ ἐγγάμου χηρευούσης οἴκῳ ἢ δούλης, ἀνήκον εἰς τὸν κύριον τῆς μητρὸς καὶ οὐχὶ τοῦ πατρὸς. Ἐξαιρετικῶς ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει ἀφοῦ ἐξἠκολουθοῦσιν αἱ μετὰ τοῦ πρώην συζύγου σαρκικαὶ σχέσεις τῆς οἴκῳ, ἡ διάλυσις τοῦ γάμου ἠδύ-

νακτο νὰ ἴηαι προσπόιησις, ἐξ ἧς δὲν πρέπει νὰ ζημιωθῆ ὁ κύριος τοῦ οἰκέως, καὶ εἰς τοῦτον ἀνήκει τὸ τέκνον τῆς οἰκέας. Ἡ ἐξαίρεσις ὁμως ἐπικρατεῖ ἐὰν τὸ τέκνον συνελήφθη πρὸ τοῦ ἐνικυτοῦ, ἤτοι πρὸ τῆς παρελεύσεως τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀπὸ τοῦ προηγουμένου τοκετοῦ. Ἐὰν μετὰ παρελευσιν ἐνιαυτοῦ ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ ἡ οἰκέα μείνη ἔγκυος ἐκ τοῦ πρώην συζύγου δὲν ὑπάρχει συνέχεια σαρκικῶν σχέσεων, καὶ ὑπόνοια δόλου περὶ τὴν διάλυσιν τοῦ γάμου. Εἶναι συνάντησις τῆς οἰκέας μετὰ τοῦ τυχόντος ἀνδρός, ἄσχετος πρὸς τὸν προηγουμένον γάμον, καὶ τὸ ἐκ τοιαύτης συναντήσεως μετὰ τὸν ἐνικυτὸν συλληφθὲν, ὡς τέκνον τῆς μητρὸς ἀνήκει εἰς τὸν κύριον αὐτῆς. Οὕτω, νομίζω, συμβιβάζεται ἡ νομικὴ μετὰ τῆς γραμματικῆς ἐρμηνείας τοῦ χωρίου τούτου. Ἄλλ' εἶναι ὑπόχρεως ὁ κύριος τοῦ οἰκέως νὰ δεχθῆ τὸ προσφερόμενον τέκνον τῆς οἰκέας; Τοῦτο εἶναι δικαίωμά του, καθόσον ἀφ' ἐνὸς ἔχει συμφέρον ἵνα καλλιεργῆται τὸ κτήμα του, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ τέκνον τοῦ οἰκέως θὰ διαδεχθῆ τὰ δικαιώματα τοῦ πατρὸς ἐπὶ τοῦ κτήματος. Ὁ νόμος τῷ ἔδωκε τὴν ἐπιλογὴν κατὰ τὸν πρῶτον τοκετὸν μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ γάμου, καὶ ὁ πάστας ἠδύνατο νὰ μὴ δεχθῆ τὸ παιδίον, ὡς μὴ γεννηθὲν ἐν γάμῳ καὶ ἐπομένως μὴ γνήσιον τέκνον· ἐξακολουθοῦσης δὲ ἀνευ δικροπῆς τῆς σχέσεως τῶν πρώην συζύγων, δὲν λαμβάνεται πλέον ὑπ' ὄψει ἡ διάλυσιν τοῦ γάμου, καὶ πάλιν ὁ νόμος τῷ δίδει τὸ δικαίωμα ἂν θέλῃ νὰ δεχθῆ, ὡς ἴδιον γεωργὸν τὸ τέκνον τοῦ οἰκέως. Ἐπειδὴ ὁμως εἶναι νόθον ὁ πάστας δύναται μὴδὲ τοῦτο νὰ δεχθῆ. Συνέπεια δὲ τῆς ἀρνήσεως αὐτοῦ εἶναι ὅτι μίνει τῇ μητρὶ τὸ δικαίωμα εἴτε νὰ θρέψῃ εἴτε νὰ ἐκθίσῃ αὐτό. Διὰ τῆς παρουσιάσεως τοῦ παιδίου ἡ μήτηρ ἀπαλλάσσεται πάσης ὑποχρέσεως ἀπέναντι τοῦ κυρίου, καὶ ὁ κύριος ἀποποιούμενος ἀπόλλυσι πᾶν δικαίωμα ἀπέναντι τοῦ παιδίου καὶ τῆς μητρὸς. Ἐγειρομένης ἀκολούθως ἔριδος ἀρκεῖ ν' ἀποδειχθῆ τὸ γεγονός τῆς παρουσιάσεως· καὶ τοῦτο δύναται νὰ βεβαιωθῆ κυρίως διὰ τοῦ ὅρκου τοῦ προσαγαγόντος τὸ παιδίον καὶ τῶν μαρτύρων.

«κ ὀρκιοτερον εμεν τον επελευσαντα και τος κραιτυραν.»

Ἄξιος σημειώσεως ὁ σχηματισμὸς τοῦ ἀορίστου τῆς ἀπαρεμφάτου ἐπελεύσαι, τῆς ὀριστικῆς ἐπέλευσαι, τῆς μετοχῆς ἐπιλεύσας, ἐκ τοῦ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις ἀχρήστου ἐλεύθω. Ὁ Ἡσύχιος γράφει καὶ ἐλευθίω = οἴσω, οὔτινος ἡ σημασία μᾶλλον ἀρμόζει ἐν τῇ προκειμένῃ φράσει.

Τίς δὲ ἡ νόμιμος συνέπεια τῆς παραλείψεως τῆς παρουσιάσεως τοῦ

παιδίου πρὸς τὸν σύζυγον, ἢ πρὸς τὸν κύριον τοῦ συζύγου ἢ τῆς μητρὸς;

Γ' 10. «γυνὴ χηρεύουσα εἰ ἀποβάλῃ παιδίον πρὶν ἐπελευθεῖσαι κατὰ τὰ ἐγραμμένα ἐλευθέρου μὲν καταστήσει πεντήκοντα στατήρας, δούλου πέντε καὶ εἴκοσι (Ἑκατι) εἴκε νικηθῆ.»

Οἱ ἐν τῇ ἐσπερίᾳ ἐξηγῆται τῆς ἐπιγραφῆς ἀποδίδουσι τὴν γενικὴν ἐλευθέρου καὶ δούλου εἰς τὸ παιδίον· καὶ μεταφράζουσιν—ἐὰν γυνὴ ἐλευθέρῃ κεχωρισμένη ἀποβάλῃ παιδίον ἐλευθέρου καταστήσει 50 στ. ἐὰν παιδίον δούλου 25 στ. Ὁ δὲ Simon ἐπιμένει ἐρμηνεύειν τὸ γυνὴ ὡς ἐν τῷ νόμῳ πάντοτε ἀναφερόμενον εἰς γυναικᾶ ἐλευθέραν. Ἄλλ' ἐπὶ τῆς ἐρμηνείας ταύτης γεννᾶται ἡ ἀπορία, ποῖον τὸ τεκμήριον ὅτι πατὴρ τοῦ ἐκτὸς γάμου γεννηθέντος παιδίου εἶναι ἐλεύθερος ἢ δούλος; Ἐν στ. Ζ'. 3 ὁρίζεται τεκμήριον τῆς πατρότητος, «εἰ ἐλευθέρῃ ἐπὶ τὸν δούλον ἐλθούσα ὀπίσει» ἢ ἐλευθέρῃ ἐπετέθη τοῦ δούλου, ἐξέβιασεν αὐτόν. Ἐν τῇ προκειμένῃ διατάξει δὲ γνωρίζεται ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου· γυνὴ χηρεύουσα ὑποτίθεται γυνὴ ἐγκυμονοῦσα ἐκ γνωστοῦ συζύγου, τεκμαιρομένου ὡς πατὴρ τοῦ παιδίου. Ἄλλ' ὁ νόμος βεβαίως δὲν ἀνεγνώριζε γάμον ἐλευθέρῃ μετὰ δούλου. Ἔνεκα τούτου φρονῶ ὅτι αἱ γενικαὶ ἐλευθέρου καὶ δούλου ἀναφέρονται εἰς τὸ γυνὴ χηρεύουσα—ἐὰν δηλαδὴ γυνὴ χηρεύουσα ἐλευθέρου ἀποβάλῃ παιδίον καταστήσει 50 στ. Ἡ παρατήρησις τοῦ Simon ὅτι γυνὴ χηρεύουσα ἐννοεῖται ἢ ἐλευθέρῃ ἀληθεύει ὅταν ἐν τῇ αὐτῇ διατάξει ἀναφέρηται κατ' ἀντίθεσιν Γοικῆ ἢ δούλη. Ἐνταῦθα οὐδὲν τὸ κώλυον ἵνα ἐρμηνευθῇ γυνὴ χηρεύουσα ἐλευθέρου, καὶ γυνὴ χηρεύουσα δούλου.

Χηρεύουσα ἐννοεῖται ἢ μὴ ἔχουσα σύζυγον εἴτε κατόπιν διαζυγίου, εἴτε ἔνεκα θανάτου τοῦ συζύγου. Ἐν ἑκατέρῃ τῶν περιπτώσεων ὁ αὐτὸς λόγος τῆς διατάξεως, αἱ ἀποβάλοι. «Δὲν πρόκειται» περὶ ἀμβλώσεως, ἢ περὶ παιδοκτονίας, ἢ περὶ ἐκθέσεως ἰδίως. Ἀποβάλλειν περιλαμβάνει πᾶσαν πράξιν τῆς μητρὸς ἀφαιροῦσαν τὸ τέκνον ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς, ἢ ἀπὸ τῆς ἐξουσίας τοῦ δεσπότη. Ὑποτίθεται δὲ ἀποβληθὲν τὸ παιδίον τὸ μὴ προσενεχθὲν κατὰ τὰ ἐγραμμένα, δηλονότι κατὰ τὰς προηγουμένας διατάξεις.

Μὴ γενομένου λόγου ἐνταῦθα περὶ οἰκέας, ἐννοεῖται ὅτι ἐπ' αὐτῆς ἐφαρμόζεται ἢ αὐτὴ περὶ γυναικὸς δούλου διάταξις.

«κα νικαθει.» Ὁ νόμος ὑποτίθει δίκην καθ' ἡν βεβαιοῦται ἢ ἐγκυμοσύνη καὶ ὁ τοκετὸς τῆς γυναικὸς, ἢ δὲ ἐπιβαλλομένη ποινὴ εἶναι ἐγγύσις τῆς ἐκτελέσεως τῶν προηγουμένων διατάξεων περὶ τῆς ἀπο-

στολής τοῦ τέκνου τῷ ἀνδρὶ, ἢ τῷ πάστῃ τοῦ ἀνδρός «ἐπὶ στέγαν.»

«αὐτὸς καὶ μετρίσει στέγα σπου ἐπελεύσει εαυτὸν με ορειαι αὶ αποθεις το παιδιον ἀπατον εμεν» εἰ δὲ καὶ μή τις ἢ στέγη ὅπου ἐπελεύσει, ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ὁ ἀνὴρ δὲν ἔχει ἰδίαν οἰκίαν ὅπου νὰ προσαχθῇ τὸ παιδίον, εἴτε διότι ὁ ἀνὴρ εἶναι ἀπὸν τῆς χώρας, εἴτε διότι δὲν διαμένει ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ εἶναι ἄγνωστοι ἡ κατοικία του.

«ε αὐτον με ορειαι» ἢ αὐτὸν μὴ ὀρειη. Τὸ κείμενον φέρει σαφῶς γεγραμμένον μὴ ορειαικιχοθεις. Οἱ μὲν ἀντιγράφουσι μὴ ορειαι αποθεις, οἱ δὲ μὴ ορη αὶ αποθεις ἐκλαμβάνοντες ὡς ἀπροσεξίαν τοῦ γλύπτου τὴν ἐπανάληψιν τοῦ αὐτῷ δὲ ορειαι ὁ Comparetti ἐξηγεῖ ὡς ἄκρον γῆς, — ἐὰν δὲν ἔχη οἰκίαν, οὐδὲ ἀεραν γῆς, ὅπου νὰ δυνη ἢ νὰ ἐλθέσῃ τὸ παιδίον — οἱ δὲ μεταφράζουσιν ἐὰν δὲν ἔχη οἰκίαν ἵνα ἐν αὐτῇ προσαχθῇ, ἢ δὲ εὐρέθη ἐν αὐτῇ. Ἐν Ἑσυχίῳ εὐρίσκεται «ὄρηαι = ὄρω» εἶναι ἄρα ἐκ τοῦτου ορειη; σημαῖνον ἐὰν ἐν τῇ οἰκίᾳ δὲν φαίνεται, ἐὰν δὲν ὄρω αὐτὸν ὁ κυμίζων τὸ παιδίον; Εἶναι ἢ αὐτῇ φράσις τοῦ ρωμαϊκοῦ νόμου aut domum denunciare si nullius eorum, copiam habeat (L. 1 § 1 P. XXV 3) μεταφρασθὲν ἰταλιστῶσι s'essi non si lasciano vedere. (Pothier per Bazarini) ἄπατον εμεν. Τὴν λέξιν ἄπατον εὑρομεν καὶ ἐν τέλει τῆς Α', στήλης. Καὶ ἐν τούτῳ ἐκ τῆς ὅλης φράσεως συνάγεται ἡ σημασία τῆς λέξεως ἄπατον ὡς ἀνεπίδικον, μὴ ὑπόλογον.

Ἡ ἐπομένη διάταξις: «αὶ κυσαιτο καὶ τεκοφοικεα με οπιουομενα ἐπι τοι τοπατρος πασταί εμεν τοτεκνον αὶ δε οπατερ με δυοι ἐπι τοις τοιναδελπιον παστ αἰεμεν» παρόσχηον ἀφορμὴν πολλῶν σκέψεων καὶ ἀντιλογιῶν εἰς τοὺς ἐρμηνευτάς. Καὶ ὁμῶς ἡ ἔννοια φαίνεται σαφής. Ἐὰν ἔξη ἐν γαστρὶ καὶ τέλει οἰκέα ἄγαμος, τὸ τέκνον ἀνήκει τῷ πάστῃ τοῦ πατρός, δηλονότι τοῦ κτήματος ἐν ᾧ δουλεύει ὁ πατὴρ τῆς μητρός· ἐὰν δὲ ὁ πατὴρ δὲν ζῇ τὸ τέκνον ἀνήκει τοῖς πάστῃς τῶν ἀδελφῶν. (τῆς μητρός τοῦ τέκνου) ἢ τοῖς κτήμασιν ἐν οἷς δουλεύουσιν οἱ ἀδελφοί. (τῆς μητρός). Ἡ ἄγαμος κόρη, ἰδίως ἢ ἄγαμος οἰκέα, δὲν ἦτον αὐτεξουσία· κύριος αὐτῆς ἦτον ὁ πατὴρ, καὶ ἐν ἀλλείψει τούτου οἱ ἀδελφοί. Τὰ δὲ πρόσωπα τῆς οἰκογενείας αὐτῶν, ἀνηκον μετ' αὐτῶν εἰς τὴν δεσποτείαν τοῦ πάστου, τοῦ δεσπότη τοῦ κτήματος, ἐν ᾧ εδούλευον. Ἐπὶ τούταις τὸ τέκνον τῆς ἀγάμου οἰκέας μὴ ἔχον πατέρα νόμιμον, ὑπόκειται μετὰ τοῦ κυρίου αὐτῆς, πατρός ἢ ἀδελφοῦ, εἰς τὸν δεσπότην τοῦ κτήματος, εἰς ὃ αὐτοὶ ἀνήκουσαι. Δὲν δύναται νὰ γεννηθῇ ἀμφιβολία ὅτι πατὴρ ἐννοεῖται οὐχὶ ὁ τοῦ τέκνου, μὴ ἀναγνωρίζομενος ὡς τοιοῦτος ὑπὸ τοῦ νόμου, οὐδὲ μετὰ

βεβαιότητος γνωστῶς, ἀλλ' ὁ πατήρ τῆς μητρὸς. Διότι ὅμως τὸ τέκνον ἀνήκει εἰς τὴν δεσπότην τούτου, καὶ ὄχι τῆς μητρὸς; (Lewy). Διότι καὶ ἡ μήτηρ ὑπεξουσία τῷ πατρὶ ἀνήκει εἰς τὸν αὐτὸν τούτου δεσπότην. Κατὰ τὸ νῦν ἰσχύον δίκαιον τὸ νόθον τέκνον συνδέεται μετὰ τῆς μητρὸς καὶ μετὰ τῶν συγγενῶν τῆς μητρὸς. Ὁ νόμος τῆς Γόρτυνος εἶναι συνεπὲς ἀποδίδων τὸ νόθον τῆς οἰκίας εἰς τὸν πάσταν τοῦ πατρὸς αὐτῆς. Ὁ Daresta καὶ ὁ Simon ἀποδίδουσι «τῶν ἀδελφῶν» εἰς τοὺς τοῦ πατρὸς τῆς τεκούσης» (1) ἀλλὰ τίμη δικαίω συνδέονται μετὰ τοῦ νόθου οἱ θετοὶ τῆς μητρὸς; Προδήλως ἐννοοῦνται οἱ ἀδελφοὶ ταύτης, εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν ὁποίων ὑπόκειται ἡ ἀδελφὴ ἐν ἐλλείψει πατρὸς. Κατὰ τὸ ἀπτικὸν δίκαιον ἀποθνήσκοντος τοῦ πατρὸς τὸ ἄρρεν τέκνον ἔμμενε κύριος (ἐπίτροπος) τῆς τε μητρὸς καὶ τῶν θηλέων ἀδελφῶν. Δὲν γνωρίζομεν τὸ ἰσχύον κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἐν Ρώμῃ δίκαιον. Τὸ τῶν Ρωμαίων Ἀυτοκρατόρων δὲν εἶναι τὸ πρὸ τοῦ Αὐγούστου, καὶ ἔτι ὀλιγώτερον τὸ πρὸ τῆς δωδεκαδέλτου. Ὅλίγαι διατάξεις τῆς δωδεκαδέλτου διεσώθησαν κεκολοσφωμένοι ἐν μεταγενεστέροις συγγραφεῖσι τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου. Τὸ πρὸ τούτου ἢ πρὸ τῆς δωδεκαδέλτου δίκαιον δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ἐν μέρει, συμπληροῦντες τὰς ὀλίγας περισθείσας πληροφορίας διὰ τῶν διατάξεων τοῦ μᾶλλον ἡμῖν γνωστοῦ ἀπτικῶ δικαίου, καὶ αὐτῶν τῶν ὑπ' ὄψει ἡμῶν νόμων τῆς Γόρτυνος. Ἐκ τῆς προκειμένης διατάξεως φαίνεται ὅτι οἱ ἀδελφοὶ τῆς τεκούσης ἠδύναντο νὰ ἀνήκωσιν εἰς διαφόρους δεσπότης «ἐπὶ τοῖς τῶν ἀδελφῶν πάσαις ἔμμεν.» Ἐκ τούτου ὁ Lewy συνάγει ὅτι τὰ τέκνα ἠδύναντο νὰ ἔχωσιν ἄλλον ἢ τὸν τοῦ πατρὸς δεσπότην. Τοῦτο δὲν ἐξάγεται ἀναγκαιῶς ἐκ τῆς φράσεως τοῦ νόμου ἠδύναντο δὲ τὰ τέκνα τοῦ αὐτοῦ πατρὸς νὰ περιέλθωσιν εἰς διαφορὰς κυρίους ἕνεκα τῆς μεταξὺ τούτων διανομῆς τοῦ αὐτοῦ κλήρου, ἢ δι' ἄλλου συμβολαίου μεταβιβάσεως μέρους τοῦ κτήματος, μετ' ἀναλόγου μέρους οἰκίας, ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς γεννηθέντων. Πῶς ἕμμεν, ἐρωτᾷ ὁ Simon, οἱ διάφοροι δεσπότηαι τῶν ἀδελφῶν ἠδύναντο νὰ διαθέσωσι περὶ τῆς ἀδελφῆς τούτων, καὶ τοῦ τέκνου αὐτῆς; Ὅπως δύο ἢ τρεῖς συγγληρονόμοι ἠθελον διαθέσει ἐν Ρώμῃ ἢ ἐν Ἀθήναις περὶ τοῦ ἐνός καὶ μόνου κληρονομικοῦ δούλου. Ἐν τούτῳ δὲν κεῖται ἡ δυσκολία τῆς ἐρμηνείας τοῦ νόμου.

Ἀπὸ τοῦ 24 στίχ. τῆς Δ'. στήλης; διαλαμβάνονται διατάξεις περὶ

(1) Ὁ Daresta εἰς τὴν δευτέραν ἐκδοσιν τῆς ἐρμηνείας αὐτοῦ ἀναφέρει τὸ πατρὸς καὶ ἀδελφούς εἰς τοὺς τῆς μητρὸς τοῦ τεχθέντα.

τοῦ δικαιώματος ἐκάστου μέλους τῆς οἰκογενείας ἐπὶ τῆς παρουσίας τοῦ οἴκου. Τὸ κεφάλαιον τοῦτο καὶ τὸ ἐπόμενον εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων, διότι ἐξ αὐτῶν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τὰς βάσεις τοῦ οἰκογενειακοῦ καὶ τοῦ πολιτικοῦ δικαίου ἐν ταῖς ἀρχαίαις πόλεσι τῆς τε Ἑλλάδος, καὶ τῆς μέσης Ἰταλίας, πρὸ τῆς νομοθεσίας τοῦ Σόλωνος, καὶ πρὸ τῆς δωδεκαδέλτου Ὁ οἶκος εἶναι ἡ στοιχειώδης κοινωνία, ἣτις ἀποτελεῖ τὴν μονάδα ἐν τῇ πόλει. Τὰ μέλη τῆς κοινωνίας συγχωνεύονται ἐν τῷ οἴκῳ. Τὸ ἄτομον ζῆ χάριν καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς πολιτείας. Ὁ οἶκος μένει καὶ διατηρεῖται ἐκπροσωπούμενος ἐν τῇ πόλει ὑπὸ τοῦ οἰκογενειάρχου. Οὗτος εἶναι ὁ διοικητής· οὐχὶ ἀπόλυτος κύριος τοῦ οἴκου· δότι ὁ οἶκος ἀνήκει εἰς τὴν πόλιν, ὡς ὁ κληρὸς ὁ ἐξ ἀρχῆς παραχωρηθεὶς εἰς τὸν οἶκον. Ὁ οἰκογενειάρχης (paterfamilias) εἶναι ὁ διαχειριστὴς τοῦ κλήρου ὀφείλων νὰ μεταβιβάσῃ αὐτὸν μετὰ θάνατον εἰς τὰ ἕρρενα νόμιμα τέκνα, ἅτινα διαδέχονται τὸν πατέρα εἰς τὴν ἀρχηγίαν καὶ τὴν ἀντιπροσωπείαν τοῦ οἴκου ἐν τῇ πόλει. Τὰ θήλαα δὲν εἶναι μέλη τῆς πόλεως· εἶναι μέλη τῆς οἰκογενείας ὑπηρετοῦντα εἰς μόνον τὸν σκοπὸν τῆς παραγωγῆς πολιτῶν πρὸς συντήρησιν τῆς πόλεως. Νομίζω ὑπερβολικὴν τὴν πληροφορίαν τισῶν ἱστορικῶν ὅτι ὁ πατήρ εἶχεν ἐν Ἑλλάδι, ἢ ἐν Ῥώμῃ, ἀπόλυτον δικαίωμα ζωῆς καὶ θανάτου, ἐκποιήσεως ἢ δουλείας τῶν τέκνων αὐτοῦ, καὶ διαθέσεως τοῦ οἴκου (familiae). Τοιαύτη θεωρία εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς ὅσα γινώσκωμεν περὶ τῶν σχέσεων τοῦ οἴκου πρὸς τὴν πολιτείαν, περὶ ἰδίων καὶ ἀναγκαιῶν κληρονομῶν, περὶ τῶν τύπων τῆς ἐκποιήσεως τῶν τέκνων (detestatio sacrorum) κτλ. Ἐν τούτοις ἐνῶ ὁ ἀρχαιότερος νόμος ἀδιαφορεῖ πρὸς τὸ ἄτομον, ἐφ' ὅσον ἡ κατὰστασις· τούτου δὲν συνδέεται μετὰ τῆς τύχης τῆς πόλεως, ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Δράκοντος ἐν Ἑλλάδι, καὶ τῶν Δεκάρχων ἐν Ῥώμῃ, ἀναγνωρίζει καὶ προστατεύει ἴδια προσωπικά δικαιώματα ἐκάστου ἀτόμου τῆς οἰκογενείας ἀπέναντι τοῦ τε οἰκογενειάρχου καὶ τῆς πολιτείας. Εἰς τοιαύτην ἐποχὴν κωδικοποιήσεως, ὡς εἰπεῖν, νεωτέρου τινὸς οἰκογενειακοῦ δικαίου, φαίνεται συνταχθεὶς καὶ ὁ προκείμενος νόμος, περὶ τῆς συμμετοχῆς τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ οἴκου. Ἰὰς προηγουμένας διατάξεις περὶ χωρισμοῦ καὶ περὶ μοιχείας ἐξήγησα ὡς ἀδιαφορίαν τοῦ νόμου πρὸς τὰς γυναῖκας. Συμπεριφέρει δὲ ἡ παρατήρησις τοῦ Ἀριστοτέλους περὶ τῆς πολιτείας τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ τῆς τῶν Κρητῶν ἀδλὴν τὴν πόλιν ὁ νομοθέτης εἶναι βουλόμενος καρτερικὴν κατὰ μὲν τοὺς ἀνδρας φανερός ἐστὶ τοιοῦτος ὢν, ἐπὶ δὲ τῶν γυναικῶν ἐξημέ-

λῆσαι· ζῶσι γὰρ ἀκολάστως πρὸς πᾶσαν ἀκολασίαν καὶ τρυφερῶς.» (Πολ. Β. 4. 15.) Ὁ νόμος δὲν ἀνεγνώριζε τὴν γυναῖκα ὡς πρόσωπον ἐν τῇ πολιτείᾳ εἰμὴ κηθῶσον διὰ τοῦ γάμου περῖχεν εἰς τὴν πόλιν γνησίους πολίτας. Ὁ προκείμενος νόμος ἀπενέμων τῇ γυναικὶ δικαίωμα ἰδίας κτήσεως, παραχωρεῖ αὐτῇ καὶ δικαίωμα ἐπὶ μερίδος τῆς περιουσίας τοῦ οἴκου. Αἱ διατάξεις αὗται περὶ τινος, ὡς εἶπειν, χρηματίου (peculium) τῶν γυναικῶν, ἀναγκαζόμεναι ἐν τῷ νόμῳ τῶν Γορτυνίων, κατὰ δέ τινας ἱστορικάς πληροφορίας ἐπικρατήσασαι καὶ παρὰ τοῖς Σπαρτιάταις, φαίνονται νεωτερισμοὶ εἰσαχθέντες διὰ τῶν νόμων τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης. Ἡ πρώτη διάταξις φέρει «τον κριτερον τον τεκνον και τον κρεματον κριτερον εμεν τας δαισιος και ταν ματτερα τονγον αυτας κρεματον.»

Πάντες οἱ ἀλλοδαποὶ ἐρμηνεύουσιν ὁ πατήρ εἶναι κύριος τῶν τέκνων καὶ τῆς περιουσίας, ἢ δύναται νὰ διαθέσῃ περὶ τῶν τέκνων καὶ περὶ τῆς διανομῆς τῆς περιουσίας, ἢ ἀπλούστερον ὁ πατήρ εἶναι κύριος νὰ διανείμῃ τὴν περιουσίαν μετὰ τῶν τέκνων. Ἡ πρόσις καθ' ἑαυτὴν εἶναι λογικὴ, ἀλλ' ἡ μετάφρασις δὲν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν σύνταξιν καὶ τὴν σημασίαν τῶν λέξεων τοῦ κειμένου. Ἡ φράσις «καρτερον ἤμεν» ἀπαντᾷ εἰς πολλὰ χωρία τῆς ἐπιγραφῆς σημαίνουσα εἶναι οὐχὶ κύριον ἀλλὰ διαχειριστὴν ἢ ἐπιμελητὴν. Οὕτως ἐν σ'. 33 «τον πατερα καρτερον εμεν των ματρωων» σημαίνει ὅτι ὁ πατήρ εἶναι οὐχὶ κύριος ἀλλὰ διαχειριστὴς τῆς εἰς τὰ τέκνα ἀνακούσης μητρικῆς περιουσίας, ἐν Η'. 48 «τον δε κρεματον καρτερον εμεν τας ερωσιας το; πατρων;» σημαίνει ὅτι τὴν ἐπιμέλειαν τῆς καλλιέργειας τῶν κτημάτων τῆς ἐπικλήρου (θυγατρὸς κληρονόμου) ἔχουσιν οἱ ἐκ πατρὸς συγγενεῖς. Ἐξ ἄλλου ἡ φράσις «τῶν τέκνων καὶ τῶν χρημάτων καρτερον εμεν τὰ; δᾶσ.» δὲν δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ὅτι εἶναι κύριος τῶν τέκνων καὶ τῆς διανομῆς τῶν χρημάτων, καὶ ἔτι ὀλιγώτερον ὅτι εἶναι κύριος τῆς διανομῆς τῶν χρημάτων μετὰ τῶν τέκνων. Μέχρι τινὸς ἐξηγεῖται κατ' ὄλους τοὺς κανόνες τῆς λογικῆς καὶ τῆς γραμματικῆς;—ὁ πατήρ ἔχει τὴν ἐπιμέλειαν τῶν τέκνων καὶ τῆς περιουσίας. Μένει ἡ γενικὴ μετὰ τοῦ ἄρθρου «τα; δαισιος.» Ἡ δύνατο νὰ ἐκληφθῇ ὡς προσθήκη τοῦ τέκνων καὶ χρημάτων δηλαδή ὁ πατήρ ἔχει τὴν ἐπιμέλειαν τῶν τέκνων, τῆς περιουσίας καὶ τῆς διανομῆς; ἀλλ' ἀντίκειται ἡ μετάθεσις τοῦ συμπληρωτικῶς μορίου. Δέχομαι μᾶλλον τὴν γενικὴν τῆς δαισιος ὡς προσδιορισμὸν τῶν χρημάτων—ὁ πατήρ ἔχει τὴν διαίκτησιν τῆς περιουσίας τῆς ὑποκειμένης εἰς διανομήν. Ἐν ταῖς ἐπομέναις διατάξεσιν εὐρίσκομεν ὅτι ὁ πατήρ δὲν εἶναι κύριος τῆς διανομῆς; τῆς

περιουσίας του οίκου. Εἰς ἐξαιρετικὰς περιστάσεις ἐπείγουσας χρείας ἄρρενης ἢ θήλειος τέκνου τῷ ἐπιτρέπεται νὰ παραχωρήσῃ ἐκ τῆς ἀνηκούσης αὐτῷ μερίδος τοῦ κλήρου διανεμητέου εἰς τὰ τέκνα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς. Ἄφ' ἐτέρου δὲν ἔχει ὁ πατὴρ τὴν διαχείρισιν τῆς ὅλης περιουσίας τοῦ οἴκου, διότι ἐξαιρεῖται ἡ ἀνήκουσα τῇ γυναικί, τῆς ὁποίας τὰ κτήματα δὲν ὑπόκεινται εἰς τὴν διανομὴν τοῦ πατρικοῦ κλήρου. Ὡστε ὁ πατὴρ ἔχει τὴν διοίκησιν τῆς μεταξὺ τῶν τέκνων διαμεριείας περιουσίας.

Ὁ νόμος διαφυλάσσει τῇ μητρὶ τὴν διοίκησιν «τῶν ὧν αὐτῆς χρημάτων.» Χρήματα ἐνοσοῦνται οὐχὶ τὸ νόμισμα καὶ τὰ κινήτᾶ, ἀλλὰ τὸ σύνολον τῆς περιουσίας, εἴτε ἐκ κινήτων εἴτε ἐξ ἀκινήτων κτημάτων. Ἐκ τῆς διατάξεως ταύτης προκύπτει ὅτι ἡ γυνὴ δὲν ἔφερε προίκα τῷ ἀνδρὶ, ἀλλ' ἰδίαν αὐτῆς περιουσίαν, τὴν ὁποίαν διεχειρίζετο ὅπως τὰ νῦν ἡ σύζυγος τὴν ἐξώπριον, ἢ τὰ παράφερα. Ἡ κοινοκτημοσύνη αὐτῶν περιορίζεται εἰς τὰ προσκτώμενα διὰ τῆς κοινῆς ἐργασίας, ἢ κοινῶν κεφαλῶν, διαρκούτος τοῦ γάμου. Περὶ τε τοῦ γάμου, τῆς ἀμοιβαίας καταστάσεως τῶν συζύγων, καὶ τῆς διαχειρίσεως τῆς περιουσίας αὐτῶν ἔχουσι πάντῃ διαφόρους ἀρχὰς τὸ δίκαιον τῶν Ἀθηναίων, καὶ τὸ τῆς ἀρχαίας Ρώμης.

«αι κα δοοντι με επαναγκον εμεν δετεθθαι.»

Ἐν ὅσῳ ζῆσι δὲν δύνανται (ὁ πατὴρ) νὰ καταναγκασθῇ ἵνα διανείμῃ. Οἱ πλείστοι μεταφράζουσι τὸ επαναγκον ὡς ἀπρόσωπον ἢ ἀποδιδόμενον εἰς τὸ δετεθθαι — δὲν εἶναι ἀναγκαῖα ἢ ἐξανγκαστικὴ ἢ διανομὴ, — ἄλλοι δὲ ἀναφέρουσι τὸ ἐπάνγκον εἰς ἅπαντα τὰ προειρημένα πρόσωπα. «Sollen sie zur Theilung nicht gezwurgen.» Νομίζω ὅτι ἀναφέρεται εἰς μόνον τὸν πατέρα τὸν ἔχοντα τὴν διαχείρισιν τῆς ἐν τῷ μέλλοντι διανεμητέας περιουσίας εἴτε πατρικῆς, εἴτε μητρικῆς.

«αι δε τις α-αθε ε αποδαταθθαι το αταμενο α εγρατται.»

Οἱ πρῶτοι ἐρμηνευταὶ μετέφρασαν τὸ αταθειν - ἀποθάνη. Ἄλλ' οὕτω ἐρμηνευομένη ἡ φράσις ἦτο ἐπανάληψις ἄσκοπος καὶ ἀντιφατικὴ πρὸς τὴν ἐπομένην «εδεκαποθάνει.» Οἱ νεώτεροι μετέφρασαν — ἐάν καταδικασθῇ εἰς χρηματικὴν ποινήν. — Ἡ λέξις, νομ ζω, ἔχει τὴν γενικωτέραν σημασίαν — ἐάν ὑποστῇ ζημίαν. Ἄτα καὶ ἄτη ἀπαντᾷ συχνὰ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ποιηταῖς. Ὁ Ἡσύχιος ἀναφέρει: — «ἄ η, βλάβη ἄτηρον, βλαβερὸν ὀτίζων, ἄταις περιβάλλει ἡγου, βλάβαις.» Ἡ ἔννοια λοιπὸν τῆς διατάξεως εἶναι — ἐάν τις ὑποστῇ ζημίαν παραχωρεῖται τῷ ζημιωθέντι

τὸ ἀνήκον κατὰ τὸν νόμον, δηλαδή ἢ κατὰ νόμον ἀνήκουσα αὐτῷ μερίς. Ἐν χώρᾳ ἐχοῦσῃ ναυτιλίαν καὶ θαλάσσιον ἐμπόριον δικαιοδογεῖται ταύτῃ διάταξις τοῦ νόμου ὡς συντελοῦσα εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν, καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου.»

«Ε δε κποθανει τις στεγανς μεν τανς εν πολι κοτι κ εν ταις στεγαις ενει αις κα με Φοικευς ενΦοικει επι κοραι Φοικιον και τα προβατα και καρταιποδα ακμε Φοικεος ει επι τοις υιαις εμεν.»

Τὸ *ειδικαποθαιει* εἶναι εἰς ἀντίθεσιν τοῦ *ακαδοοντι* δηλαδή ἐνόςω οἱ γονεῖς ζῶσι τὰ τέκνα δὲν δύνανται ν' ἀπαιτήσωσι μερίδιον ἐκ τῆς περιουσίας τῶν γονέων, ἀλλὰ μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς ἢ διανομῇ γίνεται ὡς ἐξῆς. Τὰ ἄρρενα τέκνα λαμβάνουσιν ὡς ἐξαίρετον τὰς ἐν τῇ πόλει οἰκίας, καὶ ὅ,τι ὑπάρχει ἐν ταῖς ἐπὶ χώρᾳ ἀγροτικῇ (οἰκέων) οἰκίαις ἐὰν ἐν αὐταῖς δὲν κατοικῇ οἰκεὺς, καὶ τὰ πρόβατα καὶ τὰ χονδρά κτήνη (*gros bétail*) ἄτινα μὴ ᾧσιν οἰκέως. Ἀνωτέρω ἐσημείωσα ὅτι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλῆσιν ὁ οἶκος ἦτο ἡ μονάξ, τὸ στοιχεῖον τῆς πολιτείας, ἐκπροσωποῦν τὸν κλῆρον τοῦ πολίτου. Ὁ οἶκος ἔπρεπε νὰ διατηρῆται ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ἵνα μὴ ἐλαττωθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἰδρυτῶν τῆς πολιτείας κληροῦχων. Ἀπ' ἐτέρου ἐπὶ τῆς ἐστίας τοῦ οἴκου ἐτελοῦντο τὰ ἱερά τῶν πατέρων, συνδεόμενα μετὰ τῆς λατρείας τῶν πολιούχων θεῶν, καὶ ὁ οἰκογενειάρχης ἦτον ὁ τελετάρχης τῶν οἰκιακῶν ἱερῶν. Ὁλον ἐπομένως τὸ κληρονομικὸν δίκαιον ἐστηρίζετο εἰς τὴν πρόνοιαν τοῦ νομοθέτου ἵνα μὴ γένηται ὁ οἶκος ἔρημος ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ὁ οἶκος, καὶ σθεσθῇ τὸ ἱερὸν πῦρ ἐπὶ τῆς ἐστίας τοῦ οἴκου *sacra privata perpetua manento* (XII. Tab.). Ἄλλ' ἡ γυνὴ δὲν ἦτο ὁ οἰκογενειάρχης ἐν τῷ πατρικῷ οἴκῳ ἦτο ὑπεξουσία τῷ πατρὶ, ὑπανδρευομένη παρετῆτο τῆς λατρείας τῶν ἐφεστίων θεῶν τοῦ πατρικοῦ οἴκου, καὶ ἔθυσεν ἐπὶ τῆς ἐστίας τοῦ συζύγου. Δὲν ἠδύνατο λοιπὸν ἢ θυγάτηρ νὰ κληρονομῇ τὸν πατρικὸν οἶκον ὑπαρχόντων ἀρρένων τέκνων, ἐν τοῖς ἐπομένοις δὲ θέλομεν ἰδεῖ ὁποῖαν ὁ νόμος ἐλάμβανε πρόνοιαν ἵνα μὴ ὁ οἶκος ἐξηρημωθῇ ἔταν ὁ πατήρ κατέλιπε μόνον θυγατέρας. Χάριν τῆς συντηρήσεως τοῦ οἴκου οἱ νομοθέται τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος διέκρινον τὴν φανεράν ἀπὸ τῆς ἀφανοῦς περιουσίας. Ἡ φανερά περιουσία περιλαμβάνουσα τὰ ἀκίνητα τοῦ κλήρου, οἶκον, ἀγροὺς, καὶ τὰ πρὸς καλλιέργειαν αὐτῶν ζῶα καὶ δούλους, κτλ. ἦτο κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἀναπλοτρίωτος, μεταβιβάζομένη εἰς τοὺς ἄρρενας κληρονόμους τοῦ οἰκογενειάρχου, μόνον δὲ τὴν ἀφανῆ οὐσίαν ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ ζῶν ὁ οἰκογενειάρχης, καὶ ἐξ αὐτῆς νὰ δώσῃ μερίδα εἰς τὰ θή-

λα τέκνα. Πωλεῖν δὲ γῆν Λακεδαιμονίους αἰσχρὸν νενόμισται· τῆς δὲ ἀρχαίας μοίρας (ἀπονέμεσθαι) οὐδ' ἔξεστι (Ἡρ. Ποντ. 22 ἕρα καὶ Ἄριστ. Πολ. Β, 6, 7 καὶ σ' 2.) Καθὰ ὑπὸ ἀρχαίων συγγραφῶν ἀναφέρεται, παρ' ἀπάσαις ταῖς πολιτείαις εἰς τὸν πρωτότοκον ἀνήκειν ὁ ἐν τῇ πόλει οἶκος τοῦ κλήρου, ἢ τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς τῆς κληρονομικῆς μερίδος, κατὰ τὴν διανομὴν τῆς πατρικῆς περιουσίας· ἰδίως περὶ τῶν Λακεδαιμονίων ἀπομνημονεύεται ὅτι ὁ κλῆρος ἔμενεν ἀδιανέμητος μεταξὺ τῶν ἀρρένων τέκνων, ἀποκλειομένων τῶν θηλέων, καὶ ἀνηκούσης τῆς διαχειρίσεως εἰς τὸν πρωτότοκον, ὡς ἐστισιπάμονα.

Αἱ ἐξηγήσεις τὰς ὁποίας ἀνωτέρω ἔδωκα περὶ τῶν οἰκέων ἐπιβεβαιοῦνται, νομίζω, ἐκ τῆς προκειμένης διατάξεως, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐξηγοῦσιν αὐτήν. Ὁ οἰκεὺς ἦτον ἰδίῳ δικαίῳ διαδοχικῶς γεωργὸς ἀχώριστος τοῦ κτήματος, ἔχων συνάμα μετὰ τούτου δικαίωμα ἐπὶ τῆς ἀγροτικῆς οἰκίας, τῶν ζώων, καὶ τῶν ἐργαλείων, ἅτινα ἐθεωροῦντο ὡς παρακολούθημα τοῦ ἀγροῦ, καὶ μέσα πρὸς καλλιέργειαν αὐτοῦ. Ἐπὶ τούτων ὡς ἀνηκόντων εἰς τὸν οἶκον, ἦτοι τὸν κλῆρον τοῦ πολίτου, μόνα τὰ ἀρρένα τέκνα εἶχον δικαίωμα διαδοχῆς, ἀλλ' ὡς ἐπικαρπῶται ἀνευ δικαίωματος ἀπαλλοτριώσεως. Τὸ «καρταίποδα» ἀπαντᾷ καὶ καρταίποδα. Οὕτως ὁ μὲν Ὀμηρὸς ἀποκαλεῖ τοὺς ἡμίονους, ὁ δὲ Πίνδαρος τοὺς βόας (Ὀλ. Π'. 14). Δὲν προκύπτει ἀνευδοιάστως ἐκ τῆς φράσεως τοῦ νόμου ὅτι ἀπαγορεύεται ἡ διανομὴ τῶν ἀγροτικῶν κτημάτων μεταξὺ τῶν ἀρρένων. Ὁ νόμος ὀρίζει μόνον ὅτι ταῦτα ἀνήκουσι τοῖς υἱέσι, καὶ προσθέτει ὅτι τὰ λοιπὰ διανέμονται μεταξὺ τούτων καὶ τῶν θηλέων ἀδελφῶν· ὥστε ἐξάγεται μᾶλλον ὅτι ἡ φανερά οὐσία διανέμεται μεταξὺ μόνων τῶν ἀρρένων, ἢ δὲ ἀφανῆς μεταξὺ ὄλων τῶν τέκνων.

«Τὰ δὲ ἄλλα χρήματα δατῆσθαι καλῶς, καὶ λαγχάνειν τοὺς μὲν υἱοὺς, ὅπόσοι ἂν ὦσι, δύο μοίρας ἕκαστον, τὰς δὲ θυγατέρας ὅπόσοι ἂν ὦσι μίαν μοῖραν ἕκαστην θυγατέρα». Τίς ἡ ἀφανῆς οὐσία ἐφ' ἧς ἔχουσι δικαίωμα κληρονομικῆς μερίδος καὶ αἱ θυγατέρες; Τὰ χρήματα (μετρητὰ) ἐπιπλα, ζῶα καὶ δοῦλοι μὴ ἀνήκοντα εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν, ἐμπορεύματα, δάνεια, σκεύη, κοσμήματα κ.λ. Ἄλλ' ἢ μερὶς τῶν θηλέων εἶναι τὸ ἡμισυ τῆς τῶν ἀρρένων. Κατὰ τὸ ἀττικὸν δίκαιον αἱ θυγατέρες οὐδὲν εἶχον δικαίωμα κληρονομικῆς μερίδος, ἀλλ' ἐπροικίζοντο κατὰ τὸν γάμον, παρὰ τοῦ πατρὸς ἢ τῶν κληρονομούντων ἀδελφῶν φιλοτιμουμένωννὰ συστήσωσιν προῖκα ἀνωτέραν τῆς κλη-

ρονομικῆς μερίδος τῶν ἀρρένων. Δὲν γινώσκωμεν ποῖον τὸ ἐν Ῥώμῃ ἰσχύον δίκαιον πρὸ τῆς δωδεκαδέλτου, καὶ ταύτης αἱ διατάξεις ἀτελῶς ἀπομνημονεύονται. Ἐκ τῶν σωζομένων τῆς δωδεκαδέλτου, καὶ τῶν διατάξεων τῶν πραιτόρων, δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι ἰσχυον πρὸ καὶ ἐπὶ τῆς δωδεκαδέλτου ἀρχαὶ ἀνάλογοι πρὸς τὰς τοῦ ἀττικοῦ δικαίου. Αἱ θυγατέρες τουτέστι εἶχον δικαίωμα εἰς ἀποκατάστασιν γάμου προικιζόμεναι ἄνευ κληρονομικῆς μερίδος. Δέχονται τινες τῶν νεωτέρων ὅτι καὶ ἡ σύζυγος ἐκαλεῖτο μετὰ τῶν τέκνων εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ συζύγου· ἀλλ' ἀμφιβάλλω ἂν ἡ ῥῆσις ὅτι ἡ σύζυγος *filii loco habetur* ἀναφέρεται εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ οἴκου, καὶ οὐχὶ εἰς μόνην τὴν ἐξουσίαν (*manus*) τοῦ συζύγου. Πλείοτερά ἐπὶ τῶν ἐπομένων διατάξεων περὶ τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος.

Αἱ αὐταὶ διατάξεις περὶ τῆς διανομῆς τῆς πατρικῆς περιουσίας ἐφαρμόζονται καὶ ἐπὶ τῆς μητρικῆς ὡς πρὸς τὰς μερίδας τῶν τέκνων «αἰδὲ καὶ τὰ μητρῶα, εἰ ἀποθάνῃ (ἡ μητηρ) ἢ (ὡς) περὶ τὰ πατρῶα ἔγρατται».

«αι δε κρεματα με εις στεγα δε λακεν ταθ θυγατερας αι εγρατται.» Ἀνωτέρω ἐσημαίωσα ὅτι χρήματα ἐν τῷ νόμῳ ἐνοοῦνται τὰ κτήματα ἀποτελοῦντα τὸ σύνολον τῆς περιουσίας. Ἐπὶ τῆς προκειμένης φράσεως ὁ *Simon* ἐρμηνεύει τὰ χρήματα *Geld* σημειῶν ὅτι καὶ ἡ στέγη εἶναι περιουσία, ὥστε εἶναι ἀντιφατικὴ ἡ μετάφρασις τῶν ἄλλων — ἐὰν δὲν ὑπάρχη περιουσία ἀλλὰ στέγη. — Ἡ ἀκριβολογία τοῦ σοφοῦ ἀλληνιστοῦ δὲν μοὶ φαίνεται βάσιμος. Εἰς τὴν ἀρχαϊκὴν γλῶσσαν τῆς ἐπιγραφῆς εἶναι ἀρκετὰ σαφῆς ἡ ἔννοια τῆς φράσεως — ἐὰν δὲν ὑπάρχη ἄλλη περιουσία εἰμὴ στέγη — αἱ θυγατέρες λαμβάνουσιν ἐξ αὐτῆς μερίδα, ὡς γέγραπται, τουτέστι τὸ ἥμισυ τῆς τοῦ ἀρρενος. Σηε μειωτέον ὅτι πρόκειται περὶ στέγης (οἰκίας) ἀνηκούσης τῇ μητρὶ, οὐχὶ δὲ περὶ τοῦ πατρικοῦ οἴκου, ἐφ' οὗ μόνον τὰ ἀρρένα τέκνα ἔχουσι κληρονομικὸν δικαίωμα, κατὰ τὴν προηγουμένην διάταξιν· διότι τὰ ἀρρένα τέκνα διαδεχόμενα τὸν πατέρα ἐκπροσωποῦσιν ἐν τῇ πολιτείᾳ τὸν οἶκον, ὡς δὲ παρακατιῶν θέλομεν ἰδεῖν καὶ αὐτῇ ἡ μονογενῆς θυγάτηρ κληρονομεῖ τὸν πατέρα ἵνα εἰς τὰ ἀρρένα τέκνα τῶν συγγενῶν τοῦ πατρὸς μεταβιβάσῃ τὸν οἶκον αὐτοῦ.

«αι δε κα λει ο πατερ δος ιον δομεν ται οπιιομεναι δοτο κατα τα εγραμμενα πλιονα δε με» εἰ δὲ κὲ θέλη ὁ πατήρ ζοῦς ὦν δοῦναι τῇ ὀπιιομένῃ δότω κατὰ τὰ γεγραμμένα πλείονα δὲ μὴ».

Τὴν μερίδα, τὴν ὁποίαν ὁ νόμος ἀπονέμει τῇ θυγατρὶ ἐκ τῆς ἀφανοῦς περιουσίας κατὰ τὴν διανομὴν τοῦ κλήρου, ὁ πατὴρ δύναται νὰ δώσῃ ζῶν τῇ θυγατρὶ κατὰ τὸν γάμον αὐτῆς· ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ δώσῃ πλείοτερον ζημιῶν τοὺς ἀρρένας κληρονόμους. Ἡ μερὶς αὕτη εἶναι ἡ *φερρή* κατὰ Στράβωνα ὡς ἀνωτέρω ἐσημειώθη. Ἴσως ἐπὶ τῶν χρόνων αὐτοῦ ἐδίδετο τακτικῶς κατὰ τὸν γάμον ὡς προῖξ κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν σύστημα. Κατὰ τὸν προκείμενον νόμον ἔχει μικτὸν χαρακτήρα δωρεᾶς καὶ κληρονομικῆς μερίδος, ἀπόκειται δὲ εἰς τὴν θέλησιν τοῦ πατρὸς νὰ δώσῃ αὐτὴν πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ εἰς τὴν θυγατέρα συνερχομένην εἰς γάμον. Πρὸ τῆς ἀποκαλύψεως τῆς ἐπιγραφῆς οἱ νεώτεροι ἐξηγηταὶ ἀπεπλανήθησαν ἐκ τῆς φράσεως τοῦ Στράβωνος παραδεχθέντες ὅτι τὰ θήλια τέκνα ἐν Κρήτῃ ἐκαλοῦντο ἐξ Ἰσομετὰ τῶν ἀρρένων εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ πατρὸς. (Caillemier Succ. leg. 20). Ἦδη βεβαιούμεθα περὶ τοῦ ἐναντίου.

«οὔτεται δὲ προθθ εδοκε ε επεσπενσε ταυτ εκεν αλλα δε με απολαν κανεν».

Τὸ «οὔτεται» φαίνεται σαφῶς ἀντιγεγραμμένον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Φαβρικίου. Παρὰ τινῶν ἐξηγητῶν γράφεται ὅτ' ἦ *αι*. Κατὰ τὴν πρώτην γραφὴν ἐρμηνεύεται ἐὰν δέ τινα· κατὰ τὴν ἑτέραν ὅ,τι δὲ αὕτῃ κλπ. Ἡ ῥίζα τῆς λέξεως «επεσπενσε» εἶναι σπενδω = ὑπόσχομαι (κοινῶς καὶ κυριολεκτικῶς τάζω· οὕτω λέγομεν, ἢ μήτηρ ἔταξεν ἢ ἐτάχθη εἰς τὸν ἅγιον, ὁ πατὴρ ἔταξεν εἰς τὸν γαμβρὸν προίκα.) «Ἀπολαγχάνειν» ἀναφέρεται εἰς τὴν διανομὴν τοῦ κλήρου ὡς ἀνωτέρω τὸ λαγχάνειν. Ἡ ἔννοια ταύτης καὶ τῆς ἐπομένης διατάξεως ἐξάγεται διὰ τῆς παραθέσεως αὐτῶν πρὸς τὰς προηγουμένας. Ὁ νόμος ἀναγνωρίζει τῇ θυγατρὶ κληρονομικὴν τινα μερίδα ἐφ' ἧς πρότερον δὲν εἶχε δικαίωμα. Δυνάμει τοῦ πρότερον ἰσχύοντος νόμου ὁ πατὴρ ἔδωκε τῇ θυγατρὶ ἢ ὑπεσχέθη, ἀλλ' οὐχὶ ἀνάλογον πρὸς τὴν κληρονομικὴν αὐτῆς μερίδα· ἄρα διὰ τῆς πράξεως αὐτοῦ ὁ πατὴρ ἐδήλωσεν ὅτι δὲν ἠθέλε νὰ λάβῃ ἢ θυγάτηρ ἐκ τῆς περιουσίας αὐτοῦ περισσώτερον μέρος. Ὁ νόμος δὲν ἔχει ὀπισθενεργὸν δυνάμιν ὥστε πρὸς ζημίαν τῶν ἀρρένων τέκνων ν' ἀκυρωθῇ ἢ ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ προηγουμένου ἐγκύρως γενομένη διατάξις τοῦ πατρὸς. Ἀποθανόντος λοιπὸν ἤδη τοῦ πατρὸς, καὶ περιελθούσης τῆς κληρονομίας εἰς τὰ ἀρρενα τέκνα, ἢ ἀποθνήσκοντος τοῦ πατρὸς μετὰ τὸν νέον νόμον, ἐὰν ὁ πατὴρ ἐδώρῃσέ τι τῇ θυγατρὶ, αὕτη ὀφείλει νὰ εὐχαριστηθῇ εἰς ὅ,τι ἔλαβεν, ἢ ὑπεσχέθη αὐτῇ ὁ πατὴρ.

Κατὰ τὴν γραμματικὴν σύνταξιν τὸ πρόθ (πρόσθε) φαίνεται ἀναφερόμενον εἰς τὸν γάμον τῆς θυγατρὸς, καὶ οὕτως ὑπὸ τῶν πλείστων μεταφραστικῶν ἐννοεῖται. Ἄλλ' ἡ ἐρμηνεὶα νομικῶς εἶναι ἀβάσιμος. Ὁ νόμος παρέχει τῇ θυγατρὶ ὀρισμένην κληρονομικὴν μερίδα, τῆς ὁποίας ὁ πατὴρ ζῶν μέρος μόνον ἔδωκε κατὰ τὸν γάμον. Ὁ νόμος προσθέτει. Πρῶτον· ἡ θυγάτηρ δὲν δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ πλείονα παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ πατρὸς. Ἡ διατάξις αὕτη δὲν δύναται νὰ ἰσχύῃ ἀόριστως ἐν τῷ μέλλοντι, διότι οὕτως ἐννοουμένη ἀναρεῖ τὴν προηγουμένην δι' ἧς ἀπονέμεται τῇ θυγατρὶ νόμιμος μερίς. Ὁ πατὴρ δὲν δύναται νὰ μεταιώσῃ τούτην δίδων πρὸ τοῦ γάμου ὅ,τι εὐτελὲς πράγμα θέλησῃ. Πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἐν τῷ νῶ τοῦ νομοθέτου ὄριον τι χρονικὸν ἄχρι τοῦ ὁποίου κατισχύει τοῦ νόμου ἡ θέλησις τοῦ πατρὸς καὶ τὸ ὄριον τοῦτο λογικῶς εἶναι ἡ δημοσίευσίς τοῦ νόμου, δι' ἧς εἰς τὴν κατὰ βούλησιν τοῦ πατρὸς δόσιν ἀντικαθίσταται τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα τῆς θυγατρὸς. Δεύτερον Ἄφου ὁ νόμος χρησθῆναι αὐτῇ ὀρισμένην κληρονομικὴν μερίδα, διατι ὁ πατὴρ θέλων νὰ μὴ δύνηται νὰ συμπληρῇ αὐτὴν ἀφ' ἔδωκε μέρος μόνον. Ἐπι τούτοις νομίζω ὅτι τὸ πρόσθε ἀναφέρεται οὐχὶ εἰς τὸν γάμον τῆς θυγατρὸς, ἀλλ' εἰς τὴν δημοσίευσιν τοῦ νόμου.

E

Τῆς πέμπτης στήλης ἡ πρώτη πλᾶξ διερράγη καὶ ἐλλείπουσιν ἐν, ἡ δὺο γράμματα ἐν τῷ μέσῳ σχεδὸν ἐκάστου στίχου. Μετὰ τὴν λέξιν «απολαγκανεν» ἀναγινώσκειται «γυνᾶ. ειχ
...ρεματαμεικει.τροδδο
...ελπιουεπισπεν
...σανταςαπολα.ανσα
...ιοκαθ.λευστρατοςεκος
...μιονοισινικ.λοισαυτ
...αμεν.ολανκανενται
...δεπροθθαμεινδικονεμειν

Τὸν πρῶτον στίχον συμπληροῦσιν οἱ μὲν ἀκολουθοῦντες τῷ Comptetti «γυνὴ ῥ κ' ἡ & χρήματα.». Οἱ δὲ κατὰ Bücheler «γυνὴ οτεια» ἐξακολουθεῖ δὲ ἡ ἐπιγραφή «χρήματα μὴ ἔχη ἡ πατὴρ δόντος, ἡ ἀδελφοῦ, ἡ ἐπισπένσαντος, ἡ ἀπολαχοῦσα η οτ ὁ Αἰθαλεὺς ταρπας (κατὰ τινὰς σταρπας) ἐκόσμουσιν οἱ σὺν Κύλλῳ ταύτας μὲν ἀπολαγγάγειν, ταῖς δὲ προθθα μὴ ἐνδικον εἶναι». Πρόδηλον ὅτι διὰ τῆς διατάξεως ἀπονέμεται κληρονομικὸν δικαίωμα ὑπὲρ τινῶν θυγατέρων. Οἱ

δεχόμενοι τὴν γραφὴν τοῦ πρώτου στίχου «ὦ κ' ἢ α' χρήματα» μεταφράζουσι — ὅστις ἔχει γυναίκα, ἥτις δὲν ἔχει χρήματα (Lewy). Ἄλλ' ἡ γραφὴ καὶ ἡ ἐρμηνεία δὲν συμφωνεῖ γραμματικῶς πρὸς τὴν ἐπομένῃν φράσιν «ταύταις μὲν ἀπολαγχάνειν, ταῖς δὲ πρόσθε μὴ ἔνδικόν εμεν». Κατ' αὐτὴν οὐχὶ ἡ σύζυγος, ἀλλ' ἡ θυγατέρα πένης, ἔγγαμος ἦδη οὖσα, δύναται νὰ ἔχη ἀπαίτησιν, καὶ νὰ κινήσῃ δίκην περὶ κληρονομικῆς μερίδος. Τοῦτο δὲ συνάδει πρὸς τὰς προηγουμένας διατάξεις, καθ' ἃς ἡ γυνὴ ἔχει τὴν κυριότητα καὶ τὴν διαχείρισιν τῆς ἰδίας αὐτῆς περιουσίας. Οἱ γράφοντες «οἰκία» μεταφράζουσι γυνὴ ὅποια δὲν ἔχει χρήματα. Δὲν ἀναδέχομαι τὸ ζήτημα ἂν ἡ γραφὴ αὕτη συνάδει πρὸς τοὺς γραμματικούς κανόνας, ἀλλὰ νομίζω τὴν ἐρμηνείαν συμφωνοῦσαν πρὸς τὸ λοιπὸν μέρος τῆς διατάξεως. Ἀντικείμενον ἐκτενεστέρας συζητήσεως ἐγένετο ἡ φράσις «αιακοαῖθ(α)λευς τάρτοςεκοσμιονοισυνκυλλ(λ)οί.» Ἡ φράσις ἀναγινώσκεται εὐκρινῶς. Ἐκ τῆς λέξεως αἰθαλευς ἐλλίπει μόνον τὸ α ὕπερ καὶ δὲν δύναται δι' ἄλλου γράμματο· ν' ἀντικατασταθῆ. Ἄλλὰ τί σημαίνουσιν αἱ λέξεις αἰθαλευς καὶ τάρτος; Αἰθαλεύς ἀπαντᾷ ἐν ἐπιγραφῇ ἀνακαλυφθεῖσῃ ἐν Κρήτῃ τῷ 1855 καὶ δημοσιευθεῖσῃ ἐν τῇ συλλογῇ τῶν ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν τοῦ κ. Α. Ραγκαβῆ (Τομ. Α' περὶ τὸ τέλος). Βίνει ὁ ὄρκος τῶν νέων μιᾶς ἀγέλης ἐπὶ τοῦ μεταξὺ Κνωσσίῶν καὶ Αὐττίων πολέμου ἀρχομένης τῆς τρίτης πρὸ Χ. ἑκατοῦνταετηρίδος, φέρει δ' ἐπὶ κεφαλῆς. «Ἐπὶ τῶν αἰθαλέων κοσμιοκτων τῶν συνκυιας (ἢ Κύδου) καὶ Κεφαλῶν». Ὁ ἐκδοὺς τὴν ἐπιγραφὴν ἐρμηνεύει ὅτι αἰθαλεύς ἦτον ἡ φυλὴ εἰς ἣν ἀνήκον οἱ Κόσμοι, διότι ὁ Ἀριστοτέλης γράφει (Πολ. Β' 40) «Ἐν Κρήτῃ οὐκ ἐξ ἀπάντων αἰροῦνται τοὺς κόσμους, ἀλλ' ἐκ τινῶν γενῶν». Μεταφράζει δὲ ὁ κ. Ραγκαβῆς Sous les Cosmes de la race des Aethalées Cydas et Cephalus et leurs collegues, ἦτοι ἐπὶ τῶν ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Αἰθαλέων Κόσμων Κύδου καὶ Κεφάλου, καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς. Ἄλλὰ νομίζω ὅτι ἄλλως ἔχει τὸ κείμενον, καθ' ὃ διακρίνονται οἱ αἰθαλεῖς ἀπὸ τῶν κοσμίων Κύδου καὶ Κεφάλου. Τοῦτο καθίσταται δῆλον ἐκ τοῦ ἄρθρου τῶν μετὰ τὸ κοσμίωντων, ὅπερ τίθεται ὡς ἐπιθετον οὐχὶ τῶν Αἰθαλέων ἀλλὰ τῶν κόσμων Κυίου καὶ Κεφάλου ὥστε αἰθαλεῖς δὲν ἦσαν κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν οἱ κοσμιοκται, οὐδὲ τὸ γένος εἰς ὃ ἀνήκον οἱ κόσμοι Κυίος καὶ Κεφάλου. Ἦδύνατο νὰ ὑποσθῆ ὅτι, ὡς ἐν Ἀττικῇ ὑπῆρχε χωρίον Αἰθαλία καὶ δῆμος Αἰθαλιδαί, ἦτον ἐν Κρήτῃ φυλὴ Αἰθαλέων, τὸ δὲ ἐπὶ τῶν Αἰθαλέων ἀναλογεῖ πρὸς τὸ τῶν Ἀθηναίων «φυλῆς πρυτανευούσης» οὕτω δὲ τὸ «οὐκ ο Αἰθαλευς τάρτος»,

μεταφράζει ὁ Lewy «ὅτε ἡ φυλὴ Αἰθαλεὺς (ἄρχε) καὶ κόσμοι ἦσαν οἱ Κύλλοι κ.λ.π.» Ἄλλὰ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ταύτῃ δὲν ἐξηγεῖται τὸ «ταρτος» ὅπερ ἐπιφέρεται ὡς ἀπόδοσις τοῦ Αἰθαλεὺς. Ὁ Dagesle ἐκλαμβάνων τὸ Αἰθαλεὺς ὡς ὄνομα κύριον μετέφρασεν, «ὅτε ὁ Αἰθαλεὺς ἐγένετο τετάρτην φοράν ἄρχων» ἢ μεταβολὴ ὅμως τοῦ ταρτος εἰς τέταρτος οὐδαμῶς δικαιολογεῖται. Οἱ μετὰ τούτους ἀνευρόντες ἐν Ἑσυχίῳ «στάρτοι, αἱ τάξεις τῶν πολιτῶν=στρατοὶ» γράφουσιν «κοκοαιθακευς (σ)ταρτας» ἐννοοῦντες ὡς Σταρτὸν τὴν ὑπερτάτην ἀρχήν, καὶ μεταφράζουσιν ὅτε ὁ αἰθαλεὺς (ὡς εἰπεῖν ὁ ἐκ τῶν εὐπατριδῶν) Σταρτὸς εἶχε τὴν ὑπερτάτην διοίκησιν (Baunack). Ἀλλὰ πρῶτον ἡ ἐρμηνεῖα στηρίζεται εἰς αὐθαίρετον μεταβολὴν τοῦ κειμένου, ἐν ᾧ οὔτε ὑπάρχει τὸ Σ, οὔτε χώρος φαίνεται μεταξὺ τοῦ «Αἰθαλεὺς» καὶ «ταρτος». Δεύτερον, οὐδὲ ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ Ἑσυχίου πιθανολογεῖται ἢ εἰς τὴν λέξιν Σταρτος τῆς ἐπιγραφῆς ἀποδιδόμενη σημασία, οὐδὲ δικαιολογεῖται ἡ χρῆσις τοῦ ἐπιθέτου «αἰθαλεὺς» κατὰ τὴν αὐτῆ ἀποδιδομένην ἔννοιαν. Νομίζω πιθανώτερον ὅτι Αἰθαλεὺς ἦτον ὄνομα τῆς Ἀρχῆς ἣτις διεδέχθη τὴν βασιλείαν, καταργηθεῖσαν ἐν ἀρχαίοις χρόνοις, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ, καὶ ταρτος τὸ ὄνομα τοῦ τὴν ἀρχὴν ἐνασκούντος προσώπου. Διὰ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἡ φράσις τῆς ἐν Δρήρῳ ἐπιγραφῆς «ἐπὶ τῶν αἰθαλέων» ἐσήμαινεν ἀξιοσημείωτόν τινα ἢ πρόσφατον μεταβολὴν τοῦ πολιτεύματος ἐπαναγαγοῦσαν τὴν ἀρχὴν τῶν αἰθαλέων, ὡς εἰ Ῥωμαῖοι τις ἔλεγεν «ἐπὶ τῶν βασιλέων, ἐπὶ τῶν δεκάρχων» κ.λ.π. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη δὲν εἶναι πρᾶξις ἐπίσημος, ἀλλὰ πρακτικόν. ὡς εἰπεῖν, θεσθαιοῦν διὰ τῆς ὑπογραφῆς τῶν ἄρχισθέντων τὰς ὑπ' αὐτῶν ἀναλαμβανόμενας ὑποχρεώσεις, καὶ τούτου ἕνεκα μνημονεύονται τὸ ὄνομα τοῦ ἱεροποιῦ, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ἐδόθη ὁ ὄρκος, καὶ τὰ ὀνόματα τῶν κόσμων, ὡς σημείωσις τοῦ χρόνου τῆς πράξεως. Τὸ ἐκόσμιον ὁ Φαβρίκιος ἀντιγράφει, «ἡ κοσμίῳν» Νομίζω γραπτέον «ἐκόσμιον=ἐκόσμουν». Ἐκ τινῶν ἐπιγραμμάτων ἐγινώσκωμεν ὅτι αἱ ἐπίσημοι πράξεις ἐν Κρήτῃ ἐχρονολογοῦντο διὰ τῆς μνείας τοῦ Πρωτοκόσμου. Εἰς ἐκείνην ἔχομεν τὰ ὀνόματα δύο Κόσμων. Εἰς δὲ τὸν νόμον τὸ ὄνομα τοῦ Πρωτοκόσμου.

Ἄλλὰ δισχερίαν τινα παρουσιάζει καὶ ἡ ἐρμηνεῖα τοῦ μορίου αἰ πρὸ τοῦ ὄκα. Τινὲς ἐκλαμβάνοντες αὐτὸ ἢ, εἰς τὴν σημασίαν τοῦ ὡς, μεταφράζουσιν «ὡς ἐκράτει», δηλ. κατὰ τὰ ἰσχύοντα ἐπὶ τοῦ αἰθαλέως (Baunack) Ὁ Lewy τὸ γράφει ὡς ἀντωνυμίαν ἀναφορικὴν αἰ (αἵτινες ὑπανδρεύθησαν ἐπὶ τοῦ αἰθαλέως). Διὰ τῆς πρώτης ἐρμηνείας, δὲν ἐξάγε-

ται ὠρισμένη ἔννοια τοῦ νόμου. Κατὰ τὴν δευτέραν ἢ ἀντωνυμία παρέλκει. Ἡ δύνατο νὰ ἐρμηνευθῆ μάλλον ὡς ἢ ἐπίρρημα τουτέστι = ἀκριβῶς ὅτε. Ὅτι τὸ «αἰοκα» σημαίνει ἑναρξιν χρονικοῦ διαστήματος προκύπτει ἀνευδοιάστως ἐκ τοῦ ἐπομένου ἐπιρρήματος «ταῖς δὲ πρόσθε μὴ ἔνδικον εἶναι» δηλαδὴ ταῖς δὲ πρὸ τοῦ χρονικοῦ τούτου σημείου δὲν δίδεται δικαίωμα ἀπαιτήσεως. Εἰς ποῖον ὅμως γεγονὸς ἀναφέρεται τὸ χρονικὸν τοῦτο σημεῖον; Κατὰ τὸν Lewy εἰς τὸν γάμον οὕτως, ὥστε ὁ νόμος χορηγεῖ δικαίωμα ταῖς ὑπανδρευθείσαις ἀφ' ἧς ἤρχεν ὁ αἰθαλέως, ταῖς δὲ πρὸ τούτου, οὐχί. Κατὰ δὲ τοῦς Baunack ἢ λέξις «αἰοκα» ἀναφέρεται εἰς τὴν προηγουμένην φράσιν, ἐὰν ἡ γυνὴ δὲν ἔλαβε μέρος ἐκ τῆς πατρικῆς περιουσίας, κατὰ τὰ ἰσχύοντα ἐπὶ τοῦ αἰθαλέως Σταρτοῦ «ταύτας μὲν ἀπολαγχάνειν, κατὰ τῶν πρότερον ὅμως δὲν δίδεται δικαίωμα δίκης». Ὁ Zitelmann ἀποδίδει τὸν χρονικὸν προσδιορισμὸν εἰς τὴν διανομὴν τοῦ κλήρου ἢ μάλλον εἰς τὴν ἑναρξιν τῆς κληρονομίας, δηλαδὴ ὁ νόμος δίδει δικαίωμα κληρονομικὸν τῇ γυναικί ἐὰν ἡ κληρονομία ἠνεώχθη ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ κόσμου Κύλλου.

Ἴνα ἐννοηθῆ ἡ διάταξις δέον νὰ συνδυασθῆ πρὸς τὰς προηγουμένας. Ὁ νόμος χορηγεῖ τῇ γυναικί δικαίωμα κληρονομικὸν, ὅπερ πρότερον ἡ γυνὴ δὲν εἶχε. Τινὲς ἐκ τῶν ἐξηγητῶν ἐννοοῦσι τὴν ὑπανδρον γυναῖκα, διότι ἡ ἄγαμος δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχη ἰδίαν περιουσίαν. Δὲν μοι φαίνεται ἀκριβὲς ὁ περιορισμὸς οὗτος, ἐνῶ ὁ νόμος μεταχειρίζεται ἄνευ διακρίσεως τὸν ὄρον γυνῆ, ἠδύνατο δὲ καὶ ἡ μὴ ἐν γάμῳ ζῶσα νὰ ἔχη περιουσίαν ἰδίαν, εἴτε ἐκ δωρεῶν τῶν γονέων, ἢ τῶν ἀδελφῶν, ἢ τοῦ συζύγου ἐκ προτέρου γάμου διαλυθέντος. Δοιπὸν γυνὴ ἑγγαμος ἢ ἄγαμος ἔχει δικαίωμα μερίδος ἐκ τῆς διανεμητέας περιουσίας τοῦ (ζῶντος νῦν) πατρὸς κατὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Ὁ νόμος ἐξαιρεῖ τοῦ δικαίωματος τούτου τὴν γυναῖκα, εἰς ἣν ὁ πατὴρ πρὸ τοῦ νόμου ἔδωκεν ἢ ὑπεσχέθη τι. Γυνὴ μὴ δὲν λαβοῦσα, καὶ μὴ ἔχουσα περιουσίαν ἐκ τῶν τοῦ πατρὸς, καλεῖται κατὰ τὴν προηγουμένην διάταξιν εἰς τὴν διανομὴν τοῦ πατρικοῦ κλήρου κατὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς μετὰ τὸν νόμον τόνδε. Ἀλλὰ γυνὴ μὴδὲν λαβοῦσα ἐκ τῆς πατρικῆς κληρονομίας, ἀνεωχθείσης πρὸ τοῦ νόμου, ἀπεκλείετο ἐκ τῶν προηγουμένων διατάξεων πάσης συμμετοχῆς ἐπὶ τῆς πατρικῆς περιουσίας. Τούτων γίνεται ἐξαίρεσις. Ἐὰν ὡς γυναῖκες ἄποροι, μὴδὲν λαβοῦσαι ἐκ δωρεᾶς τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ ἀδελφοῦ, ἢ μὴ γενόμεναι δεκταί (μετὰ τὸν νόμον) ἵνα λάβωσι μέρος εἰς τὴν πατρικὴν κληρονομίαν (ἀπολακόνσαι) ταύταις ὁ νόμος δίδωσι κληρονομικὸν δικαίωμα αὐταῖς

απολαύσαντες». Ἡ διάταξις ἔφερε τὴν ἀναστάσειν εἰς τοὺς οἴκους τῶν ὁποίων αἱ θυγατέρες οὐδὲν εἶχον λάθει ἐκ τῆς πατρικῆς περιουσίας, βεβαίως οὐχὶ εὐκρίθιμους, ἐὰν δὲν ἐτίθετο ὅριον εἰς τὴν ὀπισθενέργειαν τοῦ νόμου, ὀριζομένου χρονικοῦ τινος σημείου, πέραν τοῦ ὁποίου δὲν ἐπιτρέπετο ὁ ἀναδακμὴ τῶν πρὸ τοῦ νόμου μεταξὺ τῶν ἀρρένων διανεμηθεισῶν κληρονομιῶν. Τὸ σημεῖον τοῦτο τίθηται εἰς τὸ ἔτος τῶν σὺν Κύλλω Κόσμων ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Αἰθαλέως Τάρτου. Ἐὰν λάθωμεν ὑπὸ ὄψει ὅτι εἰς τὴν ἐνάσκησιν τῶν ἀγωγῶν μετὰ τὴν γέννησιν αὐτῶν ἢ μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ νόμου, ἐτίθετο ὅριον παραγραφῆς ἢ πενταετίας, δυνάμεθα ὡς πιθανὸν νὰ εἰκάζωμεν ὅτι μέχρι πέντε ἐτῶν πρὸ τῆς δημοσίευσως τοῦ νόμου, κοσμιόντων τῶν σὺν Κύλλω, ἀνεπιβάλλετο τὸ δικαίωμα τῆς ἀγωγῆς τῶν ἀπόρων θυγατέρων ἵνα ἀπαιτήσῃ τὴν κληρονομικὴν αὐτῶν μερίδα ἤτοι ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν αἰτινες ἠνεώχθησαν ἀποθανόντος τοῦ πατρὸς, ἀπὸ τοῦ ἔτους τῶν σὺν Κύλλω Κόσμων, αἱ μὴδὲν μέρας λαβοῦσαι θυγατέρες ἄποροι δύνανται ν' ἀπαιτήσῃ τὴν ὑπὸ τοῦ νόμου τούτου ὀριζομένην κληρονομικὴν μερίδα ἐκ τῆς ἀφανοῦς περιουσίας. Ταῖς γυναῖξιν τῶν ὁποίων τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα ἠνεώχθη πρὸ τοῦ ἔτους τῶν Κόσμων ἐκείνων δὲν χορηγεῖται ἀγωγή «ταῖς δὲ προθῆα μὴ ἔνδικον ἔμεν». Ἡ τελευταία διάταξις διαφέρει τῆς προηγουμένης προσθέτει δηλαδὴ καθὼ ἐν τῇ προηγουμένῃ ὑποτίθεται ζῶν ὁ πατὴρ ἐπὶ τοῦ νόμου, καὶ μὴ πῶ κεκτημένον τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα τῆς θυγατρὸς, τὸ ὁποῖον ἐν μέρει ἐξήρτηται ἐκ τῆς βουλήσεως τοῦ πατρὸς. Ἡ τελευταία ὑποτίθηται τὸν πατέρα ἀποθανόντα ἀπὸ πενταετίας πρὸ τοῦ νόμου, καὶ τὸ δικαίωμα τῆς θυγατρὸς ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τὸν ὄρον, ἐὰν ὁ πατὴρ ζῶν, ἢ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὁ υἱὸς, δὲν ἔδωκε μέρος τῆς πατρικῆς περιουσίας εἰς τὴν γυναῖκα, ἢ δὲν συμπορέλαθε ταύτην εἰς τὴν διανομὴν τοῦ κλήρου.

Ἐπὶ τοῦ στ'. Δ, 24 ἐσημείωσα ὅτι ἐξ αὐτοῦ ἄρχονται αἱ διατάξεις δι' ὧν ὀρίζεται ἡ μερὶς ἐκάστου μέλους ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ οἴκου. Ὁ οἶκος ἦτο κοινὸν ἀπάντων τῶν ἀρρένων κτῆμα διαχειριζόμενος ὑπὸ τοῦ οἰκογενειάρχου, pater familias εἰς τὴν ἀρχαισιτάτην σημασίαν τῆς λέξεως familia ἀντιστοιχοῦσαν ἀκριβῶς πρὸς τὴν τοῦ οἴκου. Ἐξαιρετικαὶ καὶ εἰδικαὶ διατάξεις ὀρίζουσι τὸ μέρος ὅπερ ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ δύνανται νὰ διαθέσωσι ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ οἴκου ὑπὲρ τῶν θηλέων τέκνων τῆς γυναικὸς, καὶ τῶν θεραπόντων διὰ δωρεῶν (δύσεων) μεταξὺ ζώντων, ἢ ἐν ὄρα θανάτου. Ἀφοῦ οὕτω μέχρι τοῦ Ε', ὀρίσθη

ἡ συμμετοχὴ ἐκάστου μέλους ἐπὶ τῆς περιουσίας καὶ τῆς διαχειρίσεως τοῦ οἴκου ζώντων τῶν γονέων, ἀπὸ τοῦ Ε, 9 μέχρι τοῦ Ε, 28 κανονίζονται τὰ τῆς δεσποτείας τοῦ οἴκου μετὰ θάνατον τῶν γονέων, ἦτοι τὰ τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου. Τὸ κεφάλαιον τοῦτο, συμπλήρωσις τοῦ προηγουμένου, εἶναι καὶ καθ' ἑαυτὸ σπουδαιότατον ὡς ἐκ τῆς ἐνδιαλαμβανομένης ὕλης.

Πολλοὶ τῶν σοφῶν ἐλληνιστῶν τῆς ἐσπερίας Εὐρώπης συνέγραψαν περὶ τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου τῶν Ἀθηναίων περισυλλέξαντες τὰ σχετικὰ χωρία τῶν ἀττικῶν ῥητόρων. Μολοντί δὲ ἐν αὐτοῖς ἀνευρίσκεται πλουσία καὶ πολύτιμος ὕλη, οὐκ ὀλίγα μένουσιν ἀνεξήγητα καὶ ἀμφισβητούμενα, τὰ μὲν μὴ ἀπομνημονεύμενα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, τὰ δὲ διαφορούμενα κατὰ τὴν γραφὴν, ἢ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ κειμένου. Ἀλλὰ περὶ τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου τῶν Δωριέων σπανίας καὶ ἀβεβαίας πληροφορίας ἐπὶ ὀλιγίστων θεμάτων ὡς ἐν παρέργῳ σημειοῦσιν οἱ ἀρχαῖοι, πολὺ δ' ὀλιγώτερα γράφουσιν οἱ νεώτεροι ἐξηγηταὶ τοῦ δικαίου. Κατὰ τοῦτο εἶναι ἀνεκτίμητος ἡ ἀξία τῆς ἐπιγραφῆς τῆς Γόρτυνος καθόσον δι' αὐτῆς γνωρίζεται οὐ μόνον τὸ κληρονομικὸν σύστημα τῆς δωρικῆς φυλῆς, ἀλλὰ καὶ συμπληροῦνται πολλὰ τῶν διαπορουμένων ἐπὶ τοῦ ἀττικοῦ δικαίου.

Τὸ κληρονομικὸν δίκαιον κατὰ τὸν γορτ. νόμον προσδιορίζεται ἐκ τοῦ εἶδους (τάξεως) καὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς συγγενείας. Πρώτη τάξις τῶν εἰς τὴν κληρονομίαν καλουμένων εἶναι ἡ τῶν κατιόντων μέχρι τρίτου βαθμοῦ. Δευτέρα ἡ τῶν ἀρρένων ἀδελφῶν, καὶ τῶν ἐκ τούτων κατιόντων, μέχρι τρίτου βαθμοῦ, ὡς πρώτου λογιζομένης τῆς συγγενείας τῶν ἀδελφῶν πρὸς ἀλλήλους. Τρίτη ἡ τῶν θηλέων ἀδελφῶν, καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν κατιόντων μέχρι τρίτου βαθμοῦ. Τετάρτη τῶν ἐπιβαλλόντων (προσηκόντων) ἀνευ διακρίσεως βαθμοῦ. Πέμπτη τῶν οἰκείων, ὁμοίως ἀνευ διακρίσεως βαθμοῦ. Εἶναι τὸ ἀπλούστερον ὡς πρὸς τὴν νομοθετικὴν διατύπωσιν, καὶ τὸ εὐχερέστερον κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν σύστημα. Βεβαίως τὸ ὀλιγώτερον τεχνικόν· ἀλλὰ καὶ τὸ παρέχον τὰς ὀλιγώτερας ἀφορμὰς εἰς ἔριδας. Ἐκάστη τάξις συγγενῶν κατὰ τὴν προσημειωθεῖσαν σειρὰν ἀποκλείει τοὺς τῆς ἐπομένης, ἢ χ. οἱ ἀδελφοὶ καὶ οἱ τούτων κατιόντες ἀποκλείουσι τὰς ἀδελφάς. Πῶς ὁμοῦς καλοῦνται, ἢ συνέρχονται οἱ ἐκάστης τάξεως συγγενεῖς ἐξετάσωμεν ἐπὶ μιᾶς ἐκάστης ιδίως.

Τὸ κείμενον φέρει «εκαπί(θ)ανει ανερ ε γυναικι μεν κει τε(κ)να ε ες τε»

κνον τεκ(ν)αε ες τούτον τεκνα τουτους εκ(εν)τα κρεματα» ἤτοι εἰκ' ἀποθάνῃ ἀνὴρ ἢ γυνὴ, εἰ μὲν κ' ἢ τέκνα ἢ ἐκ τέκνων τέκνα ἢ ἐκ τούτων τέκνα, τούτους ἔχειν τὰ χρήματα. Ὁ νόμος λοιπὸν καλεῖ εἰς τὴν κληρονομίαν πρῶτον τὰ τέκνα, δηλαδὴ υἱούς, ἐγγόνους, δυσεγγόνους. Ἐνταῦθα δὲν γίνεται διάκρισις ἀρρένων ἀπὸ θηλέων· ἀλλ' ἐκ προηγηθείσης διατάξεως ἐγένετο γνωστὸν ὅτι τὰ θήλεα λαμβάνουσι μερίδα ἐκ μόνης τῆς ἀφανοῦς περιουσίας, ἴσην πρὸς τὸ ἥμισυ τῆς ἐκ ταύτης μερίδος τῶν ἀρρένων. Ἐν τῷ κληρονομικῷ δικαίῳ τῶν ἀρχαίων ἀποτελεῖ ἴδιον κεφάλαιον τὸ δικαίωμα τῶν κληρῶν ὡς προσωρινή τις διακατοχὴ τοῦ κλήρου, ἐν τοῖς ἐπομένοις δὲ (Ζ. 15) θέλομεν ἰδεῖν ὅτι εἰς ταύτην αἱ θυγατέρες ἐκαλοῦντο μὴ ὑπαρχόντων ἀρρένων τέκνων. Ταῦτα συμφωνοῦσι καὶ πρὸς τὸ κληρονομικὸν δίκαιον τῶν Ἀθηναίων. Δὲν εἶναι δὲ ἀκριβὲς ὅτι κατὰ τὸν γορτ. νόμον αἱ θυγατέρες ἀπολαμβάνουσι κληρονομικὴν μερίδα ἴσην πρὸς τὸ ἥμισυ τῆς τῶν ἀρρένων· διότι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὁ κλῆρος ἀπετελεῖτο κυρίως ἐκ τῆς φανεραῦς περιουσίας. Ἡ ἀκίνητος κτῆσις ἦτο τοῦ οἴκου τὸ συστατικόν, μόνου τοῦ πολίτου δικαίωμα, καὶ ἀναγκαῖον αὐτοῦ προσόν. Ἡ ἀφανῆς κτῆσις ἦτο τυχαῖον τι, μὴ ἔχον ἐπιρροὴν εἰς τὴν ἐνάσκησιν τῶν πολιτικῶν δικαίων. Τὴν περιουσίαν λοιπὸν ἐν γένει, τὸν οἶκον, καὶ ἰδίως τὴν φανεράν, ὡς τὸ σπουδαιότερον καὶ τὸ κύριον μέρος τοῦ κλήρου, ὁ νόμος ἀποκαλεῖ χρήματα. Δυνάμεθα δὲ εἰπεῖν ὅτι τὸ εἰς τὴν θηγατέρα διδόμενον ἥμισυ τῆς μερίδος τοῦ ἀρρένου, ἐκ τῆς ἀφανοῦς περιουσίας δὲν θεωρεῖται ὡς μέρος τοῦ κλήρου, ἢ ὅτι ὁ γορτύσιος νομοθέτης δὲν ἐθεώρησεν αὐτὸ ἄξιον λόγου ἵνα ἐπαναλάβῃ τὴν διατάξιν τοῦ ἐπὶ τῆς ἀφανοῦς περιουσίας δικαιώματος τῶν θηλέων τέκνων. Ἐν τῇ προκειμένῃ λοιπὸν διατάξει τέκνα ἐννοοῦνται τὰ ἄρρενα, ὡς καὶ τὰ νῦν ἐν πλείστοις μέρεισι καὶ ἰδίως κώμαις καὶ χωρίοις τῆς ἀνατολῆς παιδία κυρίως καλοῦνται τὰ ἄρρένα τέκνα κατ' ἀντίθεσιν τῶν θηλέων.

Τὸ γράμμα τοῦ νόμου εἶναι ἀσαφές, ἀλλὰ βεβαίως ἐκ τῶν γνωστῶν ἀρχῶν τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου τῶν ἀρχαίων ἐρμηνεύεται ὅτι δὲν καλοῦνται εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ ἀποθανόντος μετὰ τῶν τέκνων τὰ τέκνα καὶ οἱ ἐγγονοὶ αὐτῶν. Ὁ υἱὸς ἀπέκλιε τὸν ἑαυτοῦ υἱόν, διότι πατὴρ καὶ υἱὸς ἀπετέλουσαν ἓν πρόσωπον ἐν τῇ οἰκογενείᾳ, παριστάμενον διὰ τοῦ οἰκογενειάρχου. Ἐνεκα τοῦ αὐτοῦ λόγου διὰ τῆς προκειμένης διατάξεως καλοῦνται εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ πατρὸς τὰ ἐπι-

ὄντα τέκνα προαποβιωσάντων τέκνων, καὶ οἱ δισέγγονοι προαποβιωσάντων ἐγγονῶν καὶ τέκνων· διότι εἰς τὰ δίκαια τοῦ ἀποθανόντος πατρὸς ὑπεισέρχοντο αὐτοδικαίως τὰ ἄρρενα τέκνα γινόμενα νέων οἰκων ἀρχηγοί. "Ἄρα τὰ τέκνα τέκνων, καὶ τὰ ἐκ τούτων τέκνα καλοῦνται ἐν ἑλλείψει τῶν προαποθανόντων γονέων αὐτῶν καὶ τεκνων τοῦ κληρονομουμένου.

Οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων ἐξηγητῶν τοῦ ἀττικῆς δικαίου ἰσχυρίζονται ὅτι τὸ δικαίωμα τῆς ἀντιπροσωπείας προαποθανόντων γονέων παρεδέχετο ἡ νομοθεσία τοῦ Σόλωνος ὑπὲρ οἰουδήποτε βαθμοῦ κατιόντων τοῦ κληρονομουμένου ("Ὁρα ἰδίως Gans Erb. R. I. 351—352 Grasshoff Symb. 15—19. Gailemer Success. leg. 33. Hermann-Thalheim 58. Leist Gr. Ital. R. Gesch. 74. κλπ.) ἐναντίον τῆς γνώμης τοῦ Bunsen (jus Hered. 17) ἰσχυρισμένου ὅτι εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ ἀποθανόντος ἐκαλοῦντο εἴτε ἰδίῳ, εἴτε ἐκπροσωπείας προαποθανόντων γονέων δικαίωματι, κατιόντες μέχρι τρίτου βαθμοῦ, ἢτοι δισεγγόνων· τοιοῦτων δὲ μὴ ὑπαρχόντων ἡ κληρονομία ἀπεδίδοτο εἰς τοὺς κληρονόμους τῆς ἐπομένης τάξεως. Ὁ διάσημος ἐρμηνευτὴς τοῦ κληρονομικῆς δικαίου τῶν Ἀθηναίων ἔσχεν ὡς ἀφετηρίαν εἰς μὲν τῶν τῆς πεποιθήσεως αὐτοῦ τὴν πληροφορίαν ὅτι τὸ κληρονομικὸν δίκαιον τῶν Ἀθηναίων εἶχε τὴν αὐτὴν πηγὴν τοῦ τῶν Ἰνδῶν (αὐτ. σελ. 112) παρ' οἷς τὰ πρὸς τοὺς τεθνεῶτας καθήκοντα τῶν ἐπιζώντων ἐπεβάρυνον τοὺς κατιόντας μέχρι τοῦ τρίτου βαθμοῦ. Ἀνέφερε δὲ ὡς στηρίγματα τῆς γνώμης αὐτοῦ δύο τεμάχια τοῦ Ἰσαίου ἐν τῷ π. τ. Κίρωνος κλ. (10, 7) «γονεῖς εἰσὶ μήτηρ καὶ πατήρ καὶ πάππος καὶ τήθη, καὶ τούτων μήτηρ καὶ πατήρ, ἐὰν ἔτι ζῶσι· ἐκεῖνοι γὰρ ἀρχὴ τοῦ γένους εἰσὶ καὶ τὰ ἐκείνων παραδίδοται τοῖς ἐγγόνοις» καὶ παρκατιὸν «πάντες ὑμεῖς τῶν πατρῶν, τῶν παππῶν, τῶν ἔτι περαιτέρω κληρονομεῖτε». Ἐπὶ δὲ τούτοις ἐπεκαλέσατο ὑπὲρ τῆς γνώμης αὐτοῦ καὶ τὸ τεμ. 4 § 2 II. (2, 3). Parentem hic utriusque sexus accipe. Sed an in infinitum, quaeritur? Quidam parentem usque ad tritavium appellari ajunt, superiores majores dici». (αὐτ. σελ. 117). Τὰ ἐπιχειρήματα ταῦτα ὡς λίαν ἀμφίβολα ἀπέκρουσαν οἱ ἀντιδοξοῦντες, καὶ αὐτὸς ὁ ἔνθερμος συνήγορος τῆς κοινῆς καταγωγῆς τῶν νομίμων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Ἰνδῶν ἀπὸ τῶν μεταναστατῶν τοῦ Ἰράν, ἢ τῶν ὀρέων τῆς Ἀρμενίας Leist (αὐτ. 74). Παραδόξως ὑπὲρ τῆς γνώμης τοῦ Βοῦνσεν, ὡς πρὸς τὸν περιορισμὸν τοῦ

κληρονομικοῦ δικαίου μέχρι τοῦ τρίτου βαθμοῦ συγγενείας κατὰ βάθος καὶ κατὰ πλάτος, προσφέρεται σπουδαῖον ἐπιχείρημα ἐκ τοῦ γορτ. νόμου. Ἐν αὐτῷ εἰς τὴν κληρονομίαν τῶν γονέων κληθῶνται α') τέκνα β') τέκνα τέκνων καὶ γ') τὰ ἐκ τούτων τέκνα, καὶ μέχρι τούτων σταματᾷ. Ὁ C. de Boor καὶ ὁ Herm. Schelling παρατρέχουσι τὸ ζήτημα κρίνοντες ἄμοιρον πρακτικῆς ἀξίας, διότι εἶναι ἀπίθανον νὰ ἐπιζῶσι κατιόντες ἀπώτεροι τῆς τρίτης γενεᾶς, τούτου δ' ἕνεκα ὑποθέτουσιν ὅτι καὶ οἱ ἀρχαῖοι νομοθέται δὲν προέβλεψαν περὶ τοῦ δικαίου ἀπωτέρων τοῦ γ' βαθμοῦ κατιόντων. Ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τοὺς ἐκ πλαγίου συγγενεῖς τῆς δευτέρας καὶ τῆς τρίτης τάξεως ὁ νόμος καλεῖ εἰς τὴν κληρονομίαν τῶν ἀδελφῶν α') ἀδελφούς β') ἀδελφῶν τέκνα γ') τὰ ἐκ τούτων τέκνα· καὶ ἐν ἐλλείψει ἀδελφῶν α') ἀδελφίας β') ἐκ τούτων τέκνα. Δὲν φρονῶ ὅτι διὰ τούτων ἀποδεικνύεται ἀληθῆς ἡ δόξα τοῦ W. M. Jones περὶ τῆς ταυτότητος τῆς νομοθεσίας, ἢ περὶ τῆς κοινῆς καταγωγῆς Ἑλλήνων καὶ Ἰνδῶν, διότι αἱ πρὸς τοὺς νεκροὺς τιμαὶ δὲν ἔχουσι τὸν αὐτὸν λόγον τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου, καὶ τὸ κληρονομικὸν σύστημα τῶν Ἰνδῶν διαφέρει οὐσιωδῶς τοῦ τῶν Ἑλλήνων. Φυσικῶ τῷ λόγῳ ἢ ἐκπλήρωσις τῶν νομιζομένων πρὸς τοὺς τεθνεῶτας προγόνους εἶναι βῆρος ἐπιβαλλόμενον εἰς τοὺς κληρονόμους αὐτῶν, ὥστε τὸ καθῆκον τῶν νομιζομένων προὔποσίθησι τὸ δικαίωμα ἐπὶ τοῦ κλήρου· οὐχὶ καὶ τ' ἀνάπαλιν. Διατὶ ὅμως κατὰ τὸν νόμον τῶν Ἑλλήνων, ἢ καὶ τῶν Γορτυνίων μόνων, τὸ κληρονομικὸν δίκαιον ἀπονέμεται εἰς μόνους τοὺς μέχρι τοῦ τρίτου βαθμοῦ συγγενεῖς; Οὐδεμίαν φρονῶ ὑπάρχει ἀρχὴ τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου, ἢ τοῦ φυσικοῦ καλουμένου δικαίου, κατὰ λογικὴν ἀνάγκην ὀρίζουσα τὸν βαθμὸν τῆς συγγενείας, μέχρις οὗ ἐκτείνεται τὸ δίκαιον τῆς διαδοχῆς τῶν δικαίων καὶ τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ τεθνεῶτας. Οὐδὲν ἄρα τὸ παράλογον ἂν ὁ νόμος τῶν Γορτυνίων ἢ τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τῇ βᾶσει τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς πολιτείας, εἴτε τῆς δόξης τῶν πολλῶν, παραδέχεται τὸν ἀδελφὸν ὡς συγγενῆ στενωτέρου τῆς ἀδελφῆς, καὶ τὸν τοῦ τετάρτου βαθμοῦ κατιόντα ἀπώτερον τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τῆς ἀδελφῆς τοῦ κληρονομούμενου, οὐδὲ πρὸς ἐξήγησιν τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου τῶν Ἑλλήνων χρειζόμεθα ν' ἀναδράμωμεν εἰς τὴν νομοθεσίαν τῶν Ἰνδῶν.

Ὁ Γορτ. νόμος καλεῖ τὰ τέκνα εἰς τὴν κληρονομίαν τῶν γονέων. ἐξ Ἰσου. Ἦτο τοιαύτη καὶ τοῦ ἀττικοῦ δίκαιου ἢ διατάξις τοῦ νόμου κελεύοντος πάντας τοὺς γνησίους ἰσομοίρους εἶναι τῶν πατρῶων.

(Ίσα. π. τ. Φιλοκτ. κλ. 25). Ἐν οὐδεμιά ἐποχῇ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου εὐρίσκεται ἕγνος διακρίσεως ὡς πρὸς τὸ κληρονομικὸν δίκαιον τῶν τέκνων. Ἄλλ' εἶναι διηρημένοι εἰς δύο στρατόπεδα οἱ νεώτεροι ἀρχαιολόγοι ὡς πρὸς τὸ παρὰ τοῖς Σπαρτιάταις ἐπικρατοῦν δίκαιον. Οἱ μὲν Müller, Manso, Lachmann, Hüllmann, Faustel de Coulanges γνωματεύουσιν ὅτι πολλῶν κατιόντων ὑπαρχόντων ὁ κλῆρος μετεβίβαζετο ὅλος καὶ ἀδιανέμητος εἰς τὸν πρωτότοκον υἱόν, ὅστις μόνος διεχειρίζετο αὐτόν, ἐκ δὲ τοῦ εἰσοδήματος συνεισέφερεν εἰς τὰ συσσίτια τὸ ἀναλογοῦν ἐκάστῳ τῶν λοιπῶν συγκληρονόμων, δι' ὅπερ ὁ πρωτότοκος ἐκαλεῖτο καὶ *δοσιοπάμων*. Ἀντιθέτως οἱ Hermann, Philippi, Schömann, Meier, Lipsius, Caillemet ἰσχυρίζονται ὅτι πάντες οἱ κατιόντες ἐκαλοῦντο ἐξ Ἰσοῦ εἰς τὴν κληρονομίαν τῶν γονέων, ἄνευ προνομίου πρωτοτοκείων. Ἀληθῶς οὐδεμία ὑπάρχει ἀρχαία μαρτυρία περὶ τοιοῦτου δικαιώματος πρωτοτοκείων παρὰ τοῖς Ἑλλησι. Ἡ δ' ἐναντία δόξα στηρίζεται κυρίως εἰς παραδόσεις ὅτι παρὰ τοῖς ἀρχαιότεροις ἦτον ὠρισμένος ὁ ἀριθμὸς τῶν οἰκῶν ἐκάστης πολιτείας, ἵνα δὲ μένη ἀμετάβλητος ἀπηγορεύετο ἡ πώλησις τῶν ἀκινήτων, καὶ ἡ κτήσις τοιούτων πέραν ὠρισμένου ποσοῦ γαιῶν (Ἀριστοτ. Πολ. Β, 7. Πλουτ. Ἄγις 5. Λυκ. 8, Ἀγησιλ. 4, Ἡρ. Ποντ. 2.) ἡ δὲ διανομὴ τοῦ κλήρου μεταξὺ πολλῶν κληρονόμων ἦτον ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν διατήρησιν τοῦ ἀρχικοῦ ἀριθμοῦ τῶν οἰκῶν ἢ κλήρων. Ἀληθῶς διὰ πολλῶν μαρτυριῶν πιστοῦται ὅτι βάσις τῶν ἀρχαίων πολιτειῶν κατὰ τὴν σύστασιν αὐτῶν, ἦτον ἡ κατὰ κλήρους καὶ οἴκους διανομὴ τῆς χώρας μεταξὺ τῶν κληρῶν ἀποίκων ἢ κατακτητῶν, ἢ ἐνὸς ἐκάστου οἴκου, ὡς μονάδος τῆς πόλεως συμμετοχὴ εἰς τὴν διοίκησιν τῶν κοινῶν, καὶ τούτων ἕνεκα ἡ ἀνάγκη τῆς συντηρήσεως τοῦ ἀρχικοῦ ἀριθμοῦ τῶν οἰκῶν. Ἀλλὰ διὰ τῶν αὐτῶν μαρτυριῶν βεβαιοῦται ὅτι ὁ ἀρχικὸς ἀριθμὸς τῶν οἰκῶν τῆς πόλεως δὲν διετηρήθη ἐπὶ πολὺν χρόνον, ἀπέναντι τοῦ πνεύματος τῆς ἰσότητος τῶν ἐξ ἐλευθέρων γεννομένων ἀρρένων τέκνων τοῦ αὐτοῦ πατρὸς, καὶ μάταιαι ἀπέβησαν αἱ προσπάθειαι, τοῦ Φεῖδωνος, τοῦ Λυκούργου, τοῦ Ἰπποδάμου, καὶ αὐτοῦ τοῦ Σόλωνος πρὸς ἐπαναφορὰν τοῦ ἀρχικοῦ ἀριθμοῦ τῶν οἰκῶν, καὶ περιορισμὸν τῆς ἀκινήτου κτήσεως. Ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν χρόνων, καὶ βεβαίως ἀπὸ τοῦ Σόλωνος, ἡ συντήρησις τοῦ οἴκου ἀχώριστος ἀπὸ τῶν θρησκευτικῶν καὶ πολιτικῶν ἰδεῶν τῆς κοινωνίας, ἦτον ἡ δεσπόζουσα τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου ἀρχή, ἀλλὰ πᾶντες οἱ γνήσιοι ἴσοι

πρὸς ἀλλήλους εἶχον ἴσον δικαίωμα ἐπὶ τοῦ πατρικοῦ κλήρου, καθόσον ἕκαστος υἱὸς διαδεχόμενος τὸν πατέρα ἐγένετο ἀρχηγὸς οἴκου ἰδίου. Κατ' ἔθιμα τοπικὰ, ποῦ μὲν ὁ πρωτότοκος ἐλάμβανε κατὰ προτίμησιν ἐν τῇ μερίδι αὐτοῦ τὴν πατρικὴν οἰκίαν, ποῦ δὲ κατὰ τὴν διανομὴν τοῦ κλήρου εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέξη πρῶτος τὴν ἰδίαν μερίδα ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ συγκληρονόμου καταρτιζομένων. Ἄλλ' εἰς τοῦτο καὶ μόνον περιωρίζοντο τὰ πρωτοτοκεῖα. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος τῶν ἀρρένων τέκνων καθιεροῦται καὶ διὰ τῆς προκειμένης διατάξεως τοῦ Γορτ. νόμου, ἐκ δὲ τοῦ συνόλου αὐτοῦ ἐπιβεβαιοῦται, φρονῶ, ἡ κρίσις τοῦ Kirchhoff ἀναβιβάζοντος τὴν ἐπιγραφὴν εἰς τὸν θοῦν αἰῶνα π. Χ. Ἴσως οἱ νόμοι οὗτοι εἶναι κατὰ 50 ἔτη ἀρχαιότεροι ἢ νεώτεροι τῆς νομοθεσίας τοῦ Σόλωνος, τὸ δ' ἐν αὐτοῖς ἐπικρατοῦν φαίνεται προοδευτικὸν πνεῦμα κενотоμίας καὶ ἰσότητος, μᾶλλον ἢ ἐπαναφορᾶς ἀρχαίων νομίμων καὶ ἰδεῶν.

Ἄλλὰ τὸ δικαίωμα τῆς ἀντιπροσωπείας δυνάμει τοῦ ὁποίου μετὰ τῶν ἐπιζώντων τέκνων καλοῦνται εἰς τὴν κληρονομίαν τὰ τέκνα προαποθιψάντων τέκνων καὶ τὰ τέκνα τούτων, δὲν ἐπάγεται, ὡς οἱ νεώτεροι ἐννοοῦσι, καὶ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ εἰς τὸν καταρτισμὸν τῶν κληρονομικῶν μερίδων· τούτέστι ἐὰν ὁ ἀποθάνων καταλίπη ἕνα υἱὸν καὶ δύο ἐγγόνους, τέκνα ἐτέρου προαποθιψάντος υἱοῦ, δὲν ἔπεται ὅτι κληρονομοῦνται ταῦτα εἰς τὸ ἕμισυ τοῦ κλήρου, τὸ ἀναλογοῦν εἰς τὸν πατέρα αὐτῶν ἐὰν ἔζη κατὰ τὸν θάνατον τοῦ κληρονομούμενου, ἀλλ' ὁ ἐπιζῶν υἱὸς καὶ οἱ δύο ἐγγονοὶ ἠδύναντο νὰ κληρονομήσῃ ἕκαστος εἰς τὸ ἕν τρίτον τοῦ κλήρου (1). Ἡ θεωρία τῆς ἀντιπροσωπείας προαποθιψάντων γονέων κατὰ τὴν διανομὴν τοῦ κλήρου, γενικευθεῖσα κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους, δὲν ἦτον ἀγνωστος τοῖς ἀρχαίοις· διότι εὐρίσκομεν αὐτὴν ἐφαρμοζομένην κατὰ τὸ ἀττικὸν δίκαιον ἐπὶ κληρονομίας εἰς ἣν ἐκ τοῦ νόμου καλοῦνται ἀδελφοὶ ἢ ἀδελφαί, μετ' ἀδελφιδέων (ἀνεψιῶν) τοῦ ἀποθιψάντος. Ἡ αὐτὴ ἀρχὴ ὅμως δὲν ἀπαντᾷ καὶ ἐπὶ τοῦ κληρονομικοῦ δικαίωματος τῶν κατιόντων. Ὁ λόγος, νομίζω, εἶναι ὅτι τοῦλάχιστον κατὰ τὸ ἀρχαιότερον δίκαιον, τὰ τέκνα δὲν ἐξήρχοντο ἀπὸ τοῦ πατρικοῦ οἴκου (εἰμὴ δι' ἐκποιήσεως) ζῶντος τοῦ πατρὸς· ὥστε μέχρι τοῦ θανάτου τούτου ὁ οἶκος ἐθεωρεῖτο κοινὸν κτῆμα τῶν ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν ἀρρένων κατιόντων, δικ-

(1) Ἀν.θ. de Boor 31.

χειριζόμενος ὑπὸ τοῦ οἰκογενειάρχου, καὶ τὴν ἀρχὴν ταύτην ἀνωτέρω εἶδομεν ἐπικρατούσαν καὶ ἐν τῷ συστήματι τοῦ Γορτυν. νόμου. Κατὰ τὸν θάνατον λοιπὸν τοῦ οἰκογενειάρχου (pater familia-) ὄλοι οἱ κατιόντες οἱ καθιστάμενοι ἀρχηγοὶ νέων οἴκων ἐκαλοῦντο ἐξ Ἰσου εἰς τὴν διανομὴν τοῦ κλήρου, ἄνευ διακρίσεως τοῦ βαθμοῦ τῆς συγγενείας· διὰ τὸν αὐτὸν δηλαδὴ λόγον, δι' ὃν, ὡς προεῖρηται, μετὰ τοῦ υἱοῦ ἐκαλεῖτο εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς προαποθανόντος υἱοῦ, οὐχὶ λόγῳ ἀντιπροσωπείας τούτου, ἀλλ' ἰδίῳ δικαίωματι.

Ἐννοεῖται ἀφ' ἑαυτοῦ ὅτι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις δὲν ἐγένετο διάκρισις μετὰ τῶν ἐκ διαφόρων γυναικῶν τέκνων τοῦ αὐτοῦ πατρὸς. Ἡ γυνὴ εἰσῆρχετο εἰς τὸν οἶκον τοῦ συζύγου ὡς ὑποχείριος τοῦ οἰκογενειάρχου. Ἄλλ' ἐὰν ὁ ἀποθανὼν καταλίπη μόνον θυγατέρας ἢ τέκνα τούτων; Ὁ νόμος περὶ τούτων προνοεῖ ἐν ἐπομένῳ ἰδίῳ κεφαλαίῳ, τὸ μὲν διότι ὡς θέλομεν ἰδεῖν διὰ τῶν θηλέων καὶ μετ' αὐτῶν ὁ κλῆρος μεταβαίνει εἰς τοὺς ἄρρενας πλησίους συγγενεῖς, τὸ δὲ διότι αἱ διατάξεις τοῦ νόμου ἐπὶ τῆς προκειμένης περιπτώσεως, πολλαὶ καὶ περιπεπλεγμέναι, δὲν ἠδύναντο νὰ παρενθεθῶσιν ἐν τῷ προκειμένῳ κεφαλαίῳ ἄνευ συγχύσεως τῆς ὕλης.

Παρομοίως ἐνταῦθα ὁ νόμος δὲν προνοήσας περὶ τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου τῶν φυσικῶν τέκνων. Περὶ δὲ τῶν εἰσποιήτων πραγματεύεται ἐν ἐτέρῳ ἐπομένῳ κεφαλαίῳ.

Ἐν ἐλλείψει κατιόντων ἕως τοῦ γ' βαθμοῦ, ὁ νόμος ἀποδίδει τὸν κλῆρον εἰς τοὺς ἀδελφοὺς τοῦ ἀποθανόντος «αι δεκα με τις ει τουτον ἀδελπιοι δε το αποθανοντος κες αδελπιον τεκνα ε ες τουτον τεκνα τουτους εκεν τα κρεματα» (εἰ δὲ καὶ μὴ τις ἦ τούτων, ἀδελφοὶ δὲ τοῦ ἀποθανόντος καὶ ἐξ ἀδελφῶν τέκνα, ἢ ἐκ τούτων τέκνα, τούτους ἔχειν τὰ χρήματα). Καὶ ἐπὶ τῶν ἀδελφῶν ἐφαρμόζονται ὅσα ἐσημειώσαμεν περὶ τῶν κατιόντων. Ἡ συγγένεια πρὸς κληρονομίαν περιορίζεται μέχρι τοῦ τρίτου βαθμοῦ, ἦτοι τῆς τρίτης γενεᾶς, λογιζομένων πρώτου βαθμοῦ τῶν ἀδελφῶν πρὸς ἀλλήλους, δευτέρου τῶν τέκνων αὐτῶν, καὶ τρίτου τῶν ἐξ αὐτῶν τέκνων. Τέκνα δὲ τῶν ἀδελφῶν, καὶ ἐξ αὐτῶν τέκνα ἐννοοῦνται τὰ ἄρρενα. «αι δεκα με τις ει τουτον ἀδελπιοι δε το αποθανοντος κες ταυταν τεκνα ε ες τον τεκνον τεκνα τουτος εκεν τα κρεματα» — εἰ δὲ καὶ μὴ τις ἦ τούτων, ἀδελφαὶ δὲ τοῦ ἀποθανόντος κ' ἐξ αὐτῶν τέκνα, ἢ ἐκ τῶν τέκνων τεκνα, τούτους ἔχειν τὰ χρήματα. — Εἰς τὸ ἀγτικὸν δίκαιον εὐρίσκομεν τὰς αὐτὰς διατά-

ξεις κατὰ τὸν νόμον ἐν Δημ. π. Μακαρτ. 51. «Ὅστις ἂν μὴ διαθέμενος ἀποθάνῃ, ἐὰν μὲν παῖδας καταλείπῃ θηλείας σὺν ταύτησιν, ἐὰν δὲ μὴ τοὺςδε κυρίους εἶναι τῶν χρημάτων· ἐὰν [μὲν] ἀδελφοὶ ὦσιν ὁμοπάτορες, καὶ ἐὰν παῖδες ἐξ ἀδελφῶν γνήσιοι τὴν τοῦ πατρὸς μοίραν λαγχάνειν· ἐὰν δὲ μὴ ἀδελφοὶ ὦσιν ἢ ἀδελφῶν παῖδες, τοὺς (1) ἐξ αὐτῶν κατὰ ταυτὰ λαγχάνειν· κρατεῖν δὲ τοὺς ἄρρένας, καὶ τοὺς ἐκ τῶν ἄρρένων ἐὰν ἐκ τῶν αὐτῶν ὦσι, καὶ ἐὰν γένει ἀπωτέρω· ἐὰν δὲ μὴ ὦσι πρὸς πατρός· μέχρι ἀνεψιῶν [ἢ ἀνεψιάδων] παίδων τοὺς πρὸς μητρός τοῦ ἀνδρὸς κατὰ ταυτὰ κυρίους εἶναι.» Ὁ Herm. Schelling (de Sol. leg. 108) παρεξηγῶν τὴν φράσιν «σὺν ταύτησιν» ἐξέλαβεν ὅτι οἱ ἀδελφοὶ ἐκαλοῦντο μετὰ τῶν θυγατέρων τοῦ ἀποθανόντος, διανεμομένης ἐξ ἡμισείας τῆς κληρονομίας μεταξύ θυγατέρων καὶ ἀδελφῶν τοῦ κληρονομουμένου *cumadventendum est alterum dimidium filias habuisse, alterum proximos heredes κ.τ.λ.* Ὁ νόμος ἀπεναντίας ἐνόησεν ὅτι εἰς τοὺς ἀδελφοὺς μεταβαίνει ὁ κλῆρος μετὰ τῶν θυγατέρων τοῦ ἀποθανόντος, καθόσον οἱ πλησιέστεροι ἐκ πλαγίου συγγενεῖς ἔρχονται εἰς τὴν κληρονομίαν, λαμβάνοντες συζύγους τὰς θυγατέρας τοῦ ἀποθανόντος. Τοῦτο δὲ διατάσσει καὶ ὁ Γορτυνίος νόμος ὡς θέλομεν ἰδεῖν ἐν Ζ' 15.

Ὁ ἄττικὸς νόμος ὡς ἀντιγράφεται ἐν τῷ πρὸς Μακάρτατον συμφωνεῖ μετὰ τοῦ γορτυνίου, καλῶν τοὺς ἀδελφοὺς, παῖδας, καὶ τοὺς ἐκ τούτων παῖδας, καὶ μετ' αὐτοὺς τὰς ἀδελφάς, παῖδας, καὶ παῖδας παίδων. Ἄλλ' ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ περὶ τοῦ Ἁγνίου κλήρου ὁ Ἰσαῖος ἀνακεφαλαίων τὰς διατάξεις τοῦ ἄττικοῦ νόμου τῆς ἀγχιστείας λέγει ὅτι καλοῦνται εἰς τὴν κληρονομίαν οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἀδελφίδες, μετ' αὐτοὺς αἱ ἀδελφαὶ καὶ παῖδες αὐτῶν, καὶ μετὰ τούτους οἱ ἀνεψιοὶ πρὸς πατρός· μέχρις ἀνεψιῶν παίδων, καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ πρὸς μητρός ἀδελφοὶ καὶ παῖδες, ἀδελφαὶ κ.τ.λ. Ἐπὶ τούτοις οἱ νεώτεροι ἐξηγηταὶ τοῦ ἄττικοῦ δικαίου ἐξέλαβον ὡς νενοθυμένον τὸ κείμενον τοῦ ἐν τῷ κ. Μακάρ. νόμου καὶ ὁ *Ulpianus* (L. AM. VI, 6) διορθοῦν «ἐὰν δε μὴ ἀδελφοὶ ὦσιν ἢ ἀδελφῶν παῖδες, καὶ ἐὰν ὦσιν ἀδελφαὶ ὁμοπάτριαι, καὶ ἐὰν παῖδες οἱ ἐκ τούτων τῆρ τοῦ πατρὸς μοίραν λαγχάνειν· ἐὰν δὲ μὴ ἀδελφοὶ ὦσιν, ἢ ἀδελφῶν παῖδες, ἢ ἀδελφαὶ ἢ παῖδες ἐκ τούτων, ἐξ αὐτῶν κατὰ ταυτὰ λαγχάνειν» κτλ. Ὁ *Bunsen* (σελ. 29 σημ.

(1) Τινὲς διορθοῦσι παῖδας ἐξ αὐτῶν.

65) εὐρίσκων τὴν διόρθωσιν λίαν τολμηρὰν καὶ σόλοικον, ἀντικαθιστᾷ ἐὲν δευτῇ ἀδελφοὶ ὡσιν ἢ ἀδελφῶν παῖδες, ἀδελφὰς καὶ παῖδας ἐξ αὐτῶν λαγχάνειν· ἐὲν δὲ μὴ ἀδελφαὶ ὄσιν ἢ παῖδες ἐξ αὐτῶν ἀνεψιῶδος καὶ παῖδας ἐξ αὐτῶν κατὰ ταυτὰ λαγχάνειν,» καὶ τὴν γραφὴν τούτην ἐπιδοκιμαζοῦσιν οἱ Hermann (op. acad. 237) Buermann (355) Schelling (115) Gaillemet (81, 113) (ὄρα καὶ Hermann Rechts Alt. v. Thalheim 55 σημ. 3). Ἐπὶ τῆς ἀμφισβητήσεως ταύτης γεννᾶται πρῶτον τὸ ζήτημα. Κατὰ τὸ γράμμα τοῦ γορτυνίου νόμου, καλοῦνται εἰς τὴν κληρονομίαν οἱ πρὸς πατρὸς ἀδελφοί, παῖδες, καὶ ἔγγονοι ἀδελφῶν, ἢτοι καθ' ἡμέρας α') ἀδελφοὶ δεύτερος βαθμῆς· β') ἀνεψιοὶ πρῶτοι· τρίτος βαθμῆς· γ') ἀνεψιοὶ τρίτοι· τέταρτος βαθμῆς· μετὰ τούτους ἀδελφὰ, ἀνεψιοὶ πρῶτοι, καὶ ἀνεψιοὶ δεῦτεροι. Οὕτω δὲ ἀποκλείονται τῆς ἀγχιστείας οἱ κυρίως ἀνεψιοὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ ἀνεψιαδεῖς ἢ ἀνεψιῶν παῖδες, καθ' ἡμέρας ἐξ ἀδελφοὶ τετάρτου καὶ πέμπτου βαθμοῦ. Μήπως ἐν τῷ ἀττικῷ δικαίῳ ἐπεξετάθη τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα ὑπὲρ αὐτῶν καλουμένων δικαιώματι ἀντιπροσωπείας τῶν πατέρων; ἐπομένως εἶναι μεταγενεστέρα προσθήκη ἐν τῷ νόμῳ τοῦ π. Μακάρτ. ἢ φράσις «μέχρις ἀνεψιῶν παίδων;» Εἶναι εἰκασία ψιλλὴ ἀνευ ἀρχικῆς μαρτυρίας. Ἀλλὰ βασιμώτερον ἐκ τοῦ ἀττικῷ δικαίου δυνάμεθα νὰ ἐρμηνεύσωμεν καὶ τὸν γορτυνίον νόμον, καλοῦντα εἰς τὴν δευτέραν τάξιν οὐ μόνον τοὺς ἀδελφοὺς καὶ παῖδας αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀνεψιοὺς καὶ παῖδας τούτων.

Ἐπανερχομαι δὲ εἰς τὸ ἕτερον ζήτημα.— Ἄρα κατὰ τὸ ἀττικὸν δικαίον, αἱ ἀδελφὰ καὶ οἱ τούτων παῖδες ἐκκλοῦντο πρὸ τῶν πρὸς πατρὸς ἀνεψιῶν καὶ ἀνεψιῶν παίδων; Ἀμφιβάλλω ἂν εἰς τὸν λόγον τοῦ Ἰσαίου πρέπει ν' ἀποδοθῇ πλείοτέρα πίστις, οὐ μόνον διότι ὁ ἐν τῷ κ. Μακάρτ. νόμος συμφωνεῖ μετὰ τοῦ γορτυνίου, καὶ διότι αἱ διατάξεις αὐτῶν εἰσὶ μάλλον συνεπεῖς πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου τῶν Ἀθηναίων «κρατεῖν τοὺς ἀρρένας καὶ τοὺς ἐκ τῶν ἀρρένων» ἀλλὰ καὶ διότι ἐν μὲν τῷ κ. Μακάρτ. ἔχρομεν τὸ κείμενον τοῦ νόμου αὐταῖς λέξεσιν, ἐνῶ ἐν τῷ περὶ τοῦ Ἀγνίου κλήρου ὁ διὰδικος ἐκθέτει τὸ κληρονομικὸν σύστημα τοῦ ἀττικῷ νόμου κατὰ τὸ ἴδιον αὐτοῦ συμφέρον ἐπὶ τῆς προκειμένης διαφορᾶς. Σημειωτέον πρὸ πάντων ὅτι τὸ θέμα τοῦ π.τ. Ἀγν. κλ. εἶναι πάντη ἀλλότριον τοῦ ζητήματος, περὶ οὗ νῦν ὁ λόγος. Ἐν αὐτῷ δὲν διαφιλονικεῖται τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα μεταξὺ ἀνεψιῶν ἢ ἀνεψιαδῶν ἐξ ἀδελφοῦ καὶ ἐξ ἀδελφῆς,

Ὁ ῥήτωρ ὀρίζει τὴν συγγένειαν τῶν ἀντιδικῶν ὡς ἐξῆς. Ἐν τῇ κατοχῇ τοῦ κλήρου εἶναι ὁ Θεόπομπος, ἀνεψιὸς εἰς τρίτην γενεάν, ἦτοι κατὰ τοὺς ἀρχαίους εἰς τρίτον βαθμὸν, καθ' ἡμᾶς εἰς πέμπτον, μετὰ τοῦ κληρονομουμένου (de cuius) Ἀγνίου. «Ἐγὼ γὰρ καὶ Ἀγνίας καὶ Εὐβουλιδης, καὶ Στρατοκλῆς, καὶ Στράτιος, ἐξ ἀνεψιῶν ἐσμέν γεγονότες· καὶ γὰρ οἱ πατέρες ἡμῶν ἦσαν ἀνεψιοὶ ἐκ πατραδέλφων. Ἀπέθανον, λέγει, ὅλοι οἱ ἀδελφοὶ μου» λείπομαι δ' ἐγὼ μόνος τοῦ πρὸς πατρὸς ὄν ἀνεψιοῦ παῖς. Ἀντιδικὸς τούτου ἀπαιτῶν τὸ ἦμισυ τοῦ κλήρου παρίσταται ὁ υἱὸς τοῦ Στρατοκλέους εἰς ἕκτον καθ' ἡμᾶς βαθμὸν μετὰ τοῦ Ἀγνίου. Ὅλος λοιπὸν ὁ λόγος τοῦ Ἰσαίου περιστρέφεται εἰς τοῦτο. «Ὁμολογεῖται παρὰ πάντων τὸ εἶναι τὴν ἀγχιστεῖαν ἀνεψιοῖς πρὸς πατρὸς *μέχρις ἀνεψιῶν παίδων*» ἀλλ' ὁ ἐνάγων εἶναι ἀνεψιοῦ (ἐξαδέλφου) οὐχὶ παῖς ἀλλ' ἔγγονος· ἄρα εἶναι ἐκτὸς τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀγχιστείας, ἦτοι τῶν εἰς τὴν κληρονομίαν καλουμένων ἐκ πλαγίου συγγενῶν. Ἐφ' ᾧ ἀποτείνει ὁ Θεόπομπος πρὸς τὸν ἐπίτροπον τοῦ ἐνάγοντος τὰς ἐρωτήσεις «ἀδελφὸς ἐσθ' ὁ παῖς Ἀγνίου; ἀδελφιδούς ἐξ ἀδελφοῦ ἢ ἐξ ἀδελφῆς γεγονώς; ἢ ἀνεψιὸς ἢ ἐξ ἀνεψιοῦ πρὸς πατρὸς ἢ πρὸς μητρὸς; τί τούτων τῶν ὀνομάτων, οἷς ὁ νόμος τὴν ἀγχιστεῖαν δίδωσι;» Κατὰ τὸν λέγοντα λοιπὸν ἡ ἀγχιστεία τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν ὑπάρχει α) μεταξύ ἀδελφῶν· πρῶτος βαθμὸς, β) μεταξύ θείου καὶ τέκνων ἀδελφῶν—ἐξαδέλφων, ἢ μεταξύ ἀνεψιῶν, τέκνων ἐξ ἀδελφῶν· δεύτερος βαθμὸς (τρίτος καὶ τέταρτος καθ' ἡμᾶς) γ) μεταξύ παίδων ἀνεψιῶν τρίτος βαθμὸς (δευτέρων ἀνεψιῶν ἢ ἐξαδέλφων πέμπτου καὶ ἕκτου βαθμοῦ καθ' ἡμᾶς). Καθὼς ὁ Θεόπομπος ὑπελόγιζεν ὑπῆρχε μία γενεὰ, εἰς βαθμὸς ἀγχιστείας ἐκ πλαγίου μεταξύ τῶν δύο ἀδελφῶν, δεύτερος μεταξύ τοῦ Ἀγνίου καὶ τοῦ πατρὸς τῶν Θεοπόμπου καὶ Στρατοκλέους, τρίτος μεταξύ τούτων καὶ τοῦ Ἀγνίου. Ἄρα ὁ υἱὸς τοῦ Στρατοκλέους ἤρχετο εἰς τὴν τετάρτην γενεάν ἀπὸ τοῦ κοινού προπάτορος τοῦ Ἀγνίου καὶ τοῦ Στρατοκλέους. Ὁ ῥήτωρ οὕτω θέτων τὸν ἀντιδικὸν ἐκτὸς τοῦ τρίτου βαθμοῦ τῆς ἀγχιστείας δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ παραθέσῃ καὶ ν' ἀντιτάξῃ τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα τῶν ἀρρένων ἀδελφῶν, καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν κατιόντων, πρὸς τὸ τῶν θηλέων ἀδελφῶν καὶ τῶν ἐκ τούτων κατιόντων, ἐνῶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου καὶ οἱ δύο ἀντιδικοὶ καταγόγονται ἐξ ἀρρένων ἀδελφῶν, ὁ μὲν εἰς τρίτον, ὁ δὲ εἰς τέταρτον βαθμὸν. Ἐν δὲ τῷ προομιῶ συγκεκλιαῖν τὸ σὺλογον τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου τῆς ἀγχιστείας προὔτίθετο νὰ προ-

λάβη τὴν πίστιν τῶν δικαστῶν ὑποδεικνύων ὅτι ἐνῶ ἐκ τοῦ νόμου ὑπάρχουσιν ἐπτὰ ἢ ὀκτὼ κλάσεις συγγενῶν ἐκ πλαγίου ἀγχιστέων, «ὁ παῖς οὗτος οὐδὲ καθ' ἐν τούτων τῶν ὀνομάτων Ἀγνία μετέχει ἀγχιστείας.» Ἀλλ' ὁ ῥήτωρ δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ τηρήσῃ τὴν τάξιν τοῦ νόμου εἰς τὴν ἀπαρίθησιν τῶν διαφορῶν τούτων κλάσεων. Ὑποφαινεται δὲ καὶ ῥητορικὴ τις τέχνη ὅπως διὰ τῆς ὑποδιαίρεσεως καὶ διὰ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν κλάσεων τῶν κληρονόμων ὁ Θεόπομπος ἐξωθήσῃ τὸν ἀντίδικον πέραν τῶν ἐσχάτων ὀρίων τῆς μᾶλλον μεμακρυσμένης συγγενείας· ἐνῶ ἐξ ἄλλου ὁ ἐνάγων ἀντιπροσωπεύων τὸν πατέρα αὐτοῦ εἶχε τὸ αὐτὸ μετὰ τοῦ ἐναγομένου κληρονομικὸν δικαίωμα. Φαίνεται δὲ ὅτι ἐν τούτῳ ἐνέκειτο τὸ ζήτημα τῆς δίκης, ὅπερ ἐντέχως ἀποκρύπτει ὁ ῥήτωρ. Ὁ νόμος τῶν Ἀθηναίων, ὡς ἐν τῷ πρ. Μακρότατον εὐρίσκεται, ἐκάλει εἰς τὴν κληρονομίαν, καθὼς καὶ ὁ Γορτύνιος, τοὺς ὀμοπατέριους ἀδελφοὺς καὶ τούτων παῖδας, καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν παῖδας, δικαίωματι ἀντιπροσωπειᾶς τῶν πατέρων αὐτῶν· διότι ὁ νόμος τῶν Ἀθηναίων λέγει «τοὺς παῖδας τὴν τοῦ πατρὸς μοῖραν λαγχάνειν» καὶ τοὺς παῖδας παιδῶν κατὰ ταυτὰ λαγχάνειν. Ὁ Θεόπομπος ἀντεποιεῖτο ὄλον τὸν κλῆρον ὡς παῖς ἀνεψιοῦ τοῦ Ἀγνίου (καθ' ἡμᾶς ἀνεψιός, ἤτοι υἱὸς ἐξαδέλφου πρώτου) καθόσον ἡ ἀγχιστεία αὐτοῦ μετὰ τοῦ κληρονομουμένου ἐπήγαζεν ἐκ τῆς ἀντιπροσωπειᾶς τῶν πατέρων τοῦ Ἀγνίου καὶ τοῦ πατρὸς τοῦ Θεοπόμπου. Ὁ Στρατοκλῆς ἦτον εἰς τὸν αὐτὸν βαθμὸν τῆς ἀγχιστείας μετὰ τοῦ Ἀγνίου, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Στρατοκλέους ἀντιπροσωπεῶν τούτον ἤξειον ἴσον μετὰ τοῦ Θεοπόμπου δικαίωμα ἐπὶ τοῦ κλήρου τοῦ Ἀγνίου. Ἀλλ' ἀποφεύγων τὴν ἄμεσον συζήτησιν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ὁ Ἰσαῖος προοιμιαζόμενος τοῦ λόγου τοῦ Θεοπόμπου προτίθεται ν' ἀποκόψῃ πᾶντα δεσμὸν συγγενείας μεταξὺ τοῦ υἱοῦ τοῦ Στρατοκλέους καὶ τοῦ Ἀγνίου παρενθέτων ἐξ ἑλας κλάσεις ἀγχιστέων, καὶ μόγων τούτων καλουμένων εἰς τὴν δευτέραν τάξιν τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν.

Μετὰ τοὺς πρὸς πατρός συγγενεῖς μέχρις ἀνεψιῶν παιδῶν ὁ νόμος τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὸν κ. Μακκρτ. ὀρίζει «τοὺς πρὸς μητρός τοῦ ἀνδρὸς κατὰ ταυτὰ κυρίους εἶναι» ὅπερ ὁ Ἰσαῖος ἐν τῷ π. τ. Ἀγνίου κλ. παραφράζει «ὁ νόμος εἰς τὸ γένος πάλιν ἐπκνέρεται, καὶ ποιεῖ τοὺς πρὸς μητρός τοῦ τελευτήσαντος κυρίους αὐτῶν κατὰ ταυτὰ, καθάπερ τοῖς πρὸς πατρός ἐξ ἀρχῆς ἐδίδου τὴν κληρονομίαν.» Ἐν τῇ ἡμετέρῃ ἐπιγραφῇ οὐδεὶς λόγος περὶ συγγενῶν πρὸς μητρός. Ἴσως παρὰ ταῖς Δω-

ριεῦσι δὲν ἀνεγνωρίζετο κληρονομικὸν δικαίωμα, οὐδ' ἴσως σχέσις συγγενείας ὑπὲρ τῶν πρὸς μητρός, ἕνεκα τῆς χαλαρότητος τῶν τοῦ γάμου δεσμῶν. Ὁ σύζυγος ἦτο πάντοτε ὁ οἰκογενειάρχης, καὶ ἡ σύζυγος ἢ νόμιμος μήτηρ τῶν τέκνων τοῦ οἴκου· ἀλλ' ὅπου ἡ σύζυγος ἠδύνατο νὰ τεκνοποιῆ καὶ μετ' ἀνδρὸς ἄλλου ἢ τοῦ συζύγου, καὶ ὁ σύζυγος ν' ἀποκτᾷ τέκνα ἐξ ἄλλης ἢ τῆς συζύγου, ἐξέλειπεν ὁ νόμιμος δεσμὸς συγγενείας μετὰ τῶν ἐκ μητρός, καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ νομίμου γάμου τοῦ πατρὸς γεννωμένων.

Πολὺ διαφιλονεικεῖται μετὰ τῶν νεωτέρων τὸ περὶ τοῦ κληρονομικοῦ δικαίωματος τῶν ἀνιόντων κατὰ τὸ ἀττικὸν δίκαιον. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις οὐδὲν ἀπαντᾷ χωρὶον περὶ σχετικῆς διατάξεως τοῦ ἀττικοῦ νόμου, οὐδὲ σώζεται λόγος δικανικὸς, ἢ διήγησις δίκης ἀντικείμενον ἐχούσης κληρονομικὸν δικαίωμα τῶν ἀνιόντων. Ἐπὶ τούτοις ὁ Jones (Comm in Is: 182—184 ἐπ.) ὁ Gans (Erbr. 365) ὁ Meier (Att. Pr. XXI Burs Jaresb. XV, 340). ἀπερήναντο κατὰ παντὸς κληρονομικοῦ δικαίου τῶν ἀνιόντων. Ἀντιδοξοῦσιν οἱ Bunsen (J. Her. p. 21) d. Poor (17, 68) Schelling (108, 123) Grasshoff (43, 71) Gaillemier (61, 121). ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀλλήλους οὗτοι διαφωνοῦσιν ὡς πρὸς τὰ ἐπιχειρήματα ἐφ' ὧν στηρίζουσι τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα, οἱ μὲν τοῦ πατρὸς οἱ δὲ τῆς μητρός, οἱ δὲ ἀμφοτέρων καὶ τῶν λοιπῶν ἀνιόντων. Ἦθελον ἐξέλθει πολὺ τοῦ προκειμένου συζητῶν τὴν γνώμην ἐκάστου. Περιορίζομαι εἰς τὰ δύο κυριώτερα ἐπιχειρήματα τῆς γνώμης ὑπὲρ τοῦ δικαίωματος τοῦ πατρὸς Ὁ Bunsen ἐπικαλεῖται τὴν φράσιν τοῦ νόμου ἐν τῷ κ. Μκκκρτ. «ἐὰν ἀδελφοὶ ὦσιν ὁμοπάτορες, καὶ ἐὰν παῖδες ἐξ ἀδελφῶν γνήσιοι τὴν τοῦ πατρὸς μοῖραν λαγχάνειν.» Ἴδου, λέγει ὁ σοφὸς ἐξηγητὴς τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου, ὅτι ὁ πατὴρ εἶχε μίαν κληρονομικὴν μοῖραν, χωρὶς νὰ προσέξῃ ὅτι οἱ ἀδελφοὶ καλοῦνται ἰδίῳ δικαίῳ εἰς τὴν κληρονομίαν, καὶ ἡ μοῖρα αὐτῶν ὀρίζεται κατὰ κεφαλὰς· ἄρα ἡ φράσις «τὴν τοῦ πατρὸς μοῖραν λαγχάνειν» ἀναφέρεται εἰς τοὺς ἐξ ἀδελφῶν παῖδας, καλουμένους δικαίωματι ἀντ.προσωπείας τῶν πατέρων καὶ λαμβάνοντας μοῖραν κατὰ ῥίζας (in stirpes) οὐχὶ δὲ εἰς τὸν πατέρα τοῦ κληρονομούμενου. Ὡς ἐδραϊότερον ἐπιχείρημα ἐπικαλοῦνται, ἀπαντες σχεδὸν οἱ ὑπὲρ τοῦ πατρὸς ἀποφαινόμενοι, τὸν λόγον τοῦ Ἰσαίου περὶ τοῦ Φιλοκτήμονος κλήρου, ἀλλὰ διαφοροτρόπως ἐρμηνεύοντες αὐτόν, καὶ ἀποκρούοντες ὁ εἰς τὰ παρὰ τοῦ ἐτέρου ἐξαγόμενα ἐπιχειρήματα. λ. χ. Ὁ Εὐκλήμων εἶχεν υἱὸν Φιλοκτήμονα· οὗτος διὰ

διαθήκης εἰσποιήσατο (υἰοθέτησε) καὶ ἐνεκατέστησε κληρονόμον αὐτοῦ τὸν Χαϊρέστρατον υἱὸν ἀδελφῆς του. Δύο ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλοκτῆμονος ἀπέθανεν ὁ πατὴρ Εὐκτῆμων καὶ τότε ὁ Χαϊρέστρατος λαγχάνει τοῦ κλήρου τοῦ Φιλοκτῆμονος, τ. ε. εἰσφέρει ἀγωγὴν ὅπως ἐπιδικασθῆ αὐτῷ ὁ κλῆρος τοῦ Φιλοκτῆμονος. Ὁ Στρατοκλῆς ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου Ἀντιδώρου διαμαρτυρεῖ μὴ ἐπιδικῶν εἶναι τὸν κλῆρον, τ. ε. ἀντιτάσσει ἔνστασιν ὅτι δὲν ὑπάρχει περίπτωσης ἐπιδικασίας τοῦ κλήρου· διότι ὁ Ἀντίδωρος εἰσποιηθεὶς διὰ πράξεων μεταξὺ ζώντων, ἔθεωρεῖτο ὡς γνήσιος, καλούμενος αὐτοδικαίως εἰς τὸν κλῆρον. Ἀλλ' ὑπὸ τίνος, ἢ εἰς τίνος κλῆρον εἰσποιήθη ὁ Ἀντίδωρος; Διὰ μακρῶν ὁ Χαϊρέστρατος διηγεῖται διὰ τίνων μηχανορραφιῶν καὶ ἐπιβουλῶν ἢ ἑταίρα Ἀλκῆ σαγηνεύσασα τὸν γεγηρακότα ἤδη Εὐκτῆμονα κατώρθωσεν ζῶντος τοῦ Φιλοκτῆμονος, ἵνα τῇ συναινέσει τούτου ὁ Εὐκτῆμων ἐγγράψῃ ὡς γνήσιον αὐτοῦ υἱὸν τὸν ἐξ ἄλλου πατρὸς νόθον υἱὸν τῆς Ἀλκῆς Ἀντίδωρον, ἐγκαθιστῶν αὐτὸν διὰ διαθήκης κληρονόμον εἰς μέρος τῆς περιουσίας· κατόπιν δὲ ἀποθανόντος τοῦ Φιλοκτῆμονος οἱ περὶ τὴν Ἀλκὴν ἰδόντες τὸν Εὐκτῆμονα κομιδῇ ἀπειρηκότα ὑπὸ γῆρας πείθουσιν αὐτὸν ν' ἀνακαλέσῃ τὴν διαθήκην ἵνα τὰ τέκνα τῆς Ἀλκῆς καταστῶσι καθολικοὶ κληρονόμοι, καὶ ἀπογράψουσιν τοὺς δύο νόθους παιδὰς τῆς Ἀλκῆς ὡς εἰσποιήτους τοῖς τοῦ Εὐκτῆμονος υἱεῖσι τοῖς τε τελευτηλάσι, *Φιλοκτῆμορι καὶ Ἐργαμένει* (β' β'. Ἐκδ. Δοῦκα) καὶ ὡς περιουσίαν τούτων τὰ κτήματα τοῦ Εὐκτῆμονος, ἀνήκοντα δὴθ.ν εἰς τὰ ἀνήλικα τέκνα τῆς Ἀλκῆς. Συχνότατα δὲ καθ' ὅλον τὸν λόγον ἐπαναλαμβάνεται ὅτι τὰ τέκνα τῆς Ἀλκῆς δὲν ἔχουσι νόμιμον συγγένειαν μετὰ τοῦ Φιλοκτῆμονος οὐδὲ μετὰ τοῦ Εὐκτῆμονος, καὶ οὐδὲν δικαίωμα ἔχουσιν ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ Εὐκτῆμονος. Ἐκ τούτων πηγάζει σφοδρὰ ἔρις μεταξὺ τῶν νεωτέρων ἐρμηνευτῶν, ἂν ὁ ἀγὼν ἀφορᾷ εἰς τὸν κλῆρον τοῦ Φιλοκτῆμονος, ἢ μᾶλλον τοῦ Εὐκτῆμονος. Ἀφοῦ δὲ ἡ λήξις ἐγένετο περὶ τοῦ κλήρου τοῦ Φιλοκτῆμονος πῶς ἀντικείμενον τῆς συζήτησεως εἶναι ὁ κλῆρος τοῦ Εὐκτῆμονος; Ἐπειδὴ, κατὰ τινὰς οἱ περὶ τὸν Ἀντίδωρον προσέβαλον ὡς ἄκυρον τὴν διαθήκην τοῦ Φιλοκτῆμονος ὡς πρᾶνοῦσαντος (Ἐκδ. Δοῦκα β' γ' 4) ὁ κλῆρος τούτου μετεδιβάζετο ἐξ ἀδιαθέτου εἰς τὸν πικτέρα Εὐκτῆμονα, καὶ ὁ Ἀντίδωρος ὡς κληρονόμος τούτου, καθ' εἰσποίητος, ἐκαλεῖτο αὐτοδικαίως εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ Φιλοκτῆμονος συγχωνευεῖσθαι ἐν τῷ κλήρῳ τοῦ Εὐκτῆμονος. Τούτο ἰσχυρίζονται ὁ Bunsen (21) καὶ ὁ

Shelling παρερμηνεύοντες τὸ χωρίον τοῦ Ἰσαίου «εἰ γὰρ ὡς οὗτοι (οἱ ἀντίδικοι) λέγουσι, τῷ μὲν Φιλοκτῆμονι μὴ ἐξῆν διαθέσθαι, τοῦ δ' Εὐκτῆμονος ἐστὶν ὁ κληρὸς, πότερον δικαιοτέρον τὸν Εὐκτῆμονα κληρονομεῖν τὰς ἐκεῖνου θυγατέρας (μιας τούτων ἦν υἱὸς ὁ Χαϊρέστρατος) ἢ τοὺς οὐδὲν προσήκοντας ; » Ἄλλ' οἱ σοφοὶ οὗτοι ἐλλήνισται ἀποκόπτουσι τὴν φράσιν καὶ παρρωῶσι τοὺς συνδέσμους. Ἄν τὸ κείμενον εἶχε «εἰ τῷ Φιλοκτῆμονι μὴ ἐξῆν διαθέσθαι, τοῦ Εὐκτῆμονος ἐστὶν ὁ κληρὸς» εἶχον δίκαιον. Ὁ ῥήτωρ ὅμως λέγει ὑποθετικῶς— ἐὰν ὡς αὐτοὶ οἱ ἀντίδικοι λέγουσιν, ἡ διαθήκη τοῦ Φιλοκτῆμονος εἶναι ἄκυρος, τὰ δὲ κτήματα εἶναι τοῦ Εὐκτῆμονος, πότερον δικαιοτέρον νὰ περιέλθωσιν εἰς τὸν νόθον τῆς Ἀλκῆς, ἢ εἰς τὰς θυγατέρας τοῦ Εὐκτῆμονος ; Οὐδὲν ἄρα ἐκ τούτου ἐξάγεται περὶ κληρονομικοῦ δικαιώματος τοῦ Εὐκτῆμονος ἐπὶ τοῦ κλήρου τοῦ Φιλοκτῆμονος. Διὰ τὸ ὅμως γίνεται τοσοῦτος λόγος περὶ τοῦ κλήρου τοῦ Εὐκτῆμονος, καὶ τοῦ ἐπιτούτου δικαιώματος ἑκατέρου τῶν διαδίκων ; Ὁ Platner (P. re Kl. II. 329) μεθ' οὗ συμφωνεῖ καὶ ὁ Schelling (112) γνωματεύει ὅτι δύο διάφοροι λόγοι ἐπὶ δύο δικῶν τῆς μὲν περὶ τοῦ κλήρου τοῦ Εὐκτῆμονος, τῆς δὲ περὶ τοῦ κλήρου τοῦ Φιλοκτῆμονος συνεχωνεύθησαν εἰς ἓνα μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς π. τ. Φιλοκτῆμονος κλ. Ὁ Gans, καὶ ὁ Schoemann (Comm. 632) μεθ' ὧν συμφωνεῖ ὁ Boor (49) φρονοῦσιν ὅτι ὁ ἀγὼν ἀντικείμενον ἔχει τὸν κληρὸν τοῦ Εὐκτῆμονος ἐπιγράφεται δὲ ὁ λόγος περὶ τοῦ Φιλοκτῆμονος κλ. διότι ὁ Φιλοκτῆμων δὲν εἶχεν ἰδίαν περιουσίαν, ἀλλ' ἀνήκε αὐτῷ μέρος τῆς τοῦ Εὐκτῆμονος κληρονομικῆς δικαιώματι, καὶ τοῦτο διεκδικεῖ ἀφ' ἑνὸς ὁ Χαϊρέστρατος, ὡς κληρονόμος τοῦ Φιλοκτῆμονος, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀντιποιοῦνται οἱ ἀντίδικοι ὡς κληρὸν τοῦ Εὐκτῆμονος. Τὴν γνώμην ταύτην ἀσπάζεται ὁ Grasshoff (52—54) ἀποκρούων τὴν τοῦ Gans ὅτι ὁ Χαϊρέστρατος ἦτον ἐν τῇ κατοχῇ τῶν κτημάτων τοῦ Φιλοκτῆμονος. Ἐτέρα γνώμη τὴν ὁποίαν ἀποδέχεται ὁ Caillemer εἶναι ὅτι ὁ Φιλοκτῆμων καὶ ὁ Εὐκτῆμων εἶχον κοινὴν καὶ ἀδιανεμήτην τὴν περιουσίαν αὐτῶν ὁ Εὐκτῆμων ἐξηκολούθησε κατέχων αὐτὴν καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλοκτῆμονος· διὸ ὁ κληρὸς ἀναφέρεται ὅτε μὲν ὡς τούτου, ἄλλοτε δὲ ὡς τοῦ Εὐκτῆμονος. Νομίζω ὅτι ἀπλούστερον δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ὁ λόγος τοῦ Ἰσαίου, ἂν ἀποβλέψωμεν, ἐφ' ὅσον ἐξ αὐτοῦ δύναται νὰ ἐξαχθῇ, εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ἀντιδίκων τοῦ Χαϊρεστράτου.

Ἐκ τούτου ὅτι εἶχον τὰ κτήματα κοινὰ καὶ ἀδικημένα (μέχρι τί-

νος ; ἀδελφόν) πατήρ καὶ υἱός, δὲν ἔπειτι ὅτι ὁ κληρὸς εἶναι εἰς καὶ ὁ αὐτός. Ἐὰν τὰ κτήματα ἦσαν ἐξ ἡμισείας κοινὰ τὸ ἡμισυ αὐτῶν ἀνήκεν εἰς ἑκάτερον τῶν κληρῶν ἐξ ἀδικανέμητος, καὶ ἀδικανέμητος ἠδύνατο νὰ διεκδικῆται ὁ κληρὸς. Ἐξ ἄλλου ὁ ῥήτωρ διακρίνει «τὸν Εὐκτῆμονος οἶκον καὶ τὸν Φιλοκτῆμονος (ιγ', 2) ἄλλος ὁ οἶκος, καὶ ἐπομένως ὁ κληρὸς τοῦ ἐνός, καὶ ἄλλος ὁ τοῦ ἑτέρου. Ὁ ἀγὼν κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ λόγου ἀντικείμενον ἔχει τὸν κληρὸν τοῦ Φιλοκτῆμονος, τὸν ὁποῖον διεκδικεῖ ὁ Χαιρέστατος δυνάμει τῆς διαθήκης τοῦ θεοῦ του, μένοντα ἐν τῇ κατοχῇ τοῦ Εὐκτῆμονος, καὶ μετὰ τὸν θάνατον τούτου περιελθόντα εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ Ἀντιδώρου, καθὸ κληρονόμου τοῦ Εὐκτῆμονος. Ὅτι περὶ τοῦ κληροῦ τοῦ Φιλοκτῆμονος πρόκειται λέγει ῥητῶς ὁ Ἰσαῖος. «Φιλοκτῆμων... δούς τὰ ἑαυτοῦ (τὴν ἰδίαν αὐτοῦ περιουσίαν χωριστὴν ἀπὸ τῆς τοῦ Εὐκτῆμονος) καὶ υἱὸν αὐτοῦ ποιησάμενος τὸν Χαιρέστρατον ἐτελεύτησε, λαχόντος δὲ τοῦ Χαιρεστράτου τοῦ κληροῦ» (τοῦ Φιλοκτῆμονος, ἐννοεῖται). Ὁ Ἀνδροκλῆς ἀντίταξεν 1) ἡ διαθήκη τοῦ Φιλοκτῆμονος ἣτὸν ἄκυρος λόγῳ παρκοινίας τοῦ διαθέτου (γ'. 1 — 4 «ὅτι μὲν οὖν διέθετο καὶ ἐποιήσατο εὐφρονῶν, ἀποδέδεικται.» 2) Ἡ λῆξις ἦτον ἀπαράδεκτος διότι ὁ Φιλοκτῆμων εἰσποίησεν υἱὸν τὸν Ἀντίδωρον αὐτοδικαίως ἐρχόμενον εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ πατρὸς («ἐξὸν ἀμφισβητῆσαι Ἀθηναίων τῷ βουλομένῳ καὶ εὐθυδικῆ εἰσελθόντα εἰς ὑμᾶς... ἔχειν τὸν κληρὸν, διεμαρτύρησεν Ἀνδροκλῆς οὕτωσι μὴ ἐπίδικον εἶναι τὸν κληρὸν» κτλ.) Ὅτι δὲ ὁ Ἀντίδωρος πρῶτον ὡς εἰσποίητος τοῦ Φιλοκτῆμονος λέγει ὁ ῥήτωρ (ι. 3) «οἱ περὶ τὸν Ἀνδροκλέα ὄρωντες τὸν Εὐκτῆμονα κομιδῆ ἀπειρηκότα ὑπὸ γῆρας... ἀπογράφουσι τῷ παιδὲ τούτῳ πρὸς τὸν ἄρχοντα ὡς εἰσποιήτω τοῖς τοῦ Εὐκτῆμονος υἱαῖσι τοῖς τετελευτηκόσι.» καὶ ἐν § 16'. 2 «πρὸς μὲν τὸν ἄρχοντα ἀπέγραψαν αὐτοὺς ὡς ὄντας τὸν μὲν (Ἀντίδωρον) Φιλοκτῆμονος, τὸν δ' Ἐργαμένους.» 3) Ἀκυρουμένης τῆς διαθήκης ἐκ τοῦ νόμου ἐκαλεῖτο εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ Φιλοκτῆμονος ὁ Ἀντίδωρος ὡς γνήσιος υἱὸς τοῦ Εὐκτῆμονος, ὑπὸ τούτου ἐγγραφεῖς καὶ ἀναγνωρισθεῖς ὑπὸ τοῦ Φιλοκτῆμονος (ἡ. 3) καὶ μὴ ἐπιζώντων ἐκ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ εἰμὴ τῆς μητρὸς τοῦ Χαιρεστράτου. Ἐπὶ τῇ ἀξιώσει τοῦ Ἀντιδώρου ὡς γνησίου τοῦ Εὐκτῆμονος «ἐπειδὴ ἑτέρων πυθόμεναι ἤλθον αἱ θυγατέρες αὐτοῦ (τοῦ Εὐκτῆμονος) καὶ ἡ γυνὴ, οὐδὲ τότε ἠφίουν εἰσιέναι, ἀλλ' ἀπέκλεισαν τὴν θύραν φάσκοντες οὐ προσήκειν αὐταῖς θάπτειν Εὐκτῆμονα» (ια', 5). Εἰς δὲ τὸν

τίτλον τοῦτον τοῦ Ἀντιδώρου ἀποβλέπων ὁ ῥήτωρ λέγει (β', 2). ὁ Ἀνδροκλῆς ἐν μιᾷ ψήφῳ καὶ ἐνὶ ἀγῶνι (διὰ τε τὴν ἐνστάσιν τοῦ ἀποκραδέκτου, καὶ τὴν ἀμφισβήτησιν τοῦ κληρονομικοῦ δικαϊώματος) οἶετι ἀδελφοὺς καταστήσειν ἐκείνῳ (τῷ Φιλοκτῆμονι) τοὺς οὐδὲν προσήκοντας, καὶ τὸν κλῆρον ἀνεπίδικον ἔξειν αὐτόν, καὶ τῆς ἀδελφῆς τῆς ἐκείνου κύριος γενήσεσθαι καὶ τὴν διαθήκην ἄκυρον ποιήσειν.»

Ἐπὶ τούτοις ὁ Ἰσαῖος ἀπαντᾷ κατὰ πρῶτον ἐπὶ τῆς ἐνστάσεως περὶ ἀκυρώσεως τῆς διαθήκης. Ὁ Φιλοκτῆμων εὐφρονῶν διέθετο, εἶχε πρὸς τοῦτο δικαίωμα, εἶχε λόγον νὰ ἐγκαταστήσῃ κληρονόμον τὸν υἱὸν τῆς ἀδελφῆς του, καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ διέθεσε τὸν κλῆρον. Εἶτα διὰ μακρῶν ἀναπτύσσει ὅτι ὁ Ἀντίδωρος δὲν ἦτο γνήσιος υἱὸς τοῦ Εὐκτῆμονος. Διὰ τούτων ἀποκλείει πᾶσιν συγγένειαν μεταξὺ Ἀντιδώρου καὶ Φιλοκτῆμονος. Ἀποκαλύπτων τὰς βραδουργίας καὶ τοὺς δόλους τῆς Ἀλκῆς καὶ τῶν περὶ αὐτὴν προσελκύει τὴν συμπάθειαν τῶν δικαστῶν ὑπὲρ τοῦ Χαιρέστρατου καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, στερηθέντων τοῦ πατρικοῦ κλήρου διὰ τῶν δολοπλοκιῶν τῆς Ἀλκῆς, καὶ τῶν δικανικῶν μηχανοβραφιῶν τοῦ Στρατοκλέους καὶ συνεταίρων αὐτοῦ. Ἄλλ' ὁ Ἀντίδωρος ἦτον εἰσποίητος τοῦ Εὐκτῆμονος, ἄρα δι' αὐτὸ τοῦτο δὲν ἠδύνατο νὰ εἰσποιηθῇ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Φιλοκτῆμονος, μὴ καταλιπὼν υἱὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Εὐκτῆμονος. Ἄλλως ἢ εἰσποίησις ὑπὸ τοῦ Φιλοκτῆμονος ἦτο ψεῦδος, ὡς τοιοῦτο ἀναγνωρισθὲν ὑπὸ τῶν δικαστῶν. Διὰ τοιούτων δολοπλοκιῶν κατέλαβον οἱ ἀντίδικοι καὶ κατέχουσι τὸν κλῆρον τοῦ Εὐκτῆμονος· μὴ ἀκούμενοι εἰς τοῦτον θέλουσι διὰ τοῦ προκειμένου ἀγῶνος νὰ κληρονομήσωσι καὶ τὸν οἶκον τοῦ Φιλοκτῆμονος, διαβέτοντες περὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ Εὐκτῆμονος. Ἀλλὰ διατὶ ὁ ῥήτωρ λέγει ἅ'Εγὼ ὑμῖν δεῖξω καὶ ὅθεν εἰσὶ, καὶ οἵτινες αὐτοὺς γνησίους διεμαρτύρησαν εἶναι, καὶ κληρονόμους ζητοῦσι καταστῆσαι τοῦ Εὐκτῆμονος ; »

Τοῦτο ἄρα δὲν ἀποδεικνύει ὅτι ὁ ἀγὼν εἶναι περὶ τοῦ κλήρου τοῦ Εὐκτῆμονος ; Οὐχί· ὁ ἀγὼν εἶναι περὶ τοῦ κλήρου τοῦ Φιλοκτῆμονος· διότι ὁ ῥήτωρ λέγει ἐν ἀρχῇ τοῦ λόγου (β', 2). Ὁ Ἀνδροκλῆς διεμαρτύρησεν ἅποστερῶν ὑμᾶς τοῦ κυρίου γενέσθαι ὄντινα δεῖ κληρονόμον καταστήσασθαι τῶν Φιλοκτῆμονος» καὶ ἐν τέλει (ιβ', 7) «τοῦ γὰρ Φιλοκτῆμονος κλήρου ἂν ἐπίδικάσῃται ὁδε (ὁ Χαιρέστρατος) ὑμῖν αὐτὸν ταμιεύσει. . . ἐὰν δὲ οὗτοι λάβωσι διαφορήσαντες ἐτέρους ἐπιβουλεύσουσι.» Λέγει δὲ ὁ ῥήτωρ κληρονόμους ζητοῦσι καταστῆσαι τῶν Εὐκτῆμονος, τοῦτο μὲν ὡς προσωρινὴν θεωρῶν τὴν κατοχὴν τῶν ἀντι-

δίκων, καὶ ἐπιφυλασσόμενος ἐν τῷ μέλλοντι νὰ διεκδικήσῃ τὸν κλῆρον τοῦ Εὐκτῆμονος, τοῦτο δὲ διότι προκειμένου περὶ τοῦ κλήρου τοῦ Φιλοκτῆμονος οἱ ἀντιδίκιοι ἀντιτάσσοντες ὅτι ὁ Ἀντιδωρος εἶναι ἀδελφὸς τούτου, ὡς γνήσιος υἱὸς τοῦ Εὐκτῆμονος, ζητοῦσι νὰ ἐξασφαλίσωσιν ὑπὲρ ἑαυτῶν ἐν τῷ μέλλοντι τὴν κατοχὴν τοῦ κλήρου τοῦ Εὐκτῆμονος. Ἄλλὰ πότερον δικαιότερον, τῶν Εὐκτῆμονος κληρονομεῖν τὰς ἐκεῖνου. θυγατέρας, ὁμολογουμένας οὖσας γνησίας, καὶ ἡμᾶς τοὺς ἐκ τούτων γεγονότας, ἢ τοὺς οὐδὲν προσήκοντας; » Διατὶ δὲ ὁ Χαιρέστρατος διεξε δίκησε τὸν κλῆρον τοῦ Φιλοκτῆμονος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Εὐκτῆμονος, καὶ δύο ἔτη μετὰ τὸν τοῦ Φιλοκτῆμονος; Καθὰ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Ἰσαίου φαίνεται (Θ', 8 καὶ ἐπ.) οἱ περὶ τὴν Ἀλκὴν ἐξ ὀνόματος τοῦ Εὐκτῆμονος ὡς περιουσίαν τούτου κατέλαβον τὰ κτήματα τοῦ Φιλοκτῆμονος, εἴτε ὡς κοινὰ μετὰ τοῦ υἱοῦ καὶ πατρὸς, εἴτε ὡς ἀνήκοντα εἰς τὸν πατέρα. Ὡφείλε λοιπὸν ὁ Χαιρέστρατος νὰ εἰσαγάγῃ τὴν δίκην κατὰ τοῦ πάππου αὐτοῦ Εὐκτῆμονος, ἀλλ' ἴσως δὲν ἤθελε νὰ δυσχερῆσθῃ αὐτὸν στερούμενος πάσης ἐλπίδος τοῦ κλήρου αὐτοῦ, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν προσεδοκᾶτο ὁ θάνατος τοῦ Εὐκτῆμονος ὑπεργήρου ἤδη γενομένου.

Ἐπέμεινα, πλεόν τοῦ θέοντος ἴσως, ἀναλύων τὸν λόγον τοῦ Ἰσαίου, διότι ἐξ αὐτοῦ ἀρύονται τὰ κυριώτερα ἐπιχειρήματα οἱ νεώτεροι ἐξηγηταὶ τοῦ ἀρχαίου δικαίου ἰσχυριζόμενοι ὅτι κατὰ τοὺς μὲν ὁ πατήρ, κατ' ἄλλους καὶ ἡ μήτηρ, ἢ καὶ οἱ λοιποὶ ἀνιόντες, ἐκαλοῦντο εἰς τὴν κληρονομίαν τῶν κατιόντων κατὰ τοὺς μὲν πρό, κατὰ τοὺς δὲ μετὰ τῶν ἀδελφῶν, κατ' ἄλλους μετὰ τούτους. Κατὰ δὲ τὴν προηγηθεῖσαν ἀνάλυσιν τοῦ π. τ. Φιλοκτῆμονος κλήρου νομίζω ὅτι οὐδὲν ἐξ αὐτοῦ ἀποδεικνύεται ὑπὲρ τοῦ κληρονομικοῦ δικαίωματος τοῦ πατρὸς, ἐπομένως οὐδὲ ὑπὲρ τῶν λοιπῶν ἀνιόντων. Ἐπανερχόμενος δὲ εἰς τὸν Γορτύνιον νόμον παρατηρῶ ὅτι οὐδ' ἐν αὐτῷ γίνεται λόγος περὶ κληρονομικοῦ δικαίωματος ἀνιόντων.

Μετὰ τοὺς ἀγχιστεῖς, ἀδελφοὺς, ἀδελφὰς καὶ κατιόντας αὐτῶν μέχρι τρίτης γενεᾶς, κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν (E, 22) «αι δε κα με τις ει τρυτον οισκ επιβαλλει οπ οικει τα κρεματα τούτος αναλεσθαι». ἤτοι εἰ δὲ κα μή τις ἢ τούτων οἷς κ' ἐπιβάλλει οποκει τὰ χρήματα τούτους ἀναλίσθαι. τὸ δὲ οποκει ὁ Φαβρίκιος γράφει σκώχει, ὁ Dareste, ὁ Lewy, καὶ ὁ Bernhöfft ὀπόκ' ἤ, οἱ Bücheler καὶ Baunack σποκ' ε, μεταφράζουσι δὲ ὁ Dareste quelqu'ils soient, ὁ Comparetti quando sianvi (ὅτ' ἂν ὦσι), &

Lewy wenn es vorhanden ist, ó Bernhöfft, veun es sei, οι Bücheler και Baunack, nach irgend velchem Verwandschaftgrad. Ἄλλὰ πρὸ τούτου ἴδωμεν τίνες οἱ ἐπιβάλλοντες.

Οἷς κ' ἐπιβάλλη ὑπονοοῦντες, φαίνεται, ὁ κλῆρος ἢ τὸ δικαίωμα, κατὰ τὴν συνθήην σημασίαν ἐν τῇ κοινῇ διαλέκτῳ τοῦ ἀνήκειν ἢ προσήκειν τινί τι, μεταφράζουσιν ὁ Dareste και ὁ Comparetti οἱ ἔχοντες δικαίωμα «les ayant droit» aventi diritto, οἱ δὲ γερμανοὶ «velchen zusteht, ἢ denen es zukommt». Οὕτως ἐρμηνευομένη ἡ διάταξις μένει ὅλως ἀόριστος. Νομίζω ὅτι ἀναφέρεται μᾶλλον εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ κληρονομούμενου. Ἐν Ζ', 9, 28, 34, Θ', 1. Γ', 11, 47. ΙΑ' 9. ἐπιβάλλοντες λέγονται οἱ συγγενεῖς εἰς τὴν γενικωτέραν σημασίαν τῆς λέξεως «οἱ προσήκοντες». Εἰς τὴν σημασίαν τρυτὴν ἐκλαμβάνεται ἡ λέξις ἐν Γ'. 28 ἔνθα ἡ γυνὴ ἀποθνήσκοντος τοῦ ἀνδρὸς ἀνευ τέκνων, λαμβάνει ἐκ τῶν ἐν τῷ οἴκῳ κερπῶν μοίραν ἴσην πρὸς τὴν ἐκάστου τῶν ἀγχιστέων, και τῶν μετ' αὐτοὺς καλουμένων εἰς τὴν κληρονομίαν· και αὐτ. 33 ἔνθα τὸ ἐπιβάλλουσι σημαίνει πάντας τοὺς εἰς τὴν κληρονομίαν καλουμένους μετὰ τοὺς κατιόντας, διότι ὑπαρχόντων τοιούτων ὁ κλῆρος τῆς γυναικὸς μένει εἰς τὴν διαχείρησιν τοῦ πατρὸς. Εἰς τὸ ἀττικὸν δίκαιον ἐκ τῶν προσηκόντων μετὰ τοὺς κατιόντας διακρίνονται οἱ ἀγχιστεῖς και οἱ χηρωσταὶ «οἱ ἀλλότριοι τοῦ γένους κληρονόμοι οἱ τὸν χῆρον οἶκον διανεμόμενοι» κατ' Εὐστ. Ἰλ. Ε' 158. οἱ ἐν τῷ ἐρήμῳ γένει προσήκοντες (Πολ. Γ' 47). Και ὁ Πορτύν. νόμος μετὰ τοὺς ἐξονομασθέντας ἀγχιστεῖς ἐν ἐλλείψει τοιούτων ἀποδίδει τὸν κλῆρον εἰς τοὺς ἀπωτέρους τοῦ ἀποθανόντος συγγενεῖς εἰς οἰονδήποτε ὡς βιβλιόν. «Ὁ νόμος τῶν Ἀθηναίων, ὡς ἐν τῷ π. Μακαρτ ἀναγράφεται «ἐὰν δὲ μηδετέρῳθεν ἢ ἐντὸς τούτων (ἀνεψιῶν παιδῶν) τὸν πρὸς πατρός ἐγγυτάτω κύριον εἴηκε» ἀπέδιδε, τουτέστι, τὸν κλῆρον τῷ ἐγγυτάτῳ τῶν χηρωστῶν πρὸς πατρός. Ὁ Πορτύνιος νόμος δὲν φέρει τὸν προσδιορισμὸν τοῦτον, ἴσως διότι ὡς προεῖρηται δὲν ἀνεγνώριζε δεσμὸν συγγενείας τοῦ ἀποθανόντος μετὰ τῶν πρὸς μητρός, ὡς ἐπιβάλλοντες δὲ ἐννοοῦντο σιωπηρῶς οἱ πρὸς πατρός χηρωσταὶ. Ὡς τοιούτους ὁ Bunsen, πλὴν τῶν ἀνιόντων μέχρι τρίτου βαθμοῦ, οὐς νομίζει ἀγχιστεῖς, θεωρεῖ τοὺς ἐκ τοῦ πάππου καταγομένους, θεῖον τοῦ ἀποθανόντος, θεῖου υἱόν, και θεῖου ἐγγονον (ἀνεψιὸν και ἀνεψιοῦ παιδα) και τοῦ ἐκ τοῦ προπάππου μέχρι τρίτου βαθμοῦ μεγάλον θεῖον, μεγάλου θεῖου υἱόν, και ἐγγονον. Ὁ δὲ Gans τοὺς ἐξ ἀδελφῶν καταγομένους εἰς βιβλιόν ἀπώτερον

τῶν ἀνεψιῶν παιδῶν. Κατὰ τὸ σύστημα τὸ ἀποκλειῶν τοὺς γονεῖς ἀπὸ τῆς τάξεως τῶν ἀγχιστέων, ὡς χηρῶσται τοῦ αὐτοῦ δικαίου, ἢ ἐπιβάλλοντες τοῦ γορτυν. νόμου, πρέπει νὰ λογίζονται οἱ μέχρι τρίτου βαθμοῦ ἀνιόντες, πατήρ, πάππος, πρόπαππος.

Οἱ Bücheler καὶ Baunaek μεταφράζουσιν «εἰς οἰονδήποτε βαθμὸν τὸ ὀποκε. Ἀναφερομένη ἢ μεταφράσις εἰς τὸ «οἰς κ' ἐπιβάλλει» ἀφίνει ἀόριστον τὸν κύκλον τῶν ἐπιβαλλόντων, ἀλλὰ φίνεται ἀναφερομένη μᾶλλον εἰς τὸ ὀποκε, οὐχὶ ὀρθῶς. Ὁ Φαβρίκιος ἐκλαμβάνων τὸ «οἰς ἐπιβάλλει» ὡς ἀπρόσωπον γράφει ὀπόχει τὰ χρήματα, δηλαδὴ οἱς ἕξεται ὕπως ἔχη. Ὁ Dareste ἐξηγεῖ τὸ ὀποκε διὰ τοῦ «οἰοιδήποτε ὄσι». Οἱ Lewy καὶ ὁ Bernhöfft γράφοντες ὀποκ' ἢ ἐξηγοῦσιν «ἐὰν ὄσι». Νομίζω ὅτι αὕτη εἶναι ἡ ὀρθὴ ἐξήγησις, ἀλλ' ἐπὶ τούτῳ εἶναι προτιμητέα ἡ γράφῃ ὄτου κ' ἢ (Βουτυρ. Γραμμ. 427. Ἐκδ. 13). Ἐὰν δὲ μὴ ὄσι ἐπιβάλλοντες ;

«αἰδε με εἰς ἐπιβαλλόντες τὰς Γοικίας οἰτινες κ'ιοντι ο κλαρος τουτους εκεντα κρεματα» εἰ δὲ μὴ εἶεν ἐπιβάλλοντες τῆς Γοικίας οἰτινες κ'ιοντι ο κληρος τουτους ἔχειν τὰ χρήματα «τας Γοικίας οἰτινες κ'ιοντι ο κλαρος» ὁ Dareste μετέφρασε κατὰ πρῶτον ceux de la maison qui seront designés par le sort, ἀλλ' ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκδόσει παραδέχθη τὴν ἐξήγησιν «les tenanciers du domaine» καὶ κατὰ ταύτην φίνεται καὶ ὁ Lewy ἐρμηνεύων «diejenigen welche des Hauses Erbtheil sind» ὁ δὲ Comparetti ἐξομοιοῖ αὐτοὺς μετὰ τῶν πελατῶν (clientes) τῶν Ῥωμαίων. Ἡ ἐρμηνεία αὕτη στηρίζεται εἰς τὴν ἀναλογίαν τῆς φράσεως μετὰ τῆς λέξεως κλαρωται, ὡς ἀνωτέρω ἠρμηνεύθη (σελ. 28). Ἀλλὰ φαίνεται κ' ὅτι ἐκαστὸ ἀπίθανον ὅτι ὁ κληρὸς τοῦ πολέμου ἀπεδίδοτο εἰς τὸν γεωργόν, ἐξομοιούμενον πρὸς δούλον τοῦ κληροῦ, ἢ τοῦ κτήματος. Πιθανώτερον ὑποθέτω ὅτι ἐννοεῖ ὁ νόμος τοῦ πολέμου τοὺς ἀποτελοῦντας τὸν κληρὸν, οὔτινας, κατὰ τὴν ἀρχικὴν διανομὴν τῆς χώρας, μέρος ἀπετέλουν τὰ κτήματα τῆς κληρονομίας. Καθὰ περὶ τῶν ἀποίκων τῆς Ῥώμης διηγεῖται ὁ Ἄλ. Διονύσιος (Α, 7) ἡ κατακτηθεῖσα χώρα διενείμετο εἰς κληροῦς ἰσαριθμοὺς πρὸς τὰς φράτρας τῶν ἀποίκων, ἐκάστη δ' ἐλάμβανε τὴν λαχοῦσαν αὐτῇ μοῖραν, ἥτις διενείμετο μετὰ τῶν οἰκῶν τῆς φράτρας, ἢ τοῦ γένους. Γνωστὸν ὅτι κατὰ τὸ ἀρχαιότερον δίκαιον τῶν Ἀθηναίων ἐν ἑλλείψει ἀγχιστέων ὁ κληρὸς τοῦ πολέμου μετὰ θάνατον αὐτοῦ, ἔμενεν εἰς τοὺς γεννητάς, ἐνοῦντο δὲ ὡς τοιοῦτοι οὐχὶ οἱ εἰς τὸν αὐτὸν οἶκον ἀλλ' εἰς τὸ αὐτὸ γένος ἀνήκοντες, καὶ οὕτως ἐρμηνεύεται ἡ φράσις τοῦ Πλουτάρχου ἐν Σολ. κα' ἐν τῷ γένει τοῦ τεθνηκότος

ἔδει τὰ χρήματα καὶ τὸν οἶκον καταμένειν» (Philippi Burg. R. 10 191). Παρομοίως δὲ καὶ κατὰ τὸ ἀρχαῖον δίκαιον τῶν Ῥωμαίων μὴ ὑπαρχόντων ἰδίων κληρονόμων (heredes sui) ἐκαλοῦντο εἰς τὴν κληρονομίαν οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς (agnati proximi) καὶ ἐν ἑλλείψει τούτων ὁ κληρὸς ἀπεδίδοτο εἰς τοὺς gentiles. Si agnatus non escit gentiles familiam nancitor (L. XII. Tab. V. 5). Γραμματικῶς ἡ φράσις φαίνεται ἀνώμαλος «τῆς οἰκίας οἵτινες ἂν ᾧσι ὁ κληρὸς;» ἀλλὰ δὲν εἶναι διωγώτερον ἀνώμαλος ἂν ὁ κληρὸς ἐκληθῆ ἀντὶ «οἱ κλαρῶται».

Τζῦτχι περὶ τοῦ δικαίου τῆς ἐξ ἀδικητοῦ κληρονομίας κατὰ γένος, μεθ' ἧς ὁ νόμος μεταβιβάζει ἐπὶ τῶν περὶ δικνομῆς τοῦ κληρῶ. Τί δὲ περὶ τῆς κληρονομίας κατὰ δόσιν; ἦτοι ἐκ διαθήκης; Ἄνωτέρω ἀντὶ κληροδοτήματος ἔγραψα δωρεάν δ.λ. τελευταία; διατάξεως, ἢ αἰτία θανάτου, διότι δὲν ἦτον εἰσέτι γνωστὸν ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς, ἂν ὁ νόμος ἐπέτρεπεν εἰς τὸν οἰκογενειάρχην νὰ μεταβάλῃ διὰ διαθήκης τὴν νόμιμον διαδοχὴν. Δυνάμεθα ἤδη ν' ἀπαντήσωμεν ἀρνητικῶς. Εἶναι κοινῶς παραδεδεγμένον ὅτι παρὰ τοῖς Ἕλλησι τὸ δικαίωμα τῆς διαθήκης ἐπεκράτη τὸ πρῶτον διὰ νόμου τοῦ Σόλωνος (Πλουτ. Σολ. κἀ. 15 τὰ χρήματα κτήματα τῶν ἐχόντων ἐποίησε). Ὅτι παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ἦτο καθιερωμένον πρὸ τῆς δωδεκαδέλτου εἶναι γνώμη τινῶν (Schweppe R. Gesch § 440) εἰς οὐδεμίαν ἀρχαίαν μαρτυρίαν στηριζομένη. Πιθανώτερον νομίζω ὅτι ἀρχιθῆεν ὁ κληρὸς μεταβιβάζετο αὐτοδικαίως εἰς τοὺς ἄρρενας κατιόντας, συνεχίζοντας ἄνευ διακοπῆς τὸ πρόσωπον τοῦ οἰκογενειάρχου ἐν τῷ οἴκῳ καὶ ἐν τῇ πόλει. Ἐν ἑλλείψει ἀρρένων κατιόντων ὁ δῆμος διέθετε τὸν κληρὸν, καὶ ἐὰν μὲν ὑπῆρχον θήλας τέκνα σὺν τούτοις, ὅπως ἐξ αὐτῶν γεννηθῶσι διάδοχοι τοῦ πατρικοῦ οἴκου. βραδύτερον ἐπεκράτησε νὰ ὑποδεικνύῃ ὁ οἰκογενειάρχης ἐν συναλεύσει τοῦ δήμου (calatis comitiis) τὸν διάδοχον τοῦ οἴκου υἱοθετῶν αὐτόν. Καὶ οὕτως ἦτον ὁ πρῶτος τύπος τῆς διαθήκης. Ἐκ τούτου δὲ παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις αἰκατὰ τὴν κυρίαν Ἐκκλησίαν λήσεις τῶν κληρῶν (Πλουτ. Η. 95). Ὁ Σόλων ἀντικατέστησεν εἰς τὴν ἐπιψήφισιν τοῦ δήμου τὴν δῆλωσιν τοῦ οἰκογενειάρχου δι' ἐγγράφου κατὰ τιθεμένου προσηκόντω; παρὰ τῷ Ἀρχοντι, ἢ φίλῳ ἰδιώτῃ ἐνώπιον μαρτύρων. Τὴν κενωτομίαν τοῦ Σόλωνος παρεδέχθη καὶ ἡ δωδεκάδελτος. Τὸ σωζόμενον γνήσιον τεμάχιον ἄνευ τῶν μεταγενεστέρων συμπληρώσεων εἶναι «uti legassit suae rei ita jus esto (Gaj: Π. 221) ὅπερ ἐρμηνεύουσί τινες». Ἡ ἐκ διαθήκης κληρονομία τῆς δωδεκαδέλτου ἐρείδεται ἐπὶ μόνης τῆς ἀθαιρεσίας τοῦ διαθέτου. Ἡ ἐλευθέρω

βούλησις τοῦ ἀτόμου εἶναι ἀπερίοριτος καὶ εἰς οὐδένα ὑποβάλλεται χα-
 λινόν. Το ἄτομον δύναται ν' ἀπαρνηθῆ πάντας τοὺς περι αὐτό, δύναται
 νὰ παραβιάσῃ τοὺς δεσμοὺς τῆς φύσεως, κτλ. (Κρ. Κλ. Δ', § 31 85).
 Ἡ ἐρμηνεία μοὶ φαίνεται ὑπερβολικὴ καθόσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς κατιόντας,
 καὶ ἀσυμβίβαστος πρὸς τὰς ἀναρριθνητάς ἀρχὰς τοῦ ἀρχαίου ῥώμ.
 δικαίου, ὅτι ζῶντος τοῦ πατρὸς τὰ τέκνα ἦτον συγκύριοι τοῦ οἴκου, ὡς
 κτήματα τῆς οἰκογενείας διατελοῦντος ὑπὸ τὴν ἀποκλειστικὴν διαχει-
 ρησιν τοῦ οἰκογενειάρχου ἀποθησικόντος τούτου τὰ ἄρρενα τέκνα ὑπη-
 σεύοντο αὐτοδικαίως ὡς heredes sui et necessarii εἰς τὴν θέσιν αὐ-
 τοῦ, ὀφείλοντα νὰ συνεχίσωσι τὸν πατρικὸν οἶκον διὰ τῶν ἐφεστίων
 ἱερῶν, δὲν ἠδύνατο δὲ ὁ πατήρ νὰ ἀποκληρώσῃ τοὺς υἱοὺς εἰμὴ ἀποχω-
 ριζομένους τοῦ οἴκου δι' ἐκποιήσεως, ἢ δι' ἀποκηρύξεως, (emancipatio,
 abdicatio, detestatio sacrorum). κλπ. Ἀληθῶς ἐν τῷ σωζομένῳ τσμα-
 χίῳ τῆς δωδεκαδέλτου δὲν γίνεται ἐξαίρεσις ὑπὲρ τῶν κατιόντων. Εἶναι
 δὲ ἄξιον σημειώσεως ὅτι οὐδὲ ἐν τῷ περὶ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομίας νόμῳ
 τοῦ Σόλωνος γίνεται μνεία τῶν τέκνων. Ἐπιφέρουσί τινες εἰς ἐξήγησιν
 ὅτι ὁ νόμος οὗτος εἶναι ὁ τῆς ἀγχιστείας, ὑπῆρχε δ' ἕτερος μὴ διασω-
 θείς περὶ τῶν κατιόντων. Ἀλλὰ περὶ τοιούτου τινὸς νόμου οὐδεὶς οὐδέ-
 μου γίνεται λόγος, πάντοτε δὲ ἐσάκις οἱ ἀρχαῖοι ἐπικαλοῦνται τὸν προ-
 παρατεθέντα νόμον προϋποθέτουσιν ὡς ὑπονοουμένην ἐν αὐτῷ τὴν ῥήτραν
 «ἐὰν παῖδες μὴ ὦσι γνήσιοι ἄρρενες» (Ἰσ. π. τ. Ἄγν. κλ. γ', 1). Ἡ
 παράλειψις τούτων ἐν τῷ νόμῳ ἐξηγεῖται ἐκ τούτου, ὅτι ἡ διαδοχὴ αὐ-
 τῶν εἰς τὸν κλῆρον τοῦ πατρὸς ἦτον ἐν τοῖς θρησκευτικοῖς καὶ πολιτικοῖς
 νομίμοις τοσοῦτον βαθέως ἐρριζωμένη καὶ ἀναπόσπαστος, ὥστε δὲν ἐνο-
 μίσθη ἀναγκασίον νὰ ἐγγραφῆ ἐν τῷ νόμῳ δι' οὗ ἐκλονίζετο ἡ τάξις τῶν
 λοιπῶν κληρονόμων. Ἐν δὲ τῇ σχετικῇ διατάξει τῆς δωδεκαδέλτου ἀ-
 ναγινώσκεται οὐχὶ si filius ἀλλὰ si heres non escit agnatus proximi-
 mus familiam nancitor. Ζῶντος ἔτι τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς ἦτο μετ' αὐτοῦ
 συγκύριος τοῦ κλήρου (heredium). Heres apud antiquos pro domino
 ponebatur (Paul. Diac. Exc. L. VIII). Πῶς διὰ τῆς διαθήκης ὁ πατήρ
 ν' ἀποστερήσῃ τὸν υἱὸν τοῦ κλήρου, καὶ τῶν ἱερῶν τοῦ οἴκου; Ο filius
 ἦτο heres πρὸ καὶ ἄνευ τῆς διατάξεως τοῦ ἀστυκοῦ νόμου. Τὸν χρα-
 κτήρα τοῦτον δὲν ἠδύνατο νὰ τῷ ἀφαιρέσῃ ἡ δωδεκάδελτος διὰ τῆς
 διατάξεως uti legassit καὶ ὅσον τὸ ἐπ' ἐμοὶ δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι εἶναι
 αὕτη προσθήκη τῆς δωδεκαδέλτου οὐδὲν μεταβάλλουσα ὡς πρὸς τὸ κλη-
 ρονομικὸν δικαίωμα τῶν κατιόντων, ἐν ἑλλείψει δὲ τούτων ἀπενόμουσα

τῷ οἰκογενειάρχῃ (pater familias) τὸ δικαίωμα τῆς διαθέσεως τοῦ οἴκου, ὅπερ πρὸ τῆς δωδεκαδέλτου εἶχον τὰ Comitia· καὶ τοῦτο ἀφου περιωρίσθη τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα τοῦ γένου; (gens) εἰς ὃ μετεβιβάζετο ὁ κληρὸς ἐν ἐλλείψει ἀρρένων τέκνων δικτηρούντων τὸν οἶκον τοῦ ἀποθανόντος.

Ὡς ὁ νόμος τῶν Ἀθηναίων πρὸ τοῦ Σόλωνος, καὶ ὁ τῶν Ῥωμαίων πρὸ τῆς δωδεκαδέλτου, ὁ τῶν Γορτυνίων δὲν ἀναγνώριζει τὸ δικαίωμα τῆς διαθέσεως. Ὁ πατήρ εἶναι ὁ διχειριστὴς τοῦ κλήρου. Τὰ τέκνα εἶναι συγκύριοι αὐτοῦ, καὶ μόνον ἐπιτρέπονται εἰς τοὺς γονεῖς ἐλάχιστοι δωρεαὶ μεταξὺ τῶν συζύγων ἢ ὑπὲρ τῶν θεραπόντων, ἐλαττοῦσαι τὴν περιουσίαν τοῦ οἴκου. Τοῦτο ἐπιβεβαιοῖ, φρονῶ, τὴν ἐνωτέρω γενομένην παρατήρησιν ὅτι ὁ προκειμένος νόμος δὲν εἶναι κατὰ πολὺ νεώτερος, ἀνδὲν ἦναι ἀρχαιότερος, τῆς νομοθεσίας τοῦ Σόλωνος. Ἐν τοῖς ἐπομένοις θέλομεν ἀνεύρει καὶ ἐν τῷ γορτ. νόμῳ τὴν ἀρχαιότερον τύπον τῆς διαθήκης διὰ τῆς υλοθετίας ἐπ' ἐκκλησίας τοῦ δήμου.

Ταῖς περὶ ἐπαγωγῆς παρέπονται αἱ διατάξεις περὶ δικνομῆς τοῦ κλήρου. Ἡ ἐπιγραφὴ φέρει Ε, 30 «καὶ δε κοι ἐπιβάλλοντες οἱ μὲν λειοντι δατεσθαι τα κρεματα» κ.λ. «Εἰ δὲ κ' οἱ ἐπιβάλλοντες οἱ μὲν θέλωσι δατεῖσθαι τὰ χρήματα, οἱ δὲ μὴ, δικάσαι τὸν δικαστὴν ἐπὶ τοῖς θέλωσι δατεῖσθαι εἶναι τὰ χρήματα πάντα πρὶν κε δατῶνται.» Ἐνταῦθα τὸ ἐπιβάλλοντες λαμβάνεται εἰς τὴν γενικωτέραν σημασίαν οἱ καλούμενοι εἰς τὴν κληρονομίαν. Παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις ὑπῆρχεν ἰδίᾳ δίκη εἰς δατητῶν αἵρεσιν. Ὁ Ἀρποκρατῶν ἐρμηνεύει «δατεῖσθαι εἰς δατητῶν αἵρεσιν εἰδός τι δίκης ἐστίν· ὅποτε γὰρ κοινωνεῖεν τινὲς ἀλλήλοις καὶ οἱ μὲν διανεμῆσθαι τὰ κοινά, οἱ δὲ μὴ, ἐδικάζοντο οἱ βουλόμενοι τοῖς μὴ βουλομένοις προσκαλούμενοι εἰς δατητῶν αἵρεσιν» (ὄρα καὶ Πολ. Η'. 136). Οὕτως· ἀντικείμενον τῆς δίκης ἦτον ὁ διορισμὸς δατητῶν ὑπὸ τῶν διαδίκων. Ὡς μεταγενεστέρα συμπλήρωσις ἀναλόγου διατάξεως φαίνεται ἡ τῆς δωδεκαδέλτου τῶν Ῥωμαίων μνημονευομένη διάταξις «Praetor ad erelum ciendum arbitres tris dato» προνοοῦσα τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν οἱ διάδικοι δὲν συνεφώνουν περὶ τοῦ διορισμοῦ τῶν δατητῶν. Ὁ Γορτ. νόμος ἀφήσιν εἰς τοὺς συγκληρονόμους τὸν διορισμὸν τῶν δατητῶν, περιορίζων τὸ ἔργον τοῦ δικαστοῦ εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς διαδικασίας, ἐν ἣ δὲ περιπτώσει τινὲς τῶν διαδίκων δὲν θέλωσι τὴν διανομὴν ἐξαναγκάζει αὐτοὺς ὁ δικαστὴς διατάσων νὰ μὲν ὁ διανεμητέος κληρὸς εἰς τὴν κατοχὴν τῶν θελούντων τὴν

διανομήν. Εἶναι εἰδός τι τῆς missio in possessionem τοῦ ῥωμ. δικαίου, ἢ καθ' ἡμᾶς τὸ ἀνγκυραστικὸν μέσον τῆς κατασχέσεως περιουσίας ἐν περιπτώσει λογοδοσίας, ἢ ἐπιχειρητέας πράξεως κ.λ.

«αι δε κα δικασαντος το δικαστα καρτει ενσειει ε αγει ε περει δεκα στατερων καταστασει κε το κρειος διπλει» Ἐὰν δὲ μετὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ δικαστοῦ περὶ τῆς εἰς τὴν διακατοχὴν τοῦ κλήρου ἐγκαταστάσεως τῶν θελούντων τὴν διανομήν, ὁ ἀνθιστάμενος κατ' αὐτῆς ἐνσειή ἢ ἀγῆ ἢ φέρῃ καταστήσει δέκα στατῆρας καὶ διπλοῦν τὸ χρέος. Τὸ ἐνσειεῖ ὑποθέτω συγγενὲς τοῦ σεύω=ἀποδιώκω, φοβίζω διὰ βίας κ.λ. ἤτοι ὁ ἀπειθῶν εἰς τὴν διάταξιν τοῦ δικαστοῦ, εἴτε εὐρισκόμενος εἰς τὴν διακατοχὴν κληρονομικοῦ ἀκινήτου πράγματος, ἐμποδίζει διὰ τῆς βίας τὴν εἰς αὐτὴν ἐγκατάστασιν τοῦ θέλοντος τὴν διανομήν, εἴτε τούτου εὐρισκόμενου ἐν τῇ διακατοχῇ ἀποδιώκῃ αὐτὸν διὰ βίας.

«Ἄγῆ ἢ φέρῃ» ἀναφέρεται εἰς τὰ κινητὰ τοῦ κλήρου, ἅτινα ὁ ἀπειθῶν ἀφαιρεῖ ἐκ τῆς διακατοχῆς τοῦ συγκληρονόμου. Ὁ Comparetti τὸ ἐνσειεῖ ἐκλαμβάνει ὡς ἐνσειεῖ=εἰσέρχεται, ἀλλ' ἡ σημασία οὐδόπως ἀρμόζει τῇ ἐννοίᾳ τῆς διατάξεως. Οἱ Bücheler καὶ Baumack λαμβάνουσιν ἀντὶ τοῦ συνήθους ἐν-δεῖω, ὅπερ μᾶλλον ἀρμόζει ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ διαταράσσειν τὴν κατοχὴν. Λοιπὸν ὁ ἀπειθῶν εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ δικαστοῦ καταστήσει δέκα στατῆρας καὶ διπλοῦν τὸ χρέος. Οἱ ἐρμηνευταὶ μεταφράζουσι τὸ χρέος ὡς σημαῖον τὸ ἀντικείμενον ἢ τὸ πρᾶγμα (den gegenstand die sache) κατ' ἐμὲ μᾶλλον τὴν ἐκ τῆς ἀπειθείας προξενηθεῖσαν ζημίαν, λ. χ. τὸ πρᾶγμα ἐβλάβη ἢ ἀπώλεσθη, ἢ ἐκ τῆς ἀναβολῆς τῆς διανομῆς ἐζημιώθη ὁ συγκληρονόμος κ.λ.

«τνατον δε και κροπο και δεμας κ ανπιδεμας κ επιπολαιον κρεματον αι κα με λειωντι δατεθαι τινες τον δικασταν ομνυντα κριναι ποτι τα μολιομενα.»

Ἐξ ὧσων ἀπομνημονεύονται περὶ τοῦ ἀδιανεμήτου τοῦ κλήρου παρὰ τοῖς ἀρχαίοις δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι μετὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῶν ἐλληνικῶν πολιτειῶν παρέμεινεν ὡς ἔθιμον ἵνα οἱ κοινωνοὶ τοῦ αὐτοῦ οἴκου νέμονται ἀδιανεμήτως τὴν φανερὰν περιουσίαν διανεμόμενοι τὴν ἀφανῆ. Πολλὰ τούτου παραδείγματα εὐρίσκουμεν εἰς τοὺς ἀττικοὺς ῥήτορας. Δυσ. κ. Διογ. 4 «Ἀδελφοὶ ἦσαν Διόδοτος καὶ Διογείτων καὶ τὴν μὲν ἀφανῆ οὐσίαν ἐνείμαντο, τῆς δὲ φανερᾶς ἐκοινωνοῦν». Αἰσχ. κ. τιμ. 102 «πρῶτος ἐτελεύτησεν Εὐπόλεμος ἀνεμήτου τῆς οὐσίας οὐσης, δεῦτερος δὲ Ἀρίζηλος ὅτε δ' ἔζη πᾶσαν τὴν οὐσίαν διε-

χειρίζε· Ισ: π. τ: Φιλοκτ. κλ ια. Ούτω πολλήν ούσίαν ἐκέκτηντο. Εὐκτῆμων μετὰ τοῦ υἱέος Φιλοκτῆμονος κτλ. Δημ. πρ Βοιωτ: 14. «Υπ' ἐμοῦ εἰς τὴν οἰκίαν εἰσδεχθέντες (οἱ παῖδες τῆς Πλαγγῶνος ὡς ἀδελφοὶ τοῦ λέγοντος) ἐνεμόμεθα τὰ πατρῶα.» Αὐτ. π. Λυσχ. 10, κ. α.

Ἴσως ἢ τοῦ ἀρχαιοτέρου δικαίου τυπικῆ ἀγωγῇ εἰς δατητῶν αἵρεσιν (familiae erciscendae) ἐφηρμόζετο εἰς τὸν κληρον ἐν τῇ κυρίᾳ σημασίᾳ τῆς φανερᾶς περιουσίας τοῦ οἴκου, ἐπὶ τῆς διανομῆς τοῦ ὁποίου ὡς εἶδομεν, καὶ ὡς ἐκ τῆς ἐπομένης διατάξεως ἐπιβεβαιουῦται, ὡφείλον νὰ συμφωνήσωσιν οἱ συγκληρονόμοι πρὸς ἀλλήλους. Ἐπὶ τῆς διανομῆς τῆς ἀφανοῦς περιουσίας δύναται νὰ ἐπέμβῃ ὁ δικαστὴς ἀποφανόμενος περὶ τῶν ἐγειρομένων διαφωνιῶν. Τὸ τνατον ὁ Comparetti ἐξέλαβεν ἀντὶ τμητῶν — τῶν δυναμένων νὰ διακριθεῶσι — Πρόδηλον ὅτι κατὰ τὴν ὀρθὴν ἀνάγνωσιν ἡ λέξις εἶναι θιγητῶν ἀντιστοιχοῦσα εἰς τὴν ἐννοίαν τῆς κοινῆς ἐκφράσεως «τὸ ζωντανὸ» δηλαδὴ τὰ ζῶα, (ἐννοεῖται τὰ μὴ ὠρισμένα εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἀγροῦ περὶ ὧν ἀνωτέρω Δ, 35) «καρπού» ἐννοεῖται τοῦ συγκομισθέντος καὶ μὴ καταναλωθέντος. *Γέμας καιπιδέμας*. Ἀνωτέρω ἐν τῇ στήλῃ Γ, 37 εὔρηται ἡ λέξις *Γέμα* σημαίνουσα ἔνδυμα, φόρεμα. Καὶ ἐνταῦθα ὁ Comparetti μεταφράζει ἔνδυμα (vestito) καὶ ἐπενδύτην ἐπανωφόριον (Sopravestito). Σημειωτέον ὅμως ὅτι ἐνταῦθα δὲν φέρει τὸν αὐτὸν τύπον τοῦ εἴμα — ματος· ἀντὶ τούτου φέρεται *Γεμας και αμφιδεμας*, ὡς ἀνῆτο γενικὴ τοῦ θηλυκοῦ, καθὼς εἶναι εἰς γενικὴν τὸ τνατον, καὶ καρπού. Ἄλλὰ τὸ *Γεμα* ὡς διάφορος γραφὴ τοῦ εἴμα ἐνταῦθα σημαίνει οὐχὶ τὸ ἔνδυμα, ἀλλ' ἐν γένει πάντα τὰ πρὸς χρῆσιν τοῦ σώματος ἢ τῆς οἰκίας ὑφάσματα (le linge), ὡς καὶ ἐν Ὀδυσ. 2. 214. Οὔτω ἀμφιδέμας δὲν δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ ὡς ἀντίθετον τοῦ δέμας σημαίνον τὸ ἐπανωφόριον ἀλλὰ μᾶλλον συγγενὲς πρὸς τὸ ἀμφιδεῖαι σημαίνον δακτύλια καὶ ψέλλια κατ' Ἠσύχιον, καὶ ἐν γένει τὰ κοσμήματα «καὶ ἐπιπολεον». Ὁ Comparetti μεταφράζει «τῶν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας (sopra suolo)». Ὁ Lewy τὸ ἀμφιδέμας ἐξηγεῖ *ζῶνας* τὸ δὲ ἐπιπολαίων χρημάτων ψέλλια ἢ περιδέραια. Οἱ δὲ Baunack ἐκλαμβάνουσι τὴν λέξιν εἰς γενικωτέραν σημασίαν περιλαμβάνουσάν τὰ τε προμνημονευόμενα εἶδη καὶ «πᾶν ὅμοιον κινήτων» (ähnlicher fahrender Habe). Ἄλλὰ κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρου λεξικογράφους ἐπιπόλαιος κτήσις ἐλέγοντο τὰ κατὰ τὴν οἰκίαν ἐπιπλα καὶ σκεῦη. Ὁ Ἀρποκρατίων ἐρμηνεύει «Ἐπιπλον. Ἴσκιος ἐν τῷ πρ. Διοκλέα, τὰ κατὰ τὴν οἰκίαν σκεῦη ἐπιπλα λέγουσι τὴν οἶον ἐπι-

πόλαιον κτήσιν καὶ μετακομίζεσθαι δυναμένην. Σοφ. Ἀκάμαντι. «Ὁ δὲ Πολυδεύκης Γ'. 10. » Ἀυτὰ δὲ τὰ σκεύη καλοῖτ' ἂν ἐπιπλα, ἤγουν ἡ κούφη κτήσις, τὰ ἐπιπολῆς ὄντα τῶν κτημάτων . . . Ἡρόδοτος δὲ αὐτὰ ἐπίπλα εἶρηκεν, κτλ.» Ἡ ἐρμηνεία τῆς λέξεως οἰκιακὰ σκεύη καὶ ἐπιπλα μοῖ φαίνεται μάλλον ἀρμόζουσα πρὸς τὸ σύνολον τῆς φράσεως. Ἐὰν λοιπὸν μεταξὺ τῶν συγκληρονόμων ἀναφυῶσιν ἔριδες περὶ τὴν διανομὴν τῶν τοιούτων θνητῶν (τετραπόδων κλ.) καρπῶν, (σίτου, ὀσπρίων κλ.) ὕφασμάτων (ρούχικῶν καὶ ἀσπρορούχων) κοσμημάτων, οἰκιακῶν ἐπιπλῶν καὶ σκευῶν, λ. χ. ὡς μὴ ἀνηκόντων εἰς ἅπαντας τοὺς κληρονόμους, ἢ ὡς μὴ δικαίως ἐκτιμηθέντων, ἢ μὴ ἐπιδεκτικῶν διαιρέσεως κ.λ. ὁ δικαστὴς ἀποφασίζει ἐπὶ πάσης τοιαύτης ἔριδος «ποτικὰ μολιομένα «ὀμνύων»—κατ' ἐμὴν γνώμην ἐπιβάλλων ὄρκον, κατὰ τὴν τῶν λοιπῶν ἐρμηνευτῶν δίδων ὄρκον.

«αἱ δὲ κε κρεματὰ δατιομενοι με συγγιγνοσκοντι ανπι ταν δαισιν ονεν τα κρεματὰ κος κα πλειστον διδοι αποδομενοι ταντιμαν διαλακοντων ταν επαβολαν Φεκαστος.» εἰ δὲ κε χρήματα δατόμενοι μὴ συγγιγνώσκουσι ἀμφὶ τὴν δαίσιν ὄνειν τὰ χρήματα κ' ὅς κε πλειστον διδῶ ἀποδομένῳ τὴν τιμὴν διαλαχόντων τὴν ἐπιβολὴν ἕκαστος.

Ὁ νόμος ἐπανέρχεται εἰς τὴν *δαισιν*, δασμόν τοῦ κλήρου. Ἡ προηγουμένη διάταξις στ. 28—39 προέβλεπε τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν τινες ἐκ τῶν συγκληρονόμων ἤθελον, καὶ ἄλλοι ἠρνοῦντο νὰ προβῶσιν εἰς τὴν διανομὴν ἐπὶ τῆς προκειμένης οἱ συγκληρονόμοι ἅπαντες θέλουσι τὴν διανομὴν, ἀλλὰ δὲν συμφωνοῦσιν περὶ τοῦ τρόπου λ. χ. περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν μερίδων, ἢ διότι δὲν εἶναι ἐφικτὴ, ἢ εἶναι ἐπιζήμιος ἢ διαίρεσις τοῦ πράγματος. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει «ονεν τὰ κρεματὰ» ἀντὶ τοῦ «πικράσκειν» τὰ κληρονομικὰ πράγματα «ὠνεῖν = πωλεῖν» κατ' Ἡσύχιον. Σημειωτέα ἡ ἀρχαϊκὴ σύνταξις τῆς ἐπομένης φράσεως «καὶ ὅς κε πλειστον διδῶ ἀποδομένῳ τὴν τιμὴν» καὶ παραχωρουμένων (τῶν πραγμάτων) τῷ τὰ πλεῖστα δίδοντι, καταβάλλοντι τὴν τιμὴν «διαλαχόντων τὴν ἐπιβολὴν ἕκαστος» διανεμομένου τοῦ τιμήματος κομιζέτω ἕκαστος τὸ ἐπιβάλλον αὐτῷ. Ὁ Comparelli ἐρμηνεύει «ἐπιβολὰν = επαββολαν, —επαμβολὰν.» Νομίζω ὅτι εἶναι ἡ αὐτὴ λέξις «ἐπιβολή», ἣν ὁ Ἡσύχ. ἐρμηνεύει—μέρος. Δὲν πρόκειται περὶ πλειστηριασμοῦ ἐπὶ δημοπρασίας κατὰ τοὺς τύπους τῆς νεωτέρας δικδικασίας, ἀλλὰ μάλλον περὶ ἐπιτιμήσεως διὰ συναγωνισμοῦ μεταξὺ τῶν συγκληρονόμων, εἰς ὃν ἴσως ἐγένετο δεκτὸς καὶ τρίτος ὑπερθεματιστής.

Γινομένης ἐκουσίας διανομῆς, ὡς εἴρηται, καθίστατο ἀναγκαία ἡ βεβαίωσις αὐτῆς, καὶ τῆς μερίδος ἐκάστου συγκληρονόμου, διὰ μαρτύρων «δρατιομενοιδ δε κρεματα μαιτυρανσ παρεμεν δρομεανσ ελευθερονσ τρινσ ε πλιανσ.» Καὶ αὕτις ὁ ἀριθμὸς τριῶν μαρτύρων ὡς ἀναγκαῖος εἰς ἀποδείξιν τοῦ συμβολαίου. Ἐνταῦθα λήγει ἡ Ε' στήλη ἐξακολουθεῖ δὲ ἡ ΣΤ' συμπληροῦσα τὴν διάταξιν.

«Θυγατρὶ ε διδοὶ κατα τα αυτα.»

Ἡ θυγάτηρ ἠδύνατο νὰ ἔχη μέρος εἰς τὴν διανομὴν τῆς κληρονομικῆς περιουσίας εἴτε μετὰ τῶν ἀδελφῶν (Δ, 37—49) εἴτε καλουμένη εἰς τὴν κληρονομίαν μετ' ἄλλων θηλέων, μὴ ὑπαρχόντων ἀρρένων τέκνων (Ζ, 15 ἐπ.). Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐφαρμόζονται αἱ αὐταὶ διατάξεις ὡς πρὸς τὸν προσδιορισμὸν τῆς εἰς τὴν θυγατέρα ἀνηκούσης μερίδος κατὰ τὴν διανομὴν τοῦ κλήρου. Οἱ Zitelmann καὶ Baumbach ἐρμηνεύουσι τὸ ε διδοὶ «ἐὰν ὁ πατὴρ συνιστᾷ προίκαν». Ἐχώρει ἄρα διανομὴ τοῦ κλήρου ζῶντος τοῦ πατρός; Ἀληθῶς οἱ προειρημένοι ἐρμηνεύονται ἀναφέρουσι τὸ «κατα ταυτα» εἰς μόνην τὴν παρουσίαν μαρτύρων ἄλλ' ἢ φράσις εἶναι γενικωτέρα ἀναφερομένη εἰς πάσας τὰς προηγουμένας διατάξεις.

Ἀπὸ τοῦ στ. 2 μέχρι τοῦ 46 ὁ νόμος πραγματεύεται περὶ τῆς διαχείρισεως τῆς εἰς ἕκαστον μέλος τοῦ οἴκου ἀνηκούσης ἰδίας περιουσίας. Αὕτη δὲν ἀποτελεῖ μέρος τοῦ οἴκου τοῦ ὁποῖου τὴν ἀποκλειστικὴν διαχείρισιν ἔχει ὁ πατὴρ κατὰ τὰς προηγουμένας διατάξεις. Ἡ ἐπιγραφή φέρει «αε κ ο πατεδ δουε τον το πατρως κρεματον παρ υιεσ με ονεθθαι με δε καταθιθεθθαι α τι δε κ αυτος κρεσται ε κπολακει αποδιδοθθαι κ κλει».

Τὸ αε κε ἐσημειώθη καὶ ἐν στ. Δ' 27. Ἐν Ἑσυχ. ἀναγινώσκειται «ἄς ἕως, μέχρις οὔ». Τὸ δὲ ὠνεῖσθαι ἀντὶ πιπραῖσασθαι ἐν Ε, 47. Καὶ ἐνταῦθα τὴν αὐτὴν σημασίαν ἔχει, οὐχὶ δηλαδὴ ὅτι ἀπαγορεύεται εἰς τὸν υἱὸν ν' ἀγοράζη, ἀλλ' ἀπαγορεύεται ν' ἀγοράζωνται ὑπὸ τρίτων παρὰ τοῦ υἱοῦ πράγματα τοῦ πατρός. Τὸ δε «κατατιθεσθαι» ἀπαντᾷ συχνάκις, καὶ πάντοτε εἰς σημασίαν ἀνάλογον τοῦ ἐνεχυριάζειν, ὡς τὰ μεταγενέστερα θέσθαι καὶ ὑποθέσθαι. Ὁ Ἀρποκρατίων ἐρμηνεύει «θέσθαι ἀντὶ τοῦ ὑποθήκην λαβεῖν — θέτην λέγουσι τὴν ὑπο-

θήκην τεθηκότα», ἐν Δικ. ὄνομ. «θέσιν τὴν ὑποθήκην ὅταν δανείσῃται τις ἀργύριον ἐπὶ οἰκίᾳ, ἢ χωρίῳ, ἢ ἀνδραπόδῃ, οἱ ῥήτορες θέσιν καλοῦσιν». Τὸ «πασηται» ἔχει βεβαίως τὴν αὐτὴν ῥίζαν τοῦ πασις, πάστας. Τὸ δὲ «ἀπολαγχάνειν» σημαίνει κυρίως λαμβάνειν ἐκ κληρονομίας. Λοιπὸν ἡ διάταξις εἶναι «ἐφ' ὅσον ὁ πατήρ ζῆ ὁ υἱὸς δὲν δύναται νὰ πωλήσῃ ἢ ἐνεχυριάσῃ ἐκ τῶν πραγμάτων τοῦ πατρός· ὅ,τι δὲ ὁ υἱὸς ἀποκτήσῃ (ἐξ ἰδίας ἐργασίας) ἢ λάβῃ ἐκ κληρονομίας πιπρασκέτω ἐὰν θέλῃ».

«μεδε τον πατερατα τον τεκνον ατικ αυτοι πασονται ε απολακοντι». Μηδὲ τὸν πατέρα (πωλεῖν ἢ ἐνεχυριάζειν) τὰ τῶν τέκνων ὅ,τι ἂν ἡυτοὶ (τὰ τέκνα) ἀποκτήσωσιν ἢ ἀπολάχωσιν.

«μεδε τα τας γυναικος τον ανδρα αποδοθαι μεδ επισπενσαι μεδ υιον τα τας ματρος». Μηδὲ τὰ τῆς γυναικὸς τὸν ἄνδρα ἀλλοτριοῦν, μηδὲ συμβάλλεσθαι περὶ αὐτῶν (ὑποβάλλειν εἰς βάρη), μηδὲ υἱὸν τὰ τῆς μητρός.

«αιδετις πριαιτο ε καταθειτο ε επισπενσαιτο κλλαϊ δε γρατ|ται| αι ταδε τα γραμματα εγ|ρα|ται τα|μ|ε|ν κρεμκτα επι τα μκτρι εμεν κ επι τα γυναικι ο δ αποδομενος ε καταθεν ε επισπενσας το πριαμενο ε καταθεμενο ε επισπενσαμενο διπλει καταστασαι κκι τι κ αλλα τας ει το απλουον τον δε προθηκ με ενδικον εμεν». Εἰ δε τις πριαιτο ἢ καταθειτο ἢ ἐπισπείσαιοτο, ἄλλη δὲ γέγραπται (ἄλλως δὲ συμφωνήθη—συνεβλήθη) ἢ ὡς ἐν τῷ δε τῷ νόμῳ γέγραπται, τὰ μὲν χρήματα ἐπὶ τῇ μητρὶ εἶναι ἢ ἐπὶ τῇ γυναικί· ὁ δὲ ἀποδόμενος ἢ καταθεῖς ἢ ἐπισπείσας τῷ πριαμένῳ, ἢ καταθεμένῳ ἢ ἐπισπεισασμένῳ διπλῆ καταστήσει, καὶ εἴ τις ἄλλη ζημίᾳ εἰς τὸ ἀπλοῦν, περὶ δὲ τῶν πρόσθεν (τοῦ νόμου) μὴ ἔστω δίκη. Δὲν εὐρίσκω ἀκριβῶς παρ' ἄλλων ἐρμηνευόμενον τὸ «κλαϊ δε γρατ|ται| αιταδε τα γραμματα εγραπται» διότι παρὰ τισι παραλείπεται ὀλοτελῶς, καὶ παρ' ἄλλοις τὸ ἔγραπται ἐκλαμβάνεται ὡς λέξις εἰς τὴν αὐτὴν σημασίαν δις ἐπαναλαμβανομένη ὕπερ ἀποτελεῖ ἀκατάληπτον ἐπανάληψιν τῆς αὐτῆς φρασεως. Τὸ κατ' ἐμὲ ἐξηγῶ τὴν φράσιν ἐρμηνεύων τὸ πρῶτον «ἔγραπται» ὡς σημαῖον συμφωνήθη ἢ ἐγράφη ἐν συμβολαίῳ, τὸ δὲ δεύτερον γέγραπται ἐν τῷ νόμῳ. Οὕτως ἡ φράσις ἐρμηνεύεται «εἰ δὲ τις πριαιτο. . . ἄλλως δὲ συμφωνήθη ἢ ὡς ὁ νόμος οὗτος ὀρίζει κτλ.» Διὰ τούτου κατ' ἐμὲ ἐξηγεῖται καὶ ἡ τελευταία διάταξις «τον δε προθηκ με ενδικον εμεν» δι' οὗ ἐννοεῖται οὐχὶ ὅτι ὁ πρότερον ἰσχύων νόμος ἐπέτρεπε τῷ υἱῷ νὰ πω-

λήση πράγματα τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρὸς, καὶ τῷ ἀνδρὶ νὰ διαθέσῃ περὶ πραγμάτων τῆς συζύγου ἢ τῶν τέκνων, ἀλλ' ἐὰν διὰ συμβολαίου συνολογηθέντος πρὸ τοῦ νόμου τούτου ἐκανονίζοντο ἄλλως πως αἱ ὑποχρεώσεις τοῦ πωλητοῦ, τοῦ θέντος, κ.λ. φέρ' εἶπεν ἀπηλλάσσεται πάσης ἀποζημιώσεως πρὸς τὸν ἀγοραστὴν, τὸν δανειστὴν κ.λ. ἢ συμφωνία αὕτη δὲν ἠκυροῦτο διὰ τοῦ παρόντος νόμου.

«αἱ δὲ κ. ο. ἀντιμολογ. ἀπομολ. ἀνπι το κρεος οἱ κ. ἀνπιμολιοντι με εμεν τας ματ|ρος ε τας γυναικος μολεν οπε κ ἐπιβαλλει παρ τοι δικασται ε θεκαστον εγραπται» εἰ δὲ ὁ ἀντίδικος ἀρνήται ἀμφισβητῶν τὴν ὑποχρέωσιν περὶ ἧς ἐρίζουσι, ἰσχυρίζόμενος ὅτι τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι τῆς μητρὸς ἢ τῆς γυναικὸς, διακζέσθω προσηκόντως (ἀρμοδίως) παρὰ τῷ δικαστῇ, ὡς περὶ ἐκάστου ἐστὶ γεγραμμένον (ἐν τῷ νόμῳ).

«αἱ δὲ κ. ἀποθανει ματερ τεκνα καταλιπουσα τον πατερα καρτερον εμεν τον ματροιον ἀποδοθαι δε με μεδε καταθεμεν αι κα με τα τεκνα επαινεσει δρομεες ιοντε|σ|». Μετὰ θάνατον τῆς μητρὸς εἰς τὸν πατέρα ἀνήκει ἡ διαχείρισις τῶν εἰς τὰ τέκνα ἐκ τῆς μητρικῆς κληρονομίας περιελθόντων πραγμάτων· ἀλλ' ὁ πατὴρ δὲν δύναται νὰ πωλήσῃ ἢ ἐνεχυράσῃ τι ἐξ αὐτῶν εἰμὴ συναινέσει τῶν τέκνων καταστάτων ἐνηλίκων. Ἐν τῇ διαχείριστι περιλαμβάνεται καὶ ἡ ἐπικαρπία, ὡς συνέπεια τῆς συμβιώσεως καὶ κοινοκτημοσύνης τῶν μελῶν τοῦ οἴκου.

[α] δὲ τις ἀλλαι (ἄλλη) πριαιτο ε καταθειτο τα μεν κρεμακα επι τοις τεκνοις εμεν τοι δε πριαμενοι ε καταθεμενοι τον αποδομενον ε τον καταθεντα ταν διπλειαν κταστασαι τα|ς| τιμας και τι κ' ἀλλ' ατας ει (ἢ) το απλον» «πριάμενος» = ὁ ἀγοραστὴς, ἀντίθετον πρὸς τὸ «ἀποδόμενος» = ὁ πωλήσας· «καταθέμενος», ὁ λαβὼν εἰς ἐνέχυρον, ἀντίθετον πρὸς τὸ «καταθίεις» = ὁ δούξ. Ὁμοίως ὁ Πολυδεύκης ἐρμηνεύει Η. 142 «θεῖναι μὲν οἰκίην ἐστὶ τὸ δοῦναι εἰς ὑποθήκην, θέσθαι δὲ τὸ λαβεῖν εἰς ὑποθήκην».

«αἱ δὲ κ. ἀλλαν οπιει τα τεκνα |τα|ν|μ|ατροιον καρτερον|ε|μεν». Εἰ δὲ ὁ πατὴρ ἔλθῃ εἰς δεῦτερον γάμον, τὰ τέκνα (τοῦ πρώτου) λαμβάνουσι τὴν διαχείρισιν (καὶ ἐπικαρπίαν) τῶν μητρώων. Τὴν αὐτὴν διάταξιν ἀνευρίσκωμεν ἐν τῷ ἀττικῷ δικαίῳ, ἐν τῷ πρ. Βοιωτῶν (Δημ. 1023, 50). Ὁ Μαντίθεος ἀντικρούων τὸν ἰσχυρισμὸν τῶν ἀντιδικῶν, τέκνων δευτέρου γάμου, ὅτι διστρέφετο ἐν τῷ πατρικῷ οἴκῳ ἀπαντᾶ «ἐμὲ μὲν ἢ μήτηρ παῖδα καταλιποῦσα ἐτελεύτησεν· ὥστε μοι ἱκανὸν ἦν ἀπὸ τοῦ τόκου τῆς προικὸς καὶ τρέφεσθαι καὶ παιδεύεσθαι». Ἡ μετ'

αὐτὴν τελευταία διάταξις δὲν ἀναγινώσκειται πλήρως. Ἐκ τῆς 46 σειρᾶς ἐλλείπουσιν ἐξ καὶ ἐκ τῆς 47 πέντε γράμματα· ἔχει δ' οὕτω «αι κεδδου περ εκσ αλλοπολιας υπ ανανκας εκομενος κελομενο τις λυσεται επι το αλλυσαμενοι εμεν πριν κ αποδοι το επιβαλλον». Ὁ Comparelli συμπληροῖ τὰ ἐλλείποντα διὰ τῶν «αικεδδου[σμενια γαν|περ|αιτις] εκσ αλλοπολιας κτλ.» καὶ μεταφράζει· ἂν τις ἐξ ἀνάγκης καθὰ ἐβρισκόμενος εἰς ξένην πόλιν περαιωθῆ εἰς ἐχθρικὴν χώραν, καὶ αἰχμαλωτισθῆ, ἄλλος δ' ἐξαγοράσῃ αὐτὸν κτλ. Ὁ Lewy γράφει «αικεδδου[η τις] περ[αθεν] ἐξ ἄλλοπολις ὑπ' ἀνάγκας ἐχόμενος κ' ἐλομένω τις λύσεται κτλ. μεταφράζει δὲ ἂν τις ἐδραπέτευσε πέραθεν ἐξ ἄλλης πόλεως, ὅπου διὰ βίας ἐκρατεῖτο, καὶ κατὰ πρᾶκλῆσιν ἔλυσε τις αὐτὸν κτλ. Ὁ Bücheler «αι κεδδου[σμενιον] περ[αση ἢ πιπράκη] ἂν εἰς πολεμίαν γῆν πέραν ἔνεκα ἄλλοπολίας (διαφόρου πολιτεύματος) βία κρατῆται, καὶ κατὰ θέλησιν αὐτοῦ λύσῃ τις κ.τ.λ. Οἱ Βασιπνск γράφουσι «ἂκ' ἐδδου[σμενίανς] περ[αιθει] ἐκσ ἄλλοπολίας ὑπ' ἀνάγκας ἐκόμενος κ' ἐλο[μ]ενω τη λυσεται κτλ.» καὶ μεταφράζουσιν· ἂν τις παρὰ τοῖς πολεμίοις πρᾶθῆ ὡς εἰς ἄλλοτριαν πόλιν ἀνήκων βία κρατούμενος καὶ τις κατὰ πρᾶκλῆσιν αὐτοῦ λύσῃ αὐτὸν κτλ. Ἡ ἀναπλήρωσις τῆς 46 σειρᾶς τῆς λέξεως ἐδδου[σμενέων] φαίνεται ἡ πιθικνωτέρα. Τὸ ἐδ ἐτίθη ἀντὶ τοῦ εἰ. Τὸ δὲ «δυσμενέων» ἐρμηνεύει ὁ Ἡσύχιος «πολεμίων, ἐχθρῶν» καὶ ἡ λέξις ἀρμόζει ἀριστα εἰς τὴν ἔννοίαν τῆς φράσεως ἐρμηνευομένης εἴτε ἐς δυσμενέων (πολεμίων χώρων) εἴτε ἐκ δυσμενέων (ἀνδρῶν πειρατῶν). Ἀλλὰ δὲν μοι φαίνονται ἐπίσης ἐπιτυχεῖς κατὰ τ' ἄλλα αἱ προτεινόμεναι προσθήκαι ἐν τῇ 47 σειρᾷ. Νομίζω προτιμωτέραν τὴν γραφὴν περ[αθει] ἐκ τοῦ περᾶω - πιπράσκω, ὡς ἐν Οδ. Ο 428 «ἀνήρπαξαν τάφιοι, ληϊστῆρες ἄνδρες πέρασαν δέ με δεῦρ' ἀγαγόντες» καὶ Ἰλ. Φ 102 «τρώων πολλοὺς ζώους ἔλον ἠδ' ἐπέρασσα». Τὸ ἄλλοπολίας νομίζω παραγόμενον ἐκ τοῦ πολέω σημαίνοντος περιέρχομαι, διαμένω, ταξειδεύω εἰς τὴν ἄλλοδαπὴν. Τὸ δὲ «κελομένο» ἀντὶ τῆς γραφῆς «κ' ἐλομένω» ὑποθέτω μετοχὴν τοῦ κέλομαι = προτρέπω. Τὸ «ὑπ' ἀνάγκας ἐχόμενος» ἐρμηνεύουσιν οἱ πλείστοι «κρατούμενος βία» (καθὰ δούλος) ἀλλ' ἡ ἔννοια αὕτη ἐνυπάρχῃ ἤδη ἐν τῷ ὄρω ὅτι ἐπράθη ὡς δούλος. Ἦθελον ἐρμηνεύσαι μᾶλλον — πιεζόμενος ἐξ ἐνδείας — δικαιολογίαν εἴτε τῆς εἰς τὴν ἄλλοδαπὴν ἀποδημίας, εἴτε τῆς παρακλήσεως πρὸς ἄλλον ἵνα πληρώσῃ τὰ λῦτρα. Ἐνεκα τούτων γράφων «εἰ δ' ἐς δυσμενέων περαθῆ ἐξ ἄλλοπολίας ὑπ' ἀνάγκας

ἐχόμενος κελομένου τις λύσεται» κλπ. ἐξηγῶ «εἰ δε ἐν πολεμίῳν (χώρῃ) ἢ ἐκ πολεμίῳν (πειρατῶν) πραθῆ ἀποδημῶν ἐξ ἀνάγκης καὶ πιεζόμε-
εξ ἐνδείας κατὰ παράκλησιν αὐτοῦ λύσεται τις, ἐπὶ τῷ ἀναλυσκαμένῳ
εἶναι πρὶν ἢ ἀποδῶ τὸ ἐπιβάλλον» (τὸ ὀφειλόμενον λόγῳ τῶν λύτρων).
Ἡ αὐτὴ διάταξις ὑπῆρχεν ἐν τῷ ἀττικῷ δικαίῳ (Δημ. πρ. Νικοστρ. 11
«οἱ νόμοι κελεύουσι τοῦ λυσαμένου ἐκ τῶν πολεμίῳν εἶναι τὸν λυθέν-
τα ἐὰν μὴ ἀποδιδῶ τὰ λύτρα.» Ἐθωρεῖτο ἄρα ὁ λυθεὶς οὐχὶ ὡς δοῦ-
λος, ἀλλ' ὡς ὑπεξούσιος τοῦ λυσαμένου μέχρι τῆς ἀποδόσεως τῶν λύ-
τρων, καὶ τοιαύτη εἶναι ἡ ἔννοια τῆς φράσεως «ἐπὶ τῷ ἀναλυσκαμένῳ
εἶναι πρὶν ἢ ἀποδῶ τὸ ἐπιβάλλον». Ἐν τῷ ῥωμαϊκῷ δικαίῳ εἶναι ἀ-
παράλλακτος ἡ διάταξις τοῦ Ν. 20 § 1, (28, 1) Potestatis autem
verbum non solum ad liberos qui sunt in potestate referendum
est, verum etiam ad eum quem redemit ab hostibus: quamvis
placeat, hunc servum non esse sed vinculo quodam retineri,
donec pretium solvat.

καὶ δε κα με ομολογιοντι αμπι ταν πλεθυν εμε [κ]ελομε[ν]ο αὐτο
[λ]υσαθθαι τον δικασταν ομνυντα κρινεν πορτι τα μολιομεν[α]». Ἐὰν
δὲ δὲν συμφωνῶσιν ἐπὶ τοῦ ποσοῦ (τοῦ ὀφειλομένου λόγῳ τῶν λύτρων)
ἢ ὅτι ἀνευ παρακλήσεως αὐτοῦ ἐλύθη, ὁ δικαστὴς κρινέτω κλπ. Ἐν τῇ
ἐπιγραφῇ φαίνεται ἐξηλημμένον τὸ κ μιταξὺ μοῦ μη καὶ ελομένο.
Ἐνεκα τούτου οἱ μεταφρασταὶ γράφουσι ὡς ἐν τῇ 48 οὔτω καὶ ἐν τῇ
52 μὲ ελομένο. Ἀλλὰ τὸ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ κενὸν τοῦ κ δικαιολογεῖ
τῶν γραφῆν ἣν καὶ ἀνωτέρω προυτίμησα κελυμένο. Εἰς τὴν ἀπαίτη-
σιν, δηλαδὴ, τοῦ λυσαμένου περὶ ἀποδόσεως τῶν λύτρων ὁ λυθεὶς ἀν-
τιτάσσει ὅτι ὁ ἀντιδικος κατέβαλε τὰ λύτρα ἐκ φιλανθρωπίας, ἢ λόγῳ
καθαρᾶς ἀγαθοεργίας, ἀνευ ὑποχρέωσεως τοῦ λυθέντος πρὸς ἀπόδοσιν
αὐτῶν.

Z.

Ἀπὸ τῆς τελευταίας σειρᾶς τῆς 5^{ης} στήλης ἄρχονται διατάξεις
περὶ καταστάσεως τῶν γεννωμένων ἐκ γονέων μὴ ἐλευθέρων πολιτῶν
ἀμφοτέρων.

Ἐν τῷ τελευταίῳ τῆς 5^{ης} στήλης 56 στίχῳ τῆς ἐπιγραφῆς κατὰ
τὴν ἔκδοσιν τοῦ Halbehr καὶ τοῦ Φαβρικίου σαφῶς καὶ ἀνεκδοιάστως
ἀναγινώσκειται . . . «ο εκειθεροσον» . . . ἐπιταν ἐλευθέραν ελθον οπιυει

ελευθερῶμεν τὰ τέκνα». Ὁ Comparelli διορθοῦσθε εἰς [ε]λευθερωτο[ς]α [ι] κ' κλπ. καὶ τὴν γραφὴν ταύτην ἀκολουθεῖ ὁ Lewy, ἐννοοῦσι δὲ τὸν ἀπελεύθερον, ἀλλ' ἐνθ' δὲν δικαιολογεῖται ἡ διορθωσις ἐκ τῆς γραφῆς τοῦ πρωτοτύπου, ἀφ' ἐτέρου ἢ λέξις ἐλευθερωτὸς δὲν ἀπαντᾷ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ἢ εἰς ἄλλο χωρίον τῆς ἐπιγραφῆς. Ὁ Bücheler τηρεῖ ἐν τῷ κειμένῳ τὴν γραφὴν «οεκειθεροτον» ἀλλὰ παραλείπει τὴν ἐρμηνείαν ἐν τῇ μεταφράσει, καὶ ὑποσημειοῖ ὅτι ἴσως ἐννοεῖται ὁ εἰς ἄλλης χώρας ἐρωτῶν—μνώμενος τ. ε. ζητῶν εἰς γάμον. Οἱ Baunack γράφουσιν «ὁ ἐκειθ' ἐρωτῶν» ἐρμηνεύοντες—ὁ ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς προσερχόμενος. Εἰς τὴν ἐπιγραφὴν φαίνεται ἀκριβῶς γεγλυμμένον τὸ Τ' ἀντὶ τοῦ προτεινομένου Ἰ. ὥστε καὶ ἡ διορθωσις αὕτη δὲν δικαιολογεῖται. Τηρῶν τὴν πρωτότυπον γραφὴν «ὁ ἐκειθ' ἐρωτῶν» ἐκλαμβάνω τὸ ἐρωτῶν σημαῖνον οὐχὶ τὸν μνώμενον, τὸν μνηστῆρα, ἀλλὰ τὸν ξένον τὸν ἔχοντα ἐρωτικὰς σχέσεις μετὰ γυναικὸς ἀστῆς. Ὁ Ἡσύχιος ἐρμηνεύει τὸ ἐρῶν διὰ τοῦ ἐρωτῶν ποθῶν, ἐρώϊα ἢ ἐρωμένη κ.λ. Γνωστὸν ὅτι εἰς τὸ ἀρχαῖον δίκαιον ἐλλήνων καὶ Ῥωμαίων γάμος δὲν ἐπετρέπετο μετὰ ἀστῆς καὶ ξένου, ἀνήκοντος δηλονότι εἰς χώραν μεθ' ἧς δὲν ὑπῆρχεν ἐπιγαμία. Ἦτον ἐπομένως ζήτημα σπουδαῖον διὰ τὸν νομοθέτην, τις ἡ κατάστασις τοῦ ἐκ ποιούτων σχέσεων ἀστῆς μετ' ἀλλοδαποῦ γεννομένου; Τὸ τέκνον δὲν ἦτο γνήσιον ἀλλ' οὐδὲ δούλος. Τοιαύτη κατ' ἐμὲ ἦναι ἡ διάταξις τοῦ γορτ. νόμου.—ἐάν ξένος ἐρώμενος ἐπὶ τὴν ἐλευθέραν ἔλθων συνευρίσκηται μετ' αὐτῆς, τὰ τέκνα εἶναι ἐλεύθερα.

Ἐπὶ ταύτης καὶ τῆς ἐπομένης διατάξεως «αἱ δὲ κ' ἂ ἐλευθέρα ἐπὶ τὸν δόλον, δολ' ἔμεν τὰ τέκνα» εἶναι ἀξία σημειώσεως ἢ σημασίας τῆς προθέσεως ἐπὶ. Οἱ Bücheler Zitelmann καὶ Baunack μεταφράζουσι τὸ ὑπὸν—συνάπτη γάμον. Ἀλλὰ γάμος μετὰ ξένου καὶ ἀστῆς, πολὺ δ' ἦττον μετὰ ἐλευθέρας καὶ δούλου, ὡς παραδέχεται ὁ Zitelmann, βεβαίως δὲν ἠδύνατο νὰ συναφθῇ. Ἐνταῦθα λοιπὸν ὑποτίθεται οὐχὶ μὲν τυχαία τις ἢ στιγμιαία συνάντησις, ἀλλὰ συμβίωσις τοῦ ξένου προσερχομένου εἰς ἐλευθέραν, ἢ ἐλευθέρας προσερχομένης εἰς δούλον. Ἐπέχει δηλονότι ὡς ἐν παλλακίᾳ θέσιν οἰκογενειάρχου, ὡς εἰπεῖν, ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει ὁ ξένος ἐλεύθερος, ἐν τῇ τελευταίᾳ ἢ ἐλευθέρα γυνή. Τὰ ἐκ ταύτης μετὰ δούλου γεννώμενα θεωροῦνται δούλοι τοῦ κυρίου τοῦ πατρός. Ὁ Lewy ὑποθέτει αὐτὰ δούλους τῆς ἰδίας μητρος καὶ παραθέτει τὸν Γάιον (Inst 1 § 86) ἀλλὰ τὰ τέκνα τοῦ δούλου παρ' αὐτοῦ ἀποδίδονται εἰς τὸν κύριον τοῦ πατρός.

«αὶ δὲ κ' ἐκ τὰς αὐτὰς ματρὸς ἐλεύθερα καὶ δόλα τέκνα γένηται, ἐκ' ἀποθάνε (ἢ) ἡ μάτερ, αὶ κ' εἰ (ἦ), κρέματα, τὸν ἐλευθέρων ἐξεν. αὶ δ' ἐλεύθεροι με ἐκσεῖεν, τὸν ἐπιβάλλονταν ἀναίλαται. «Ἐπιβεβαιοῦνται ἐκ τῆς διατάξεως ταύτης ὅσα πρότερον ἐσημειώθησαν περὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῶν ἐκλελυμένων ἡθῶν τῶν γυναικῶν. Ὁ νόμος προνοεῖ ὡς συνήθη τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ἐλεύθερα, καὶ ὑπανδρὸς ἴσως, τεκνοποιεῖ μετὰ ἐλευθέρου καὶ μετὰ δούλου. Ὅριζεται ῥητῶς ἐν τῷ αὐτῇ περιπέσει ὅτι τὰ δούλα τέκνα δὲν κληρονομοῦσι τὴν μητέρα. Ἄλλ' ἡ αὐτὴ διατάξις βεβαίως ἐφηρμοζέτο κατὰ τὴν προηγηθεῖσαν περίπτωσιν τῆς συμβιώσεως ἐλευθέρου μετὰ δούλου μόνου.

Οὐδεὶς γίνεται λόγος περὶ τῶν γεννωμένων ἐκ πατρὸς ἐλευθέρου καὶ μητρὸς δούλης, ὅποιοι ἦσαν ἐν Σπάρτῃ οἱ μόθωνες ἢ μόθακες. Ὅτι οὗτοι ἦσαν ἐκ γενετῆς ἐλεύθεροι ὡς ἀδιαφιλονείκητον μαρτυρεῖται ὑπὸ πολλῶν ἀρχαίων συγγραφέων. Μεταξὺ τῶν νεωτέρων ἀμφισβητεῖται ἂν ἦσαν αὐτοδικαίως (ipso jure) καὶ πολῖται Hermann Anl Lac 123 Schömann op ac 1. 127). Κατ' ἀθήναιον (Ἰ' 271, 102) ὁ Φίλαρχος ἔλεγε». Εἰσὶν οὖν οἱ μόθακες ἐλεύθεροι μὲν, οὐ μὴν λακεδαίμονιοι, μετέχουσι δὲ τῆς παιδείας πάσης». Ἡ περὶ τούτων σιωπὴ τοῦ γορτ. νόμου ἐνδείκνυσιν ὅτι ἀνευδοκίμως ἀνεγνωρίζοντο ὡς ἐλεύθεροι.

Αἱ ἀνὰ μέσον τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου παρένθετοι διατάξεις περὶ καταστάσεως τῶν ἐκ μικτῶν συνουσιῶν γεννωμένων τέκνων συσχετίζονται ἴσως, καθόσον τὰ ἐλευθέρου καταστάσεως τέκνα κληρονομοῦσι τὴν μητέρα αὐτῶν, ἐνῶ τὰ δούλα οὐδὲ ταύτην. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι δὲν ἦτον ἀνάγκη νὰ διατάξη ὁ νόμος περὶ τῶν γεννωμένων ἐξ ἐλευθέρων γονέων ἀμφοτέρων, ἢ ἐξ ἀπελευθέρων, διότι ταῦτα ἦσαν ἀναμφισβητήτως ἐλεύθερα κληρονομοῦντα τὸν τε πατέρα καὶ τὴν μητέρα. Δὲν ἔχει τὸν αὐτὸν τῆς συναφείας λόγον ἡ ἐπομένη διάταξις

«αἰ|κ| ἐκ ἀγορας πριαμενος δολον με περαιώσει ταν Γεκασκοντ αμεραν αι τινα κα προθθ αδικηκει ε μστερον τοι πεπαμενοι ενδικον εμεν.» Ὁ Dareskai καὶ ὁ Lewy ἐρμηνεύουσι τὸ «μὴ παραιώση» δὲν μεταπωλήση ἐντὸς τῶν ἐξήκοντα ἡμερῶν. Ὁ δὲ Bücheler «δὲν ὄριση προθεσμίαν μακροτέραν τῶν ἐξήκοντα ἡμερῶν. Οἱ Baunack «δὲν διαβιβάσωσι πέραν» (διαπραγματευθῶσιν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ). Ὁ Comparetti μετέφρασε «δὲν παρέλθωσιν ἐξήκοντα ἡμέραι.» Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Φαβρίκιος γράφει «αι τινα κα προθθ αδικηκίη, ὕστερον» κ. τ. λ. Ὁ δὲ Comparetti «αἰ τινα κα προθθ ἀδικ' ἔχη ἢ ὕστερον.» Ὁ Bücheler

«αἱ τινὰ καὶ προθ' ἀδικεῖται ἔϋστερον» καὶ τὴν γραφὴν ταύτην ἀκολουθοῦσιν οἱ Baunack κ. λ. Ἑρμηνεύουσιν ἐπομένως τὴν ὅλην διάταξιν ὁ μὲν Comparetti «ἐὰν δὲν παρέλθωσιν ἐξήκοντα ἡμέραι δι' ὅσα ἀδικήματα ὁ δούλος ἔχη πρὸ τῆς ἀγορᾶς ἢ μετ' αὐτὴν εἶναι ἀγώγιμος ὁ πρότερον κατέχων αὐτόν.» Οἱ δὲ Bücheler καὶ Zitelmann «ὅστις ἀγοράσας καὶ γενόμενος κύριος δούλου ἐκ τῆς ἀγορᾶς δὲν θέσῃ ἄλλην προσθεσμίαν ἐντὸς 60 ἡμερῶν, ἐὰν (ὁ δούλος) ἠδίκησέ τινα πρότερον ἢ ὕστερον εἶναι ἀγώγιμος ὁ κεκτημένος.» Οἱ δὲ Baunack μεταφράζουσι «εἴ τις δούλον ὃν ἠγόρασεν ἐκ τῆς ἀγορᾶς δὲν διεπραγματεύθῃ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἐντὸς ἐξήκοντα ἡμερῶν, ἐὰν (ὁ δούλος) ἠδίκησέ τινα πρότερον ἢ ὕστερον, εἶναι ἀγώγιμος ὁ κύριος τοῦ δούλου.» Ἡ γραφὴ τοῦ Φαβρικίου «ἀδικησείη» δὲν συμφωνεῖ πρὸς τοὺς γραμματικούς κανόνας καθ' οὓς ἡ λέξις ἀκριβῶς ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν ὑπερσυντελικὸν τῆς ὀριστικῆς «ἠδικήκει» μετὰ τοῦ διαζευκτικοῦ ἢ. Ἡ φράσις τοῦ Comparetti «ἀδικ' ἔχη» δὲν εἶναι ἐλληνικὴ καθ' ἣν σημασίαν ἀποδίδει αὐτῷ ὁ ἐξηγητής. Οὐδεμίαν δὲ τῶν γενομένων ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ μεταφράσεων παρέχει ἔλλογον ἐρμηνεῖαν τῆς διατάξεως κατὰ τὰς γενικὰς ἀρχὰς τοῦ δικαίου. Ἡ φράσις «ὅς κ' ἐξ ἀγορᾶς πριάμενος δούλον μὴ περαιώσῃ τῶν ἐξήκοντα ἡμερῶν εἴ τινα πρόσθε ἠδίκησῃ ἢ ὕστερον, τῷ πεπαμένῳ ἔνδικον ἦμεν» κατὰ γράμμα λαμβανομένη μεθερμηνεύεται—ἐὰν τις πριάμενος δούλον ἐκ τῆς ἀγορᾶς δὲν συμπληρώσῃ ἐξήκοντα ἡμέρας, ἐὰν ὁ δούλος ἠδίκησέ τινα πρότερον ἢ ὕστερον (μετὰ τὴν πρᾶσιν), εἶναι ἀγώγιμος ὁ δεσπότης—τουτέστι γενομένης τῆς πράξεως τοῦ δούλου ἐκ τῆς ἀγορᾶς, μόνον πρὸ τῆς συμπληρώσεως ἐξήκοντα ἡμερῶν, ἐὰν ὁ δούλος ἠδίκησέ τινα πρότερον ἢ ὕστερον (πρὸ τῆς πράξεως ἢ μετ' αὐτὴν) εἶναι ἀγώγιμος ὁ δεσπότης· ὥστε ἡ ἔννοια τοῦ νόμου εἶναι ὅτι ἡ περὶ τοῦ ἀδικήματος τοῦ δούλου ἀγωγὴ (actio noxalis) κατὰ τοῦ δεσπότη, τοῦ ἀγοράσαντος τὸν δούλον δημοσίᾳ, δύναται νὰ ἐνασκηθῇ ἐντὸς ἐξήκοντα ἡμερῶν, (ἀφ' ἧς ἐγεννήθη κατ' αὐτοῦ). Ἄλλως ἢ κατὰ τοῦ νῦν δεσπότη ἀγωγὴ ἔνεκα ἀδικήματος τοῦ ἐν τῇ ἀγορᾷ πρᾶθέντος δούλου παραγράφεται μετὰ ἐξήκοντα ἡμέρας. Ἡ μοναδικὴ αὕτη διάταξις ἐν τῷ γορτ. νόμῳ φαίνεται ὡς συμπλήρωσις τῶν ἐν ἐτέρῳ νόμῳ διαλαμβανομένων περὶ τῶν ἔνεκα ἀδικήματος τοῦ δούλου ἀγωγῶν κατὰ τοῦ δεσπότη (actiones noxales), ἢ τροπολογία προϋπαρχούσης διατάξεως περὶ παραγραφῆς τοιούτων ἀγωγῶν. Ὅπως δὴ ποτε προϋποτίθησιν ἐτέρας δια-

τάξεις μὴ περιλαμβανομένας ἐν τῇ προκειμένῃ ἐπιγραφῇ. Περὶ τοῦ ἀττικοῦ δικαίου γινώσκομεν ὅτι ὁ Σόλων ἔγραψε νόμον «βλάβης τετραπόδων» (Πλουτ. Σολ. 24) τουτέστι *si quadrupes pauperiam fecisse dicatur* κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν δωδεκαλέπτον (Πανδ. 9, 1) ἐν δὲ τῷ νόμῳ διατάσσεται «κύνεα δακόντα παραδοῦναι κλοιῷ τριπήχει δεδεμένων» ταύτην δ' ὁ Πλούταρχος ἀπομνημονεύει, οὐχὶ ὡς τὴν μόνην διατάξιν τοῦ νόμου, ἀλλ' ὡς τὸ «μᾶλλον χάριεν ἐνθύμημα πρὸς ἀσφάλειαν.» Ἐν τῷ πανδέκτῃ ἀναφέρονται διατάξεις τῆς δωδεκαλέπτου περὶ τῆς *actio noxalis* ἕνεκα βλάβης τετραπόδου (IX. 1) καὶ ἕνεκα ἀδικήματος ἄλλοτριῦν δούλου (IX. 4) ἀλλ' αἱ ἀρχαὶ τοῦ δικαίου ὡς πρὸς τὴν ἀποκατάστασιν εἶναι αἱ αὐταὶ ἐπὶ ἀμφοτέρων τῶν θεμάτων. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἄξιον σημειώσεως ὅτι ὡς πρὸς τὴν ὑπὸ τετραπόδων προξενουμένην βλάβην εἰδικαὶ διατάξεις προνοοῦσι περὶ τοῦ δακόντος κυνὸς καὶ τῆς παραδόσεως αὐτοῦ (Pauli sent 1. 15) ὡς ἐν τῷ νόμῳ τοῦ Σόλωνος. Ὡς πρὸς τοὺς δούλους δὲ ἡ *actio noxalis* ἀφορᾷ εἰς ἀδικήματα τῷ δούλῳ καταλυγιστέα, ἐναγόμενος δὲ ὁ δεσπότης ἐξ ὀνόματος τοῦ δούλου (*servi nomine*) ἀπαλλάσσεται τῆς ἀποζημιώσεως παραδίδων αὐτὸν *in illa antiqua lege actio* (XII Tab.) *si servus sci-ente domino furtum fecit, vel aliam noxam commisit, servi nomine actio est noxalis nec dominus suo nomine tenetur* (N. 2. Π. §9, 4'). Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ δὲν ἀπαντῶσι διατάξεις περὶ τῆς ὑπὸ τετραπόδων προξενουμένης βλάβης, οὐδὲ περὶ ἀποζημιώσεως τῶν ἀδικημάτων τοῦ δούλου. Ἀφ' ἐτέρου οὐδὲ ἐν τῷ ἀττικῷ, οὐδὲ ἐν τῇ δωδεκαδέλτῳ ἀπομνημονεύονται εἰδικαὶ διατάξεις περὶ τῆς παραγραφῆς τῆς ἐξ ἀδικήματος τοῦ δούλου ἀγωγῆς κατὰ τοῦ δεσπότου. Ἐχομεν λοιπὸν τεμάχια τριῶν διαφορῶν νομοθεσιῶν, ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς προσερχομένων, ἐκ δὲ τοῦ συνδυασμοῦ αὐτῶν δυνάμεθα νὰ λάβωμεν ἀκριβῆ γνῶσιν τοῦ θεσμοῦ τῶν *actiones noxales*. Κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου ἡ *actio noxalis* ἐχορηγεῖτο κατὰ τοῦ δεσπότου, *servi nomine* διὰ τὸ ὑπὸ τοῦ δούλου παραθῆναι ἀδικήμα· διότι *noxia* ἐν τῷ νόμῳ ἐκαλεῖτο οὐχὶ ἀπλῶς ἡ βλάβη, ἀλλὰ τὸ ἀδικήμα καὶ ἡ ἕνεκα ἀδικήματος ποινὴ (Εἰσηγ. 4, 8 § 1 *noxia ipsum maleficium veluti furtum, damnum, rapina*. Festus. *noxia*). Ἀγωγίμος ἦτον ὁ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀγωγῆς κύριος κατὰ τὸν κανόνα *noxia caput sequitur* ὅστις ἐκ τῆς δωδεκαδέλτου ἀνεγράφη ἐν ταῖς εἰσηγήσεσι (αὐτόθι § 5 Gaius IV. 77). ἀπηλλάσσεται δὲ πάσης εὐθύνης ὁ ἐναγόμε-

μενος πρᾶξι δίδων εἰς τὸν ἀδικηθέντα τὸν δούλον *noxam id est ipsam corpus quod nocuit, id est servus* (Εἰσηγ. αὐτ.) ὡς κατὰ τὸν νόμον τοῦ Σόλωνος ὁ κύριος ὤφειλε νὰ παραδώσῃ τὸν δακόντα κύνα τριπήχει κλοιῷ δεδεμένον. Ἐὰν ὁ δούλος ἔπραξε τὸ ἀδίκημα ἐν γνώσει, καὶ μὴ ἀποτρέψαντος τοῦ δεσπότη, ἠδύνατο νὰ ἐναχθῇ ἐπὶ ἀποζημιώσει οὗτος, καὶ τοὶ ἀπαλλοτριώσας ἢ ἀπελευθερώσας τὸν δούλον· ἀλλὰ καὶ ἐν τιαύτῃ περιπτώσει εἶχεν ὁ ἀδικηθεὶς τὸ ἐκλεκτικὸν δικαίωμα ἵνα ἐναγάγῃ εἴτε τὸν ἐπὶ τοῦ ἀδικήματος, εἴτε τὸν νῦν κύριον τοῦ δούλου. Ἄλλ' οὗτος καταδικαζόμενος εἴτε ν' ἀποζημιώσῃ τὸν ἀδικηθέντα, εἴτε νὰ παραδώσῃ τὸν δούλον δι' ἀδίκημα ὑπὸ τούτου πρᾶχθῆν, ὅτε ἄλλος ἦν ὁ δεσπότης αὐτοῦ, εἶχεν ἀναγωγὴν κατὰ τοῦ πρᾶτου, ὡς διὰ πᾶν ἐλάττωμα τοῦ δούλου μὴ γνωρισθῆν αὐτῷ κατὰ τὴν πρᾶσιν. Τὰ ἠθικὰ ἐλαττώματα τοῦ δούλου οἷον ἡ ῥοπή πρὸς μέθην, πρὸς κακοθεΐας ἢ κακουργίας, κλοπὴν λ.χ. φθορὰν ξένης ιδιοκτησίας, ἔριδας κλ. δὲν ἠδύνατο νὰ διαγνώσῃ ὁ ἀγοράζων ἐν τοῖς κύκλοις, ἀνακαλύπτων δὲ αὐτὰ ὕστερον εἶχε δικαίωμα ἀναγωγῆς ὡς περὶ κεκρυμμένου ἐλαττώματος. (Ἡσυχ. Ἀρποκρ. ἐν λέξει κύκλοι-ἀπαγωγῆ-Πολυδ. Ζ', 11). Συνεπεία τῶν ἀρχῶν τούτων, κοινῶν εἰς τὸ ἀρχαιότερον δίκαιον Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων, λογικὸν καὶ δίκαιον ἦτο νὰ ὀρίζηται σύντομος προθεσμία ἐντὸς τῆς ὁποίας ὤφειλεν ὁ ἀδικηθεὶς ὑπὸ ἄλλοτρίου δούλου νὰ ἐναγάγῃ *servi nomine* τὸν δεσπότην, ὅπως οὗτος ἄνευ ἰδίας ζημίας ἐνασκῆσῃ τὸ δικαίωμα τῆς παραδόσεως τοῦ δούλου, καὶ τῆς ἀναγωγῆς κατὰ τοῦ πωλητοῦ. Εἰδικὴ τιαύτης παραγραφῆς διάταξις, ὑπάρχουσα ἴσως ἐν τῇ νομοθεσίᾳ τοῦ Σόλωνος καὶ τῇ δωδεκαθέλτῳ τῶν Ῥωμαίων (1) ἀλλὰ μὴ διασωθεῖσα, εἶναι ἡ τοῦ γορτυν. νόμου. Διὰ δὲ τῶν προεκτεθεισῶν διατάξεων τοῦ ἀττικοῦ καὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου ἐξηγοῦνται ἐν τῇ προκειμένῃ περικοπῇ τῆς ἐπιγραφῆς οἱ ὄροι «*ἠδικήκει*», καὶ «*τῷ πεπαμένῳ ἔνδικον ἦμεν*». Πρόκειται οὐχὶ περὶ ἀπλῆς ζημίας ἢ ἐλλείψεως, ἀλλὰ περὶ ἀδικήματος διαπραχθέντος ὑπὸ τοῦ δούλου κατὰ τρίτου ἔχοντος ἀγωγὴν κατὰ τοῦ δεσπότη, *actionem noxalem servi nomine*. Ἡ ἀγωγή αὕτη πρέπει νὰ ἐνασκηθῇ πρὸ τῆς παρελεύσεως ἐξήκοντα ἡμερῶν ἀπὸ τοῦ

(1) Γινώσκουμεν ὅτι ἐνικυσία ἦτον ἡ παραγραφὴ τῆς *actio de peculio* (N. I. Π. 15, 2) κατὰ τὸ δίκαιμα τοῦ Πράκτορος. Ἐλλόγιω; συντομωτέρα ἦτον ἡ *actio noxalis* κατὰ τοῦ δεσπότη, μὴ ὑπάρχοντος χρηματίου.

ἀδικήματος, πραχθέντος εἴτε πρὸ τῆς ἀγορᾶς τοῦ δούλου εἴτε ὕστερον.

Ἀπὸ τοῦ ἐπομένου στ. 15, Ζ. ἄρχονται τὰ περὶ κληρονομικοῦ δικαίου τῶν θηλέων μὴ ὑπαρχόντων ἀρρένων τέκνων.

Ἀπὸ τοῦ στ. Ζ, 15 ἄρχονται τὰ περὶ τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου τῶν θηλέων, μὴ ὑπαρχόντων ἀρρένων τέκνων. Ἀνάλογοι διατάξεις ἀπαντῶσιν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου παρ' ἀπάσαις ταῖς πολιτείαις τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Διόδωρος ἀναφέρει περὶ τοῦ Χαρώνδου (ιβ' 48.) «Τρίτος δὲ νόμος διαρθώθη ὁ περὶ τῶν ἐπικλήρων ὁ καὶ παρὰ Σόλωνι κείμενος· ἐκέλευε γὰρ τῇ ἐπικλήρῳ ἐπιδικάζεσθαι τὸν ἔγγιστα γένους, ὡσπύτως δὲ καὶ τὴν ἐπικληρον ἐπιδικάζεσθαι τῷ ἀγγιστεῖ, ᾧ ἦν ἀνάγκη συνοικεῖν ἢ πεντακοσίας εἰ: τῖσαι δραχμὰς εἰς προικὸς λόγον τῇ πενιχρᾷ ἐπικλήρῳ». Πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς ἐν Γόρτυνι ἐπιγομφῆς οἱ νεώτεροι ἀρχαιολόγοι ἀνεζήτησαν ἐν τῷ ἀττικῷ δικαίῳ ἐξ εἰκασίας τὰ νόμιμα τῶν Δωριέων περὶ τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος τῶν πατρούχων (Lachmann 175). Ἄλλ' ἐνῶ ἐκ τῆς νομοθεσίας τοῦ Σόλωνος τεμάχιά τινα ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου μνημονεύονται ὑπὸ τῶν ἀττικῶν ρητόρων, ὁ Γόργ. νόμος εἶναι πλήρης, προνοῶν λεπτομερῶς ἐπὶ περιπτώσεων περὶ ὧν δὲν διεσώθησαν διατάξεις τοῦ Σόλωνος. Ἀπ' ἑτέρου παρατηροῦνται δύο οὐσιώδεις διαφοραὶ μετὰ τοῦ ἀττικοῦ δικαίου καὶ τοῦ γορτυνίου νόμου. Εἰσαγαγὼν ὁ Σόλων τὸ δικαίωμα τῆς διαθήκης ἐπέτρεψεν εἰς τὸν πατέρα νὰ διαθέσῃ μετὰ τοῦ κλήρου καὶ περὶ τῆς ἐπικλήρου θυγατρὸς. Τοῦτο προκύπτει ἐκ τοῦ νόμου τῆς ἀγγιστείας», ὅστις ἂν μὴ διαθέμενος ἀποθάνῃ, ἐὰν μὲν παῖδας καταλείπῃ θηλείας σὺν ταύτησιν· ἐὰν δὲ μὴ, τοὺς δε κυρίους εἶναι τῶν χρημάτων» κτλ. Τοῦτέστιν ὁ νόμος ὀρίζει: τίσι μεταβαίνει ὁ κλῆρος μετὰ τῶν θυγατέρων, ἢ μὴ ὑπαρχουσῶν τοιούτων ὁ κλῆρος, ἐὰν ἄλλως δὲν διέθεσεν ὁ κληρονομούμενος. Τὸν ἐνίσχυει νόμον ἔχων ὑπ' ὄψει ὁ Πλάτων λέγει (Νομ. ια') «Ἐάν δὲ ἄρρενας μὲν μὴ λείπῃ, θηλείας δὲ ὁ διατιθέμενος, ἄνδρα μὲν τῶν θυγατέρων ἢ τινι ἂν ἐθέλῃ, υἱὸν δὲ αὐτῷ καταλείπέτω γράφας κληρονομεῖν». Τοῦτο δὲ τὸ δικαίωμα τοῦ πατρὸς ἵνα διαθέτῃ περὶ τῶν κληρούχων ὑποθέτουσιν ὡς ἰσχύον καὶ παρὰ τοῖς Δωριεῦσιν οἱ νεώτεροι ἐξηγηταί. (Lachmann αὐτ.)» Ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ ἀπαναντίας οὐδεμία γίνεται μνεία διαθέσεως τῶν πατρούχων ὑπὸ τοῦ πατρὸς· μόνος ὁ νόμος διαθέτει περὶ αὐτῶν, ὡς καὶ περὶ τοῦ κλήρου τῶν γονέων. Ἄλλ' ὁ Ἡρόδοτος γράφει (Ζ, 57) «δικάζειν δὲ μόνους τοὺς βασιλέας (τῶν Σπαρτιατῶν) τοσάδε μοῦνα, πατρούχῳ τε παρθένου πέρι ἐς τὸν

ικέται ἔχειν, ἢν μὴ περὶ ὁ πατὴρ αὐτὴν ἐγγυήσῃ». Ἐνῶ ἄρα κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐπιγραφῆς δὲν εἶχεν εἰσαχθῆ ἐν Γόρτυν ὁ θεσμὸς τῆς διαθήκης κατὰ τὴν νομοθεσίαν τοῦ Σόλωνος, ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ ἱστορικοῦ ἴσχυεν ἐν Σπάρτῃ τὸ ἀπὸ τοῦ Ἐπιτάδεως εἰσαχθὲν δικαίωμα τοῦ πατρὸς περὶ διαθέσεως τοῦ κλήρου μετὰ τῶν πατρούχων (Πλουτ. Ἄγις. 5).

Ἐτέρα διαφορὰ τοῦ γορτ. νόμου ἀπὸ τοῦ ἀττικοῦ παρατηρεῖται, ὅτι αἱ ἐπίκληροι κατὰ τὸ ἀττικὸν δίκαιον ὄφειλον ἀμετατρέπτως νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τὴν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τῆς διαθήκης τοῦ πατρὸς, ἢ τῆς διατάξεως τοῦ νόμου· μόνος ὁ εἰς τὴν ἢ ἐπίκληρος ἐδίδοτο ἡδύνατο ν' ἀρνηθῆ ὑπὸ τινος ὅρου. Κατὰ τὸν γορτ. νόμον, ὡς θέλομεν ἰδεῖν, εἶχεν ἡ πατρούχος κατὰ τινὰς περιστάσεις τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ν' ἀρνηθῆ τὸν γάμον αὐτῆς μετὰ τοῦ ἀγγιστεύος.

Πλὴν τῶν δύο τούτων διαφορῶν αἱ βάσεις τῆς νομοθεσίας εἶναι κοιναὶ εἰς τε τὸ ἀττικὸν δίκαιον καὶ τὸν γορτ. νόμον, διὰ δὲ τῆς παραθέσεως τούτου πρὸς ἐκεῖνο δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν πλήρως τὸ σύστημα τοῦ θεσμοῦ τούτου, μὴ ἔχοντος ἀνάλογον, εἰμὴ ἐν τῇ νομοθεσίᾳ τοῦ Μωϋσέως. Ἡ ἀρχὴ τοῦ θεσμοῦ ἀναγράφεται ἐν Δευτερονομίῳ κερ. τελ. 7. «καὶ οὐχὶ περιστραφήσεται κληρονομία τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ ἀπὸ φυλῆς εἰς φυλὴν, ὅτι ἕκαστος ἐν τῇ κληρονομίᾳ τῆς φυλῆς τῆς πατριᾶς αὐτοῦ προσκολληθήσονται οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ· καὶ πᾶσα θυγάτηρ ἀγγιστεύουσα κληρονομίαν ἐκ τῶν φυλῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐνὶ τῶν ἐκ τοῦ δήμου τοῦ πατρὸς αὐτῆς ἔσονται γυναῖκες, ἵνα ἀγγιστεύωσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἕκαστος τὴν κληρονομίαν τὴν πατρικὴν αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ περιστραφήσεται ὁ κλῆρος ἐκ φυλῆς ἐπὶ φυλὴν ἑτέραν, ἀλλ' ἕκαστος ἐν τῇ κληρονομίᾳ αὐτοῦ προσκολληθήσονται οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ». Δὲν εἶναι διάταξις ἔχουσα τὴν πηγὴν ἐν τῇ νομοθεσίᾳ τῶν Αἰγυπτίων, διότι πρὸ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ καθόδου τῶν υἱῶν τοῦ Ἰακώβ προὔπηρχε πρᾶς ταῖς Ἑβραίοις τὸ ἔθιμον τῆς ἐπιγαμίας τῶν συγγενῶν, ἵνα μὴ δικασπᾶται ὁ οἶκος. Ἡ παράδοσις διεσώθη ἐν τῇ Α' βίβλῳ τοῦ Μωϋσέως (Γεν. 38. 7). Ὁ Ἰούδας εἶχε πρωτότοκον υἱὸν Ἡρ, δευτερότοκον τὸν Εὐνάν καὶ τριτότοκον τὸν Σιλώμ· ὁ Ἡρ ἀπέθανε καὶ ἀφῆκεν ἄτεκνον τὴν σύζυγον αὐτοῦ Θάμαρ, «εἶπε δὲ Ἰούδας πρὸς τὸν Εὐνάν, εἰσελθε πρὸς τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου καὶ ἐπιγάμωσαι αὐτήν, καὶ ἀνάστησον σπέρμα πρὸς τὸν ἀδελφόν σου». Ὁ Εὐνάν δὲν ἤθελε ν' ἀφίσῃ σπέρμα εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ ἀπέθανε. «εἶπε δὲ Ἰούδας πρὸς τὴν Θάμαρ τὴν νύμφην αὐτοῦ· κάθου χήρα ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς σου, ἕως μέγας γέννηται Σηλώμ ὁ υἱός μου». Ἡ Θάμαρ ὑπήκου-

σεν. Ὁ Ἰούδας ὅμως δὲν ἐξεπλήρωσε τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ νὰ δώσῃ αὐτῇ σύζυγον τὸν Ση'ώμ, καὶ ἡ νόμφη τὸν ἐξεδικήθη ἀπατήσασα αὐτὸν, συνευρεθεῖσα καὶ συλλαβούσα ἐξ αὐτοῦ μεταμφιεσμένη ὡς πόρνη. Ὁ Μωϋσῆς ἐξῆκολουθῶν ἴσως τὸν νόμον τῶν Αἰγυπτίων, ἀπηγόρευσε τὸν γάμον τῆς χήρας μετὰ τοῦ γαμβροῦ αὐτῆς (Λευϊ. ιη', 16)· ἀλλὰ τοῦ νόμου ὑπερίσχυσε τὸ ἀρχαιότερον ἔθιμον· διότι ἐν τῷ δευτέρῳ νόμῳ (κε', 5) ἀναγινώσκεται «ἐὰν δὲ κατοικῶσιν ἀδελφοὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ ἀποθάνῃ εἷς ἐξ αὐτῶν, σπέρμα δὲ μὴ ᾖ αὐτῷ, ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς εἰσελεύσεται πρὸς αὐτήν, καὶ λήψεται αὐτὴν ἑαυτῷ γυναῖκα, καὶ συνοικήσει αὐτῷ, καὶ ἔσται τὸ παιδίον ὃ ἐὰν τέκῃ κατασταθήσεται ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ τετελευτηκότος» κτλ. Ἐν δὲ τῷ εὐαγγελίῳ κατὰ Ματθαῖον 22, 24 ἀναγινώσκεται «Μωσῆς εἶπεν· ἐὰν τις ἀποθάνῃ μὴ ἔχων τέκνα, ἐπιγαμβρεύσει ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἀναστήσει σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ» κτλ.

Ὅτι ἀνάλογός τις θεσμὸς ὑπῆρχε καὶ ἐν τῷ ἀρχαιότερῳ δικαίῳ τῶν Ῥωμαίων εἰκάζεται ἐκ τῶν στίχων τοῦ Τερεντίου ἐν Φορμίωνι 1, 2, 75.

Lex est ut orbae, qui sunt genere proximi
iis nubant et illos ducere eadem haec lex est

οἷα ἐλέγετο ἡ χήρα καὶ ἡ ἄτεκνος κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Φέστου 182· ἀλλ' ἐν ταῖς συλλογαῖς τοῦ Ἰουστινιανοῦ δὲν δυνάμεθα ν' ἀνεύρωμεν ἴχνη θεσμῶν, μὴ διατηρηθέντων ἐν ἰσχύει διὰ τῆς νομοθεσίας αὐτοῦ.

Ἐφερον ἄρα τὸν θεσμόν τοῦτον οἱ Ἕλληνες μεταναστεύοντες ἐκ τῆς Ἀρμενίας μετὰ τῶν λαῶν τῆς ἀρίας φύλης; Δὲν πιστεύω εἰς τὴν πρὸ ἐβδομήκοντα ἐτῶν ἀνακαλυφθεῖσαν συγγένειαν τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ῥωμαίων μετὰ τῶν Σλαύων, Γερμανῶν, Κελτῶν ἐκ τῆς καταγωγῆς τῶν μεταναστῶν τοῦ Τιβέτ. Ἡ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος ἤθελε μὲ παρασύρει πολὺ μακρὰν τῶν ὁρίων τῆς μελέτης μου. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου παρατηρῶ μόνον ὅτι ἐνῶ ὁ θεσμὸς περὶ οὗ ὁ λόγος ἀνευρίσκεται μόνον παρὰ τοῖς παναρχαίοις προϊστορικοῖς ἔθιμοις τῶν Ἑβραίων, ὁ F. Schlegel ὁ F. Schœll κ. α. οἱ εὐρέται τῆς συγγενείας τῶν λαῶν τῆς ἀρίας φύλης δὲν παρεδέχοντο ὡς μέλη τῆς οἰκογενείας τούτων τοὺς σημαντικοὺς λαοὺς, καὶ δὴ τοὺς Ἑβραίους καὶ τοὺς Φοίνικας.

Τὰς θυγατέρας τὰς μὴ ἐχούσας ἀδελφοὺς καλουμένους εἰς τὴν πα-

τρικὴν κληρονομίαν οἱ Ἴωνες ἐκάλουν ἐπικλήρους (ἐπικλήρος κατ'ἀντίθεσιν ἐπίπροικος), ἐπικληρίτιδας ἢ ἐγκλήρους, οἱ δὲ Δωριεῖς πατρούχους καὶ ἐπιπαχυτίδας Ὁ Βυρσεύς ἐν τῷ κ. Στεφ. Β. τοῦ Δημοσθένους διορθοῖ τὸν ὄρον τοῦ νόμου «ἐὰν ἐπικλήρος τις ἦ τὸν κύριον ἔχειν» διὰ τοῦ ἐπικλήρος τουτέστιν ἢ εἰς τὴν κληρονομίαν καλουμένην ἄλλ' ἐνῶ ὁ ὄρος ἐπικλήρος οὐδαμοῦ ἄλλοθι ἀπαντᾷ εἰς τὸν κληρονόμον ἀναφερόμενος, εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ προκειμένου νόμου ἀρμόζει μᾶλλον ὁ ὄρος ἐπικλήρος. Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀναγινώσκομεν πάντοτε πατρούχος. Τὸν δὲ ὄρισμόν τῆς πατρούχου εὐρίσκομεν ἐν ς'. Η, 40 «πατροιοκον δ' εμεν αι κα πατερ με ει ε αδελπιος ες το αυτο πατρος «πατρούχον δ' εἶναι εἰ κε πατῆρ μὴ ἦ, ἢ ἀδελφὸς ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρός.» Κατὰ τὸν ὄρισμόν τοῦτον ἢ θυγάτηρ, ἢ αἱ θυγατέρες ἀποκτῶσι τὴν ιδιότητα πατρούχων ἀποθνήσκοντος τοῦ πατρός· ἐνῶ κατὰ τὸν ὄρισμόν τὸν ἀναφερόμενον ἐν Πολυδ. Γ', 33. «Ἡ ἐν παντί τῷ κλήρῳ τρεφομένη, μόνη θυγάτηρ ἐπικλήρος, περιόντος τε τοῦ πατρός καὶ ἀποθανόντος, ἐκάλεσαν δὲ τινες αὐτὴν καὶ πατρούχον» ἡ ιδιότης πατρούχου ἀποδίδεται εἰς τὴν μίαν μόνην ὑπάρχουσαν θυγατέρα ζῶντος τοῦ πατρός. Τοῦτο ἀποδεικνύει οὐχὶ ἀντίθεσιν τοῦ γορτ. νόμου πρὸς τὸν τῶν λοιπῶν ἐλληνικῶν πολιτειῶν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀτέλειαν τοῦ ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκου ἀναγραφέντος, καὶ ἀκριβεστέραν σύνταξιν τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ γορτ. νόμου. Κατὰ τὸν νόμον τοῦτον ἢ θυγάτηρ μὴ ὑπόντων ἀρρένων τέκνων τοῦ ἀποθανόντος καλεῖται εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ πατρός, μετὰ τῆς ὑποχρέωσεως τοῦ νὰ λάβῃ ὡς σύζυγον τὸν πλησιέστερον αὐτοῦ συγγενῆ. Ὡς πλησιέστερος καλεῖται πρῶτος ὁ ἀδελφὸς τοῦ κληρονομούμενου, μετὰ δὲ τὸν ἀδελφὸν ὁ ἀδελφιδόυς καὶ λοιποὶ κατὰ τὸν βαθμὸν τῆς ἀγχιστείας καὶ τὰ πρεσβεῖα τῆς ἡλικίας.

«Ταμ πατροιοκον οπιυεθαι αδελπιο το πατρος τον ιοντον τοι πρειγιστοι». Τὴν πατρούχον ὀπιυεσθαι τῷ ἀδελφῷ τοῦ πατρός τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν ὄντων. Πρεῖγυς, δωρικὸς τύπος τοῦ πρέσβυς.

«αι δεκα πλιες πατροιοκοι ιοντι κ αδιλπιοι το πατρος τοι επι πρειγιστοι οπιυεθαι» ἐὰν δὲ ὡσι πλείονες πατρούχοι καὶ ἀδελφοὶ τοῦ πατρός ὀπιυεσθαι τῷ κατὰ σειρὰν πρεσβυτέρῳ. Τινὲς γράφουσιν ἐν μιᾷ λέξει «ἐπιπρεῖγιστω». Ὁρθωτέραν νομίζω τὴν γραφὴν διηρημένως, ἐκλυμβάνων τὴν ἐπὶ μετὰ δοτικῆς ἐν τῇ σηκσιζ τῆς ἐπαναλήψεως, ὡς ἐν τῇ φράσει «ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ» ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον. Ἐρμηνεύω κατὰ ταῦτα — ἐὰν ὡσι πολλοὶ πατρούχοι καὶ πολλοὶ ἐξ ἀδελφοὶ αὐτῶν,

λαμβάνουσιν ὡς σύζυγον κατὰ σειράν τῆς ἡλικίας ἢ πρώτη τὸν πρῶτον, ἢ δευτέρα τὸν δεύτερον, καὶ οὕτω καθεξῆς. Οὕτω καὶ ἐν τῷ ἐπομένῳ στίχῳ· «αὶ δεκα μεῖοντι ἀδελπιοὶ το πατρὸς υἱεὶδ δε εἰς ἀδελπιον οπιεσθαι ἰοι τοι εἰς το πρειγιστοι «ἐὰν δὲ μὴ ὦσιν ἀδελφοὶ τοῦ πατρὸς, υἱοὶ δὲ ἐξ ἀδελφῶν ὀπιεσθαι ᾧ τῷ (ἐκείνῳ ὅς) ἐκ τοῦ πρεσβυτέρου (ἀδελφοῦ τοῦ πατρὸς τῆς πατροῦχου) «αὶ δεκα πλιες ἰοντι πατροιοκοὶ κ υἱεες εἰς ἀδελπιον αλλοὶ οπιεσθαι τοι εἰς το πρειγιστο» ἐὰν δὲ ὦσι πλείονες πατροῦχοι καὶ υἱοὶ ἐξ ἀδελφῶν ὀπιεσθαι ἄλλῳ κατὰ σειράν τῷ πρεσβυτέρῳ ἐκ τοῦ πρεσβυτέρου.

“Ὅτι καὶ κατὰ τὸ ἀττικὸν δίκαιον ἢ αὐτῇ τάξιν ὠρίζετο τῶν καλουμένων εἰς γάμον μετὰ τῆς ἐπικλήρου ἐξάγεται ἐκ τῶν λόγων τοῦ Ἰσαίου π. τ. Πυρρ. κλ. ἐκδ. Δοῦκα κ’ 4. π. τ. Ἄριστ. κλ. γ’ 4. Ἐν δὲ τῇ ἐπιγραφῇ ἔχομεν λεπτομερεστέρας ὡς πρὸς τοῦτο διατάξεις.

«Μίαν δ’ ἔκεν πατροιοκον τον επιβαλλοντα πλιαδ δε με» μίαν δ’ ἔχειν πατροῦχον τὸν ᾧ προσήκει, πλείους δὲ μὴ. Ἐκ τῆς διατάξεως τοῦ νόμου ἐννοεῖται, καίτοι μὴ σαφῶς ἐκπεφρασμένον, ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται τῷ προσήκοντι νὰ ἔχη οὐ μόνον δύο πατροῦχοι ἀδελφὰς ὡς συζύγους, ἀλλ’ οὐδὲ δύο συζύγους, δηλαδὴ νὰ ἔχη δευτέραν σύζυγον τὴν πατροῦχον ἂν εἶχεν ἤδη ἑτέραν σύζυγον προτοῦ ἢ συγγενῆς αὐτοῦ κληθῆ εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ πατρὸς.

«αδ δε κ ανορος εἰ ο επιβαλλον οπιειν ε α πατροιοκος στεγαν μεν αι κ εἰ εκεν ταν πατροικον ταδ δ επικαρπιας παντος ταν εμιναν απολανεαν τον επιβαλλοντα οπιειν» εἰ δε κε ἄνωρος ἢ ὁ ἐπιβάλλων ὀπιεῖν, ἢ ἡ πατροῦχος, τὴν μὲν στέγην, εἰ κε ἦ, ἔχειν τὴν πατροῦχον, τῆς δὲ ἐπικαρπίας παντὸς (τῶν καρπῶν πάντων τῶν κτημάτων) τὴν ἡμίσειαν ἀπολαγχάνειν τὸν ἐπιβάλλοντα ἵνα ὀπιή. «αὶ δε κ αποδρομος ἰον ο επιβαλλον οπιειν εβιον εβιονσαν με λει οπιειν επι τα πατροιοκοι εμεν τα κρεματα παντα και τον καρπον πρειν κ οπιειν» εἰ δε κε ἀπόδρομος ὢν (ἄνηθος ὢν καθ’ ἕνα χρόνον ἢ πατροῦχος καλεῖται εἰς τὴν κληρονομίαν) ὁ ἐπιβάλλων ὀπιεῖν ἡβῶν (καθιστάμενος ἔφηθος) ἡβῶσαν μὴ θέλη ὀπιεῖν ἐπὶ τῇ πατροῦχῳ εἶναι τὰ χρήματα πάντα καὶ τὸν καρπὸν πρὶν ἢ (μέχρις οὗ) ὀπιή.

Ὁ Γαῖος ἀνχωρῶν ἐκ τῆς ὑποθέσεως ὅτι παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις ὁ ἀγγιστεὺς εἶχε δικαίωμα ἐπὶ τοῦ γάμου τῆς ἐπικλήρου, εἰς ταύτην δὲ μετεβιβάζετο ὁ κλῆρος τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ μὲν παρενόησεν, ἀλλὰ δὲ παρέδραμεν ἐκ τῶν χωρίων τῶν ῥητόρων. Ἐπόμενος δ’ αὐτῷ ὁ Wach-

muth. Helt. Alt. 71. κ. 216 γράφει ὅτι ἐν ἐλλείψει ἀρρένων τέκνων ἐκαλοῦντο εἰς τὴν κληρονομίαν αἱ ἐπίκληροι, καὶ διὰ τούτων οἱ σύζυγοι αὐτῶν» καὶ τὴν δόξαν ταύτην στηρίζουσιν ἐπὶ τοῦ χωρίου τοῦ Δημοσθ. κ. Εὐβ. 1311, 17 ὁ Πρωτόμαχος πένης ἦν ἐπίκληρου δὲ κληρονομήσας εὐπόρου» κλπ. Ἀλλὰ τοιαύτη δὲν εἶναι ἡ ἔννοια τῆς φράσεως. Ἀποθανούσης τῆς συζύγου τοῦ ἀπαιδος ὁ κλῆρος τοῦ πατρὸς αὐτῆς περιήρχετο εἰς τὸν σύζυγον, καθὰ πλησιέστερον συγγενὴ τοῦ πενθεροῦ. Ἐκ δὲ τῶν λόγων τοῦ Ἰσαίου ἐν τῷ περὶ Φιλοκτ. κλ. Θ, 6· «τῆς γὰρ φανερᾶς οὐσίας οὐδένα κύριον ἔσεσθαι τελευτήσαντος Εὐκτῆμονος ἄλλον ἢ τὰς θυγατέρας, καὶ τοὺς ἐκ τούτων γιγνοτάς» βεβαιοῦται ὅτι διὰ τῆς ἐπίκληρου μετεβιβάζετο ὁ τοῦ πατρὸς κλῆρος εἰς τοὺς ἐκ τοῦ γάμου αὐτῆς υἱούς. Τοῦ Δημοσθένους «οὕτως ἐστὶν ὑβριστῆς ὥστε γενομένου αὐτῷ υἱέος τοῦ μὲν εἰσαγαγεῖν εἰς τὸν οἶκον τὸν Ἀγνίου υἱὸν τῷ Ἀγνίᾳ ἐπελάθετο, καὶ ταῦτ' ἔχων τὸν κλῆρον τοῦ Ἀγνίου· τοῦτον δὲ τὸν υἱὸν τὸν γενομένον τῷ Μακαρτάτῳ εἰσπεποίηκε τῷ πρὸς μητρὸς» κτλ. (Δημ. π. Μακ. 77). Αὐτὸ τοῦτο ἐξάγεται καὶ ἐκ τοῦ χωρίου τοῦ Ὑπερίδου ὅπερ ἀναφέρει ὁ Ἀρποκρατίων ἐν λ. ἐπὶ διετές ἠβῆσαι «ἐπειδὴ δ' ἐνεγράφην ἐγὼ, καὶ ὁ νόμος ἀποδεδωκε τὴν κομιδὴν τῶν καταλειφθέντων τῇ μητρὶ, ὅς κελεύει κυρίους εἶναι τῆς ἐπίκληρου καὶ τῆς οὐσίας ἀπάσης τοὺς ἀπαιδας (ἴσ. τοῦ ἀπαιδος, ἦτοι τοῦ ἀνευ ἀρρένων τέκνων ἀποβιώσαντος) ἐπειδὰν ἐπὶ διετές ἠβῶσιν». «Νόμος. Καὶ ἐὰν ἐξ ἐπίκληρου τις γένηται, καὶ ἅμα ἠβῆσῃ ἐπὶ διετές κρατεῖν τῶν χρημάτων, τὸν δὲ σῆτον μετρεῖν τῇ μητρὶ» Δημ. κ. Στεφ. β'. 20. Ὁ πλησιέστερος λοιπὸν συγγενῆς, ὑπόχρεως ὢν ἐκ τοῦ νόμου ἵνα νυμφευθῇ τὴν ἐπίπροιον, τοῦτο εἶχεν ἐξ αὐτῆς τὸ κέρδος, τὴν ἐπικαρτίαν τοῦ κλήρου τοῦ πενθεροῦ ἐὰν ἐκ τῆς ἐπίκληρου ἀπέκτα υἱούς μέχρι τῆς ἠβῆς αὐτῶν, καὶ τὴν προσδοκίαν τοῦ κλήρου, ἐὰν ἡ σύζυγος ἐτελεύτα ἀπαις. Ὅπως δὲ μὴ τοῦτο γένηται διὰ καταδολιεύσεως τοῦ συζύγου ὁ νόμος ἐπέτρεψε γραφὴν κακώσεως καὶ ἀγωγὴν ἀπολείψεως (διαζυγίου) ἐν ἡ περιπτώσει δὲν ἐξεπλήρου ὁ ἀνὴρ τὰ πρὸς τὴν γυναῖκα καθήκοντα συζύγου (Πλουτ. Σολ. 20. Ἐν περιπτώσει τοιαύτη, ὡς ἐν εἰ ὁ πλησιέστερος ἠρνεῖτο νὰ νυμφευθῇ τὴν ἐπίκληρον, τὸ δικαίωμα τοῦ μετ' αὐτῆς γάμου μετέβαινεν εἰς τὸν πλησιέστερον ἐκ τῶν ἐπομένων συγγενῶν.

«αι δεκα δρομευς ιον ο επιβαλλον εβιονσαν λειονσαν οπιειθαι με λει οπιειν μολεν τος καδεστανς τος τας πατροιοκο ο δε δικαστας δι-

κικασατο οπιειν εν τοις δυοις μενσι αι δε κα με οπιει α εγραται τα κρεματα παντ εκουσαν αι κ ει αλλος τοι επιβαλλοντι». Εί δε κε δρομεύς (ἐνήλικος) ὦν ὁ ἐπιβάλλων, ἤβωσαν θέλουσαν ὀπιείσθαι μὴ θέλη ὀπιείν μολεῖν (ἄγειν εἰς τὸ δικαστήριον) τοὺς κηδεστὰς (κηδεμόνας ἐπιτρόπους) τοὺς τῆς πατροῦχου ὁ δὲ δικαστὴς δικασάτω ὀπιείν ἐν τοῖς δυοῖς μῆσί· εἰ δὲ μὴ ὀπιῆ ὡς ἔγραπται, τὰ χρήματα πάντα ἔχουσαν ἐὰν ἢ ἄλλος τῶ ἐπιβάλλοντι· ἦτοι ἔχουσαν τὰ χρήματα πάντα ὀπιείσθαι τῶ ἐπιβάλλοντι, τῶ ἐπομένῳ πλησιεστέρω συγγενεῖ, ἐὰν ὑπάρχη.

«αι δ επιβαλλον με ει τας πυλας τον αιουοντον οτι μι κκ λει οπιειθαι» εἰ δὲ ἐπιβάλλων μὴ ἢ ὀπιείσθαι ᾧ τινι θέλη τῶν αἰτούντων τῆς φυλῆς (τῆς φράτρας εἰς ἣν ἀνήκει ἢ ἐπίκληρος).

Διὰ τῶν ἐπομένων στίχων «αι δε κα τοι επιβαλλοντι εβιονσα με λει οπιειθαι εανωρος ει ο ε πιβαλλον συμπληροῦται ἡ ζ στήλη φέρουσα μίαν τελευταίαν σειρὰν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξηλειμμένην. Ὁ Φαβρίκιος συμπληροῦ αὐτὴν «βαλ[λ]ον [κα]ι μ [ε] λει οπιει εν [ε]». Ὁ Bücheler γράφει «βαλ[λ]ον [κα]ι μ ε λει μεν] εν. Τὴν αὐτὴν γραφὴν ἀκολουθεῖ καὶ ὁ Dareste, νομίζω δὲ μᾶλλον σύμφωνον πρὸς τὴν ὅλην φράσιν ἐξακολουθοῦσαν ἐν τῇ ἐπομένῃ στήλῃ.

VIII

«πατροιοκος στεγαμ μεν αι κ ει εν πολι ταμ πατροιοκον εκεν κατι κ ενει εν ται στεγαι τον δ αλλον ταν εμιναν διαλακονσαν ἄλλο οπιειθαι τας πυλας τον αιτιοντον οτι μι κα λει» εἰ δὲ καὶ τῶ ἐπιβάλλοντι ἢ βῶσα μὴ θέλη ὀπιείσθαι, εἰ ἄνωρος (ἀνήλικος) ἢ ὁ ἐπιβάλλων καὶ μὴ θέλη μένειν (περιμένειν) ἢ πατροῦχος, στέγην μὲν, ἐὰν ἢ ἐν τῇ πόλει τὴν πατροῦχον ἔχειν καὶ ὅ,τι ἂν ἢ ἐν τῇ στέγῃ· τῶν δὲ ἄλλων τὴν ἡμίσειαν διαλαχοῦσαν ἄλλῳ ὀπιείσθαι (ἐκ) τῆς φυλῆς τῶν αἰτούντων ᾧ τινι ἂν θέλη.

«αποδατεθαι δε τον κρεματον ιοι» Ὁ Dareste καὶ οἱ Baumack μεταφράζουσι «διανέμειν δὲ μετ' αὐτοῦ» τοῦ πρώτου ἐπιβάλλοντος. Ἑρμηνευόμενον τὸ ιοι ὡς ἀντωνυμία ἔπρεπε ν' ἀποδοθῇ μᾶλλον εἰς τὸν σύζυγον ἀποδίδειν δὲ τὰ ἐκ τῆς διανομῆς (λαχόντα) εἰς τοῦτον (τὸν σύζυγον) διότι πρότερον ἐγένετο λόγος περὶ τῆς διανομῆς μετὰ τοῦ ἐπιβάλλοντος «ταν εμιναν διαλακονσαν» Ὁ Ἡσύχιος ὁμῶς ἐξη-

γεῖ «*εἰ*» ἐνὶ οἱ μὲν πάντες ἰφ' νῶν ἡματι αἰδός εἶσω» (Ηλ. Ζ 422) ἐφ' οὗ καὶ ὁ Εὐστάθιος σημειοῖ «οὐ μόνον ὅτι ἑπτὰ ἔπεσαν αὐτῇ ἀδελφοί, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐν ἰφ', ἡγουν ἐνὶ ἡματι». Ἐν τοιαύτῃ σημασίᾳ λαμβανομένου τοῦ *οἱ* ἡ φράσις ἐρμηνεύεται — ἀποδάσασθαι δὲ τῶν χρημάτων ἐνὶ δατητί) —

«αἱ δὲ με εἰεν ἐπιβαλλοντες τα πατροιοκο αἱ εγραται τα κρεματα παντ εκουσαν τας πυλας οπιεθαι οτι μι κα λει» Εἰ δὲ μὴ εἰεν ἐπιβάλλοντες τῇ πατρούχῳ, ὡς γέγραπται τὰ χρήματα πάντα ἔχουσαν τῆς φυλῆς ὀπιεσθαι ᾧ τινι κε θέλη.

«αἱ δὲ τας πυλας με τις λει οποιεν τος καδεστανς τος τας πατροισκο [Γειπ]αι | α]λατα | ταν πυλ αν οτι ου λ|ε ι οπυ |ιεν τις και μεν τις [κ οπιε εν ταις τριακοντα ε κα Γειποντι αι δε με αλλο οπιεθαι οτι μι κα νυαται». Ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ πολλὰ γράμματα εἰσὶν ἐξηλιμμένα, ἀλλ' ἐκ τοῦ συνόλου προκύπτει πιθανοτάτῃ ἡ ἔννοια — εἰ δὲ μηδεὶς τῶν τῆς φυλῆς θέλη ὀπιεῖν, τοὺς κηδεστὰς τοὺς τῆς πατρούχου εἰπεῖν εἰς ἐπήκοον τῆς φυλῆς ὅτι οὐ θέλει τις ὀπιεῖν; καὶ εἰ μὲν τις εἶπη, ὀπιεῖν ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν, εἰ δὲ μὴ ὀπιεσθαι ἄλλῳ ᾧ τινι ἐπιτύχη (κατορθώση ἐκ τοῦ νυῶν=φέρω εἰς πέρας).

«αἱ δε κα πατρος δοντος ε αδελπιο πατροιοκος γενεται αι λειοντος οπιεν οἱ εδοκαν με λειοι οπιεθαι αι κ εστετεκνοται διαλακονσαν τον κρεματον αι εγραται αλλοι οπιεθαι τας πυλας αι δετεκνα με ειε παντ εκονσαν το επιβαλλοντι οπιεθαι αι κ ει αι δε με αι εγρατται». Ἐνταῦθα πρόκειται ἡ περίπτωση καθ' ἣν ἡ γυνὴ κατέστη μετὰ τὸν γάμον πατροῦχος, ἡγουν μετὰ τὸν γάμον ἀποθανόντων τῶν ἀρρένων ἀδελφῶν καὶ τοῦ πατρὸς μένῃ κληρονόμος τοῦ πατρικοῦ οἴκου. Ὅριζει δὲ ὁ νόμος—εἰ δὲ πατὴρ δόντος (εἰς γάμον) ἢ ἀδελφοῦ, πατροῦχος γένηται, εἰ θέλοντος ὀπιεῖν ᾧ ἔδωκαν (ἐναντίον τῆς θελήσεως τοῦ συζύγου) μὴ θέλη ὀπιεσθαι, εἰ ἐστετέκνωται διαλαχοῦσαν τῶν χρημάτων, ὡς γέγραπται λαμβάνουσαν τὴν στέγην μετὰ εἰν ἐν αὐτῇ καὶ ἡμισεῖν τῶν λοιπῶν πραγμάτων ἄλλῳ ὀπιεσθαι τῆς φυλῆς· εἰ δὲ μὴ ὡς τέκνα πάντα ἔχουσαν ὀπιεσθαι τῷ ἐπιβάλλοντι, εἰ καὶ ἡ εἰ δὲ μὴ ὡς γέγραπται. — Ὡς καὶ ἄλλοθι ἐσημειώθη ὁ νόμος τῶν Δωριέων εἶναι πρὸς τὰς γυναῖκας εὐνούστερος τοῦ τῶν Ἀθηναίων. Κατὰ τοῦτον ἦτο τοῦ συγγενοῦς δικαίωμα νὰ διεκδικήσῃ τὴν πατροῦχον χωρίζομένην ἀπὸ τοῦ συζύγου καὶ τὰς (ὑπὸ τοῦ πατρὸς) δοθείσας, ἀν ὁ πατὴρ αὐτῶν τελευτήσῃ μὴ καταλιπὼν αὐταῖς γνησίους ἀδελ-

φοῦς τοῖς ἐγγύτατα γένους ἐπιδίκους ὁ νόμος εἶναι κελεύει καὶ πολλοὶ συνοικοῦντες ἤδη ἀφήρηνται τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας» (Ἰσ. π. τ. Κυρ. κλ. 64). Διὸ ἐνίοτε ὁ σύζυγος θέλων νὰ κρατήσῃ παρ' ἑαυτῷ τὴν ἐπικλήρον ἠναγκάζετο νὰ συμβιβάζεται μετὰ τῶν συγγενῶν αὐτῆς, παραιτούμενος μέρους ἢ καὶ ὅλου τοῦ κλήρου τοῦ πενθεροῦ (Ἰσ. π. τ. Ἄριστ. κλ. 19). Κατὰ τὸν γορτ. νόμον ἡ πατροῦχος εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐγκαταλείπῃ τὸν σύζυγον ἵνα ὑπανδρευθῇ μετὰ τοῦ ἐπιβάλλοντος, ἢ ἄλλου τῶν τῆς φυλῆς, καὶ μόνον ἂν εἶχεν ἐκ τοῦ πρώτου γάμου τέκνα ὧφειλε νὰ ἀφίσῃ εἰς τὸν σύζυγον ἡμισίαν τῶν κτημάτων, πλὴν τῆς πατρικῆς οἰκίας ἀνηκούσης εἰς τὴν ἐπικλήρον.

«ανερ αι ἀποθανοι πατροιοκοι τεκνα καταλιπον αι κα λει οπιειέθο τας πυλας οτι μι κα νυαται ανανκαι δε με αι δε τεκνα με καταλιποι ο αποθανον οπιειθαι τοι επιβαλλοντι αι εγραπται αι δ ο επιβαλλονταν πατροιοκον οπιειν με επιδαμος εις α δε πατροιοκος οριμα εις το επιβαλλοντι οπιειθαι αι εγραπται» ἀνὴρ εἰ ἀποθάνοι πατροῦχος τέκνα καταλιπὼν εἶχε θέλησιν ὀπιείσθω τῆς φυλῆς ἢ τινὶ ἐπιτύχῃ, μὴ ἐξαναγκαζομένη. εἰ δὲ τέκνα μὴ καταλιπὼν ὁ ἀποθανὼν ὀπιείσθω τῷ ἐπιβάλλοντι. ὡς ἔγραπται. Ἦγουν ἐὰν ἡ χήρα πατροῦχος ἔχῃ τέκνα δὲν ὑποχρεοῦται εἰς δεῦτερον γάμον μετὰ τοῦ ἐπιβάλλοντος, ὡς ἐν ἡ περιπτώσει χηρεύσῃ μὴ ἔχουσα τέκνα. Εἰ δὲ ὁ ἐπιβάλλων ὀπιείν τὴν πατροῦχον ἀποδημῇ ἢ δὲ πατροῦχος εἶναι ὠρίμη ὀπιείσθαι τῷ ἐπιβάλλοντι ὡς ἔγραπται. τούτέστιν τῷ ἐπομένῳ μετὰ τὸν πρῶτον ἔχοντα ἐπὶ τῆς ἐπικλήρου δικαίωμα, ἀποδημοῦντα.

«πατροιοκον δ εμεν αι κα πατερ με ε ε αδελπιος ες το αυτο πατρος τον δε κρεματον καρτερονς τας εργασιαις τος πατροανς ταδ δ επικαρπιας διαλαγκανεν ταν εμιναν ας α ανορος ει» πατροῦχον δ' εἶναι εἶχε πατὴρ μὴ ἢ ἢ ἀδελφὸς ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρός. (Ἵποτιθεταὶ δὲ ἐνταῦθα ἡ πατροῦχος ἄγαμος καὶ ἀνήλικος.) τῶν δὲ κτημάτων κρατεῖν τῆς διαχειρίσεως τοὺς πατέρας, τῆς δὲ ἐπικαρπίας διαλαγχάνειν τὴν ἡμισίαν (τούτους) ἐφ' ὅσον ἢ ἄνωρος «αι δ ανοροι ικτται με εις επιβαλλονταν πατροιοκον καρτεραν εμεν τον τε κρεματον και το καρποκας α ανορος ει τραπεθαι παρ ται ματρι αι δε ματερ με[ειε ε]πι ματροσι τραπέθαι». Ἡ τελευταία πλᾶξ θραυσμένη κατὰ τὰ δύο τρίτα τοῦ ὕψους, ἀφίνει κενὰ ἰνὰ ἐν ἡ δύο γράμματα ἐκάστης σειρᾶς· τὰ δ' ἐλλείποντα εἰ ἐν τῇ προτελευταίᾳ ἀναπληροῦ ὁ Φ. «μὴ εἴη ἐπὶ» ὁ δὲ Κ. μὴ[ἢ παρ τοῖς]ματροσι. Καθαρῶς ἐπὶ τῆς πλᾶκὸς ἀναγινώσκε-

ται τὸ ἐπί. Ἡ διαφορὰ ὀλίγον συμβάλλει εἰς τὴν ἐρμηνεῖαν τῆς φράσεως. «εἰ δὲ ἄνθρωπ ἐούση μὴ εἶη ἐπιβάλλον τὴν πατροῦχον κρατεῖν τῶν τε χρημάτων καὶ τοῦ καρποῦ ἕως ἢ ἄνωρος τρέφεσθαι παρὰ τῆ μητρὶ, εἰ δὲ μήτηρ μὴ εἶη παρὰ τοῖς μητρῷοῖς τρέφεσθαι.»

«αι δε τις οπιουοι ταν πατροιοκον αλλαι δ εγρατται τικος.»

Ἡ τελευταία σειρά φαίνεται ἔχουσα μόνον δώδεκα γράμματα ἐξ ὧν εἰσὶν ἐξηλιμμένα τὰ ἑπτὰ. Ἐν τῇ ἐπομένῃ στήλῃ τῆς ὑποίας ἡ πρώτη πλᾶξ φέρει.

IX

«τονς επιθ ...» ἔλλείπει τὸ τεμάχιον μεγάλου μέρους τῶν πρώτων ὀκτῶ σειρῶν τὰς ὑποίας ὁ Φαβρίκιος συμπληροῖ «τονς επιθ[άλλοντας αι κ ἀποθανων τις] πατροιοκον καταλιπει ε αυ τονς τα κρεματα αρτοεν παρ το]νς ματροαν ς καταθεμεν [αι δ αλλο αποδοιντο ε καταθειεν με δ]ικαιαν εμεν ταν οναν και ταν κα[ταθεσιν αι δ αλλος πρι[αιτοτις κρεματα ε καταθειτο τον τας πα[τροιοκο τα μεν κρε]μκτα επι τα[πατροιοκοι εμεν ο δ αποδομενος ε καταθενς τοι πριαμενοι ε καταθεμενο αι κανικαθε διπλει καταστασει και τι κ αλλ ατασει το απλοον επικαταστασει.» Ὁ Comparelli συμπληροῖ τὴν τελευταίαν σειράν τῆς Η' στήλης «[ισθω ἔναν]τικο σ[μο]» καὶ ἀληθῶς διακρίνονται αἱ κορυφαὶ τῶν γραμμάτων ιε[θ]ο οὐχὶ ὁμῶς καθαρῶς τοῦ θ. Κατὰ τὴν γραφὴν ταύτην τὴν ὁποίαν ἀκολουθοῦσιν ὁ Bücheler καὶ ὁ Lewy «ἴτω ἔναντι κόσμῳ» ἡ φράσις τελευτᾷ ἐν τῷ μέσῳ τῆς σειράς διὰ τῆς λέξεως κόσμῳ ἢ δ' ἔννοια εἶναι ὅτι ἀρμόδιος ἐπὶ τῶν παραπόνων πρὸς ἀπονομήν τοῦ δικαίου εἶναι ὁ κόσμος, ὡς παρὰ τοῖς Λοκροῖς ὁ κοσμοπόλις ἦτον ὁ ἐρμηνευτὴς τοῦ νόμου, καὶ παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις ὁ Ἄρχων ἦτον ὁ ἀρμόδιος ἐπὶ δικῶν κλήρων καὶ ἐπικλήρων (Πολυδ. Η'. 89). Οἱ Baunack ἀκολουθοῦντες ἐτέραν γραφὴν παραλείπουσι τὴν δυσσινάγνωστον τελευταίαν σειράν τῆς Η' στήλης, καὶ ἀναπληροῦσι τὰς ἔλλειπούσας λέξεις τῆς Θ' γράφοντες «αι δε τις οπιουοι τὴν πατροιοκον αλλα δ εγρατται, ιε?...τικος? (IX) τονς επιθαλλοντανς εκεν τα κρεματα αι κα πατριοιοκον καταλιπει ε αυ|τοῖ κρεματ εκοντι τονς πατροανς και το]νς ματροανς καταθεμεν [και αποδοθαι τὴν Φον αυτον και]δικαιαν» κτλ. Μὴ ἐπιχειρῶν τὴν ἀναπλήρωσιν τῶν ἔλλειπουσῶν λέξεων ὑποθέτω ὅτι ἐν τῇ προκειμένῃ διατάξει προνοεῖται ἡ ἔναντι

περίπτωσης τῆς ἐν ἀρχῇ τῆς Η'. στήλης. Ἡ πατροῦχος εἶναι ἀνήλικος (πρὸς γάμον ἄωρος) καὶ ἀνήλικος ὁ ἐπιβάλλον. Ἐὰν οὗτος ἀποθάνῃ πρὸ τῆς ἐνηλικιώσεως ἢ διαχειρίσις τῆς περιουσίας ἀνήκει τοῖς μητρῷοις· ἂν ἐπιζήσῃ ἀνήκει αὐτῷ ἢ περιουσία ὅλη, ἢ ἐν μέρει. Διαρκούσης λοιπὸν τῆς ἀνηλικιότητος ἔχουσι δικαίωμα καὶ συμφέρον εἰς τὴν διαχείρισιν οἷτε μητρῷοι καὶ οἱ πατρῷοι. Ἀπαιτεῖται λοιπὸν ἀμφοτέρων ἢ συναίνεσις διὰ τὸ κύρος πάσης πληρωμῆς χρέους, πωλήσεως, ἢ ἐνεχυριάσεως πραγμάτων τῆς πατροῦχου «δικαίαν εμεν ταν οναν και ταν καταθεσιν| [ειδ αλλη πραιτοιτις κρεματα ε καταθειτο τον (εκ των) τας πατριοικο τα μεν κρεματα επι ται (τῆ) πατριοικο εμεν» ἢ γουν ἐὰν ἄνευ τῆς συμπράξεως τῶν τε πατρῶων καὶ τῶν μητρῶων συγγενῶν πωληθῶσιν ἢ ἐνεχυριασθῶσι πράγματα, ταῦτα ἀνήκουσι τῇ πατροῦχῳ «ο δ αποδομενος ε καταθενης τοι πραιμενοι ε καταθεμενοι αι κα νικαθει διπλει καταστασει και τι κ αλλ ατας ει το απλον επικαταστασει» ὁ δὲ ἀπαλλοτριώσας (εἴτε λόγῳ πληρωμῆς χρέους ἰδίου ἢ τῆς πατροῦχου, εἴτε λόγῳ πωλήσεως) ἢ ἐνεχυριάσας (καὶ λαθῶν δάνειον ἐπ' ὀνόματι ἰδίου ἢ τῆς πατροῦχου) ἐὰν νικηθῇ (ἐξαιρομένης δίκης παρὰ τοῦ ἀγοραστοῦ ἢ τοῦ ἐνεχυριούχου τῆς πατροῦχου, τῶν κηδεμόνων, ἢ τοῦ συζύγου) θέλει καταβάλλει διπλάσιον τὸ ληφθὲν, καὶ ἀπλὴν πᾶσαν ἄλλην ζημίαν, εἰς τὸν ἀγοραστὴν ἢ τὸν ἐνεχυριούχον.

« . . . αι[τα]δε τα γραμμ[τ]εγρατται τον δε προθα[ι]με ενδικον εμεν». Ἐπὶ τῆς πλακὸς ἀναγινώσκονται μόνα τὰ « . . . αι . . . δε ταγ . . . ατ ε προθα δικον εμεν» τὰ δ' ἐλλίποντα ἀναπληροῦνται ἐξ ἀναλογίας προηγουμένων φράσεων. Πάντες δὲ οἱ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἐρμηνευταὶ τὸ «αι ταδε τα γραμματα εγρατται», μεταφράζουσιν, ὡς ἐν τῷ παρόντι νόμῳ διατάσσεται. Ἀλλὰ σχετικὴ διάταξις ἐν τῇ ἐπιγραφῇ δὲν εὐρίσκειται· ἐκ δὲ τῆς ἐπομένης φράσεως ἐρμηνευτέον μᾶλλον ὅτι ἡ διάταξις αὕτη ἐφαρμόζεται ἐπὶ τῶν συμβολαίων τῶν συνομολογηθέντων ἀφ' ἧς ἐγράφησαν τάδε τὰ γράμματα, περὶ δὲ τῶν πρὸ τούτων δὲν δίδεται ἀγωγή ἐκ τῆς διατάξεως ταύτης.

«αι δ ο αντιμολος απομολιοι αμπι το κρεος οι κ ανπιμολιοντι με «τας πατριοικο εμεν ο δικαστας ομνυς κρινετο αι δε νικασαι με «τας πατριοικο εμεν μολεν οπε κ επιβαλλει ει Γεκαστο εγρατται» ἐὰν δὲ ὁ ἀντιδικὸς ἀρνήται περὶ τοῦ χρέους περὶ οὗ ἀμφισβητοῦσι ὅτι εἶναι τῆς πατροῦχου ὁ δικαστὴς ὁμνύς κρινέτω, εἰ δὲ ἀποφανθῇ

μὴ τῆς πατρούχου εἶναι δικάζεσθαι ὅπου ἀρμόζει ὡς περὶ ἐκάστου εἶναι γεγραμμένον. Μέχρι τοῦδε ἡ διάταξις ἀφορᾷ εἰς ἐξασφάλισιν τῶν πραγμάτων τῆς πατρούχου· ὑποτίθεται δὲ ὅτι πρὸς ζημίαν αὐτῆς ἀνευ τῆς ἀδείας τῶν πατρῶων καὶ τῶν μητρῶων ἀπηλλοτριώθη πρᾶγμα αὐτῆς, ἢ ὑπὸ τρίτου ὡς ἴδιον τούτου κατελήθη, ἢ ἐπωλήθη, ἢ ἐνεχυριάσθη. Δύναται λοιπὸν νὰ ἐγερθῇ δίκη ἐκ μέρους τῆς πατρούχου καὶ τῶν συγγενῶν αὐτῆς διεκδικούντων ὑπὲρ αὐτῆς τὸ κτῆμα, καὶ εἴτε παρὰ τοῦ κατόχου εἴτε παρὰ τοῦ πωλητοῦ ἢ ἐνεχυριαστοῦ προσεπικαλουμένων εἰς τὴν δίκην, νὰ ἀμφισβητηθῇ ὅτι τὸ πρᾶγμα ἀνήκειν εἰς τὴν πατρούχον. Κατόπιν τοιαύτης προδικασίας (litis contestatio) παραπεμπομένης τῆς διαφορᾶς εἰς τὸν δικαστὴν, οὗτος εἶχε τὴν ἐντολήν νὰ κρίνῃ ἂν τὸ ἐπίδικον πρᾶγμα ἦναι τῆς πατρούχου (καθὰ καὶ ὁ τύπος τοῦ Ρ. Δ. si paret rem actoris esse, coedemna) καὶ ἂν οὕτως ἔκρινε ἐπεδικάζε τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν πατρούχον, καὶ κατεδικάζε τὸν πωλητὴν εἰς τὴν ἀνωτέρω ὠρισθεῖσαν ἀποζημίωσιν τοῦ ἀγοραστοῦ. Ἄν ὁ δικαστὴς ἔκρινεν ὅτι τὸ πρᾶγμα περὶ οὗ ἡ δίκη δὲν ἦτο τῆς πατρούχου ἢ ἐξουσία αὐτοῦ ἐξηγελεῖτο, διὰ πᾶσαν δὲ ἄλλην ἀπαίτησιν ἐκ τῆς πωλήσεως ἢ ἐνεχυριάσεως τοῦ αὐτοῦ πράγματος ὄφειλον οἱ δικάδιοι ν' ἀπατανθῶσι εἰς τὸν ἀρμόδιον κόσμον ἢ ἀρχοντα, ἵνα χορηγήσῃ τὴν ἀρμόζουσαν ἀγωγὴν ἀναλόγως τοῦ ἀντικειμένου τῆς διαφορᾶς, ἥτοι τῶν αἰτήσεων καὶ τοῦ λόγου τῆς ἀπαιτήσεως.

Ἄπὸ τοῦ στίχου 24 μέχρι τοῦ 40 πρόκειται περὶ τῆς κατὰ τῶν κληρονόμων ἀγωγῆς διὰ χρέη τοῦ ἀποθανόντος. Ἡ περικοπὴ πικρουσιάζει οὐκ ὀλίγας δυσχερείας εἰς τὸν ἐρμηνευτὴν ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως γραμμάτων, τινῶν μὲν ἐν μέρει ἄλλων δὲ ὄλοσχερῶς, καὶ τῆς χρήσεως ὄρων πρῶτον ἤδη ἀπαντῶντων ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ ἀρχαίου δικαίου. Ἡ ἐπιγραφή φέρει «αια...εκα...νος ε νεικαμενο ... οιοτανσ οπελον ε διαβαλομενος ε δικΓειπάμενος απο. ανοι ε τουτοι αλλο σεπιμολισαιο προτο ενικυτο ο δε δικαστας δικαδδετο πορτι τα αποπονιομενα.» Ἡ πιθανωτέρη εἶναι ἢ παρὰ τῶν κκ. Βαυπάκ προταθεῖσα συμπλήρωσις «αι αναδεξασαμενος ε(ῆ)νεικαμενος ε ενκοιστανσ οπελον ε διαβαλομενος ε δικΓειπαμενος αποθαναι ε τουτο αλλος επιμολισατο προ το ενικυτο ο δε δικαστας δικαδδετο πορτι τα αποπονιομενα.» Τὴν λέξιν ἀναδεξάμενος ἐρμηνεύουσιν ὡς ἀναφερομένην οἱ μὲν εἰς τὴν ἀναδοχὴν τῆς ὑποχρέωσης, οἱ δὲ εἰς ἐγγύησιν ἀλλοτρίου χρέους. Καὶ ἀληθῶς παρὰ τοῖς κλασικοῖς, ὡς παρ' ἡμῖν, εἰς τοιαύτην εἰδικὴν σημασίαν ἀπαντᾷ

συνήθως. Ἄλλ' ἐνταῦθα σημαίνει γενικώτερον τὴν ἐκ συμβάσεως ἐνοχλὴν (stipulatio) τοῦ ἰδίου πρωτοφειλέτου, κατ' ἀντίθεσιν τῶν ἀκολούθως ὀριζομένων εἰδικῶν λόγων ὑποχρεώσεως τοῦ ἀποθανόντος. «Νενικαμένος» δ' ἔχει τὴν αὐτὴν ἐν πολλοῖς μέρεσι τῆς ἐπιγραφῆς σημειωθεῖσαν ἔννοιαν τῆς διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως ὑποχρεώσεως εἰς πληρωμὴν χρήματος. Ἄλλως ἀναπληρώσας τὰ μετ' αὐτὴν ἠλλείποντα τέσσαρα γράμματα ὁ Comparatelli γράφει «νενικαμένος τις ειοιτανς οπελων» ἀναζητεῖ δὲ τὴν ἐξήγησιν τῆς φράσεως ἐν τῇ τοῦ Ἡροδότου E, 58 «οἱ Ἴωνες ἐν σπάνει βύβλων ἐχρέωντο διφθέρησι αἰγέλησι τε καὶ οἰήσι» οιοιτανς ἄρα κατὰ τὸν K. σημαίνει τὰς περιγαμηνὰς ἐφ' ὧν ἐγράφοντο τὰ ἐπίσημα συμβόλαια, καὶ αὐτὰς τὰς δι' ἐπισήμων συμβολαίων βεβαιουμένας ὑποχρεώσεις. Ἄλλ' ὀρθῶς ἀντιπαρατηροῦσιν οἱ Baunack ὅτι ἡ ἀόριστος ἀντωνυμία παρέλκει ἐν τῇ προκειμένῃ φράσει παρακατιὸν δὲ ἐν τῇ αὐτῇ περικοπῇ γίνεται λόγος περὶ μαχτύρων «ἀνδοκας (ἀναδοχῆς) κενκοιοται» ἢ αὐτὴ ἄρα δικαιοπραξία «ενκοιοτας» εἶναι ἢ ἀνωτέρω ἀναφερομένη· ὥστε τὰ ἠλλείποντα τέσσαρα γράμματα ἀναπληροῦνται ὀρθώτερον διὰ τοῦ νενικαμένος ε ενκοιοταρς οπελων. Πάνυ δ' εὐφυῶς ἀνευρίσκουσι τὴν ρίζαν τοῦ «ενκοιοτη» ἐν τῇ λέξει κοῖτον=ἐνέχυρον (Ἡσυχ.) Δὲν εἶναι δ' ἴσως ἄσχετος καὶ ὁ μεταγενέστερος ὄρος «ἐγγύη» ἐκ τοῦ ἐν καὶ γυτον=τὸ ἄκρον τοῦ σώματος, χεῖρ· ὥστε ἡ φράσις «ενκοιοταν οφειλεῖν» σημαίνει τὸ ὀφείλειν ἐξ ἐγγυήσεως ἀλλοτρίου χρέους (Zufügung leisten-sepporter caution) μᾶλλον ἢ ὀφείλειν παρακαταθήκην (Anvertrautes schulden. Baunack) ἢ ἀποδίδειν ἐνέχυρον (restituer un gage. Dareste). Τὸ «διαβαλόμενος» ἐρμηνεύουσιν οἱ Bücheler καὶ Baunack «ἀρνηθεὶς παρακαταθήκην» ἐξ ἀναλογίης τῆς φράσεως τοῦ σχολιαστοῦ ἐν Ἀριστοφ. Πλ. 373. «ἀποστερῶ ἐστὶν ὅταν παρακαταθήκην τινὸς λαθὼν εἰς διαβολὴν χωρήσω καὶ οὐκ ἐθέλω διδόναι αὐτῷ ἃ ἔλαθον.» Τὸ δὲ «διαειπάμενος» συμφωνήσας (περὶ τῆς ἀποδόσεως τῆς παρακαταθήκης). Ἡ ἐρμηνεία αὕτη παρουσιάζει τὸ ἄτοπον τῆς ἐπαναλήψεως τῶν αὐτῶν διατάξεων ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος: ἴσως τὸ διαβαλόμενος ἠδύνατο νὰ ἐρμηνευθῆ ὡς ἀναβαλόμενος=ἀναδεχθεὶς ἀλλότριον χρέος, καὶ τὸ «διαειπάμενος» ὀφειλῶν ἐπὶ προθεσμίᾳ (avant pris jour pour payer-Dar.) Πρὸς ὀρθὴν ἐρμηνείαν τῆς ἐπομένης φράσεως «ε τουτοι αλλος» δέον νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψει ἡ ἀπόδοσις τοῦ ὑποθετικοῦ «επιμολισατο προ το ενιαυτο.» Ἄλλοι συμπληροῦσι γράφοντες «ἐπιμωλεῖν αὐτῷ πρὸ τῷ ἐνιαυτῷ

(Comp. Lewy) ἢ «επιμολεν τοι προτοι ενιαυτοι.» Ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Φαβρικίου ἀναγινώσκειται μᾶλλον «επιμολισαιο προ το ενιαυτο.» Εἶναι πρόδηλον ὅτι «το ενιαυτο δὲν εἶναι δοτικῆς ἀλλὰ γενικῆς πτώσεως. Ὅπως δὴποτε ἢ ἔννοια τῆς φράσεως εἶναι ἐάν τις ὀφείλων. . . ἀποθάνοι, ἢ τούτῳ ἄλλος, ἢ κατὰ τῶν ὑποχρέων ἀπαίτησις πρέπει νὰ ἐπιδικάζεται πρὸ τῆς παρελεύσεως ἐνιαυτοῦ. Ὁ Zittelmann φρονεῖ ὅτι «τούτῳ ἄλλος» δύναται διττῶς νὰ ἐρμηνευθῇ 1) τῷ ἀποθανόντι ἄλλος τις ὀφείλει ἢ 2) ἄλλος ἀποθάνοι τούτῳ ὀφείλων· προτιμᾷ δὲ τὴν τελευταίαν ἐρμηνείαν, καὶ τοι μὴ δικαιολογουμένην ἐκ τοῦ γράμματος. Ἄλλ' ἐάν καθ' ὑπόθεσιν ὁ διαζευκτικὸς ἢ δύνατο ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸ ἀποθάνη, βεβαιότερον τὸ τούτῳ ἀναφέρεται τῷ ἀποθανόντι. Ποία δὲ ἢ ἔννοια τῆς φράσεως—ἐάν ἄλλος ἀποθάνη ὀφείλων τῷ ἀποθανόντι;—Καὶ ἐκ τοῦ γράμματος καὶ ἐκ τῆς ἐννοίας τῆς φράσεως δικαιολογεῖται μᾶλλον ἢ ἐρμηνεία, τὴν ὁποίαν καὶ οἱ Baunack ἀκολουθοῦσι—ἐάν ἄλλος ὀφείλη τῷ ἀποθανόντι. Προνοοῦνται οὕτω δύο περιπτώσεις καθ' ἑκατέραν τῶν ὁποίων δικαιολογεῖται ἢ διάταξις. 1) Ἀπέθανέ τις ὀφείλων; Δὲν ἦτον ἀπίθανον ἐν ταῖς περιστάσεσι τῶν χρόνων εἰς οὓς ἀνάγεται ἢ διάταξις, ὅτι ἠγνόουν οἱ κληρονόμοι τὸ χρέος. Ἐὰν μετὰ πέντε ἔτη ὁ πιστωτῆς ἐνήσκει τὴν ἀγωγὴν αὐτοῦ οἱ κληρονόμοι ὑπέκειντο ἄνευ ἐλλείψεως αὐτῶν εἰς τὰς συνεπειὰς τῆς ὑπερμερίας, τ. ε. πληρωμὴν τόκων, ζημιῶν κ. λ. ἐνῶ ἐγκαίρως λαμβάνοντες γνῶσιν τῆς ὑποχρέσεως τοῦ ἀποθανόντος ἢ δύναντο ν' ἀπαλλαγῶσιν αὐτῶν. Εὐλόγως λοιπὸν ὁ πιστωτῆς ὑποχρεοῦται διὰ τῆς προκειμένης διατάξεως νὰ εἰσαγάγῃ τὴν κατὰ τῶν κληρονόμων ἀγωγὴν ἐντὸς τοῦ ἔτους ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ ὀφειλέτου. Ἐπίσης δικαιολογεῖται ἢ διάταξις ἐν τῇ ἐτέρᾳ περιπτώσει. 2) Ὑπάρχουσιν ὀφειλέται τοῦ ἀποθανόντος; Οἱ ὀφειλέται ἀγνοοῦσιν τίς ὁ κληρονόμος, τίς ὁ ἔχων δικαίωμα ἵνα ἐξοφλήσῃ τὸ χρέος, καὶ ἐν τούτοις δὲν πρέπει ἕνεκα τούτου νὰ ὑποστῶσι τὰς συνεπειὰς τῆς ὑπερμερίας ἐφ' ὅσον δὲν θέλει νὰ παρουσιασθῇ ὁ κληρονόμος τοῦ πιστωτοῦ. Ὁ κληρονόμος ἄρα ὀφείλει νὰ ἐναγάγῃ τὸν ὀφειλέτην προτοῦ παρέλθῃ ἐνιαυτός ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ πιστωτοῦ.

«ο δε δικαστας δικαδδετο πορτι τα|α|ποπονιομενα» αποπονιομενα (ἀποφωνούμενα) οἱ Bucheler ἀναφέρουσιν εἰς τὰς καταθέσεις τῶν μαρτύρων. Ἄλλὰ νομίζω ὅτι δύναται ἐπίσης ν' ἀναφέρηται καὶ εἰς τοὺς ἰσχυρισμοὺς τῶν διαδίκων, ἐνταῦθα δὲ πιθανώτερον τὸ τελευ-

ταίον, καὶ προτιμωτέρα ἢ μετάφρασις τοῦ Dareste «les déclarations faites devant le Jugi ἤτοι, ὁ δικαστὴς δικάζετω ἐπὶ τῶν προτάσεων τῶν διαδίκων.

«αἱ μὲν καὶ νικᾶς ἐπιμολε ὁ δικαστὴς καὶ ὁ μναμον αἱ καὶ δοε καὶ πολιατευε οἱ δε μαιτυρες οἱ επιβαλλοντες.» Ἐπανέρχεται ἡ ὑπόθεσις τῆς ἀπαιτήσεως ἐκ δικαστικῆς ἀποφάσεως, «εἰ μὲν κε νικῆς ἐπιμολη» ἐὰν μὲν ὑπάρχη ἀπίστισις (ἀντιδικία) ἕνεκα καταδίκης. θὰ ἀκουσθῶσιν ὁ δικαστὴς καὶ ὁ μνήμων ἐὰν ζῆ καὶ πολιατεῦη. Πιθανῶς μνήμων ἐνταῦθα ἐννοεῖται συντάσσειν τὰ πρακτικὰ τῆς δίκης ἢ ὁ συμβολαιογράφος κατὰ τὴν πληροφορίαν τοῦ Ἀριστοτέλους ἐν Πολιτ. Ζ. 8. «ἑτέρα δὲ ἀρχὴ πρὸς ἣν ἀναγράφεσθαι δεῖ τὰτε ἴδια συμβόλαια καὶ τὰς κρίσεις ἐκ τῶν δικαστηρίων... καλοῦνται δὲ ἱερομνήμονες καὶ ἐπιστάται καὶ μνήμονες, καὶ τούτοις ἄλλα ὀνόματα συνέγγυς.» Οἱ Bucheler καὶ Baunack μεταφράζουσι burgerliche stellung hat, ὁ Dareste s'ils sont... habitant du pays.» Αὕτη μοὶ φαίνεται ὀρθωτέρα, ἐὰν δηλαδὴ ἐνδημῶσι. Οἱ δὲ «μαίτυρες οἱ ἐπιβάλλοντες» ἐρμηνεύεται ὑπὸ τῶν γερμανῶν ὅτι ἀκούονται ὡς μάρτυρες οἱ συγγενεῖς, τούτέστιν οἱ κληρονόμοι τοῦ ἀποθανόντος. Ἄλλ' οἱ κληρονόμοι ὑποτίθενται διάδικοι, ἐνάγοντες ἢ ἐναγόμενοι, πῶς δύνανται νὰ ᾧσι καὶ μάρτυρες; Νομίζω μᾶλλον, ὡς ὁ Dareste, ὅτι ἐπιβάλλοντες, εἰς τὴν γενικωτέραν σημασίαν τῆς λέξεως προσήκοντες, ἐνταῦθα ἐννοοῦνται οἱ ἀρμόδιοι, τούτέστιν οἱ παρευρεθέντες κατὰ τὴν ἐκδίκασιν τῆς διαφορᾶς. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ προηγούμενα, πλὴν τοῦ δικαστοῦ καὶ τοῦ μνήμονος, οἵτινες εἶναι οἱ κυρίως βεβαιωταὶ τῆς ὑποχρέσεως τοῦ καταδικασθέντος, ἐὰν ζῶσι καὶ ἐνδημῶσιν, ἀκούονται μάρτυρες οἱ προσηκόντως δυνάμενοι νὰ καταθέσωσι τὴν ἀλήθειαν. Τὴν αὐτὴν λέξιν ἀπαντῶμεν καὶ ἐν τῇ ἐπομένῃ φράσει

«ανδοκαδ(δ)ε κενκοιοταν καὶ διαβολας καὶ διρεσιος μαιτυρες οἱ επιβαλλοντες αποπονιοντων.» Ἀνωτέρω ἠρμηνεύθησαν οἱ ὅροι ἀναδοχῆς, ἐνκοιοτῆς, καὶ διαβολῆς. Τὸ διρήσιος φαίνεται ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ «διαφειπάμενος» καὶ σημαῖνον ὡς εἴρηται τὸ ἐπὶ προθεσμίᾳ χρέος. Ἐὰν λοιπὸν ἡ ἀμφισβήτησις ἀφορᾷ εἰς χρέος ἐξ ὁμολογίας, ἢ ἀναδοχῆς ὑποχρέσεως τρίτου, ἢ ἐγγυήσεως, ἢ ἀρνήσεως ἐνεχύρου, ἢ ἀναστολῆς ἐπὶ προθεσμίᾳ, ἀκούονται ὡς μάρτυρες «οἱ ἐπιβάλλοντες» καὶ ἐνταῦθα νομίζω προτιμωτέραν τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Dareste—lestemoins du contrat ἀπὸ τῆς τῶν γερμανῶν als zeugen die Angehörigen die

Erben aussagen « ε δε κ αποφειποντι δικαδδετο ομοσας τα αυτον και τονς μαιτυρανς νικεν το απλοον.» Τὸ ἀποφειποντι ὁ Darestu μεταφράζει s'ils font ces de clARATION-, ἤτοι ἐὰν κάμωσι τοιαύτας δηλώσεις, ἢ καταθέσεις.—'Ἄλλ' ἀπειπεῖν ἀπαντᾷ συχνὰ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις σημαῖνον ἀρνεῖσθαι· ὀρθώτερον δὲ μεταφράζει ὁ Bucheler ἐὰν δὲ ἀρνηθῶσι· φαίνεται δὲ ἀναφερόμενον κυρίως εἰς τοὺς ἐναγομένους.

«δικαδδετο ομοσας τα αυτον». Ὁ Bucheler γράφει «ὀμόσαντα αὐτόν.» Ἄλλὰ τὸ κείμενον φέρει Μ ἤτοι Σ καὶ οὐχὶ Ν, τούτέστι ὀμόσας. Οἱ Baunack ἐρμηνεύουσι συνδέοντες «τα αυτον» μετὰ τοῦ «δικαδδετο», ὁ δικαστὴς τούτέστιν ὀμόσας δικαζέτω τὰ κατ' αὐτόν. Ἄλλὰ κατὰ τοὺς κανόνας τῆς συντάξεως εἶναι τοῦ ὀμόσας ἀντικείμενον ἄμεσον «το αυτον και τονς μαιτυρανς» ὡς ἐρμηνεύουσι καὶ ὁ Bucheler καὶ ὁ Darestu κ. α. Τοιαύτη ἐρμηνεῖα ἐπιβάλλεται οὐ μόνον ἐκ τῆς θέσεως τῶν λέξεων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ συμπλεκτικοῦ ὀμόσας τα αυτον καὶ τοὺς μάρτυρας, ἐνῶ τὸ δικαζέτω ἀντικείμενον ἔχει «νικεν το απλοον». Ἐὰν κατὰ τὴν κοινὴν τῶν ἐξηγητῶν γνώμην τὸ ὀμόσας ἀναφέρηται εἰς ὄρκον διδόμενον ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ, καὶ οὐχὶ ἐπιβάλλομενον παρ' αὐτοῦ, τὸ αυτον ὑποτίθεται εἰς αἰτιατικὴν τοῦ ἐνικοῦ, ὡς μεταφράζει καὶ ὁ Darestu prætera serment lui et les temoins. Ἄλλ' ἐπὶ τοιαύτῃ ὑποθέσει τὸ ὀμόσας ἐνταῦθα ἤθελεν ἔχει τὴν διττὴν καὶ ἀντίθετον σημασίαν τοῦ δίδειν ὄρκον καὶ ἐπάγειν ὄρκον, ἐνῶ ἐξ ἄλλου «ὀμόσας ἑαυτόν» εἶναι οὐ μόνον πλεονασμὸς ἀλλὰ καὶ πως παράλογον, γραμματικῶς. Λογικώτερον ἠρμηνεύετο λαμβανόμενον τὸ αυτον ὡς γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ τοῦ λόγου· αὐτῶν, καὶ ἀναφερόμενον εἰς τοὺς διαδίκους· δηλαδὴ ὁ δικαστὴς δικαζέτω ἐπιβάλλων ὄρκον εἰς τοὺς δικαζομένους καὶ τοὺς μάρτυρας. Ἀληθῶς εἶναι δυσεξήγητος ἡ χρῆσις τοῦ ἄρθρου τὰ αὐτῶν. Ἄλλ' ἡ αὐτὴ δυσχέρεια παρουσιάζεται καὶ καθ' ὅλας τὰς ἄλλας διαφόρους ἐξηγήσεις· κατὰ τοὺς Baunack = ὁ δικαστὴς δικαζέτω τὰ αὐτῶν = περὶ αὐτῶν, ἢ κατὰ τὸν Bucheler ὀμόσας τὰ αὐτῶν = ὀμόσας αὐτὸς ἑαυτόν. Εἰς ἑκατέραν τούτων τὸ ἄρθρον μένει ἀνεξήγητον. Κατὰ τὴν παρ' ἐμοῦ προτεινομένην ἡδύνατο νὰ ἐξηγηθῇ ὀμαλώτερον ὡς ἀναφερόμενον εἰς τοὺς ἰσχυρισμοὺς τῶν διαδίκων «πορτι τα αποπονιομενα», τούτέστιν—ὁ δικαστὴς δικαζέτω ἐπιβάλλων ὄρκον ἐπὶ τῶν ἰσχυρισμῶν τῶν διαδίκων, καὶ εἰς τοὺς μάρτυρας. Νικεν εἶναι ἀπαρέμφατον ἐξαρθρώμενον ἐκ τοῦ «δικαδδετο». Ὁ δικαστὴς καταδικαζέτω τὸν ὀφειλέτην εἰς καταβολὴν τοῦ χρέους ἁπλοῦ. Προερχομένης τῆς ἀμφισβητήσεως, οὐχὶ ἐξ ὑπακιότητος τοῦ ὑποχρέου, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀμφισβ-

λίαις τῆς ὑποχρεώσεως ἕνεκα τοῦ θανάτου τοῦ ὀφειλέτου, δὲν ὑπῆρχε λόγος πρὸς καταδίκην εἰς τὸ διπλοῦν, ἢ τὸ τετραπλοῦν.

Στ. 40 «*υἱος ος ἀνδρακκεται ας κ ο πατεδδος αυτον αγεθαι κκι τα κρεματα ατι κκ πεπαται*». Κατὰ συνέπειαν τῆς παρ' αὐτῶν δοθείσης ἐρμηνείας τῶν ὄρων «*ἀναδέχασθαι καὶ ἐπάγειν*» πάντες οἱ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἐξηγηταὶ ἐρμηνεύουσιν—ἐὰν ἐγγυηθῇ διὰ τὸν πατέρα, ἐνόσω ζῆ, ὁ υἱὸς οὗτος ἀπαγέσθω ἢ κατακρατεῖται (mit Beschlag belegt werden on ne pourra saisir que sa personne). Δὲν εὐρίσκω λόγον ἵνα μεταβάλω γνώμην ὡς πρὸς τὴν σημασίαν τῶν ὄρων, ἀπεναντίας ἡ προκειμένη περικοπὴ ἐπιβεβαιοῖ τὴν ἐν τοῖς προηγηθεῖσι παρ' ἐμοῦ προτεινομένην ἐξήγησιν. Ἐρμηνεύω—ἂν ὁ υἱὸς ὁμολογήσῃ ἑαυτὸν ὀφειλέτην (ἢτοι συνομολογήσῃ χρέος, καὶ οὐχὶ ἀναδέχθῃ χρέος τοῦ πατρὸς) ζῶντος τοῦ πατρὸς, αὐτὸς ὁ υἱὸς ἐνάγεται (καλεῖται εἰς τὴν δίκην ὡς ἐναγόμενος) ὡς προσωπικῶς ὑπόχρεως, καὶ τὰ χρήματα ὅσα ἂν κέκτηται (εἰσὶν ὑπέγγυα). Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὁ πατήρ δὲν ὑποχρεοῦται ἐκ τῆς συνομολογήσεως χρέους τοῦ υἱοῦ, διὸ ἀγώγιμος εἶναι ὁ υἱὸς καταδικωκόμενος προσωπικῶς, καὶ διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ κτημάτων.

Μετὰ τὸ «πέπαται» ὑπάρχει σημεῖον τοιοῦτο X, τὸ ὁποῖον ὁ Bücheler ἐκλαμβάνει ὡς ε ἢ ξ ἐν ἄλλαις ἐπιγραφαῖς· ἀλλὰ μὴ ἀπαντῶν ἄλλοθι ἐν τῇ ἐπιγραφῇ φαίνεται μᾶλλον ὡς σημεῖον χωρισμοῦ δύο διαφόρων καὶ ἀσχέτων ἀπ' ἀλλήλων παραγράφων. Ἡ ἐπομένη παράγραφος ἄρχεται διὰ τῶν λέξεων «*αι τις κα περα|ι*» αἵτινες συμπληροῦσι τὸν 43 στίχον. Ἄτυχῶς ὁ ἐπόμενος γεγραμμένος ἐπὶ τῆς ἐνώσεως τῶν δύο τελευταίων πλακῶν τῆς Θ'. στήλης. ὀλίγα μόνον γράμματα φέρει εὐανάγνωστα, ἔχει δὲ ὡς ἐξῆς· «*αι τις κα περα|ι συ. . . . σει ε ες π. . . . επι|θεντι με αποδιδοι αι μεν κα|ποπονιοντι μαιιυρες εβιοντι|ες το εκατονστατεροι κς πλιο|νος τρες το μειονος μεντε|ς το δεκαστατερονο το μειονο. να δικαδδετα ποτι τα[αποπονομενα. Ἐκ τῶν διασωζομένων γραμμῶν ἀναπληροῦσιν ὁ Bücheler «*αι τις κα περα|ι συναλ.λακσακτι ε ες περας επι|θεντι μη ἀποδιδοι κ.τ.λ.*» Ὁ Lewy γράφει «*αι τις κα περα|ι συναλ.λακση ἢ ες περα|ι επι|θέντι μη ἀποδιδῶ κ.τ.λ.*» Οἱ Bücheler «*αι τις κα περα|ι συναλλακση ἢ ες πέρας επι|θέντι μη ἀποδιδῶ*» κ.τ.λ. Ἐκ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Φαβρικού πιθανωτέρως φαίνεται ἡ γραφὴ «*αι τις κα περα|ι συναλλακσει ε ες περας επιθεντι με ἀποδιδοι*» κ.τ.λ. Διάφοροι προτείνονται εἰκασίαι πρὸς ἐρμηνεῖαν τῶν λέξεων πέρα|ι, συναλλάκσαι, ἐπιθέντι, καὶ οἱ μὲν ὑποθέτουσιν ὅτι πρόκειται περὶ πωλήσεως ὑπὸ ὄρον*

δοκιμασίας μὴ ἀποδοθέντος, οἱ δὲ περὶ δανείου ἐπὶ προθεσμίᾳ ληξάσῃ (περατωθείσῃ!) κ.λ. Πιθανώτερον φαίνεται μοι ὅτι πέραν σημαίνει τὸ αὐτὸ τῆς συνθηεῖας πέραν τῆς χώρας, πρόκειται δὲ περὶ συναλλαγῆς, εἴτε συμβολαίου προφορικοῦ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, ἢ περὶ πράγματος ἐπὶ πλοίου φορτωθέντος τοῦ ὁποίου ὁ παραλαβὼν ἀρνεῖται τὴν ἀπόδοσιν. Οἱ Baunack ὑποθέτουσι τὸ ἐπιθέντι ἀναλογοῦν πρὸς τὸ θέσθαι λαβεῖν εἰς ἐνέχυρον. Ἄλλὰ εἰς τοιαύτην σημασίαν δὲν ἀπαντᾷ τὸ θέσθαι μετὰ τῆς ἐπί. Τὸ μεττες ὁ Comp. γράφει μήττες=μὴ ἡττές, ἐκ τοῦ ἡττέω=ἡττάω καὶ ἐξηγεῖ μὴ ἔλασσον. Ὁ Lowy γράφει μέττα=μεταα ὁ δὲ Bücheler μεττ' ἐς. Ὁ Εὐστάθιος ἐπὶ τοῦ Ἰλ. 508 «μεσφ' ἡοῦς» σημειοῖ «τὸ δὲ μέσφα ἦγον μέχρῃς ἡοῦς» ποιηταὶ δὲ μόνοι τὴν τοῦ μέσφα λέξιν φιλοῦσι». Δὲν εἶναι ἀπίθανος ἐν: αὐθα ἢ χρῆσις τοῦ μέττα ἀντὶ μέσφα ἐλλείψει τοῦ φ. παρὰ τοῖς Γορτυνίοις. Ἐπὶ τούτοις ἡ περικοπὴ δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ—ἐάν τις συναλλάξῃται ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἢ ἐπιθέντι (φορτίον) μὴ ἀποδιδῶ, εἰ μὲν καταθέτωσι μάρτυρες ἐνήλικες περὶ ἀντικειμένου ἀξίας ἑκατὸν στατήρων, καὶ πλείονος τρεῖς, μείονος δὲ μέχρῃς ἀξίας δέκα στατήρων δύο, καὶ μείονος (τῶν δέκα στατήρων) εἶς, δικαζέτω (ὁ δικαστής) συμφώνως πρὸς τὰ κατατιθέμενα.

Τῶν τελευταίων τριῶν στίχων τὰ πλεῖστα γράμματα ἐξελείφθησαν, ἀναγινώσκειται μόνον «αι δε μαιτυρες με αποπονοιεν» δὲν δύναται δὲ νὰ ἐξαχθῇ ἡ ἔννοια τῶν ἐπομένων λέξεων.

Γ΄.

Ἀπὸ τῆς 10 στήλης δὲν ὑπάρχει τὸ πλεῖστον τῆς πρώτης πλακῆς ἐκ στίχων δεκαπέντε, μικρὴν δὲ τεμάχιον ἀνευρέθη φέρον ἐκ τῶν ἐξ̄ τελευταίων στίχων τοῦ μὲν 10ου μόνον ν, τοῦ 11ου κρεος, τοῦ 12 ποδορ τοῦ 13ου ταιστρα, τοῦ 14ου ματρς, τοῦ 15ου δ υιυς (τὸ σ δὲν φαίνεται ὀλόκληρον). Τοὺς πέντε τούτους στίχους οἱ Baunack ὀδηγούμενοι ἐκ τῆς ἐπομένης περικοπῆς λίαν ἐπιτυχῶς ἀνεπλήρωσαν ὡς ἐξῆς: «στατερον κρεος τος δ̄ επιβαλλοντανς αι ο ανερ πλια δοιε αποδοιανς το αργυριον εκεν τα κρεματα αι κα λειοντι ματρι δ υιυς κρεματ αι κα λεδομεν ε» ἐξακολουθεῖ δὲ ἐν τῇ δευτέρᾳ πλακῆ, τῆς ὁποίας ὁ πρῶτος στίχος φέρει ἐξειλιμμένα ὀλίγα γράμματα, μέχρῃς τοῦ 20ου «(ε)κατον στατερανς ε μειον πλιον δε με αι δε πλια δ οιε αι κα λιοιοντοι επιβαλλοντες τον αργυρον αποδοντες τα κρεματ εκοντον.» Ἐν τῇ δευτέρᾳ

περικοπή ὀρίζεται τὸ ποσὸν μέχρι τοῦ ὁποίου ἐπιτρέπεται ἡ δωρεὰ υἱοῦ πρὸς μητέρα, καὶ προνοεῖται ἡ περίπτωσις ἐνδεχομένης καταδολιεύσεως τοῦ νόμου διὰ τῆς δωρεᾶς κτήματος ἀξίας ἀνωτέρας. Ἐχει δὲ «μητρὶ δ' υἱὸς χρήματα εἰ θέλη δοῦναι ἑκατὸν στατήρας, ἢ μείον, πλεόν δε μη, εἰ δὲ πλείωτερα δῶ εἴκε θέλωσιν οἱ ἐπιβάλλοντες τὸν ἄργυρον ἀποδόντες τὰ χρήματα ἐχόντων.» Ἀνάλογος εἰκάζεται ἡ προηγουμένη περικοπή ἀφορῶσα εἰς δωρεάν τοῦ συζύγου πρὸς τὴν γυναῖκα. Τοῦτέστιν ἐπιτρέπεται δωρεὰ τοῦ ἀνδρὸς μέχρι στατήρων χρέους (ποσοῦ) τοὺς δ' ἐπιβάλλοντας εἰ ὁ ἀνὴρ πλείωτερα δῶ ἀποδόντας τὸ ἀργύριον ἔχειν τὰ χρήματα (κτῆματα) εἰ καὶ θέλωσι.» Ἐπὶ τοῦ στ Γ, 20 (σελ. 48) «κατι κο ανεδ δοι κατα τα εγραμμενα» ἐσημείωσα ὅτι γίνεται παραπομπὴ εἰς διάταξιν τοῦ νόμου περιορίζουσαν τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὴν σύζυγον. Νομίζω ὅτι ἡ διάταξις αὕτη εἶναι ἡ προκειμένη, ἐν ἣ ὁμῶς λείπει τὸ ποσὸν τῆς δωρεᾶς.

Ἡ ἐπομένη περικοπή 20—24 ἀφορᾷ εἰς δωρεάν γινομένην πρὸς καταδολιεύσιν τῶν δανειστῶν (in fraude creditorum) «αι δε τις οπελον αργυρον ε αταμενος ε μολιομενος δικας δοιε αι με ειε τα λοιπα ακσια τας ατας μεδεν ες κρεος εμεν ταν δοσιν.»

Ἡ λέξις ἀταμένος ἠρμηνεύθη ἐν Δ. 30 (σελ. 311) ὡς σημαίνουσα τὸν ὑποπεσόντα εἰς ζημίαν. Οἱ ἐξηγηταὶ τῆς δύσεως ἐννοοῦσιν οἱ μὲν τὸν καταδικασθέντα εἰς πληρωμὴν χρέους, οἱ δὲ τὸν καταδικασθέντα εἰς χρηματικὴν ποινήν. Ἐπιμένω εἰς τὴν ἐν σελ. 62 δοθεῖσαν ἐρμηνείαν ἕνεκα τῆς κυρίας σημασίας τῆς λέξεως ατα=ατη, ἐνῶ ἐξ ἄλλου ἡ διάταξις, ἀναφερομένη εἰς τὸν ὑποστάντα ζημίαν καθιστῶσαν ἀμφίβολον τὸ φερέγγυον αὐτοῦ, εἶναι ἐφαρμοστέα γενικῶς ἄνευ περιορισμοῦ εἰς τὸν ὀφείλοντα ἐξ ἀποφάσεως δικαστικῆς. Ὁ Comparelli γράφει «εμωλιομενας δικας» συνάπτων μετὰ τοῦ ἀτάμενος καὶ ἐρμηνεύει—στενοχωρεῖται ἕνεκα δίκης ἀποφασισθείσης καὶ ἀπωλεσθείσης—Προφανῶς ὁ διάσημος ἑλληνιστὴς εἶναι εἰς πλάνην. Τὸ ε εἶναι ὁ διαζευκτικὸς ἢ, τὸ δὲ μολιομενας δικας ἐρμηνευθὲν ἐπὶ τοῦ Α, 47. (σελ.) ὑποθέτει διὰ δίκον ὅστις φοβούμενος τὰς συνεπείας ἐκκρεμοῦς δίκης δωρεῖ τὰ κτῆματα αὐτοῦ, εἴτε εἰκονικῶς ὅπως ἐξασφκλίση δι' ἑαυτὸν, εἴτε πρὸς βλάβην τοῦ ἀντιδίκου. Ἡ διάταξις λοιπὸν ἐρμηνεύεται «εἰ τις ὀφείλων ἄργυρον (χρηματικὸν ποσὸν) ἢ ζημιωθεί, ἢ ἐκκρεμοῦς οὔσης δίκης (κατ' αὐτοῦ) δωρεῖ, εἰ μὴ ὡς τὰ λοιπὰ (κτῆματα αὐτοῦ) ἄξια τῆς ζημίας (ἂν δὲν

καλύπτωσι τὴν ἐπελθοῦσαν ζημίαν) μὴ εἶναι εἰς χρέος τὴν δόσιν (δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὴ ἢ δωρεὰ = ἄκυρος).

Ἡ ἐπομένη περικοπὴ ἔχει οὕτω «αντροπον με ονεθαι κατακειμενον πριν κ αλλυσεται ο καταθενης μεδ ανπιμολον μεδς δεκσαθαι μεδ επισπενσαθαι μεδς καταθεθαι αι δε τις τουτον τι ερκασι μεδεν ες κρεος εμεν αι αποπονσιεν δυο μαιτυρες.» Ἡ λέξις κατακειμενον ἀπαντῶσα καὶ ἐν Α'. στ. τελ. ἤρμηνεύθη ἐν σελ. 234 ὡς σημαίνουσα τὸν ἐνεχυριασθέντα καταθεῖς ἐν Ε', 19 (σελ.) ὡς σημαίνουσα τὸν δόντα εἰς ἐνέχυρον, καὶ ἐπισπένσασθαι Γ', 13 (σελ.). Αἱ ἀνωτέρω δοθεῖσαι ἐρμηνεῖαι συνάδουσι πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς προκειμένης περικοπῆς: «ἄνθρωπον μὴ δνεῖσθαι δοθέντα εἰς ἐνέχυρον πριν ἀπολύση (ἀπαλλάξη τοῦ χρέους) ὁ καταθεῖς, μηδ' ἐπίδικον, μηδὲ δέξασθαι, μηδὲ συμβάλλεσθαι (περὶ αὐτοῦ) μηδὲ δοῦναι εἰς ἐνέχυρον. Εἰ δέ τις τούτων τι ἔρξη μὴ εἶναι εἰς χρέος (ὑποχρεωτικὸν = ἔγκυρον) εἰ καταθέτωσι δύο μάρτυρες (περὶ τῆς ὑπεγγυότητος τοῦ δούλου).

Δὲν ἀνaginώσκεται κελῶς ἡ δευτέρα συλλαβὴ τῆς λέξεως ἀλλύσεται ἐν τέλει τῆς δευτέρας πλακός. Τὴν γραφὴν ταύτην δέχονται οἱ Baunack Ὁ Gomp. γράφει *αριυσειται*—ἕως οὗ ἱκανοποιηθῆ ὁ πιστωτής.— Ἀλλὰ τοιαύτην σημασίαν δὲν ἔχει τὸ ῥῆμα ἀρτύω. Τὴν αὐτὴν γραφὴν ἀκολουθοῦντες οἱ λοιποὶ ἐπίσης ἀκύρως μεταφράζουσι τὸ ἀρτύσεται ὁ μὲν διὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ, ὁ δὲ διὰ τοῦ συμβιβασθῆ κ.λ. Πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς διατάξεως συμβιβάζεται μᾶλλον τὸ λύσθαι σημαῖνον τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ ἐνεχυριασθέντος διὰ τῆς πληρωμῆς τοῦ χρέους. Ὁ Comparetti ἐκλαμβάνει τὸ αντροπον ὡς ὑποκειμενον τοῦ δνεθαι, καὶ κατακειμενον προσδιορισμὸν τοῦ ὑποκειμένου, μεταφράζει δὲ ἄνθρωπος ὑποκείμενος ἐτέρῳ (κατακειμενος) μὴ δνεῖσθω (ἐνεργεῖτω πράξεις). Ὁρθώτερον μετέφρασεν τὸ ἄντροπον ὡς ἀντικείμενον τοῦ «ονεθαι» ὁ Bucheler καὶ μετὰ τοῦτον εἰ λοιποὶ ἐξηγηταί. Ἔπονται τὰ περὶ υἰοθεσίας.

Ἡ υἰοθεσία ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ λέγεται *απαρσις* = ἀνάφκσις, ἐκ τοῦ ἀναφάνω = ἀναγόρευώ, ἀναδεικνύω, ἀπαρτὸς ὁ υἰοθετούμενος ἀνπαράμετος ὁ υἰοθετῶν, καὶ ἀνπαλνεθαι = ἀναφάνεσθαι τὸ υἰοθετεῖν. Ὁ Bücheler μεταφράζει «ἀνπκσιν darstellung» ἢ τοὶ παρόστωσι. Νομίζω καταλληλοτέρην τὴν λέξιν ἀναγόρευσιν. Παρὰ τοῖς ἴωσι λεγομένη εἰσποίησις, ἢ υἰοθεσία ἦτον νόμιμος, ὡς εἰπεῖν τεχνιτῆ, πράξις, ἀναπληρώσεως φυσικοῦ νομίμου τέκνου καὶ διαδόχου τοῦ οἰκογενειάρχου πρὸς συνέχειαν τοῦ οἴκου τοῦ ἄνευ ἀρρένων τέκνων ἀποβιούντος πολίτου. Ὁ

λόγος καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς υἰοθεσίας ἐξηγήθησαν δι' ὧν ἀνωτέρω ἐσημειώθησαν περὶ τοῦ οἴκου, ὡς μονάδος τῆς πόλεως, καὶ τῆς εἰς τὸν κληρὸν διαδοχῆς συνδεομένης μετὰ τῆς λατρείας τῶν πατρῶν Θεῶν (Dii lares). Τοιαύτη καὶ παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ἦτον ἡ arrogatio ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων, ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὄρους, καὶ μὲ τοὺς αὐτοὺς τύπους τελομένη μέχρι τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἄλλ' οὐδὲ τῶν Ἀθηναίων οὐδὲ τῶν Ῥωμαίων ἔχομεν τὴν νομοθεσίαν πλήρη. Διατάξεις τινὰς τοῦ ἀττικοῦ δικαίου εὐρίσκομεν ἐν τοῖς λόγοις τῶν ῥητόρων, σημειώσεις δὲ τινὰς περὶ τοῦ ἀρχαίου Ῥωμ. δικαίου ἐν παρόδῳ ἀνέγραψαν ὁ Οὐλπιανὸς καὶ ὁ Γάϊος. Οὐδὲ πλήρες τὸ σύστημα τῶν περὶ υἰοθεσίας νόμων τῶν Γορτυνίων ἐκτίθεται ἐν τῇ ἐπιγραφῇ· μᾶλλον δὲ φαίνονται ὡς συμπληρωτικὴ ἢ ἐπεξηγηματικὴ διατάξεις προϋπάρχοντος νόμου. Ἐκ δὲ τῆς πρὸς ἀλλήλας ἀντιπραθέσεως βεβαιοῦνται ὅτι κοινὰ ἦσαν αἱ βάσεις τοῦ θεσμοῦ τῆς εἰσποιήσεως παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις, τῆς arrogatio παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις, τῆς ἀνπανσεως παρὰ τοῖς Δωριεῦσι τῆς Κρήτης.

Ἡ ἐπιγραφὴ φέρει ἐν στ. 35 «ἀνπανσιν εμεν οπο κα τιλ λει» ἄμφανσιν εἶναι ὁπότε τις θέλη. Το οποκα γράφουσι διηρημένον οπο κα μεταφράζουσι δὲ οἱ μὲν ὁπουδήποτε οἱ δὲ οἰουδήποτε Ἄλλ' οὐδετέρω τούτων συνάδει πρὸς τὰς ἐπομένους διατάξεις. Τὸ «οποκει» ἀπαντᾷ καὶ ἐν στ. Ε 22 «οις κ ἐπιβαλλε οκοπει» ἠρμήνευσα δὲ «ἐὰν ὦσι» προτιμήσας τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Lewy τῆς τῶν λοιπῶν ἑλληνιστῶν. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ἠδύνατο νὰ ἐρμηνευθῇ «ὁπότε ἦ» ἀντὶ τοῦ «ἐὰν ὦσι ἐκεῖ οἷς προσήκουσι τὰ κτήματα». Ἐνταῦθα μᾶλλον πρέπει νὰ ληφθῇ ὡς χρονικὸν ἐπίρρημα. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ὠρισμένους ἡμέρας τοῦ ἔτους, τὰ Ἀπκτούρια καὶ τὰ Θοργήλια, καθ' ἃς ἐώρταζον τὴν ἐγγραφὴν τῶν γνησίων, καὶ τῶν ποιητῶν τέκνων εἰς τὰ μητρῶα τῶν δημοτῶν καὶ τῶν φρατόρων (Ἰσ. π. τ. Ἀπολλοδ. κλ. § 15 π. τ. Ἀστυφ. κλ. § 8). Τοιαύτας ἐορτὰς δὲν ἤγον οἱ Δωριεῖς κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου Α, 147 «εἰσὶ δὲ πάντες Ἴωνες ὅσοι ἀπ' Ἀθηῶν γεγόνκασι καὶ Ἀπκτούρια ἄγουσι ὄρτην.» Παρὰ τοῖς Γορτυνίοις κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν, ἀναγόρευσις ἤτοι εἰσποιήσις, ἠδύνατο νὰ γίνῃ ἐν παντὶ χρόνῳ «ὁπότε τις θέλη».

«ἀμπικινεθαι δε κατ αγοράν κατὰ Γελμενον τομ πολιταν απο το λαο ο απαγορευοντι». Ὡς γνωστὸν ἐν πάσῃ ἑλληνικῇ πόλει ἡ ἀγορὰ, ὡς ἐν Ρώμῃ τὸ forum, ἦτο ὁ τόπος (πλατεία) τῆς συναθροίσεως τῶν πολιτῶν πρὸς σύσκεψιν καὶ δικπραγματέυσιν, οὐ μόνον ἐπὶ τῶν ἰδιωτικῶν συμφε-

ρόντων, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ἐπισήμων πράξεων, καὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς πόλεως. Ἐν ταῖς λεξί: ῥητορικαῖς (Belk. ἀνεκδ. 120) ἐρμηνεύεται ἀγορὰ «Θεσσαλοὶ δὲ καὶ τὸν λιμένα ἀγορὰν καλοῦσι. Κρήτες τὴν ἐκκλησίαν πρὸς Ὁμήρῳ καὶ πάντα ἀθροισμὸν.» Ἐνταῦθα κατ' ἀγορὰν εἶναι ταυτοσημον τοῦ ἐπ' ἐκκλησίας. Ὁ Comparetti ἐκλαβὼν τὸ ἀπαγορεύοντι εἰς τὴν σημασίαν τοῦ ἐμποδίζουσι, ἀρνοῦνται τὴν ἄδειαν, μετέφρασε καὶ τὸ κατὰφελμένον «κατὰ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν» ὅταν οἱ πολῖται ἀποφαίνονται τὴν ἄρνησιν (veio) ἐπὶ τῶν πράξεων τοῦ λαοῦ τὰς ὁποίας ἐννοοῦσι ν' ἀπαγορεύωσι. Τοιαύτη ἐρμηνεία δὲν προσφέρει λογικὴν τινα διάταξιν. Τὸ κατὰφελμένον ἔχει ῥίζαν εἰλέω—εἴλω καὶ εἴλλω, παθητ. παρακείμενος ἔελμαι=συνκροῖζω στριμόνω. Ὁμ. Ἴλ. Σ. 447 «Ἀχαιοὺς Τρῶες ἐπὶ πρίμησιν εἰέλεον» καὶ ἐνταῦθα τὸ «κατ' ἀγορὰν κατὰφελμένων τῶν πολιτῶν» ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν φράσιν τῶν ἰώνων «πληθυσούσης ἀγορῆς» ὄντων δηλαδὴ συνηθροισμένων τῶν πολιτῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Το λαο ἐνταῦθα εἶναι προδήλως γενικῆς πτώσεως «ἀπὸ τοῦ λάου» ἦτοι τοῦ λίθου. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ποιηταῖς ἀπκντᾶ ἡ ὀνομαστικὴ λαας καὶ λας, αἰτιατικὴ λααν (Ὁμ. Ἴλ. Γ, 12) καὶ γενικὴ λᾶος (Σοφ. Οἰδ. Κολ. 196). Ἡ γενικὴ λάου ὑποθέτει ὀνομαστικὴν λᾶος δωρικῶς. Τὸ δὲ «ἀπαγορεύοντι=ἀπαγορεύουσιν» ἐρμηνεύει ὁ Ἡσύχιος ἀπαγορεύει = ἀποφαίνεται. Ὡστε τὸ «ἀπο το λαο ο ἀπαγορεύοντι» λογικῶς ἐρμηνεύεται ὅτι ὁ εἰσποιῶν ἀνκηρύσσει τὴν υἰοθεσίαν ἀπὸ τοῦ λίθου ὅστις ἐχρησίμευεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὡς βῆμα, ἦτοι ἀπὸ τοῦ λίθου ἐξ οὗ οἱ πολῖται ἀγορεύουσι, ἢ ἀποφαίνονται (γνώμη).

«ο δ ἀμπαναμένος δοτο ται εταιρειαι ται فاي αυτο ικριον καὶ προκοον فايνο.» Ὁ δὲ υἰοθετῶν δότω τῇ ἐταιρείᾳ τῇ αὐτοῦ ἱερεῖον καὶ πρόκοον οἴνου. Ἐταιρεία ἀναφέρεται ἐν ταῖς θειπνοσοφισταῖς (Δ'. 22) ὡς ἡ ὁμάς τῶν συσσιτώντων πολιτῶν. Περὶ δὲ τῶν κρητικῶν συσσιτίων Δωσταδάς ἱστορῶν ἐν τῇ δ'. τῶν Κρητικῶν γράφει οὕτως «οἱ δὲ Λύκαιοι συνάγουσι μὲν τὰ κοινὰ συσσίτια οὕτως. Ἐκαστος τῶν γινόμενων κερπῶν ἀναφέρει τὴν δεκάτην εἰς τὴν ἐταιρείαν κτλ.» Ἐὰν δὲ ὑποθέσωμεν τὰς ἐταιρείας ὅπως ἦσαν ἐν Σπάρτῃ διοργανισμέναι τὰ φειδίτια ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐταίρων ἦτο λίαν περιορισμένος. Συνήρχοντο ἀνά πεντεκαίδεκα καὶ βραχεῖ τούτων ἐλάττους ἢ πλείους» (Πλουτ. Λυκ. ιβ'.) Ὡς πολιτικὸν σωματεῖον οὗτινος ἡ ἔγκριστις ἦτον ἀναγκαία, καὶ ἐν ᾧ ἔπρεπε νὰ γίνηται ἡ ἐπικύρωσις τῆς υἰοθεσίας, ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν φράσιν τῶν Ἀθηναίων. Ὁ εἰσποιῶν ἐν Ἀθήναις ὄφειλε νὰ εἰσχαγάγῃ τὸν θετὸν υἱὸν εἰς τὴν συ-

νέλευσιν τῶν φρατόρων, νά βεβαιώσῃ μεθ' ὄρκου ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τοῦ φρατρίου Διός, ὅτι ὁ υἱοθετούμενος ἐγεννήθη ἐκ νομίμου γάμου ἀστοῦ μετ' ἀστῆς, καὶ ἐὰν οἱ φράτορες κατόπιν συζητήσεως, καθ' ἣν ἕκαστον μέλος τῆς συνελούσεως εἶχε τὸ δικαίωμα νά προτείνῃ ἀντιφρήσεις, ἀπεδέχοντο τὴν εἰσποίησιν, ἐξέδιδον ἐπὶ τούτῳ θέσπισμα, δι' οὗ ὁ εἰσποιούμενος ἀνεγνωρίζετο ὡς θετὸς υἱὸς τοῦ ποιοῦντος, καὶ ἐνεγράφετο εἰς τὸ ληξιαρχικὸν γραμμικεῖον. Ἡ πολιτικὴ πράξις συνωδεύετο μετὰ θρησκευτικῆς τελετῆς. Ὁ εἰσποιῶν ἔφερεν ἱερεῖον, ἐγένετο ἐπὶ τοῦ βωμοῦ θυσία, καὶ οἱ φράτορες συνεποσάζον ἐπὶ τῇ παραδοχῇ τοῦ νέου πολίτου ἐν τῇ φρατρίᾳ. Παρομοίως ἐν Ρώμῃ ἡ *arrogatio* ἐτελεῖτο ἐν τῇ φράτρᾳ (*Curia*) παρόντος τοῦ *Pontifex* ὅστις ἀνέκρινε καὶ ἐβεβαίω τὴν νομιμότητα τῆς υἱοθεσίας. Τὸ ἱερεῖον καὶ ὁ πρόχος οἴνου, τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν ὤφειλε νά δίδῃ ὁ υἱοθετῶν εἰς τὴν ἑταιρείαν, ὑποθέτουσι θυσίαν καὶ σπονδὰς τελουμένας κατὰ τὴν ἄμφανσιν ἐντὸς τῆς ἑταιρείας. Ἐν Ἀθήναις ὁ ἔφορος Θεὸς ἦτον ὁ φρατριος Ζεὺς. Ἐν τῷ πρ. Μακάρτατον (Δημ. 1054, 14) ἀναγινώσκεται «λαβόντες τὴν ψῆφον κειμένων τῶν ἱερείων ἀπὸ τοῦ βωμοῦ φέροντες τοῦ Διὸς τοῦ φρατρίου.» Παρὰ τοῖς ἐν Κρήτῃ Δωριεῦσιν ἐκαλεῖτο Ἐταιρεῖος Ζεὺς. Ὁ Ἠσύχιος ἐρμηνεύει «Ἐταιρεῖος=Ζεὺς ἐν Κρήτῃ». Ἡ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ μνεία μόνης τῆς ὑποχρέωσεως τοῦ υἱοθετοῦντος εἰς προσάγωγὴν τοῦ ἱερέου καὶ οἴνου, ὑπεμφαίνει ἄλλοις γεγραμμένας δικτάξεις, δι' ὧν ἐκκονίζοντο τὰ τῆς τελετῆς τῆς υἱοθεσίας ἐντὸς τῆς ἑταιρείας.

Σημειωτέον ὅτι ὑποδεικνύονται δύο διακεκριμέναι πράξεις πρὸς τέλος τῆς υἱοθεσίας· ἡ ἄμφανσις ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τούτεστιν ἡ ἐνώπιον τοῦ δήμου ἀναγόρευσις, καὶ ἡ ἐντὸς τῆς ἑταιρείας τελετὴ τῆς υἱοθεσίας. Παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις ἐπὶ τῶν ἀττικῶν ῥητόρων μνημονεύεται ἡ ἐντὸς τῆς φράτρας ὡς ἡ κυρία, καὶ φαίνεται ὡς ἡ μόνη τελετὴ τῆς εἰσποιήσεως. Ἀλλὰ τί ἐσήμεινε ἡ καθ' ἑκάστην κυρίαν ἐκκλησίαν ἐν τῷ δήμῳ ἀνακήρυξις τῶν λήξεων κλήρων; Ἐὰν ἡ εἰσποίησις ἐσκόπει, ὡς εἶναι κοινῶς παραδεδεγμένον, τὴν ἐγκατάστασιν γενικοῦ δικδόχου εἰς τὸν οἶκον, καὶ τὸν κληρὸν τοῦ ἄπαιδος ἀποθηνήσκοντος πολίτου. «Ἔπως μὴ ὁ οἶκος ἔρημος γένηται» ὡς λίαν πιθανὸν δυνάμεθα νά εἰκάσωμεν ὅτι ἐνώ πρότερον εἰς τὸν δῆμον ἀπέκειτο νά διαθέσῃ τὸν ἔρημον κληρὸν, ἐπεστράπη βραδύτερον εἰς τὸν ἄπαιδα οἰκογενειάρχην νά ὑποδείξῃ αὐτὸς εἰς τὸν δῆμον τὸν μέλλοντα διάδοχον τοῦ κλήρου, εἰσποιῶν αὐτὸν τῇ συναινέσει τοῦ δήμου εἰς τὸν οἶκον, ὡς νόμιμον υἱόν, ἀντὶ φυσικοῦ. Ὁ τύπος οὗτος μετηνέχθη ἐν

Ῥώμη διὰ τοῦ *testamentum calatis commitiis* καὶ τῆς *arrogatio auctoritate populi*. Συνάμα ὅμως εἰς τοὺς μεταγενεστέρους νομοδιδασκάλους τῆς Ῥώμης ἀπαντῶμεν ὅτι ἡ *arrogatio* ἐτελεῖτο ἐν τοῖς *commitiis curiatis*. Ἡ δὲ *curia* ἀντιστοιχεῖ μᾶλλον πρὸς τὴν φράτραν, καὶ οὐχὶ τὸν δῆμον. (Ulpianus Fragm. VIII, 2. Gaji Inst. 1 § 99. Gellius 5, 19,) Εἰκάζω ἐκ τούτων ὅτι εἰς τὸ ἀρχαιότερον δίκαιον τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Ῥωμαίων ὑπῆρχον ἐπίσης δύο διακεκριμέναι πράξεις τῆς υἰοθεσίας. Ἡ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ δῆλωσις, ἢ αἴτησις τοῦ υἰοθετοῦντος, καὶ ἡ ἐγγραφία τοῦ δήμου, μετὰ δὲ ταύτην ἢ ἐν τῇ φράτρᾳ παραδοχὴ καὶ ἐγγραφή τοῦ υἰοθετουμένου. Μετὰ παρέλευσιν χρόνου ἡ αἴτησις πρὸς τὸν δῆμον κατέστη ψιλὸς τύπος, καὶ ἀπέμεινεν ὡς κυρία τελετὴ τῆς εἰσποιήσεως ἢ ἀπόρασις τῆς φράτρας, *lex curiata*. Τὴν εἰκασίαν ταύτην, ἣν καὶ ἄλλοι ἐξήγησα, δικαιολογεῖ ἡ ἐπιγραφὴ, ἐν ἣ εὐρίσκομεν πρῶτον τὴν ἀναγόρευσιν τῆς υἰοθεσίας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ «καταφελμενον τομ. πολιικταν» καὶ κατόπιν ἰδίαν τελετὴν ἐν τῇ ἐταιρείᾳ τοῦ υἰοθετοῦντος.

Ὁ Schulin (D. Gr. testam σελ. 52) φέρει ὡς διαφορὰν τῶν τύπων τῆς *arrogatio* ἀπὸ τῆς εἰσποιήσεως ὅτι ἡ μὲν ἐτελεῖτο ἐν συνελεύσει ὀλοκλήρου τοῦ Ῥωμαϊκοῦ λαοῦ, οὕτως ἐνοσῶν τὰ *commitia curiata*, ἐνῶ ἡ εἰσποίησις ἐτελεῖτο ἐνώπιον μέρους ἢ τμήματος (*Bruchtheil*) τῶν πολιτῶν, ὅπερ τμήμα ἦτον ὁ δῆμος.

Ὁ Zitelmann ἐξ ἄλλου σημειῖ ὅτι ὁ γορτύνιος νόμος διαφέρει τοῦ ἀττικοῦ καθόσον κατὰ τὸν μὲν προηγεῖται ἡ ἐν τῷ δήμῳ ἀναγόρευσις, ἔπεται δὲ ἡ τελετὴ ἐν τῇ ἐταιρείᾳ, ἐνῶ ἐν ἀττικῇ προηγεῖτο ἡ ἐν τῇ φράτρᾳ ἀπὸ τῆς ἐν τῷ δήμῳ παραδοχῆς τῆς εἰσποιήσεως. Οἱ σοφοὶ ὑπομνηματισταὶ συγγέουσι δύο πράξεις ἔχουσας πάντῃ διάφορον σκοπὸν, καὶ ἀσχέτους πρὸς ἀλλήλας, τὴν ἐγγραφὴν τοῦ ποιητοῦ ὡς μέλους τῆς φράτρας τοῦ θετοῦ πατρὸς, καὶ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ φυσικοῦ ἢ γνησίου ὡς πολίτου. Ὅταν τὸ γνήσιον τέκνον τοῦ πολίτου ἐγένετο τριῶν ἢ τεσσάρων ἐτῶν εἰσῆγετο κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Ἀπατουρίων (*Κουρεώτιδα*) εἰς τοὺς φράτορας, ὑπὸ τούτων ἀνεγνωρίζετο ὡς γνήσιον τέκνον τοῦ πατρὸς, καὶ ἐνεγράφετο εἰς τὸ φρατερικὸν ἢ κοινὸν γραμματεῖον. Ἡ εἰσχωγὴ τοῦ ποιητοῦ εἰς τοὺς φράτορας ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἀναγνώρισιν αὐτοῦ ὡς θετοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ οἴκου τοῦ εἰσποιουῦντος. Οἱ τύποι τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ γνησίου (νομίμου φυσικοῦ) καὶ τοῦ θετοῦ υἱοῦ ἐν τῇ φράτρᾳ ἦσαν οἱ αὐτοί, ἀλλ' αἱ πράξεις διάφοροι καὶ ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν καὶ ὡς πρὸς τὸν χρόνον· διότι ἐνῶ ἡ εἰς τοὺς φράτορας ἐγγραφή τοῦ φυσικοῦ (γνησίου)

υιοῦ ἐγένετο ἐντὸς τοῦ ἐνικυτοῦ ἢ τοῦ τετάρτου ἔτους ἀπὸ τῆς γεννήσεως, ἦτον ἀπροσδιόριστος ὁ χρόνος τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ποιητοῦ, συνήθως δὲ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀνεγκλιῶς ἐπήρχετο μετὰ τὴν ἐγγραφὴν τοῦ υἱοθετουμένου ὡς γνησίου τέκνου τοῦ νομίμου πατρὸς. Ἴσως ὁ Zitelmann πηρέλαβε τὴν σημείωσιν ἀπὸ τῆς πραγματείας τοῦ Schulin, ἐκλιχθόντος τὴν ἐγγραφὴν τοῦ εἰσποιηθέντος ἐν τῷ ληξικριτικῷ γραμματεῖῳ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ εἰσποιήσαντος, ὡς πράξιν ἐπικυρώσεως τῆς εἰσποιήσεως. Ἡ ἐγγραφὴ αὕτη ἐγένετο διὰ τοὺς γνησίους υἱοὺς συμπληρουμένου τοῦ 17 ἔτους ἐσκόπει δὲ τὴν παραδοχὴν τοῦ πολίτου εἰς ἐνάσκησιν τῶν πολιτικῶν δικαίων. Ἐπειδὴ δὲ ὁ θετός υἱὸς μετὰ τοῦ κλήρου ἀνελάμβανε καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὴν πολιτικὴν θέσιν τοῦ θετοῦ πατρὸς, ἔδει ὑπὸ τὴν ιδιότητα ταύτην γὰρ ἐγγράφηται καὶ εἰς τὸ ληξικριτικὸν γραμματεῖον. Ἀναφέρεται παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὅτι ἡ ἐγγραφὴ ἐγένετο κατὰ τὰς ἀρχαιφεσίας ἀθέβαιον ἂν τῆς πόλεως, ἢ τοῦ δήμου. Τότε δὲ οἱ ἔχοντες συμφέρον ἴν' ἀμυρσιβητήσωσι τὸν κλῆρον τοῦ εἰσποιουμένου εἶχον καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ν' ἀμυρσιβητήσωσι τὸ κύρος τῆς εἰσποιήσεως. Ἀναφέρονται δὲ περιπτώσεις καθ' ἃς οἱ δημόται ἐδίκάζον ἐπὶ τοιούτων ἐρίδων, καὶ ἐνίστε ἡ ἀμυρσιβητήσας ἐφέρετο καὶ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου κατ' ἔφεσιν τῆς ἀποφάσεως τῶν δημοτῶν. Ἄλλ' ἐνῶ ἀπ' ἐνὸς ἡ ἐγγραφὴ εἰς τὸ ληξικριτικὸν γραμματεῖον, ὡς εἰπεῖν τὸ δημοτολόγιον, δὲν ἦτον ἴδιος τύπος τῆς ποιήσεως, ἀπ' ἐτέρου ἐὰν δὲν ἡγεύοντο ἀντιρρήσεις κατὰ τὴν ἐγγραφὴν δὲν ἐγένετο λόγος περὶ τοῦ κύρους τῆς εἰσποιήσεως· ὁ Ἀρποκρατῶν δὲ εἰς τὸν ὁποῖον παραπέμπει ὁ Schulin, γράφει «Ληξικριτικὸν γραμματεῖον...εἰς ὃ ἐνεγράνοντο οἱ τελεσθέντες τῶν παιδῶν, οἷς ἐξῆν ἤδη τὰ πατρῷα οικονομεῖν, παρ' ὃ καὶ τοῦνομα γεγονέναι διὰ τὸ τῶν λήξεων ἄρχειν· λήξεις δὲ εἰσὶν οἷτε κληροὶ καὶ αἱ οὐσίαι». Ἐνδέχεται ν' ἀπικτώμαι φρονῶν ὅτι τὰ curiata coinmitia ἐν οἷς ἐτελεῖτο ἡ arrogatio ἦσαν συνελεύσεις τῆς curiae ἀνάλογος πρὸς τὰς τῆς φράτρας ἐν Ἀθήναις, καὶ ὅτι ἀρχαιότερον πρὸ τῆς ἐν τῇ φράτρᾳ τελετῆς τῆς υἱοθεσίας ἐζητεῖτο ἡ ἄδεια τοῦ δήμου, ἦτοι τοῦ λαοῦ ἐν Ἀθήναις, ὡς ἐν Ῥώμῃ, πρὸς μεταβίβασιν τοῦ κλήρου εἰς τὸν υἱοθετούμενον· ἀλλὰ βεβαίως ἡ υἱοθεσία ἦτο πλήρης καὶ ἔγκυρος διὰ τῆς ἐν τῇ φράτρᾳ τελουμένης τελετῆς καὶ τῆς ἐγγραφῆς τοῦ εἰσποιουμένου ἐν τῷ φρατορικῷ γραμματεῖῳ. Αἱ παραπομπαὶ τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ τῆς Βασιλείας ἀναφέρονται εἰς τεμάχια τοῦ Ἰσάκιου καὶ τοῦ Δημοσθένους ἀφορῶντα εἰς τὴν ἐγγραφὴν τοῦ θετοῦ υἱοῦ ἐν τῷ ληξικριτικῷ γραμματεῖῳ, συνεπιεῖα μὲν τῆς εἰσποιήσεως, ἀλλ' οὐχὶ πρὸς ἐπικυρώσιν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ

δήμου. Δὲν φαίνεται ἀντίθετος ἡ γνώμη τοῦ Meier (Att. Pr. 544) γράφοντος μόνον ὅτι ἠδύνετο ν' ἀμφισβητήσῃ τις τὴν εἰσποίησιν εἴτε κατὰ τὴν εἰσχωγῶν τοῦ ποιητοῦ ἐν τῇ φράσει, εἴτε κατὰ τὴν ἐγγραφήν ἐν τῷ ληξικριτικῷ γραμματικῷ, οὐχ ἦττον ὅμως καὶ πικρεπιπτώτως ἐπὶ δικαστηρίου, εἰσχωρμένης δίκης περὶ τοῦ κλήρου τοῦ θεοῦ πατρὸς, δι' ὃ βεβαίως δὲν δύναται τις νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ἦτον ἀναγκαῖος τύπος τῆς εἰσποιήσεως ἢ ἐπικύρωσις τοῦ δικαστηρίου.

στ. 40. «καὶ μεν κανελεται παντα τα κρεματα και με συννει γνεσια τεκνα τελλεμ μεν τα θινά και τα αντροπινα τα το ανπαναμενο καναιλεθαι αιπερ τοις γνεσιοις εγρατται αι δε κα με λε τελλεν αι εγρατται τα κρεματα τους επιβχλλοντας εκεν». Ἐκ τῆς φράσεως «καὶ μεν κανελεται παντα τα χρήματα» συνάγεται ὅτι ἐπετρέπετο εἰσποιήσις ἐπὶ μέρους τοῦ κλήρου, ὡς λέγομεν νῦν ex re certa. Ἐν τῷ περὶ τοῦ Φιλοκτ. κλ. τοῦ Ἰσάκιου ἀναγινώσκομεν ὅτι ὁ Εὐκτῆμων θέλων νὰ εἰσαγάγῃ ὡς υἱὸν αὐτοῦ τὸν νόθον τῆς Ἀλικῆς δὲν ἐγένετο δεκτὸς ὑπὸ τῶν φρατόρων ἀντισταμένου τοῦ γνησίου υἱοῦ αὐτοῦ Φιλοκτῆμονος, ἄχρις οὗ οἱ συγγενεῖς πικρεμβάντες «ἐπειθον τὸν Φιλοκτῆμονα ἔασσι εἰσαγαγεῖν τοῦτον τὸν παῖδα ἐρ' οἷς ἐζήτει ὁ Εὐκτῆμων χωριον ἐν δόρτα». Ἄλλ' ἐκ τῆς σειρᾶς τοῦ λόγου ἐξάγεται ὅτι ὁ Εὐκτῆμων ἐζήτη νὰ εἰσαγάγῃ τὸν παῖδα ὡς γνήσιον, καὶ οὐχὶ ποιητόν. Ἐπὶ τῶν ἀττικῶν ῥητόρων ἀπαντῶσι παραδείγματα εἰσποιήσεως ἐπὶ μέρει τῆς οὐσίας (Ἰσ. περὶ τοῦ Δικαιογ. κλ. § 8) ἀλλὰ γινομένης τῆς ποιήσεως ἐν δικθῆκῃ ἀμφισβητεῖται δὲ ἂν ἐπετρέπετο γινομένης τῆς εἰσποιήσεως μεταξὺ ζώντων· διότι ἐν περιπτώσει ταύτῃ κατὰ τὴν γνώμην τῶν νεωτέρων δὲν ἐπετρέπετο δικθῆκη, καὶ ἡ εἰσποιήσις ἐγένετο ἐπὶ παντὶ τῷ κλήρῳ (Meier Att. Ps. 548). Παρὰ τοῖς γορτινίοις ἡ δικθῆκη ἦτο ἄγνωστος καὶ ἡ εἰσποιήσις ἐγένετο ἐξ ἀνάγκης διὰ τῆς ἀναγορεύσεως ἐν τῷ δήμῳ, ἡ δὲ φράσις τῆς ἐπιγραφῆς ἐνδεικνύει ὅτι ἡ εἰσποιήσις ἠδύνετο νὰ γίνῃ ἐπὶ μέρους τοῦ κλήρου. Ἐπὶ τῇ ἐκκεντῆ ὅμως ὑπόθεσι, ὅτι δηλαδὴ ἔπρεπε νὰ γίνηται πάντοτε ἐπὶ παντὶ τῷ κλήρῳ, ὑπῆρχε περίπτωση καθ' ἣν τὰ ἀποτελέσματα τῆς εἰσποιήσεως περιωρίζοντο εἰς μέρος τοῦ κλήρου, ἦτο δὲ αὕτη ἐὰν μετὰ τὴν εἰσποίησιν ὁ θεὸς πατὴρ ἀπέκτα γνήσια τέκνα. Τοιαύτη διάταξις ὑπῆρχεν καὶ εἰς τὸ ἀττικὸν δίκαιον «δικρηθήνη ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται ἐὰν ποιησαμένῳ παῖδες ἐπιγένωνται, τὸ μέρος ἐλάτερον ἔχειν τῆς οὐσίας, καὶ κληρονομεῖν ὁμοίως ἀμφοτέρους» (Ἰσ. π. τ. Φιλοκτ. κλ. § 63). Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἀναφέρεται ἡ ἐπομένη φράσις τῆς ἐπιγραφῆς «καὶ με συννει γνε-

σις τέκνα». Ἐνεκ τού σκοποῦ καὶ τῶν λόγων τῆς υἱοθεσίας δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἐπετρέπετο εἰς τὸν ἔχοντα ἤδη γνήσια τέκνα· ἐκτός ἐάν νομίμως εἶχεν ἀποκηρύξει ταῦτα. Ἴσως δὲ εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην ἐξαιρετικὴν περίπτωσιν ἀνκφέρειται τὸ «συννῆ» ὅπερ δὲν σημαίνει ἀπλῶς ἐάν μὴ ὡς· ἀλλ' ἐάν μὴ ὡς ἐν τῷ οἴκῳ μετὰ τοῦ πατρὸς, ἐκ τοῦ συνναίω. «Ἐάν λοιπὸν ὁ πατήρ δὲν ἀπέετα μετὰ τὴν εἰσποίησιν γνήσια τέκνα καὶ ὁ υἱοθετηθεὶς ἔμενε κληρονόμος ἐπὶ πάσης τῆς περιουσίας ὄφειλε» τελλεμ. μεν τα θινα και τα αντροπινα τα το αμπαταμενο καναίλεθαι α περ τοις γνεσιοις εγρατται· ἡγοῦν ὄφειλε τέλλειν μὲν τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα τὰ τοῦ υἱοθετήσαντος, οἷον τὰ τῆς κηδείας, τοῦ ἐνταφιασμοῦ, τῶν μνημοσύνων. τῆς λατρείας τῶν πατρῶων θεῶν ἐπὶ τῆς ἐστίης τοῦ οἴκου, καὶ τὰς ὑποχρεώσεις πρὸς τὴν πολιτείαν, τοὺς συγγενεῖς, τοὺς δανειστάς κτλ. Ἐν ἐνὶ λόγῳ ν' ἀναδεχθῆ ὅσα εἶναι διατεταγμένα διὰ τοὺς γνησίους υἱούς· «ἡπερ ἔγραπται» εἶναι προδήλως παραπομπὴ εἰς ἕτερον νόμον ὀρίζοντα τὰ βάρη καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ γνησίου υἱοῦ καλουμένου εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ πατρὸς· ἐπιβεβαιῶ δὲ τὴν εἰκασίαν ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ δὲν εἶναι, ὡς τινες ὑποθέτουσι, ὁ ἀστυκὸς κώδικξ, οὐδὲ ὁ περὶ τῆς ἐξ ἀδικητέτου διαδοχῆς νόμος· «καὶ δε καμε λει τέλλεν αἰ εγρατται τὰ κρεματτα τους επιβαλλοντανς εκεν» εἰ δὲ καὶ μὴ θέλη τέλλειν ὡς γεγραπται τὰ χρήματα τοὺς ἐπιβάλλοντας ἔχειν. — Ἐμενεν ἄρα εἰς τὸν θετὸν υἱὸν τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ μὴ ἀποδεχθῆ τὴν κληρονομίαν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν γνήσιον ὅστις ἦτον ἀναγκαῖος κληρονόμος. Κατὰ τὸ ἀττικὸν δίκκιον οἱ γνήσιοι καὶ μὴ ἐκποιηθέντες ἢ ἀποκηρυχθέντες ἦσαν ἀναγκαῖοι κληρονόμοι. Τοιοῦτον νομίζει καὶ τὸν ποιητὸν ὁ Chillemer (dr. de suc leg. 131 σημ.). Ἴσως διότι ἐκαλεῖτο ὡς γνήσιος αὐτοδικαίως εἰς τὴν κτοχὴν τοῦ κλήρου. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν παρέχει ἀπορῶντι λόγον εἰς παραδοχὴν τῆς γνώμης τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ, καθόσον τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα τοῦ ποιητοῦ ἦτο μετακλητὸν ἐπανερχομένου τοῦ κλήρου εἰς τοὺς συγγενεῖς τοῦ ἀποθανόντος, ἐάν δὲν εἰσείποι ὁ ποιητὸς γνήσιον υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν οἶκον τοῦ θετοῦ πατρὸς. Πλανῶνται ἀφ' ἑτέρου ὁ γάλλος ἐρμηνευτὴς ἐκλαμβάνων τὸν ἀντικεινὸν ὡς ἐκ διαθήκης κληρονόμον, καὶ ἀνπαράμενον τὸν διαθέτην.

«καὶ δε καὶ γνεσια τεκνα το ανπκνκμενο πεδα μεν τον ερσεων τον αμπκνκτον και περ και θελειαι απο τον αδελπιον λανκκνοντι»· «εἰ δε κα' ἡ γνήσια τέκνα τοῦ ἀμφανημένου παρὰ μὲν τῶν ἀρρένων τὸν ἀμφαντον (λαγχάνειν) ὡς περ αἰ θήλειαι ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν λαγχάνουσι». Εἶδομεν ἐν

τοῖς πρόσθεν ὅτι ὁ κλῆρος ἦτο κοινὸν κτῆμα τοῦ πατρὸς μετὰ τῶν νομίμων τέκνων, δὲν ἠδύνατο δὲ ὁ οἰκογενειάρχης νὰ διαθέσῃ ζῶν εἰμὴ ὠρισμένον ποσὸν εἰς ἀμοιβάς, ἢ δωρεάς πρὸς τὴν σύζυγον, τὰς θυγατέρας, τοὺς θεράποντας. Ἀντίκειται πρὸς τὰς τοιαύτας διατάξεις ἡ ὑπόθεσις ὅτι ὁ πατὴρ εἶχε τὸ δικαίωμα τῆς εἰσποιήσεως ὑπαρχόντων γνησίων τέκνων. Ἐνεκα τούτου νομίζω πιθανώτερον ὅτι ἡ προκειμένη διάταξις ἀφορᾷ εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν μετὰ τὴν εἰσποίησιν ἀπέκτα γνήσια τέκνα ὁ θετὸς πατήρ. Κατὰ τὸ ἀττικὸν δίκαιον ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν ἠκυροῦτο ἡ εἰσποίησις, ὁ δὲ ποιητὸς ἐλάμβανεν ἐκ τοῦ κλήρου μερίδα ἴσην τῇ τῶν γνησίων. «Διαρῆδην ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται ἐὰν ποιησασμένῳ παῖδες ἐπιγένωνται, τὸ μέρος ἐκάτερον ἔχειν τῆς οὐσίας καὶ κληρορομεῖν ὁμοίως ἀμφοτέρους» (Ἰσαῖος π. τ. Φιλοκτημ. κλ. 63). Ἡ διάταξις εἶναι δικαία διότι ὁ εἰσποίητος ἐξεβλήθη τοῦ οἴκου τοῦ φυσικοῦ πατρὸς, στερηθεὶς τοῦ κλήρου τούτου. Ἄλλ' ἡ διάταξις τοῦ γορτυνίου νόμου συνεπῆς πρὸς τὸ πνεῦμα τῶν ἀρχαιότερων νομοθεσιῶν προστατεύει μᾶλλον τὸν διάδοχον τοῦ πατρικοῦ οἴκου, παραχωροῦσα εἰς τὸν ποιητὸν μερίδα ἴσην τῇ τῆς ἀδελφῆς, ἥτις ἦτο τὸ ἡμισυ τῆς ἀφανοῦς περιουσίας. Ἐκ τοῦ γράμματος φαίνεται προκύπτουσα ἡ ἔννοια ὅτι ἐπετρέπετο εἰσποίησις εἰς τὸν ἔχοντα ἄρρενα τέκνα. Ἄλλ' ἐνῶ τοιαύτη διάταξις δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς εἰσποιήσεως, καὶ τὴν οἰκονομίαν τοῦ ὄλου οἰκογενειακοῦ δικαίου, ἀφ' ἑτέρου ἡ ἔλλειψις ἀκριβεστέρως ἐκφράσεως ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἐξηγεῖται ἐκ τῆς ὑποθέσεως, καὶ δικαιολογεῖ τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ νόμος, ἢ συλλογὴ νόμων τῶν Γορτυνίων, ἀλλὰ ὁδηγεῖ πρὸς τὸν δικαστὴν περὶ ἐρμηνείας καὶ ἐφαρμογῆς τῶν νόμων ἄλλοθι ἀναγεγραμμένων, καὶ ὑποτιθεμένων γνωστῶν τῷ δικαστῇ.

ΙΑ'.

«αι δε κερσενες με ιοντι θελειαι δε ΕισΓομοιρον εμε[ν]τον ανπαντον και με επαναγον εμεν τελλεν τ[α το αν]παναμενο και τα κρεματ αναλεθαι ατι κα κατα[λιπε ο αν]παναμενος» εἰ δὲ κερσενες μὴ ὦσι, θηλειαι δὲ, ἰσόμοιρον εἶναι τὸν ἄμφαντον καὶ μὴ ἐπάναγον τέλλειν τὰ τοῦ ἀμφαναμένου καὶ ἀναλαβεῖν τὰ χρήματα ἅτινα καταλίπη ὁ ἀμφαναμένος ἐάν, ἦγουν, ἐπιγένωνται οὐχὶ ἄρρενα ἀλλὰ μόνον θήλεα τέκνα ὁ κλῆρος διανέμεται ἐξ ἴσου μεταξύ τῶν θυγατέρων καὶ τοῦ ποιητοῦ, καὶ οὗτος δὲν εἶναι ἀναγκαῖος κληρονόμος, καὶ διάδοχος τῶν χρεῶν τοῦ θετοῦ πατρὸς.

Ἀκολουθῶν τῷ Zitelmann ὁ Dareste μεταφράζει «il ne sera pas tenu d'acquitter les obligations de l'adoptant, et recueillera néanmoins les biens que l'adoptant lui aura laissé». Ἡ γαλλικὴ φράσις δὲν μοι φαίνεται ἀκριβῆς καθόσον ἡ ἀποδοχὴ τοῦ κλήρου, ἥτοι τῆς περιουσίας τοῦ ἀποθνήσκοντος, ἡ κληρονομία τοῦ οἴκου εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν θρησκευτικῶν καθήκοντων, καὶ τῶν πολιτικῶν ὑποχρεώσεων τοῦ κληρονομούμενου. Ἡ φράσις «τελλειν τα το ανπαναμενου και τα κρεματ ανελεθαι» εἶναι ἀδιείρητος. «πλινι δε τον ανπανατον με επικορεν». Ὁ Compiretti φαίνεται ἀποδίδων τὴν ἔννοιαν — ἐὰν ὁ υἱοθετηθεὶς δὲν θέλῃ νὰ προβῇ ἢ ποιήσῃς — ἥτις δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὰ προηγούμενα. Οἱ λοιποὶ ἐρμηνευταὶ μεταφράζουσι μὴ ἔχοντος τοῦ ἀμφάντου δικαίωμα ἐπὶ πλείονος. Ἐν συνόλῳ δὲ λαμβανομένη ἡ περίοδος I, 40 μέχρι ΙΑ, 6 ἔχει ταύτην τὴν ἔννοιαν. — Ἀποθνήσκοντος ἄπαιδος τοῦ υἱοθετοῦντος, ὁ θετός υἱὸς ἀνκλαμβάνει τὰ καθήκοντα καὶ τὰ δικαιώματα γνησίου υἱοῦ ἐπὶ τοῦ κλήρου, μετὰ μόνης τῆς διαφοράς ὅτι ὁ ποιητὸς δὲν εἶναι ὡς ὁ γνήσιος ἀναγκαῖος κληρονόμος. Ἐπιγινομένων μετὰ τὴν εἰσποίησιν τέκνων ἄρρένων ἢ θηλέων δὲν ἀκυροῦται αὕτη, ἀλλ' ὁ ποιητὸς ἀπκλλασσόμενος τῶν βαρῶν τῆς κληρονομίας λαμβάνει τὴν μερίδα θήλεος τέκνου, ἄνευ ἄλλης ἀπαιτήσεως· ἐν ἄλλαις λέξεσι δὲν εἶναι κληρονόμος, ἀλλ' ἀπλοῦς κληροδόχος τῆς μερίδος θήλεος τέκνου.

«[αι δ απο]θανοι ο ανπανατος γνεσια τεκνα με καταλιπον παρ το[ς τὸ αν]παναμενο επιβαλλονταν[ς] ανκορεν τα κρεματ[α]» εἰ δὲ ἀποθανοὶ ὁ εἰσποιηθεὶς γνήσια τέκνα μὴ καταλιπῶν, παρὰ τοῖς τοῦ ποιήσαντος ἐπιβάλλουσι ἐπικινεῖναι τὰ χρήματα. Καὶ ἐνταῦθα τὸ γράμμα δὲν παρέχει πλήρη τὴν ἔννοιαν τῆς διατάξεως ἣν ὀφείλομεν νὰ συμπληρώσωμεν ἐκ τῆς σχετικῆς τοῦ ἀττικῶ δικαίου. Δὲν ἤρκει νὰ λάβῃ ὁ εἰσποίητος τὴν θέσιν υἱοῦ ἐν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ θετοῦ πατρὸς· ὄφειλε καὶ νὰ εἰσποιήσῃ γνήσιον αὐτοῦ υἱόν. Ἐὰν δὲν ἀπέκτα γνήσιον υἱόν, ἢ ἀποκτῶν εἰσεποιήσῃ εἰς ξένον οἶκον, ἢ τὸν τοῦ ἰδίου φυσικοῦ πατρὸς, ὁ κλῆρος ἐπικνήρητο εἰς τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου συγγενεῖς τοῦ θετοῦ πατρὸς. Ἄλλ' ἐὰν ὁ εἰσποιηθεὶς ἀποκτῶν γνήσιον υἱόν εἰσεποιήσῃ αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θετοῦ πατρὸς μετατίθεικε τὸν κλῆρον εἰς τὸν υἱόν αὐτοῦ, καὶ ἠδύνατο νὰ ἐπανάλθῃ (ἐπικινεῖναι) εἰς τὸν οἶκον τοῦ φυσικοῦ πατρὸς.

«αι δ[ε]κα λει]ο ανπαναμενος ἀποΓειπακθθο κατ αγορακν απο το λα[ο ο κπ]ορευοντι καταελμενον τὸν πολιτικην ανθεμε[ν δε] στατερων[ς] εδ δικαστήριον, ὁ δε μναμον προ κσενιο αποδοτο το απορρεθεντι». Ὁ υἱοθε-

τήσας ἐὰν θέλῃ δύναται ν' ἀποβάλλῃ (ἀπειπεῖν) τὸν υἱοθετηθέντα ὑπὸ τὸν αὐτὸν τύπον κατ' ὃν ἐγένετο ἡ υἱοθεσίς, κατ' ἀγορὰν ἀπὸ τοῦ λίθου ὅθεν ἀγορεύουσι συνελεγμένων (ἐκκλησιαζόντων) τῶν πολιτῶν. Ἄλλ' ὁ υἱοθετήσας ὤφειλε νὰ καταβάλλῃ εἰς τὸ δικαστήριον στατήρας, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς εἶναι ἐξηλιμμένους ἐν τῇ ἐπιγραφῇ.

«Οὐ δε μνημων προ κσενιο κποδοτο το απορρηθεντι». Ὁ μνήμων ἀναφέρεται καὶ ἐν Θ, 32. Ἐκ συνδιασμοῦ τῶν δύο χωρίων φαίνεται πιθανῶς ὅτι ὁ μνήμων κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐπιγραφῆς ἐξεπλήρωι καθήκοντα Γραμματέως τοῦ δικαστοῦ. Παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις οἱ ρήτορες συνήθως πρὸς βεβαίωσιν τῶν πρακτικῶν, ἰδίως καταθέσεων μικρῶν ὁμολογιῶν τῶν διαδίκων, συμβιβασμῶν ἐνώπιον τῶν δικαστῶν καὶ αὐτῶν τῶν ἀποφάσεων, ἐπικαλοῦνται μικρῶν, ὡς εἰ μὴ ἐτηροῦντο ἔγγραφα τῆς συνειδήσεως. Ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ τῆς ἐπιγραφῆς παρὰ τῷ μνήμονι κατὰ τὴν ἐπιγραφήν τὰ παραδοτέα τῷ ἀπορρηθέντι «προ ξενίου». Ἡ συνήθως σημασία τῆς λέξεως εἶναι φιλοδώρημα—Ὁ Ἡσυχ. ἐξηγεῖ «ξένια φίλια, δῶρα» Κυρίως σημαίνει τὸ *pour boire* τῶν γάλλων, ὡσανεὶ ἡ ἀνάκλησις τῆς υἱοθεσίας δὲν ἦτον ἐνδειξις δυσαρεσκείας· «γυναδε με αμπαίνεθο μεδ ανεθος». Κοινὴ διάταξις εἰς τὸ ἀττικὸν καὶ τὸ ἀρχαῖον ῥωμαϊκὸν δίκαιον (Gaius I. 106) ἕνεκα τῆς ταυτότητος τοῦ λόγου τοῦ θεσμοῦ παρὰ τε τοῖς Ἑλλησι καὶ τοῖς Ῥωμαίοις.

«κρεθαι δὲ τοιδδε αι ταδε τα γραμματ εγραψε» ἦτοι χρῆσθαι δὲ τοῖς δε ἢ (ἀφ' ἧς) τάδε τὰ γράμματα ἔγραψε. Ὁ Comparetti ἐκλαμβάνει τὸ Σ ἀντὶ Θ ὡς ἂν ἦτο «ἔγραπθαι». Ἄλλὰ ὅπου τῆς ἐπιγραφῆς γίνεται χρῆσις τοῦ παθητικοῦ ἢ λήγουσα γράφεται διὰ τῆς διφθόγγου ὡς ἐν Γ', 29, Δ', 31, ε', 31, Η 36, καὶ 40, Η', 24. Ἐνταῦθα γίνεται χρῆσις τοῦ ἀορ. ἐνεργητικοῦ ἔχοντος ὑποκειμένον ὑπονοούμενον ὁ γράψας. Ὁ Bücheler καὶ οἱ Baunack ἀναφέρουσι τὸ «τοῖς δε» εἰς τὰ πρόσωπα τοῦ υἱοθετουμένου «προσφέρεσθαι δὲ τοῖς παροῦσι πρόσωποις (υἱοθετοῦντι καὶ υἱοθετουμένῳ) ὡς τὰ γράμματα ταῦτα κελεύουσι» ἀλλὰ τὸ χρῆσθαι συντάσσεται μετὰ δοτικῆς τοῦ πράγματος πρὸς ἔννοιαν τοιαύτην «χρῆσθαι νόμοις» μετὰ δοτικῆς προσώπου ἔχει πάντη διάφορον ἔννοιαν. Ἐξ ἄλλου τὸ τοῖςδε κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Bücheler ἀναφέρεται εἰς τὰ ἀμέσως προηγούμενα πρόσωπα γυναικὸς καὶ ἀνήβου. Ὀρθώτερον ἐρμηνεύεται ἡ ἀντωνυμία ἀναφερομένη εἰς τὰς παρούσας δικτάξεις· «χρῆσθαι τοῖς δε τοῖς γράμμασι» «τον δε προθηα...ενδικον εμεν» τῶν δὲ πρόσθε ὅπη τις ἔχη ἢ ἀναφαντῶ ἢ παρ' ἀναφαντοῦ μὴ ἔτι ἐνδικον εἶναι. Οἱ ἐρμη-

νευτικὴ πάντες συμφωνοῦσιν ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν, ἀλλ' ἀμφιβολίαι γεννῶνται ὡς πρὸς τὴν σύνταξιν τῆς φράσεως. Ὁ Bücheler ὑποθέτει τὴν φράσιν ἀνάλογον πρὸς τὸ δοῦναι καὶ λαβεῖν τῶν ῥωμαίων καὶ τῶν νεωτέρων, σημαίνουσιν δηλαδὴ ὅπως ἔχη τὸ δοῦναι τῷ ἀναφάντῳ καὶ λαβεῖν παρὰ τοῦ ἀναφάντου, ἀνεφέρει δὲ τοῦτο εἰς τὴν κληρονομικὴν μερίδα τοῦ ποιητοῦ ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ ποιήσαντος. Νεμίζω ὅτι ἀναφερομένη γενικῶς ἡ φράσις πρὸς τὰ δικαιώματα καὶ τὰς υποχρεώσεις τοῦ θεοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ ἐρμηνεύεται ἀπλῶς ἐπὶ τῶν πρόσθε τελεσθεσίων ποιήσεων — ὅπως δὴποτε ἔχει τις ὡς πρὸς τὰς υποχρεώσεις πρὸς τὸν ἀναφάντον ἢ τὰς ἀπαιτήσεις παρὰ τοῦ ἀναφάντου, δὲν ἐπιτρέπεται δίκη δυνάμει τῶν νέων τούτων διατάξεων.

Μέχρι τούτου τὰ περὶ υἰοθεσίας. Τὰς ἐπομένους διατάξεις οἱ ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς ἐρμηνευταὶ υποθέτουσιν ἐπίμετρον ἢ προσθήκας μεταγενεστέρως τοῦ νόμου, κατὰ διαφόρους χρόνους χαρακτηίσας Schaubé ! Οὐδὲ κατὰ τὴν γραφὴν, οὐδὲ κατὰ τὸ ὕφος ὑπάρχει ἀξία λόγου διαφορὰ τούτων ἀπὸ τῶν προηγουμένων. Ἄλλ' εἶναι ἄξιον σημειώσεως ὅτι ἐκάστη διάταξις ἀποτελεῖ χωριστὴν παράγραφον ἀρχομένην ἀπὸ ἑτέρας γραμμῆς. Αἱ πλεῖσται δὲ εἰσὶ μεταβατικαὶ διατάξεις, ἢ ἐρμηνευτικαὶ τῶν προηγουμένων, ἢ ὁδηγίαι πρὸς τὸν δικαστὴν περὶ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν. Ἡ ἐπομένη φράσις εἶναι «αντροπον ος αγει προ δικας αιει επιδικεσθαι». Ὁ Zittelmann εὐρίσκων αὐτὴν ἀντιφατικὴν πρὸς τὴν ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπιγραφῆς «προ δικας μη αγειν» κατὰ τὴν πρὸς ταύτην παρ' αὐτοῦ δοθεῖσαν ἐρμηνείαν ὑποβάλλει διαφόρους ὑποθέσεις ἵνα ἀποδώσῃ εἰς ταύτην τὴν ἔννοιαν ὅτι — ἐάνθρωπος πρὸ τῆς δίκης αὐτοδυνάμως ἀπάγεται ἀπὸ τῆς ἐξουσίας ἐκείνου ὅστις ἀξιᾷ αὐτὸν ὡς δούλον του, καὶ πάλιν ἐξαιρεῖται ἀπὸ τῆς ἐξουσίας τοῦ νομιζομένου κυρίου, δύναται ἕκαστος καθ' ὅλας τὰς περιπτώσεις νὰ δεχθῇ παρ' ἑαυτοῦ. — Τὴν ἐρμηνείαν ταύτην ἀκολουθοῦσι καὶ οἱ Baunack.

Ὁ Lewy ἐρμηνεύει — ἐάν ὁ διεκδικούμενος δούλος καταφύγῃ εἰς οἰκίαν τρίτου, ὁ κύριος δὲν δύναται νὰ ἀναζητήσῃ αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ καὶ ὁ οἰκοδεσπότης ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀντιτάξῃ τὴν βίαν κατὰ τοῦ ζητοῦντος νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ δούλου, ἀντιθέτως τῶν διατάξεων τοῦ ἄττικου καὶ τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου. — Καὶ ὁ Dareste ἠκούθησεν τὴν γνώμην τοῦ Lewy ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκδόσει τῆς γαλλικῆς μεταφράσεως. Τὸ ἐπιδέχσθαι οὐδαμοῦ ἀπικνησὶ σημερινὸν ἀντιτάσσειν βίαν, ὡς τὸ δέχεσθαι, ἀντικείμενον ἔχον τὸν ἡπολέμιον ἐπιόντα. Νομίζω ἀπλήν, σαφῆ, καὶ λογικὴν, σύμφωνον πρὸς τὸ γράμμα τὴν ἐρμηνείαν — ὁ δικαστὴς

ὀφείλει νὰ δέχῃται πάντοτε (εἰς ἀκρόασιν) τὸν ἄγοντα πρὸς δίκην. Τὴν ἔννοιαν ταύτην ἐσημείωσα καὶ ἐν ἀρχῇ τῆς Α'. στήλης (ἀνωτ. σελ.)

Ἔπεται στ. 26—30 «τον δικασταν οτι μεν κατα ματιυρανς εγρατται δικαδδεν ε απομοστον δικαδδεν αι εγρατται τον δ αλλον ομνυντα κρινεν πορτι τα μολιομενα» ἦτοι — τὸν δικαστὴν περὶ ὧν μὲν διετάχθη δικάζειν κατὰ μάρτυρας ἢ κατὰ τὸν ὄρκον (τῶν δικδίκων) δικάζειν ὅπως διετάχθη, περὶ δὲ τῶν ἄλλων ὀμνύντα κρίνειν πρὸς τὰ ἀμφισβητούμενα—Ἐν τῇ φράσει ταύτῃ ἀπκντῶσι κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ἄλληλα τὸ δικάζειν καὶ τὸ κρίνειν. Κατὰ τὸν Zittelmann τὸ «κρίνειν» ἀνκφέρεται εἰς περιπτώσεις ἀμφισβόλους καθ' ἃς ὁ νόμος ἀφίνει τὴν ἀπόφασιν εἰς τὴν κρίσιν τῶν δικαστῶν, τὸ δὲ δικάζειν εἰς περιπτώσεις καθ' ἃς εἶναι ὠρισμένον ἐκ τοῦ νόμου τὸ δίκαιον. Κατὰ τοὺς Baunack τὸ «δικάζειν» ὑποτίθησιν ἀπόφασιν βκσιζομένην ἐπὶ καταθέσεων μκρτύρων ἢ ἐπὶ τοῦ ὄρκου τῶν δικδίκων, τὸ δὲ «κρίνειν» ἀπόφασιν ἐρειδομένην ἐπὶ τοῦ ὄρκου τῶν δικαστῶν, μὴ ὑπαρχόντων μκρτύρων, ἢ μὴ ἐπιτρεπομένου τοῦ ὄρκου ἐκ τοῦ νόμου εἰς τοὺς δικδίκους. Νομίζω μᾶλλον συνᾶδον πρὸς τὸ γράμμα καὶ τὴν λογικὴν ἐρμηνείαν ὅτι τὸ δικάζειν ἀνκφέρεται εἰς τὸ «ἢ γέγραπται» δηλονότι εἰς τὰς περιπτώσεις καθ' ἃς ὁ δικαστὴς ἔργον ἔχει νὰ ἐφαρμόσῃ τὸν νόμον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐν αὐτῷ ὀριζομένων ἀποδεικτικῶν μέσων· τὸ δὲ «κρίνειν» κατ' ἀντίθεσιν ἀνκφέρεται εἰς τὰς περιπτώσεις καθ' ἃς ὁ δικαστὴς μὴ δεσμευόμενος ἐκ τοῦ νόμου δύναται κατ' ἰδίαν κρίσιν νὰ ἐπιβάλλῃ τὸν ὄρκον εἰς τοῦτον ἢ ἐκείνον τὸν δικδίκον, ἢ κατὰ τὴν ἐτέραν ἐρμηνείαν, δύναται ὀμνύων νὰ ἀποφασίξῃ ὡς ἔνορκος δικαστὴς κατ' ἰδίαν πεποθῆσιν. (Α'. 10, 12, 22, 38. Β'. 55. Γ'. 16. Ε'. 43. ς'. 53. Θ'. 21).

στ'. 31—45. «αι κ αποθκνει αργυρον οπελον ε νενικαμενος αι μεν κα λειοντι οις κ επιβαλλει ανκιλεθαι τα κρεμακτα τκν ατκν υπερκατιστκμεν και το αργυριον οις κ οπελει εκοντον τα κρεμακτα αι δε κα με λειοντι τα μεν κρεμακτα επι τοις νικασκνσι εμεν ε οις κ οπελει το αργυριον αλλαν δε μηδεμικν ατκν εμεν τοις επιβαλλονσι αγεθκι δε υπερ μεν το πατρος τα πκτροικα υπεδ δε τας μκτρος τα μκτροικα» εἰ κ' ἀποθάνῃ ἄργυρον ὀφείλων ἢ νενικημένος, εἰ μὲν κε θελωσι οἷς κ' ἐπιβάλλῃ (εἰς οὓς ἀνήκει ὁ κληρὸς) ἀνκιλεῖν τὰ χρήματα (παρκαλβεῖν τὴν περιουσίαν) τὴν ἄτην (τὸ ποσὸν εἰς ᾧ κατεδικάσθη ὁ κληρονομούμενος) ἀποκαθιστᾶν, καὶ τὸ ἀργύριον οἷς κ' ὀφείλῃ (τοῖς δικαιοῦχοις) ἐχόντων τὰ χρήματα εἶναι ἐπὶ τοῖς νικῆσασιν ἢ οἷς κ' ὀφείλῃ τὸ ἀργύριον· ἄλλην δὲ μηδεμίαν ἄτην (ζημίαν, ὑποχρέωσιν) εἶναι τοῖς ἐπιβάλλουσιν· ἄγεσθαι δὲ ὑπὲρ μὲν τοῦ πατρὸς τὰ

πατρῶα ὑπὲρ δὲ τῆς μητρός τὰ μητρῶα — Ἄρα μεταξύ τῶν ἐπιβαλλόντων περιλαμβάνονται καὶ οἱ υἱοί, μὴ ὄντες ἀναγκαῖοι κληρονόμοι τοῦ πατρικοῦ οἴκου ; Τοιαύτη διάταξις δὲν συνῆδει πρὸς τὰς ἀρχάς τοῦ δημοσίου καὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου τῶν ἀρχαίων πολιτειῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ῥώμης, καὶ πρὸς τὰς βάσεις τοῦ ἀριστοκρατικοῦ πολιτεύματος τῶν Δωριέων. Ἀνωτέρω (σελ. 90, 92, 112 κ. α.) τὸ «ἐπιβάλλοντες» ἔχει τὴν σημασίαν τῶν εἰς τὴν κληρονομίαν καλουμένων, ἰδίως δὲ τῶν ἀπωτέρων συγγενῶν. Κατ' αὐτὰ δὲ φρονῶ ὅτι καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ διατάξει ὡς ἐπιβάλλοντες ἐννοοῦνται οἱ εἰς τὴν κληρονομίαν καλούμενοι μετὰ τοὺς ἀναγκαίους κληρονόμους. Τὴν λέξιν ἄτα, ἀταμένος, ἀταθείη, εὐρομεν καὶ ἀνωτέρω Δ'. 23, 30, 43. ε'. 23, 43. Θ'. 14. Ι'. 2 κ. α. ἤρμηνευσα δὲ ὡς σημαίνουσιν ἐν γένει μὲν ζημίαν, εἰδικῶς δὲ χρέος ἐκ δικαιοπρακτικῆς ἀποφάσεως. Εἰς τὴν προκειμένην διάταξιν γίνεται χρῆσις τῆς λέξεως εἰς ἀμφοτέρως τὰς σημασίας· ἐν στ. 34 ἀναφερομένη ἡ ἄτα εἰς τὸ κεικλιμένον σημαίνει τὴν καταδίκην εἰς πληρωμὴν χρηματικοῦ ποσοῦ, ἐν στ. 41 σημαίνει γενικώτερον ζημίαν, ὑποχρέωσιν. Τὸ «ἀγεσθαι» ἐρμηνεύεται ὑπὸ τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ «ἐπιβάλλειν κατάσχεσιν (in Beschlag nehmen = saisir). Ἐν στ. Θ', 40 ἤρμηνευσα τὴν λέξιν ὡς συνώνυμον τοῦ ἐνάγεσθαι. Εἰς ἀνάλογον σημασίαν λαμβάνεται καὶ ἐνταῦθα, ὅτι δηλαδὴ τὰ πατρῶα εἶναι ὑπέγγυα διὰ τὰ χρέη τοῦ πατρὸς, καὶ τὰ μητρῶα διὰ τὰ τῆς μητρός. Ἐκ πρώτης ὄψεως ἡ διάταξις φαίνεται ἀναιροῦσα τὴν ἀνωτέρω δοθεῖσαν ἔννοιαν τοῖς προσήκουσιν. Ἄλλ' ἦτο πάντη περιττὴ καὶ ἄσκοπος ἡ διάταξις ὅτι ὁ υἱὸς παραιτούμενος ἀπὸ τῆς κληρονομίας τοῦ πατρὸς ἠδύνατο νὰ κληρονομήσῃ τὰ μητρῶα μὴ ὑποκείμενος εἰς τὰ χρέη τοῦ πατρὸς, καὶ τ' ἀνάγκη· ἀντέκειτο δὲ πρὸς τὰς ἀρχάς τοῦ δικαίου ἐρμηνευομένη ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ὁ υἱὸς κληρονομῶν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα ἐκράτει τὰ μητρῶα, μὴ ὡν ὑπόχρεως διὰ τὰ χρέη τοῦ πατρὸς καὶ ἀντιστρόφως (ἀντιθ. Zittelmann 2, IV, IV, IV). Κατὰ τὸ παρεληφθὲν ὕψος τῶν ἀρχαίων χρόνων οὐδόπως παράδοξον ὅτι ἐν τῇ προκειμένῃ φράσει πατρῶα ἐννοοῦνται τὰ κτήματα τοῦ ἀνδρὸς καὶ μητρῶα τὰ τῆς γυναικὸς· ἐπομένως ἡ διάταξις ἔχει τὴν ἔννοιαν ὅτι συνεπιεῖξ τῆς προεκθεθείσης ἀρχῆς τῆς διακρίσεως τῶν κτημάτων τῶν συζύγων ὑπὸ τὴν διαχείρισιν τοῦ συζύγου, (Δ. 4) τὰ κτήματα τοῦ συζύγου μεταδίδουσιν εἰς τοὺς προσήκοντας ἐλεύθερα τῶν χρεῶν τῆς συζύγου καὶ τὰ τῆς συζύγου εἰς τοὺς προσήκοντας ἐλεύθερα τῶν χρεῶν τοῦ συζύγου. Ἀκριβῶς δὲ τοῦτο ἐπιβεβαιῶ ὅτι ἐν ὅλῃ τῇ διατάξει προσήκοντες

έννοϋνται συγγενεῖς ἀπώτεροι τῶν κατιόντων, διότι εἰς τούτους μετέβαινον κληρονομικῶ δικαιώματι τὰ κτήματα τοῦ τε πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς, καὶ ὡς κληρονόμος ἀμφοτέρων ὁ υἱὸς ἀνεδέχετο τὰ χρεῖα ἀμφοτέρων, συγχεομένων εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον τῶν δικαιομάτων τοῦ τε πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς, ἐνῶ πλὴν τῶν τέκνων οἱ λοιποὶ συγγενεῖς τοῦ ἐνὸς τῶν συζύγων δὲν ἦσαν κληρονόμοι καὶ τοῦ ἐτέρου.

Ἡ ἐπομένη παράγραφος στ. 46 επ. φέρει «γυνὴ ἀνδρὸς α κα κρινεται ο δικαστας ορκον αι κα δικασσει εν ταις Εικατι κμεραις απομοσατο παριοντος το δικαστα οτι κ επικαλει προΓειπατο [...] ορκον τα δικας ται γυναικι και το δικαστα και το μνημονι προ τεταρτον αντι μ[αιτυρον]». Ὁ Bücheler μεταφράζει τὸ «ἀνδρὸς» ὡς κτητικὴν τοῦ γυνῆ, ὁ δὲ Dareste τὸ «κρίνηται» διὰ τοῦ «δικάζηται». Πιθκνότερον ὅτι ἀνδρὸς εἶναι γενικὴ ἐξαρτωμένη ἀπὸ τοῦ κρίνηται σημαίνοντος χωρίζεται (διαζεύγνυται) ὡς ἐν Β, 45. Τὸ δὲ «ορκον» ὁ Comparetti γράφει ὀρκῶν, φαίνεται ὅμως μᾶλλον ὅτι εἶναι ὄρκον ὡς ἀντικείμενον τοῦ δικάση — ἐὰν δηλ. ὁ δικαστὴς ἐπιβάλη ὄρκον—Τὸ «οτι κ (επικαλει)» οἱ μὲν νομίζουσιν ἀντικείμενον τοῦ ἐπικαλῆ, οἱ δὲ τοῦ πραιπῆτω. Τὸ τελευταῖον νομίζω ὀρθώτερον. Τὰ ἐν τῷ 51 στ. ἐξηλημμένα γράμματα ὁ Φαβρίκιος ἀνάπληροῖ «προσιπῆτω (ὁ κατ)αρχων ταδ δικας ὁ δὲ Bücheler «προειπατο [το υπ] ορκον ταδ δικας» ὁ Lewy «προειπατω [ὁ ἀνὴρ] ἄρχων ταδ δίκας» καὶ ὁ Dareste «ὁ ὑπαρχων ταδ δικας» (le demandeur) Τὸ κείμενον φέρει «προΓειπατο... ορκοντα δικας» ὥστε εἶναι καθάριστος ἡ γραφὴ «ταδ δικας» καὶ πιθανώτερον φαίνεται ὅτι ἡ συλλαβὴ τα εἶναι ἡ λήγουσα τῆς λέξεως ἄρχοντα· ἴσως ἐννοούμενον τὸν ἔχοντα τὴν ἐξουσίαν τοῦ ν' ἀναθέτη τὴν ἐκδίκασιν τῆς διαφορᾶς εἰς τὸν δικαστὴν, ὡς ἐγένετο ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Ῥώμῃ (imperium jurisdictionis) Ἐσημειώθη δ' ἀνωτέρω ἡ κρατήρησις (σελ. 36) ὅτι ἐν τῇ ἐπιγραφῇ δὲν ἀναφέρονται οἱ λόγοι δι' οὓς ἐπετρέπετο ἡ διάζευξις. Κατὰ ταῦτα ἡ διάταξις δύναται νὰ ἐρμηνευθῆ ὡς ἐξῆς—ἐπὶ δίκης διαζεύξεως γυναικὸς ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς, ἐὰν ὁ δικαστὴς διατάξῃ ὄρκον (ἢ γυνῆ) ἀπομοσάτω ἐν ταῖς εἴκοσιν ἡμέραις παρόντος τοῦ δικαστοῦ· τὸ δὲ ἔγκλημα (τὸν λόγον τοῦ διαζυγίου ἢν προτείνει ὁ σύζυγος) προσιπῆτω (ὁ ἄρχων τῆς δίκης ἢ ὁ σύζυγος ἀρχόμενος δίκης) τῇ γυναικί, καὶ τῷ δικαστῇ, καὶ τῷ μνημονι τέταρτος ἡμέρας πρὸ τῆς δίκης ἐνώπιον μαρτύρων. Σημειωτέον ὅτι ἡ στήλη λήγει διὰ τοῦ Μ, τὸ δὲ ματιύρων εἶναι κατ' εἰκασίαν συμπλήρωσις τῆς ἐπομένης στήλης.

Ἐκ ταύτης λείπει ἡ πρώτη πλάξ ἐκ 15 στίχων. Ἡ δευτέρα ἄρχεται διὰ τοῦ «μητρι υι[ι]ς ε α[ν]ερ γυναικι κρεματα αι εδοκε αι εγραττο προ τον δε τον γραμματον με ενδικον εμεν το δε υστερον διδομεν αι εγρατται»

Ἡ διάταξις αὕτη εἶναι συμπλήρωσις, μᾶλλον δ' ἐπεξήγησις τῶν ἐν Γ, 29 καὶ Ι', 14 ἐπ. καθ' ἃς δὲν ἠδύνατο νὰ δωρήσῃται ὁ ἀνὴρ τῇ γυναικὶ καὶ οὐκ ἴσως τῇ μητρὶ πλέον τῶν ἑκατὸν στατήρων, διὰ δὲ τῆς παρούσης ὀρίζεται ὅτι αἱ διατάξεις ἐκεῖναι δὲν ἔχουσι ὀπισθενεργὸν ἰσχύν. Ἐἴτι πλέον ἐδωρήθη ὡς ἐγγράπτο πρὸ τῆς ἐκδόσεως τούτων δὲν δύναται νὰ ᾖ ἀντικείμενον δίκης, τὸ δὲ ὕστερον διδόμενον ἤ ἔγραπται νῦν.

«ταῖς πατροιοκοις αι κα με ιοντι ορπανοδικασται ας κανοροι ιοντι κρε-
θαι κατα τα εγραμμενα» Ταῖς πατρούχοις ἐὰν μὴ ὡς ὀρφανοδικασταὶ ἐφ' ὅσον ἄνωροι (ἀνήλικοι) εἶσι, χρῆσθαι κατὰ τὰ δικτεταγμένα. Δὲν γινώσκωμεν ἀκριβῶς τινες ἦσαν οἱ ὀρφανοδικασταὶ, καὶ τίς ὁ κύκλος τῆς ἐνεργείας αὐτῶν. Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ὑποτίθενται ταῦτα γνωστὰ ἐξ ἄλλων διατάξεων. Ὁ Ξενοφῶν ἐν τῇ περὶ τῶν προσόδων β', 7 ἀναφέρει ἀρχὴν παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις ὀρφανοφυλάκων «καὶ εἰ μετοικοφύλακας γε ὡς περ ὀρφανοφύλακας ἀρχὴν κηστιαῖμεν». Ὁ Σοφοκλῆς ἐν Αἴαντι 512 ἀναφέρει ὀρφανιστάς. Ὁ δὲ Φώτιος ἐρμηνεύει τὴν λέξιν «ὀρφνισταί· ἀρχὴ ἐπὶ τῶν ὀρφανικῶν ἵνα μηδὲν ἀδικῶνται». Περὶ τούτων διάφοροι ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἀρχαιολόγων ἐκφέρονται γινῶμκι. Ὁ Thalheim (Hermm:R. alt. 14,3) νομίζει ἀσυμβίβαστον τὴν ἀρχὴν τῶν Ὀρφανοφυλάκων μετὰ τοῦ Ἄρχοντος, καὶ γνωματεύει ὅτι ὁ Ἄρχων ἀντικατέστησε τοὺς Ὀρφανοφύλακας. Οἱ Meier καὶ Lipsius (alt. Pr. 558, 199) δὲν παρεδέχονται τὴν ὑπάρχον ἀρχὴν Ὀρφανοφυλάκων καὶ ὁ Vonden Es φρονεῖ ὅτι τὸ ἀνωτέρω χωρίον τοῦ Ξενοφῶντος εἶναι παρεισγραφὴ ἀντιγραφείως. Ἐν τῇ προκειμένη δικτάξει οἱ ὀρφανοδικασταὶ ἀναφέρονται ὡς ἐπιμεληταὶ τῶν ὀρφανῶν διοριζόμενοι ἐκάστοτε, μᾶλλον ἢ ὡς ἀρχὴ μόνιμος. Ἀναφερομένη δὲ ἡ φράσις εἰς τὰ προηγούμενα Η', 47—53 προσφέρει τὴν ἔννοιαν ὅτι ὅταν ὡσιν ὀρφανοδικασταὶ, εἰς τούτους ἀνήκει ἡ διαχείρισις τῆς περιουσίας, καὶ ἡ ἀνατροφή τῶν πατρούχων, προτιμομένους τῆς μητρὸς καὶ τῶν μητρῶν. Ἡ ἔννοια αὕτη ἐπιβεβαιοῦται ἐκ τῆς ἐπομένης διατάξεως·

«οπε δε κ α πατρ[οι]κος με ιοντος επιβαλλοντος μεδ ορπανοδικασταν παρ ται μητρι τραπεται τον πατρον και τομ ματρον τον εγραμμενον τα κρεματα και ταν επικαρπιαν αρτυεν οπι κα ν[υ]ανται καλλιστα

πριν κ σπυιεται· σπυιεται δε δυο δεκαετια ε πρειγωνα» ὅπη δὲ ἡ πα-
τρούχος μὴ ὄντος ἐπιβάλλοντος ἔχοντος δικαίωμα ἴνα νυμφευθῇ αὐτὴν
(H', 35—40, 43—46) μηδὲ ὀρφανοδικαστῶν, πκρά τῇ μητρὶ τρέφεται,
ὁ πάτρως καὶ ὁ μήτρως οἱ δικτεταγμένοι (Θ, 1—15) διοικῶσι τὰ κτή-
ματα καὶ τὴν ἐπικαρπίαν ὅπως δύνανται κάλλιστα, μέχρις οὗ ὑπκνδρευθῇ.
Νὰ ὑπανδρευῆται δὲ δωδεκαετῆς ἢ πρεσβυτέρα (τῶν 12 ἐτῶν).

Ἡ ἐπιγραφὴ λήγει εἰς τὴν λέξιν πρειγωνα τῆς 33 γραμμῆς· διότι ἐνῶ
ἢ τρίτη πλάξ ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ δεκαοκτῶ γραμμὰς, φέρει γεγραμ-
μένας μόνον ὀκτῶ, καὶ εἰς τὴν ἐνάτην τὰς συλλαβὰς «γονα» τῆς λέ-
ξεως πρειγωνα· ἀπολείπεται δὲ μηδὲν ἄλλο χρησιμοποιοηθεῖσα ἢ τετάρτη
πλάξ τῆς 16' στήλης. Πολὺ πιθανὸν καθίσταται ἐξ ἄλλων τεμαχίων
πλακῶν πκρά τὴν αὐτὴν θέσιν εὐρεθέντων, καὶ φερόντων ὁμοίως γραφῆς
τεμαχία, ὅτι ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ οἰκοδομήματος ἦσαν ἐντετεχεισμένοι καὶ ἄλ-
λαι ἐπιγραφαὶ ἀναφερόμεναι εἰς νόμους τῶν Γορτυνίων, ἀλλὰ μὴ ἀποτε-
λοῦσαι μέρος τῆς παρούσης δωδεκαστήλου ἐπιγραφῆς, ἣτις ἄρχεται ἀπὸ
τῆς πρώτης πλακῆς τῆς α' στήλης καὶ τελευτᾷ εἰς τὴν τρίτην πλάκην
τῆς 16' στήλης.

Ἐπιληφθεὶς ἐν παρέργῳ τῆς ἐρμηνείας τῆς ἐπιγραφῆς, ἐξήτασα αὐτὴν
ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἐπιστήμης τοῦ δικαίου, ἀρεῖς τοῖς φιλολόγοις τὴν
οὐχ ἥττον ἀξίαν λόγου ἐξέτασιν ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς γλώσσης καὶ τῆς
γραμματικῆς.

Ἐγραφον ἐν Ἀθήναις ἐν ἔτει 1886.

I. A. ΤΥΠΑΛΔΟΣ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΟΡΘΩΜΑΤΑ

Σελ. 1 στ. 4 γράφε ἑκατομπόλεως. Ὅμ. Ἰλ. Β, 649 «οἱ Κρήτην ἑκατόμπολιν ἀμφενέμεντο». στ. 7 γρ. αὐλαξ, στ. 8 κκλύπτουσα, στ. 28 τῆς αὐλακος.

Σελ. 2 στ. 20 βουστροφηδόν, στ. 21 κανονικωτάτη, στ. 23 τοῦ δίγαμμα, στ. 29 κεκλιμένην, στ. 36 ἡμίσεος. Κατὰ Lenormant (Rén. Archeol. N. S. XVII). ἐπικκλούμενον τὴν γνώμην τοῦ Mommsen, ὁ τύπος οὗτος τοῦ σ εἶναι τὸ κυριώτερον γνώρισμα τῆς γραφῆς τῶν Ἀχαιῶν. Ἄλλ' ἀπκντᾶ εἰς πλείστας ἀρχαίας ἐπιγραφὰς δωρικὰς καὶ ἰωνικὰς. Κατὰ τὸν Dutens εἶνε τὸ φοινικικὸν σὶν W ἀνεστραμμένον. Ὅρα ἐκτενέστερον Lanzi Saggio di lingua étrusca τομ. Α', σελ. 163 καὶ παραρτήμα XXIV.

Σελ. 3. στ. 12 ἀντὶ 400 γρ. 403, στ. 13 συνειθίζετο, στ. 34 κοσμοπόλιδος. στ. 37. *judices arbitros ve.*

Σελ. 4 στ. 1 καὶ 5 γρ. Πραίτωρος, στ. 8 κοσμοπόλιδος. Ὁ Οὐάρρον (de lingua lat.) παράγει τὴν λέξιν *album*, καὶ κατὰ τοὺς Σαβίνους *alrum*, ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ἀλφός=λευκῶμα, στ. 30 πλείστας.

Σελ. 5 στ. 9 γρ. δημοσιεύσει, στ. 30 συχνῶς.

» 6 στ. 28 γρ. ἄρα, στ. 29 ἀπλοῦν, στ. 32 ὄρα ἀμφινώτους χιτῶνας Ἦσυλ. στ. 33 μηρῶν περιβάλλων—ἀμφιπλήξ.

» 7 στ. 23 γρ. ὀρθότερον στ. 25. Οἱ ἀττικοὶ ῥήτορες ἔλεγον «δίκην εἶναι κατὰ τινος» ἐπὶ δημοσίου ἀδικήματος, πρὸς ἐπιβολὴν ποινῆς κατὰ τοῦ φεύγοντος ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ τῆς πόλεως, καὶ «δικάζεσθαι πρὸς τινα» ἐπὶ δίκης ἰδίας πρὸς ἐκανοποίησιν, ἢ ἀποζημίωσιν τοῦ ἀδικηθέντος». Ὁ Ἰσαῖος λέγει «εἰ δὲ μήτε πρὸς ἐμέ, μήτε κατ' ἐμοῦ δίκην εἶναι φησὶ τῷ παιδί» κτλ. στ. 30 ἀποκρίνομαι.

» 8 στ. 17 Οἱ Ῥωμαῖοι ἔλεγον *rapere aliquem in jus* (Hor) καὶ *ex jure manu conseritum vocare* (Varro).

» 9 στ. 4 ἤκειν, στ. 12 διμκρτυρεῖσθω.

» 10 στ. 25 γρ. εὐρηκε, στ. 26 ἀπολέσει.

» 11 στ. 3 γρ. πιθανώτερον, στ. 10 κατὰ τὴν πρώτην ἔκδοσιν τῆς μεταφράσεως ἐν τῷ Bulletin de Corresp. Hellen.

» 12 στ. 21 γρ. ὀμνύοντα, στ. 32 γρ. καίπερ ἀντὶ καίτοι.

» 13 στ. 29 ἀντὶ τοῦ μὲν... τοῦ δὲ, γρ. ἐκείνου... τούτου.

» 14 στ. 15 γρ. τοῦ δούλου μένοντος... καὶ διεκδικουμένου στ. 17 ὑπὸ τοῦ ἀντιποιουμένου αὐτοῦ, στ. 29 τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἰδίου δούλου.

» 16 στ. 3—4 ἀπουσίας, στ. 22 Παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ἡ λέξις *assertor* ἐσήμαινε καὶ τὸν εἰς δουλείαν ἀπάγοντα, ὡς ἐν Τ. Διβ. *Appius M. Claudio negotium dedit ut virginem in servitute adsereret*, καὶ τὸν εἰς ἐλευθερίαν ἀφαιρούμενον ἢ ἐξαιρούμενον, ὡς ἐν Οὐαρρώνι *adserere manu in libertatem*.

Σελ. 17 στ. 4 γρ. ἡττης, στ. 26 Ὡς συμπλήρωμα τῷ σημειωθέντων περὶ τῆς θέσεως τῶν διαδίκων, ὡς πρὸς τὴν κατοχὴν τοῦ ἀμφισβητουμένου δούλου, εἶναι ἄξιον μελέτης τὸ τεμάχιον τοῦ Πολυβίου ἰβ' 16 περὶ οὗ ἐγένετο λόγος ἐν σελ. 4. «Νεκρίσκων δυοῖν περὶ τινος οἰκέτου διαφερομένων, συνέβαινε παρὰ μὲν τῷ ἑτέρῳ καὶ πλείω χρόνον γεγονέναι τὸν παῖδα, τὸν δ' ἕτερον ἡμέραις δυοῖν πρότερον εἰς τὸν ἀγρὸν ἐλθόντα, μὴ παρόντος τοῦ δεσπότου, μετὰ βίας εἰς οἶκον ἀπηχέναι τὸν δούλον καὶ πείτα τὸν ἕτερον αἰσθόμενον ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν οἰκίαν, καὶ λαβόντα πάλιν ἄγειν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν, καὶ φάναι δεῖν κύριον αὐτὸν εἶναι, καὶ διδόναι τοὺς ἐγγυητὰς· κελεύειν γὰρ τὸν Ζηλεύκου νόμον τοῦτο δεῖν κρατεῖν τῶν ἀμφισβητουμένων ἕως τῆς κρίσεως, παρ' οὗ τὴν ἀγωγὴν συμβαίνει γίνεσθαι. Τοῦδ' ἑτέρου κατὰ τὸν αὐτὸν νόμον παρ' αὐτοῦ φάσκοντος γεγονέναι τὴν ἀγωγὴν, ἐκ γὰρ τῆς ἐκείνου τὸ σῶμα πρὸς τὴν ἀρχὴν ἄκειν ἀπαχόμενον, τοὺς προκαθημένους ἄρχοντας, διαποροῦντας ὑπὲρ τοῦ πράγματος ἐπισπάσασθαι, καὶ συμμεταδοῦναι τῷ Κοσμοπόλει. Τὸν δὲ διαστείλασθαι τὸν νόμον, φήσαντα παρὰ τούτων τὴν ἀγωγὴν αἰεὶ γίνεσθαι, παρ' οἷς ἂν ἔσχατον ἀδῆριτον ἢ χρόνον τινὰ γεγονὸς τὸ διαμφισβητούμενον· ἐὰν δὲ τις ἀφελόμενος βία παρὰ τινος ἀπαχάγη πρὸς αὐτὸν, καπειτα παρὰ τούτου τὴν ἀγωγὴν ὁ πρὸς ἀρχῶν ποιῆται δεσπότης οὐκ εἶναι ταύτην κυρίαν... οἱ δὲ ἄρχοντες ἔκριναν τὴν ἀγωγὴν κατὰ τὴν τοῦ Κοσμοπόλειδος γνώμην. Ἔχομεν ἄρα καὶ ἐνταῦθα μίαν προπαρασκευαστικὴν δίκην περὶ διακατοχῆς πρὸς ὀρισμὸν τῆς θέσεως τῶν διαδίκων ἐπὶ τῆς περὶ κυριότητος. Τοῦτο συνέβαινε καὶ παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις «*Exitus controversiae possessionis hic est tantum, ut prius pronuntiet iudex, uter possideat; ita enim fiet ut is qui victus est de possessione petitoris partes fungatur, ut tunc de dominio quaeratur*» (N. 35 Π. 41, 2 καὶ N. 13 Κ. 3, 32.) Ὁ ἄρχων διετῆρει ἐν τῇ κατοχῇ τὸν ἔχοντα τὴν τελευταίαν ἀφαιρούμενον καὶ ἀμειπτον νομὴν ἐντὸς

τοῦ ἔτους. Παρομοίως ὁ Πράκτωρ ἐν Ῥώμῃ ἀπεφαίνετο ὑπὲρ τοῦ ἔχοντος τὴν νομὴν ἐντὸς τοῦ ἔτους nec vi nec clam, nec precario. Ὁ μένων ἐν τῇ κατοχῇ (cui Vindiciae datae aut addictae erant) ὤφειλε νὰ παρουσιάσῃ ἐγγυητὰς ὅτι θέλει παραστήσῃ τὸ ἀμφισβητούμενον πρᾶγμα κατὰ τὴν περὶ κυριότητος δίκην· «δεῖν κύριον αὐτὸν εἶναι καὶ διδόναι τοὺς ἐγγυητὰς.» Κατὰ τὸν Dernburg οἱ ἐγγυηταὶ οὗτοι τοῦ κατόχου ἦσαν οἱ praedes τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου, περὶ ὧν ἐν ταῖς εἰσηγήσεσι τοῦ Γαίου IV, 16 ἀναγινώσκειται «Postea Praetor secundum alterum eorum vindicias dicebat, id est interim aliquem possessorum constituebat, eum que jubebat praedes adversario dar litis et vindiciarum, id est rei et fructuum» κατὰ τὸ κοινὸν δίκαιον· ἐξαιρετικῶς δὲ ἐπὶ ἀπαγωγῆς εἰς δουλείαν τοῦ ἐν ἐλευθερίᾳ διατελοῦντος ὁ νόμος vindicias dabat secundum libertatem Ταῦτα κατὰ τὸν Λίβιον. Ὁ Ἀλικαρνασεὺς ἀποδίδει τῷ Δεκάρχῳ τὰς λέξεις «ἐγὼ τὸν νόμον οὐκ ἀγνοῶ τὸν ὑπὲρ τῆς ἐγγυήσεως τῶν εἰς δουλείαν ἀγομένων κείμενον, ὃς οὐκ ἔξ πρὸς τοῖς ἀφαιρουμένοις εἶναι τὸ σῶμα μέχρι δίκης κτλ.» Ὁ Δεκάρχος ἀνεγνώρισε τὸ δικαίωμα τῆς διεγγυήσεως ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀλλὰ μὴ παρόντος τοῦ πατρὸς εἰς ὃν ἀνήκεν ἡ κόρη, ἐλευθέρᾳ ὑποτιθεμένη, ἔδωκε τὴν προσωρινὴν ἐπὶ ἐγγυήσει κατοχὴν εἰς τὸν ἀπαγαγόντα, (ἀφαιρούμενον εἰς δουλείαν κατὰ τὸν Διονύσιον μεταφράζοντα τὴν λατινικὴν φράσιν adsertorem in servitutem). Ἄλλ' ἰδὼν τὸν ὄχλον ἐξαγριούμενον ἀνεκάλεσε τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ· καὶ κατὰ μὲν τὸν Λίβιον ἀνέβαλε τὴν περὶ τῆς κατοχῆς καὶ τῆς κυριότητος ἀπόφασιν εἰς τὴν ἐπιούσαν «jus eo die se non dicturum neque decretum interpositurum» κατὰ δὲ τὸν Διονύσιον «πεπεικε τὸν ἑαυτοῦ πελάτην ἔἴσαι τοῖς συγγενέσι τῆς παρθένου δοῦναι διεγγυήσιν ἕως ὃ πατὴρ αὐτῆς παραγένηται.» Δὲν ἐμφαίνει ἐναντίαν τοῦ ἀττικοῦ καὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου διάταξιν ἐν τῷ γορτυνίῳ νόμῳ ἢ φράσις τῆς ἐπιγραφῆς «ὁ ἔχων τὸν ἐλεύθερον λαγᾶσαι» (στ. 23) διότι ἡ προπαρκασκευαστικὴ δίκη ἐπὶ διακτοχῇ ἠδύνατο νὰ ἔχη χώραν ἀπαγομένου ἐνώπιον τοῦ δικαστοῦ εἴτε τοῦ ἐλευθέρου εἰς δουλείαν, εἴτε τοῦ ἀλλοτρίου δούλου ὡς ἰδίου, ὅτε ὑπῆρχεν ἢ περιπτώσις τῆς διεκδικητικῆς ἀγωγῆς. Ἄλλ' ἐπὶ ἐξαιρέσεως εἰς ἐλευθερίαν ἐὰν ὁ ἐνώπιον τοῦ δικαστοῦ ἀπαγόμενος, ἢ διεκδικούμενος ὑπὸ τοῦ τέως κατόχου, ἀνεγνωρίζετο ὡς ἐλεύθερος, ὁ δικαστὴς δὲν εἶχε ἢ νὰ διατάξῃ τὸν κάτοχον ν' ἀφίσῃ ἐλεύθερον τὸν παρ' αὐτοῦ κατεχόμενον δούλον.

Σελ. 18 στ. 1 γρ. μικροτέρα, στ. 6 ὑπὸ ἀντι ἐκ.

* 19 στ. 10 ἢ ὁ ἐπιδικασθεὶς, στ. 30 οἱ αὐτοί.

- Σελ. 20 στ. 7 κοινῶς νεικέω δωρ. νεικάω.
» 21 στ. 29 κατὰ ιδιώτου ἢ πρὸς ιδιώτην.
» 22 στ. 6 Κοσμίοντος, στ. 15 ἐξηλειμμένα.
» 24 στ. 12 προχωροῦμεν.
» 25 στ. 15 ἐτυμολογοῦσι, στ. 26 βιάσῃται τις.
» 26 στ. 17 γενάρχει, στ. 30 ἐπὶ τοῖς ὅπλοις.
» 27 στ. 7 γρ. διένεμον, στ. 21 περιόικους.
» 28 στ. 16 γρ. βιάσῃται, στ. 21 Πολυδεύκει.
» 29 στ. 13 γρ. διακορηθεῖσαν, στ. 20 ἀποτρέψῃται, στ. 34 οἰκέως.
» 30 στ. 29 βιάσῃται, στ. 30 αὕτη ἀντὶ αὐτή.
» 32 στ. 3 ἀλόγτος, στ. 10 αὐτοφώρω, στ. 28 εἰ δε κε.
» 33 στ. 27 γρ. ἀποδόσοντα.
» 34 στ. 1 γρ. κε ἀντὶ καί. Ὁ Φαβρίκιος ἀντέγραψε «αι δε κ' ἀποφωνῆ ἀλλὰ τὸ κείμενον αὐτοῦ φέρει καθαρῶς «αι δε κα φωνῆ.
» 35 στ. 30—31 μονωθεῖσα, μονωθείς.
» 36 στ. 16 πάντα.
» 37 στ. 1 αὐτεξούσιος, στ. 33 ἐκτᾶτο ἀντὶ ἀπέκτα.
» 39 στ. 18 ἐξηλειμμένα.
» 50 στ. 45 καὶ 48 ἡμίσεος.
» 41 στ. 51 προσωπικῆς.
» 42 στ. 12 αὐτοφώρω.
» 43 στ. 8 Γ'. στ. 32 φέρειν.
» 45 στ. 3 καὶ 13 ὁμόση, στ. 12 παρέλη.
» 46 στ. 11 ἐτυμολογία ἀντὶ ἐτυμολογία, στ. 29 ὁμόσων.
» 49 στ. 34 ὀρθότερα.
» 51 στ. 18 παρανόησις.
» 53 στ. 14 ὄμοσεν, στ. 16 ἀπώμοσε.
» 54 στ. 11 γενήσεται.
» 55 στ. 12 Τὸ κείμενον φέρει «αι δε κα με δεκσεται επι τοι πασται εμεν το τεκνον τοι τας Γουικας. στ. 30 ἀντὶ ἀν γρ. αι.
» 56 στ. 11 γρ. τοι ἀντὶ το.
» 60 στ. 16 κεκολωμένα.
» 70 στ. 15 Ὅτε ἔγραφον δὲν εἶχε δημοσιευθῆ ἢ ἐν τῇ οἰκίᾳ Μητσοτάκη παρὰ τῇ ἀρχαίᾳ Κνωσσῶ ἀνευρεθεῖσα ἐπιγραφή.
* Ἐκ τῆς ἐν αὐτῇ φράσεως «ἐπὶ τῶν Δημίων κοσμιόντων»

φαίνεται ὅτι Αἰθαλεῖς ἦσαν, ὡς οἱ Δημόιοι, φυλῆς ἢ δήμου ὄνομα μάλλον ἢ ἀρχῆς τινος.

- » 80 στ. 25 γρ. ἀδελφιδοῦ.
- » 81 στ. 14 γρ. ἀνεψιαδοῦ, στ. 15 ἐπεξετάθη, στ. 25 λόγον, στ. 27 καὶ 30 πρὸς Μακκαρτ.
- Σελ. 82 στ. 18 ὄλου τοῦ κλήρου, στ. 21 Στρατοκλῆς
- » 84 στ. 6 ἐξέλιπεν.
- » 85 στ. 5 Ἀνδροκλῆς ἀντὶ Στρατοκλῆς.
- » 87 στ. 19 εἰσεποίησατο.
- » 88 στ. 17 Ἀνδροκλέους ἀντὶ Στρατοκλέους.
- » 90 στ. 18 γρ. διαχείρισιν, στ. 31 ἐνοοῦντο.
- » 96 στ. 15 γρ. καλλιεργίαν.
- » 97 στ. 19 δαῖσιν.
- » 101 στ. 25 γρ. προτιμότεραν, στ. 35 λύτρα.
- » 105 στ. 4 ἔχει πράξει.
- » 108 στ. 2—3 διαγραπτέαι δύο γραμμαὶ.
- » 110 στ. 3 μετρημφισμένη.
- » 116 στ. 7 ἐγκαταλίπη.
- » 117 στ. 9 Θ'. ἀντὶ ΙΧ.
- » 122 στ. 1 προτιμότερα στ. 15 ἔρθοτέρα.

Η ΕΝ ΓΟΥΡΤΥΝΙ ΕΠΙΓΡΑΦΗ

Α.

1 οσκελευθεροιεδολοιμελλειαν
πιμολενπροδικασμαεγεναιδ
εκαγεικαταδικασατοτοελευθερ
οδεκαστατερανστοδολοπεντ
5 εοτιαγεικαιδικασατολαγασαι
ενταιστρισιαμεραισαι . . κα
με . . . ασεικαταδικαδδετομοεν
ελευθεροστατερατοδολο . . ρκν
αντασαμερασφεκαστασπρινκαλα
γασειτοδεκρονοτουδι . αστ
11 ανομνυτακρινεναιδαννιοιτο
μεαγεντονδικαστανομνυτ
ακρ . νεναιμεαποπονοιοιμαιτυσ
αιδεκαμολειομενελευθε . ου
15 οδ . . ολονκαρτονανσεμεν
... κελευθεροναποπονοιον
τιαιδεκαυπιδολοιμολιουτι
πονιοντεςφουεκατεροσεμ
εναιμεκαμαιτυσαποπονεικ
20 ατατουμαιτυραδικαδδεναι
δεκαεανποτεροισαποπονοιοντι
εμεδατεροιτονδικαστανο
μνυτακρινενεδεκακαιθειο
εκον . ορμενελευθερουλαγ
25 ασαιτανπε . ταμεραντοδεδο
λ . . εσκεραναποδομεναιδε
καμελαγασειεμεαποδοιδικακ
σατουικεντομενελευθερο
πεντεκονταστατερανσκαισ
30 τατερατασαμερασφεκαστ
ασπρινκαλαγασειτοδεδολο
δεκαστατερανσκαιδαρκναν
τασαμερασφεκαστασπρινκα
ποδοιεσκερασεδι . κακαταδι
35 κακσειοδικαστασειαντοπι
ραδδεθθαιατριπραεμειον
πλιονδεμετοδεκρονοτουδι
καστανομνυτακρινεναιδε
καναενειοδολοσοκαικαθε
40 ικαλιοναντιμαιτυρονδυοιδ
ρομενελευθεροναποδοικασατ
σπιτοναιοιοπεκαναενειεα
υτοσεαλοσπροτοτοαιδε
κσμεκαλειεμεδεικσεικατισ
45 ... οταε . . μεναιδεκαμεδ
αυτοναποδοιενιοιεναντοι
τανσαπλοουστ . μανσεπικατ
ασγασειαιδεκαποθαιειμ
ολιομενασταδιδι . . σταναπλ
50 οοντιμαικατιστασειαιιδ
εκακοσ . ιοναγειεκοσμιοτο
σαλλοσεκαποσταιμολεικαικ
ανικαθεικατισταμενα . . σ
..... ααδεταεγραμενα
55 .. ενεικαμενο . κα

Β.

1 τακειμενοναγογνιαπατον
εμεναικατονελευθερονε
τανελευθερανκαρφειοπειεκα
τουστατερανσκατιστασεια
5 ιδεκαπεταιροδεκααιδεκοδολο
στονελευθερονετανελευθερα
υδιπλεικαταστασειαιδεκελε
υθεροσφοικεαεφοικεανπεντε
δαρκανσαιδεκαεφοικεσφοικεα
10 εφοικεανπ . . τεστατερανσ
ενδοθιδιανδολαναικαρτείδαμ
ασαιτοδυοστατεριμσκατασ
τασειαιδεκαδεδαμμενανπτε
δαμεραν . δαλοναιδεκενυτ
15 τιδυοδελονοσφοικεατερανδε
μεντανοδολαναικατανε
λευθερανεπιπερεταιιοιπενακε
νυτοσκαδεσταδεκαστατε
ρανσκαταστασειαποπονοιο
20 ιμαιτυσ . . αικατανει . ευθεραν
μοικιοναιλεθειενπαρσεενα
δελπιουεστοανδροσεκατον
στατερανσκαταστασειαιδεκε
ναλοσπεντεκοντααιδεκαταν
25 ταεπεταιροδεκααιδεκοδολοσ . .
νελευθερανιδιπλεικαταστασε
ιαιδεκαδολοσδολοπεν
τεπροφειπατοδεαντιμαιτ
υροντριουτοισκαδεσται
30 στοεναιλεθενοσαλλυεθ
θαιενταισπενταμεραισ
τοδεδολοτοισταταιαντι
μαιτυρονδυοιαιδεκαμ
εαλλυσεταιεπιτοισελον
35 σιεμενκρεθθαιοπαικαλε
ιοντιαιδεκαπονειδ
σαθζαιομοσαιτονε . ο
υτατοπεντεκονταστατε
ροκαιπλιουοσπεντιανυ
40 τουιναντοιεκασπινε
αριομενοντοδαπεταειρο
τριτοναυτονοδεξοικε
οστονπαστανατερονανυ
ονμοικιοντελειδολοσαθ
45 θαιδεμαικανερ
ναδιακρ . νον . αιτασα
υτασεκνατικον . ειεπ
ατροανδρατριμεντοτεκ
αννεμινανηκειεστοιφο
50 ναυτασκρεματονοκοτι
ευνπανειταν νατι
κεικαιπεντεστατερανσαιοκα
νεραιτιοσειασε . ενσι
οσα . δεπονιοιο . . ερ
55 μεντουδικασταν

Γ.

1 ομνυτακρινεναιδετιαλλ
οπεροιτοανδροσπεντεστ
ατερανσκαταστασεικοτι
καπερειαυτονοκοτικαπαρ
5 ελειαποδοτοαυτονονδεκ
εξαννεσεταιδικασαιτ
ανγυναικαπομοσαιταναρ
τεμινπαρμυκλαιουπαρταν
τοκσιανουτιδετικαπομο
10 σανσαιπαρλειπεντεστατ
ερανσκαταστασεικαιτοκρ
εοσανουαιδεκαλλοτρι
οσσυνεσαδδειδεκαστ . . ε
ρανσκαταστασειτοδεκρε
15 ιοσδιπλειοτικοδικαστασ
ομοσειοννεσασκασαι
αιανεραποθαιουτεκνακατ
αλιποναικαλειαγυναταζα
αυτασεκονσ . ανουπειθθα
20 ικατικοανεδδοικαταταεγ
ραμμεναντιμαιτυροντρ
ιονδρομενελευθεροναι
δετιτοντεκνονπεριενδι
κουεμεναιδεκαεατεκνον
25 καταλιπειτατεζααυτασεκε
νκοτ . κε . . πανει . ανεμ . ν
ανκα . . οκαρπ . τοενδ . θενπ
εδατουεπιβαλλοντ . . μωιρα
υτακε . καιτιουανεδδοιαιεγ
30 ρατταιαιδετιαλλοπεροιεν
δικονεμεναιδεγυναατεκ
τεγασμεθανοιαντοατεζα
αυταστοισεπιβαλλονσιαπ
οδομενοκτηενυπανετανε
35 μινανκαιτοκαρποαικειεσ
τοιφουανταστανεμινσ
νκομιστραικαλειδομεν
ανερεγυναεζεμαεδυοδεκ
αστατερανσεδυοδεκαστατ
40 ερονκρεσπλιονδεμαικ
αφοικεσφοικεακρινειοσο
εαποθανοντοσταζααυτα
σεκεναλλοδαιτιπεροιενδ
ικονεμεναιτεκοιγυνακ
45 ε . . ε . . νσαεπελευσαιτοια
νδριεπιστεγαναντιμαιτ
υροντριοναιδεμεδεκσαι
τοεπιταιμιατριμεντοτεκ
νονετραπενεαποθεμενορκ
50 ιοτεροδδεμεντοσκαδεστ
ανσκατοσμαιτυρανσαι
επελευσαναιδεξοικεατε
κοικερενονσαεπελευσαι
τοισαταισανδροσοσο
55 πνιεναντιμαιτυρον . . ον

Δ.

1 αιδεκαμεδεκσεταιεπιτοι
πασταιεμεντοτεκνοντοιτ
ασφοικεασαιδετοιαυτοιαυ
τινοπνιοιτοπροτοειανυ
5 οτοπαιδιονεπιτοισαται
εμεντοιοφοικεοσφοικιο
τερονεμεντονεπελευσαν
τακαιτοσμαιτυρανσγ
υνακερενονσαιποβαλοι
10 παιδιονπρινεπελευσαικα .
αταεγραμμεναελευθερομ
ενκαταστασειπεντεκοντα
στατερανσδολοπεντεκαι
ικατιαικανικαθειοιδεκαμ
15 ε ιστεγαοπιεπελευσε
ι . . αντομφορειαιαιποθ
ειετοπαιδιονκαπατονεμ
αικυσαιτοκαιτεκοιφοικ
εαμεοπιιομεναεπιτοιοι .
20 πατροσπασταιεμεντοτ
εκνοναιδοπατερμεδοιοι
πιτοιστοναδελπιονπασ
ταισεμεντονατερατον
τεκνονκαιτοκρεματονκ
25 αρτερονεμενταδδαιοισσ
καιτανματερατονφοανυ
τασκρεματονασκαδοοντι
μεεπανανκομενενδατε
θθαιαιδετισαταθειεαποδ
30 ατταθθαιτοιαταμενοια
ιεγρατταιεδεκαποθαινειτ
τεγασμεθανοιαντοατεζα
τικενταιστεγαοισειεαι
σκαμεφοικεσενιοφοικειεπ
35 ικοραιοφοικιογκαιαπροβατακα
ικαρταποδακακαμεφοικεοσει
επιτοισιασειμενταδαλ
λακρεματαπαναδατεθθα
ικαλοσκαιλανκανεντοσμ
40 εννινυσοποττοικιοντιδυ
ομοιρανσφεκαστανταδδ
εθυγατερανσποτταικιον
τιμινμοιραιφεκαστανθ .
ατε . . αιδεκαταμαρτρ . ιαε
45 καποθα . . ιανπε . τα
ε αιαιδεκρεματαμει
εστεγαδελακενταθθ . πατε
ρασαιεγρατται . αιδεκαλε
ιοπατερδοσιονδομεντα
50 ιοπνιομεναιδοτοκατατ
αεγραμμεναπλιοναδεμε
οτειαιδεπροθθεδακееπεσ
πενσεταυτεκεναλλαδεμε

Ε.

1 απολαν . . νενγυναο . ειακ
ρεματαμεεκειε . . τροδδο
ντοσεα . ελπιουεπισπεν
σαντοσεαπολα . ουσαα
5 ιοκαιθ . λυσταρτοσεκοσ
μιοιουσυκν . λουταυτ
ασμεναπολανκανενται
δδεπροθθαμεε . δικονεμ
ενεκαπ . θανειανερεγυν
10 αιαιμενκειτεκναεεστε
κνοντεκναεεστοντονε
κνατουτοσεκ . . τακρεμα
τααιδεκαμετισειετουτο
νααδελπιοιδετοαποθανου
15 τοσκεκσαδε . πιοντεκν
αεεστοντονεκνατουτ
οσεκεντακρεμααιδεκα
μετισειετουτοναδελπιαιδ
ετοαποθανοντοσεκσταυτ
20 αντεκναεεστοντεκνοντε
κνατουτοσεκεντακρεμα
τααιδεκαμετισειετουτο
οισκεπιβύλλειοποκειετακρ
εματατουτοσαναλεθθα
25 ιαιδεμειενεπιβαλλοντε
στασφοικιασοιτινεσκ
ιοντιοκλαροστουτονεσε
κεντακρεματααιδεκοι
επιβαλλοντεσοιμενλει
30 οντιδατεθθαιτακρεματ
αοιδεμεδικασαίτουδι
καστανεπιτοιλλειουσιδ
ατεθθαιεμεντακρεματαπ
ανταπρινκαδαττουται
35 αιδεκαδικασαντοστοδ
ικαστακαρτεieneσειεια
γειεπερειδεκαστατεραν
σκαταστασεικαιτοκρει
οσδιπλεινατονδεκακαικαρ
40 ποκαιεμασκαπιδεμασκα
επιτολαιονκρεματοναικαμ
ελειουτιδατε τ . .
..... ανομνυτακρινα
ιπορτιταμολομενα . ι .
45 εκακρεματαδατιομενοι
μεσσυγγιγνοσκοντιαυ
πιτανδαισιωνεντακρεμ
ατακοσκαπλειστονδιδ
οιαποδομενταντιμει
50 δια . ακοντοναεπαβο
λανφεκαστοσδατιομε
νοιδεκρεματαμαιτυρα
υσπαρεμενδρομεανσελε
54 υθερονστριμσεπλιανσ-

ΣΤ.

1 θυγατριεδιδεκατατααντ
ασσκοπατεδδοειτοντοπ
ατροσκρεματοπαρνιεοσ
μεουεθθαιμεδεκαταθιθ
5 εθθαιαιδεκαυτοσπασετ
αιεαπολακειαποδιδοθθο
αικαλειμεδετονπατερατο
ντεκνονατικαυτοισατον
ταεαπολακοντιμεδετατ
10 ασγυναικοστονανδραπο
δοθαιμεδεπισπενσαιμεδ
υινυτασματροσαιδ
ετ . σπριαυτοεκαταθειτοεε
πισπενσαιτοαλλαιδεγρατ
15 . . ιαιταδεταγραμματαεγ
ρα μ .
κρεματα . . πιταιματριεμ
ενκεπιταιγυναικοδαπο
δομενοσεκαταθενσεεπι
20 σπενσανστοιπριαμενοι
εκαταθεμενοιεεπισπεν
σαμενοιδιπλεικαταστα
σεικαιτικαλλατασειτοαπ
λονοντοδεπροθθαμεν
25 δικονεμεν . αιδεκοαντιμ
ολοσαπομολειανπιτοκρ
εοσικανπιμολιουτιμ
εεμεντασματ . οσετα
σγυναικοσμολενοπεκεπ
30 ιβαλλειπαρτοδικασται
εφεκαστοεγρατταιαιδεκα
ποθαιεματερεκνακαταλιπο
υσατονπατερακαρτερονεμεν
τομματροιοναποδοθαιδεμ
35 μεδεκαταθεμεναικαμετατεκ
ναεπαυεσειεδρομεεσιοντε .
ιδετισαλλαιπριαυτοεκατα
θειτοταμενκρεματαεπιτοι
στεκνοισεμεντοιδεπριαμ
40 ενοιεκταθεμενοιτοναποδ
ομενονετοικαταθενταταν
διπλειανκαταστασαιτα . στ
ιμασκατικαλλατασειτοα
πλοοναιδεκαλλανοπιειατ
45 εκνα . . ν . ατροικαρτερον
νεμεναικεδν πε
ρ εκσάλλοπολιασυπαν
ανκασεκομενοσκελο . ενοτι
σλυσεταιεπιτοιαλυσαμεν
50 οιεμενπρινκαποδοιτοεπιβα
λλοναιδεκαμεομολογιοντ
ιαμπιτανπλεθυνμεελομε
οαντο . υσαθθαιτονδικασ
τανομνυτακρινενπορτια
55 μολιομεν . οεκειθεροτον

Z.

1 επιταελευθεραελθουπτει
ελευθερεμεντατεκνααιδεκ
αελευθεραεπιτονδολουδλεμ
εντατεκνααιδεκστασαντ
5 ασματροσελευθερακιδολα
τεκναγενεταιεκαποθανεια
μετεραικεικρεματατουσελε
υθερουσεκεναιδελευθεροι
μεεκσειεντουσσεπιβαλλον
10 τανσανιλεθαια . κεσαγ
ορασπρ . αμενοσδολουμπ
εραιοσειτανεκοσηκουταμ
εραναιτινακαπροθαδικε
κειευστεροντοιπεπαμεν
15 οιενδικονεμενταμπα
. ροι . κονοπυ . εθαιαδελπι
οιτοπατροστοιοντοιοι
πρειγ . στοιαιδεκαπλιεσπα
ροιοικοντικαδελπι . ιτοπα
20 τρος . οεπιπρειγιστοιοπι
εθαιαιδεκαμειοντιαδελπι
ιτοπατροσυιεδδεεκαδελ
πιονοπυιεθαιιοι . στοπ
ρειγιστοαιδεκαπλιεσιοντ
25 ιπατροιοκοιυιεσεεκαδε
λπιουαλλοιοπιυιεθαιιοεπ
ιιοιεσ . οπρει . στομιανδ
εκενπατροι . κουντοεπιβαλ
λουταπλιαδδε . εαδδεκαν
30 οροσειεπιβαλλονοπιυιε
απατροιοσκόσ . τεγαυμεναι
κειεκειτανπατροιοκοιταδ
δεπικαρπιασπαντοστανεμ
ιναναπολαικανεντονεπιβ
35 αλλονταοπιυεν αιδεκαπρ
δρομοσιονοεπιβαλλοντο
ιενεβιονεβιονσανμελειο
υιενεπιταιπατροιοκοιμε
ντακρεματαπαντακαιτοκ
40 αρπονπρεινκοπιυιεαιδεκα
δρομευσιονοεπιβαλλονε
βιονσανλειοστανοπιυι
θαιμελειοπιυιενμολεντοσ
καδεσταντοσταςπατρο
οκοοδεδικα . τ . . δικ . κσ .
45 τοσπιυιεντοισδ . οισμε
νσαιδεκαμειοπιυιεαιεγρα
ταιακρεματαπαντεκουσα
ναικειαλλοστοιεπιβαλλοντ
50 ιαιδεπιβαλλονμεειετασ
πυλαστοναυτοιστοινοσ
ικαλειοπιυιεθαιαιδεκατο
ιεπιβαλλοντιεβιονσαμελε
ιοπιυιεθαιεανοροσειεπιβ
55 αλ . ον εν

H.

1 απατροιοκοσσεγαμμεν
αικειενπολιπαμπατροιοκο
νεκενκατικενειενταιστεγ
αιτονδαλλοντανεμισανδ
5 ιαλακονσαναλλοιοπιυιεθ
αιτασπυλαστοναιτιοντου
οτιμικαλειαποδατεθαιδ
ετουκρεματοιοι αιδεμε
ειενεπιβαλλοντεσταιπαπ
10 ατροιοκοια . γρατταιακρ
εματαπαντεκ . . ναιτασπυ
λασοπιυιεθ . ιοτιμικαλει
αιδετασπυλ . σμετισλε
ιοιο . υιεντοσκαδεστανσ
15 τοσταςπατροι . κοεε . καικ
ατα ανοτιουλ πυ
ιεντισκαιμεντισ πυιει
νταιστριακονταεκαφειπον
τιαιδεμ . αλλοιοπιυιεθαιιοι
20 μικανυναπαιαιδεκαπατρο
σδοντοσεαδελπιονπατροιο
κοσγενεταιαιλιοντοσοπ
υιενιοεδοκανμελειοιοπι
ιεθαιαικεισετεκενοταidia
25 λακονσαντοκρεματοναιε
γρατται . . . οιοπιυιεθ . . . σπ
υλα . αιδετεκναμειεπαντ
εκου . αυτοιεπιβαλλον . οιοπι
ιεθαιαικειαιιδεμεα . εγρατ
30 αιαν . εραιαποθανοιπατροι
οκοιτεκνακαταλιποναικα . ει
οπιυιεθοσπυλαστομικαν
υναταιανανκαιδεμειιδετε
κναμεκαταλιποιοσποθανον
35 οπιυιεθαιιοεπιβαλλοντια
ιεγρατταιαιιδεεπιβαλλοντ
ανπατροιοκοιοπιυιενμεεπ
ιδαμοσειαδεπατροιοκοσ
οριμαειετοιεπιβαλλοντιο
40 πιυιεθαιαιεγρατταιπατροιο
κονδεμειαικαπατερμειεα
δελπισεσταν . . πατροστον
δεκρεματο ρτερονσεμεντ
ασφεργα ια πατροανσ
45 . α ιασδια . α ν
εν . ανεμινανασκα . ορ . σει
-αιδαν . ροιατταιμειεεπ
ιβαλλοντανπατροιοκονκαρ
τερανεμεντοντεκρεματοκ
50 αιγοκαρποκασκαν . ροσειτ
ρεπεθαι . ρταιματριαιδεμ
ατερμε ιπι ατροσι
τραπεθα . αιδετισοπιυιοτα
υπατροιοκοναλλαιδ . . ρατται
55 ιε τικος

Θ.

1 τονσεπιβα
τροιοκοικα
ταλιπειεαν
νσματροαν
5 σκαταθεμεν
δικαιανεμεντ
ανονανκαιτακα
αιτοτισκρεματαε
καταθζιτοτουτασπα
10 α . εν ματαεπιταιπατροιοκ
οιεμενοδποδομειοσεκατ
αθενστοιπριαμενοικαθε
μενοιαικανικαθειδιπλακα
ταστασεικαιτικαλλατασειτ
15 οαπλονεπικαταστασεια
ι δεταγ ατ ο επροθαμ δικονεμεν
αιδουαντιμολοσαπομ ιο
ια ιτοκρεοσεικανπιμολι
20 οντιμετασπατροιοκο . . εν
οδ ιστασομνυσκρινετοαι
δενικασαιμετασπατρ οκ
οεμ . υμολενοπεκεπιβαλλειε
φεκαστοεγρατται . -αιαν . εκσ
25 αμ . νοσενενικαμερο οιο
ιτανστοπελονεδιαβαλονε
νοσεδιαφειπαμενοσποθα
νοιετουτσιαλλοσπεπιμολ
ισιοπροτονεαντοδεδικα
30 στασδικαδδετοπορτιτα . ποπ
ονιομενααιμενκαικασεπι
μολειοδικαστασκομναμον
αικαδοεικαιπολιατενοιδεμ
αιτυρεσειεπιβαλλοντεσανδοκ
35 αδεκενκοιοτανκαιδιαβολασκ
ιεγρατταιαιιδεεπιβαλλοντ
αλλοντεσποπονοιοντονεδεκα
ποφειποντιδικαδδετομοσ
αστααυτονκαιτονσμαιτυρ
40 ανσικεντοαπλουριυισα
ικανδεκεσεταιασκοπατεδοει
αυτοναεθαικαιτακρεματα
ατικαπεπαταιαιτισκαπερα
ισυνπλ σειεσπερ . επι
45 θεντιμεαποδιδοιαμεικα
ποπονοιοντιμαιτυρεσεβιοντ
εστοεκατονστατεροκαιπλιο
νοσπρεστομειονοσμεττε
στοδεκαστατερονδ . στομει
50 ονοεναδικαδδετοπορ . ιτα
αποπο . ιομεναιιδεμαιτυρε .
. με ο . οιοιενεκε . θειοσν
ναλλακσα . σοτερον ελε . ιο
54 μενπο . ενοσεαπομοσαιεσυν

Ι.

1 τονσεπιβα
τροιοκοικα
ταλιπειεαν
νσματροαν
5 σκαταθεμεν
δικαιανεμεντ
ανονανκαιτακα
αιτοτισκρεματαε
καταθζιτοτουτασπα
10 α . εν ματαεπιταιπατροιοκ
οιεμενοδποδομειοσεκατ
αθενστοιπριαμενοικαθε
μενοιαικανικαθειδιπλακα
ταστασεικαιτικαλλατασειτ
15 οαπλονεπικαταστασεια
ι δεταγ ατ ο επροθαμ δικονεμεν
αιδουαντιμολοσαπομ ιο
ια ιτοκρεοσεικανπιμολι
20 οντιμετασπατροιοκο . . εν
οδ ιστασομνυσκρινετοαι
δενικασαιμετασπατρ οκ
οεμ . υμολενοπεκεπιβαλλειε
φεκαστοεγρατται . -αιαν . εκσ
25 αμ . νοσενενικαμερο οιο
ιτανστοπελονεδιαβαλονε
νοσεδιαφειπαμενοσποθα
νοιετουτσιαλλοσπεπιμολ
ισιοπροτονεαντοδεδικα
30 στασδικαδδετοπορτιτα . ποπ
ονιομενααιμενκαικασεπι
μολειοδικαστασκομναμον
αικαδοεικαιπολιατενοιδεμ
αιτυρεσειεπιβαλλοντεσανδοκ
35 αδεκενκοιοτανκαιδιαβολασκ
ιεγρατταιαιιδεεπιβαλλοντ
αλλοντεσποπονοιοντονεδεκα
ποφειποντιδικαδδετομοσ
αστααυτονκαιτονσμαιτυρ
40 ανσικεντοαπλουριυισα
ικανδεκεσεταιασκοπατεδοει
αυτοναεθαικαιτακρεματα
ατικαπεπαταιαιτισκαπερα
ισυνπλ σειεσπερ . επι
45 θεντιμεαποδιδοιαμεικα
ποπονοιοντιμαιτυρεσεβιοντ
εστοεκατονστατεροκαιπλιο
νοσπρεστομειονοσμεττε
στοδεκαστατερονδ . στομει
50 ονοεναδικαδδετοπορ . ιτα
αποπο . ιομεναιιδεμαιτυρε .
. με ο . οιοιενεκε . θειοσν
ναλλακσα . σοτερον ελε . ιο
54 μενπο . ενοσεαπομοσαιεσυν

(α) Ἐλλείπουσιν ἀπὸ τοῦ στιχ. 1—9.

ΙΑ.

1 οναπαιτουκαιμμε
πανανκρεμεντελλεντ
. παναμενοκαιακρεμα
ταναιλιθαιαικακατα
5 παναμενοσπλιυιδετον
ανπαντομμεεπικορεν
. θανοιοανηαντοσγνεσια
τεκναμεκαταλιπονπαρτο
. παναμενοεπιβαλλονταν
10 σανκορεντακρεματααιδ
. οανπαναμενοσποφειπ
αθθοκαταγοαναποτολα
. γορενον καταφελμεν
οντονπολιαταναθεμε
15 τατερανσεδικαστ
εριονοδεμναμονπροκσεν
ιοαποδοτοτοιαπορρεθεντι
γυναδεμεαμπαυεθθομεδ
20 ανεβοσκρεθειδεταιδεα
ιταδεταγραμματαεγρατσε
τονδεπροθθαοπατισεκειεα
μπαυτιεπαραμπααντομμεετ
αντροπονοσκαγειπρδικασ
25 αιειεπιδεκεθαι
τονδικαστανοτιμενκατα
μαιτυρασηγρατταιδικαδδ
εναπομοτονοδικαδδεναιε
γρταταιαυδαλλονομινυτ
30 ακρινενπορτιταμολιομεν
ααικαποθανειαργυρον
οπελονεενικαμεροσσαιμε
υκαλειοτιοισεκεπιβαλλει
αναιλεθαιτακρεματαατα
36 τανυπερκα σταμενκαιτο
αρλυριονο οπελειεκουτ
οντακρεματααιδεκαμελει
οντιταμενκρεματαεπιτοι
σνικασανσιν νεοισκο
40 πελειτοασπριοναλλανδε
μεδεμιανατανεμεντοι
σεπιβαλλονσια . εθαιδευ
περμ . υτο . τροσπαπατρο
ιαυθεδετασματροσσταμα
45 τροια
γυναανδροσκακρινεται
οδικαστασθροκαικαδικακ
σειειταισφικατιαμεραισα
πομοσασοπαριουστοδικα
50 σταο . τικεπικαλειπρ . ιπατ
ο αρκονταδικασταιγυνα
ικικαιτοιδικαταικαι . οι
53 μ μονιπροτεταρτοναντιμ

ΙΒ.

(α)
16 ματριυιισεα . εργυναικι
κρεματααιδεκαειεγρατ
τοπροπουδετονγρματου
μεινδικονεμεντοδυστε
20 ρονδιδομεναιεγρατται
ταισπατροιοκοισαικαμε
ιουτιορπανοδικασταια
σκανροιοντικρεθαικατα
ταεγραμμεναοπεδεκα
25 πατρ οκοσμειοντοσεπ
βαλλοντοσμεδορπανοδικ
ασπαναρταιματριτραπε
ταιτονπατροσκακαιτοματ
ροατονσεγραμμενονστ
30 ακρεματακαιτανεπικαρπι
αναρτυενοσπαικανανταικα
λλισταπρικοπιυιεταιιοπι
εθαιδεδυδεκαφειεαεπρει
γωνα
(β)

(α) Ἐλλείπουσιν ἀπὸ τοῦ στιχ. 1-15.
(β) Ἐλλείπει τὸ λοιπὸν μέρος τῆς
στήλης.

ΟΜΚΕΛΕΒΕΡΟΠΕΔΟΙΟΣΜΕΛΙΕΣΑ
 ΔΣΑΝΕΛΑΜΜΚΑΔΟΔΑΜΕΛΩΣ
 ΚΕΛΕΣΚΑΤΑΔΣΚΑΜΑΤΟΤΕΒΕΡ
 ΟΔΕΚΑΜΤΑΤΕΡΑΝΜΤΟΔΟΕΝΤ
 ΕΤΟΣΛΕΣΚΣΚΣΚΑΜΑΤΟΤΑΛΑ
 ΕΛΤΑΣΑΤΡΡΣΜΣΑΜΕΡΑΣΜ
 ΜΕΣΚΑΤΑΔΣΚΑΔΕΔΑΔΕΜΕΝ
 ΟΔΟΤΟΤΑΤΕΡΑΤΟΔΟΔΟΔΟ
 ΑΤΑΜΕΡΑΜΡΕΚΑΜΑΤΡΣΚΑΤΑ
 ΛΑΜΕΤΟΔΕΚΡΟΝΟΤΟΔΣ
 ΜΑΝΤΑΡΡΣΝΕΝΑΣΔΑΜΑΡΣΤ
 ΜΕΑΕΛΝΤΟΜΑΤΑΜΟΝΑΜ
 ΚΡΑΝΕΝΣΜΕΑΟΝΟΣΜΑΤΣ
 ΝΟΝΟΝΕΝΕΜΩΣΕΝΩΚΑΔΣ
 ΟΝΚΡΑΠΤΟΝΑΜΕΜΕΝ

Κ
 Ε
 ΑΑ
 ΚΕ

ΕΡΟΝΑΟΟΝΣΟΝ
 ΔΣΑΔΕΚΙΝΣΔΟΙΟΣΜΕΛΙΕΣ
 ΟΝΤΕΜΕΟΝΦΕΚΑΤΕΡΟΜΕ
 ΕΝΑΣΜΕΚΑΜΑΣΤΑΜΑΤΑΜΑ
 ΑΤΑΤΟΝΜΑΣΤΡΑΔΔΣΑΔ
 ΔΕΚΑΝΟΤΕΡΟΣΜΑΤΟΝΣ
 ΔΕΑΤΕΡΟΣΤΟΝΣΚΑΜΤΑ
 ΜΑΝΤΑΡΡΣΝΕΝΑΣΔΑΜΑΡ
 ΚΟΝΟΜΜΕΝΕΝΕΝΕΝΕΝΕΝ
 ΟΝΟΜΕΡΑΝΤΟΝΑΤΑΜΑ

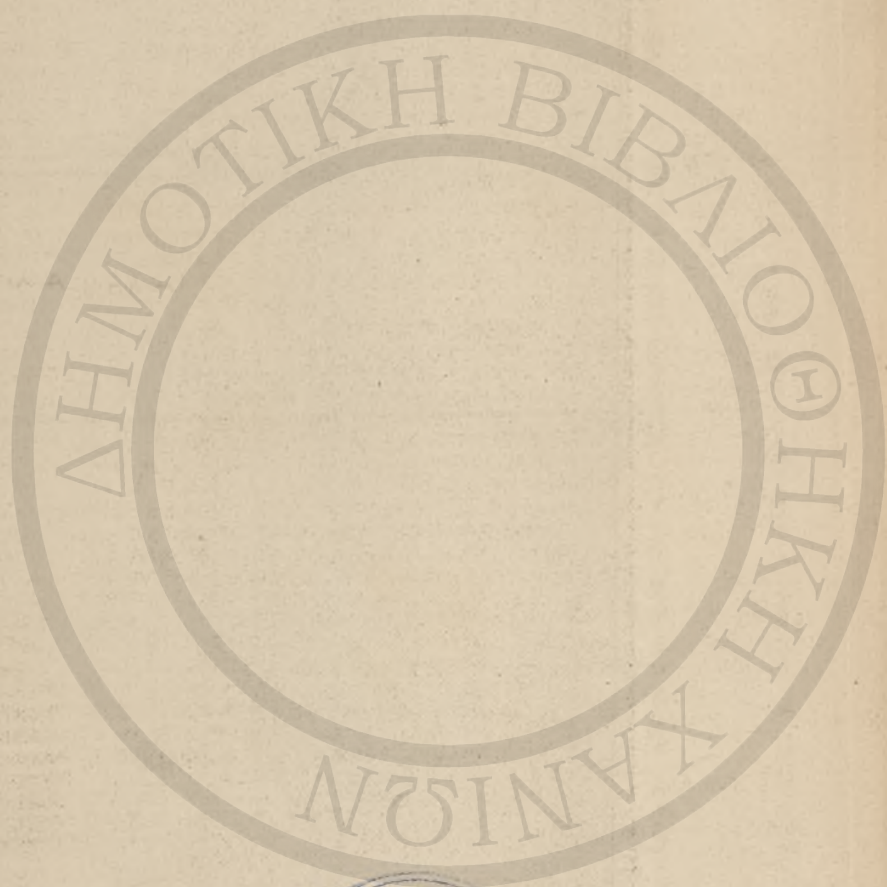
ΑΓ
 ΙΖ

ΕΜΚΕΡΑΜΑΤΑΟΔΑΒΕΛΑΣ
 ΚΑΣΣΟΝΟΔΟΔΟΔΟΔΟΔΟ
 ΜΑΝΤΟΝΚΕΝΤΟΜΕΜΕΝΕΒΕΡ
 ΟΠΕΛΕΜΕΝΑΤΑΤΑΡΡΑΝΚΑ
 ΤΕΡΑΤΑΜΑΜΕΡΑΜΕΕΚΑΜ
 ΟΔΟΔΟΔΟΔΟΔΟΔΟΔΟ
 ΔΕΚΑΜΤΑΤΕΡΑΜΜΚΑΣΔΑΡ
 ΤΑΜΕΡΑΜΕΚΑΜΑΡΡΣΚΑ
 ΟΔΟΔΟΔΟΔΟΔΟΔΟΔΟ
 ΚΑΚΜΕΣΟΔΣΚΑΜΑΤΑΜΑ
 ΡΑΔΔΕΑΤΑΡΡΣΤΡΑΕΜΑ
 ΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝ
 ΚΑΜΤΑΝΟΜΜΑΤΑΚΡΣΝΕΝ
 ΔΑΝΕΝΣΟΔΟΔΟΔΟΔΟΔΟ
 ΔΟΔΟΔΟΔΟΔΟΔΟΔΟ
 ΡΟΜΕΟΝΕΛΕΥΕΡΟΝΟΔΕΣΚ
 ΑΕΣΕΣΟΔΟΔΟΔΟΔΟΔΟ
 ΤΥΟΤΟΔΟΔΟΔΟΔΟΔΟ
 ΚΑΜΕΚΑΝΕΣΕΜΕΣΚΑΤΣΜ

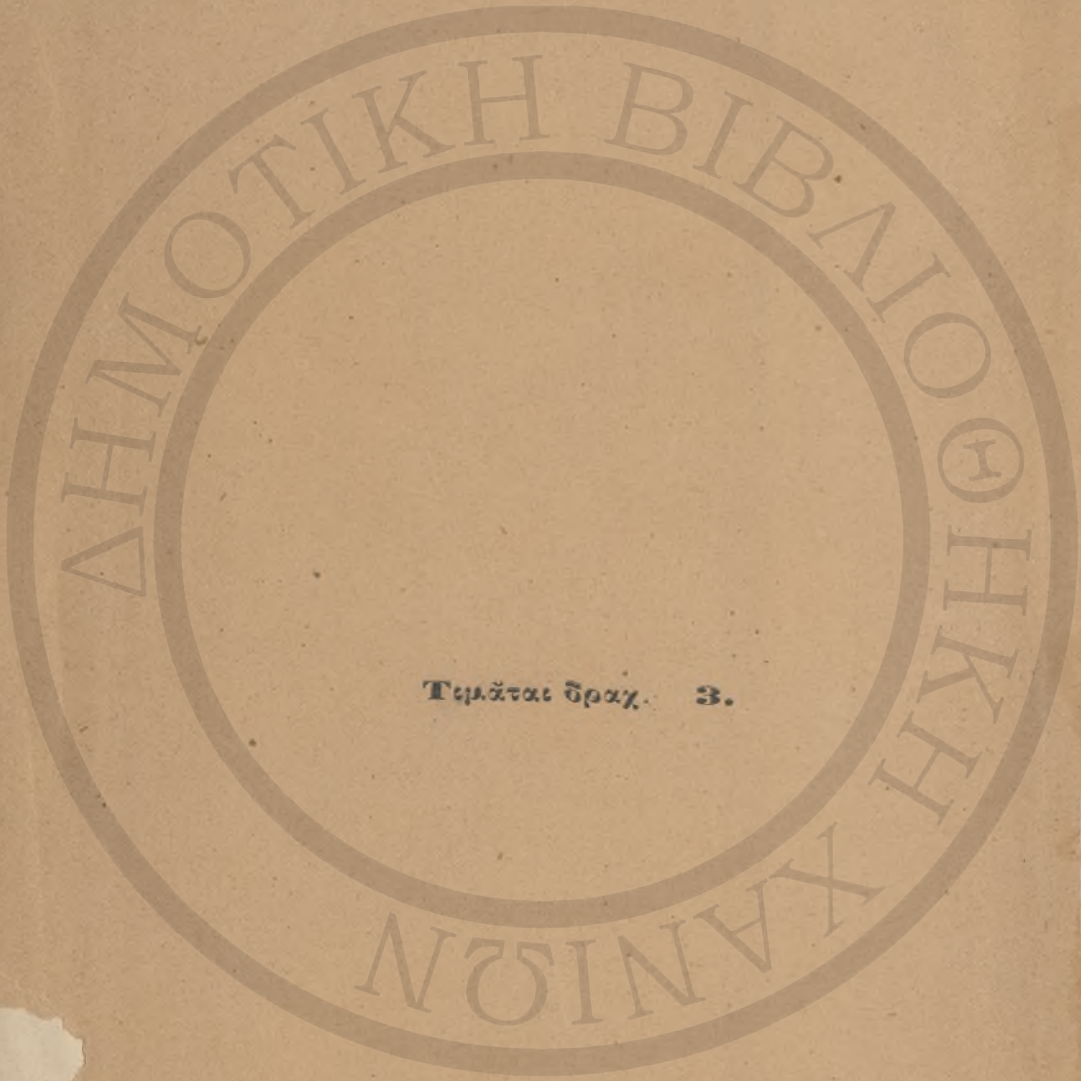
ΑΓ
 Η

ΑΝΤΟΝΑΟΔΟΔΟΔΟΔΟΔΟ
 ΚΑΤΑΜΕΝΕΚΑΤΑΜΑΤ
 ΑΝΤΑΜΕΣΑΔΕΚΑΟΔΑΜΕΣ
 ΟΔΟΔΟΔΟΔΟΔΟΔΟΔΟ
 ΕΚΑΚΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝ
 ΚΑΚΑΝΟΝΟΝΟΝΟΝΟΝ
 ΑΣΚΑΕΣΚΑΤΑΜΑΤΑΜΑ
 ΑΝΕΝΣΚΑΜΕΝΟΚΑ

ΑΔ
 Α

Τιμάται δραχ. 3.

